

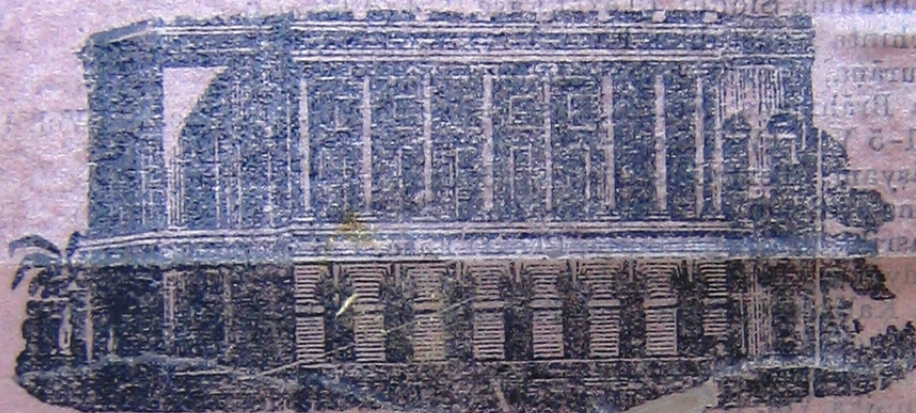
BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1006.



शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ŚATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. I.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO.,

46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C. AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—

of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs.
Advaitachinta Kaustubha, Fasc. 1	...	0
Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-5 Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	7
Ann Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1
Aphorisma of Sāṅkhya, (English) Fasc. 1	...	0
Āśubhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2
Ācāryavāidyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	10
*Bhāmati, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, 1-3	...	1
Brhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1
Brhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2
Bodhicaryavatara of Candidevi, Fasc. 1	...	0
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ 2/ each	...	6
Ātmapatha Brāhmaṇa, Fasc. 1-5	...	1
*Āturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	14
Ālokaśāstra, (English) Fasc. 1-2	...	3
*Āraṇya Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-16 @ /6/ each	...	1
Ditto Cāṅkhyaṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4, Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	4
Āri Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	5
Gadadhara Paddhati Kālasāra Vol. I, Fasc. 1-3	...	1
Kāla Mādhyama, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1
Kāla Vireka, Fasc. 1-4	...	1
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	1
Kātha Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	4
Kāma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	10
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	3
Madana Parijata, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	2
Mahā-bhāṣya-pradīpodyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-3	...	4
Manutika Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	4
Maṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	1
Maṇḍeya Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	4
Maṇḍeya, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	1
Maṇḍeya, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	4
Maṇḍeya, (Text) Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	14

CATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 1.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET

PK
81
B5
no. 153
v. 1
pt. 1-9

PREFACE.

About 30 years ago, as Assistant Secretary of the Asiatic Society of Bengal, I drew the attention of the Council of the Society to the neglected condition of the voluminous Tibetan Xylographs, which were lying unnoticed in its archives, damaged by damp and insects, and I suggested the desirability of getting them catalogued and arranged by some one conversant with that language. Consideration of the question was deferred till Mr. E. T. Atkinson, as President of the Society, took up the matter and entrusted me with that work. Not being able to spare much time and being burdened with my official duties I regret the work was much delayed. While cataloguing, Mr. E. T. Atkinson encouraged me to undertake the editing of the Sher-phyin which extends to one hundred thousand stanzas and is considered as sacred as the Vedas of the Hindus. As no second copy was available, with the permission of the Council I had to rely entirely on my own resources. I have, however, carefully followed the text of the Xylograph, though I have failed to understand several passages which are abstruse and obscure. The Society's edition of the Sher-phyin is therefore no better than a reproduction in types of the Xylograph original. By omitting the repetitions which were numerous the bulk of the work has been brought down to a moderate size.

A translation of the Sher-phyin, which is itself a verbal translation of the Sanskrit *Çatasāhasrikā-Prajñā-Pāramitā*, however desirable it might be, is beyond my poor acquirements: the language of the Sher-phyin is archaic and the subject matter being mystic Yoga philosophy is abstruse to the extreme. No Llama accessible to me has been able to elucidate any passage, however perspicuous it might be in the Sanskrit original. Constant reference to the Sanskrit original therefore made me familiar with that work, and I suggested that as the Society has already printed the Asta-

8 Mar 1960 Cheak Chuan San 551 2001

sahasrikā-Prajñā-Pāramitā, the publication of the Cātāsahasrikā would be acceptable to the reading public.

Much time was lost in securing five copies of the text, and one manuscript had to be obtained on loan from the Cambridge University Library.

There are now at my disposal five manuscripts.

क. This is a manuscript which years ago I had secured from a Nepali Pandit who had come down to Calcutta on a pilgrimage to Puri. It is a tolerably correct copy but incomplete. Character Nagri.

ख. Is an incomplete copy obtained from the Society's Library. Character Nepali.

ग. Another manuscript from the Library of the Asiatic Society of Bengal, incomplete but much older than any. Character Newari.

घ. This is the only complete copy I have got. It belongs to the Asiatic Society of Bengal, it was found in the Collection of Hodgson's Nepali manuscript. Character Newari.

च. The Cambridge University Library manuscript is in Nepali characters. A neatly written copy. Character Nepali.

This copy has to be consulted under orders of the authorities of the Cambridge University Library at the premises of the Asiatic Society of Bengal. Part I, only.

क. The first manuscript has been made the basis of collation; and so far as they have been collated all the five manuscripts generally tally with each other. There are a few clerical errors which have been corrected by collation with the other manuscripts. Notes from Patanjala aphorisms, Bhāṣya, Tīkā, from Sarvadarçana Sangraha, and from Bhāmati have been given with a view to elucidate some passages, but the language of the Buddhist authors as well as their technical terms differ greatly from those of their Hindu brethren. Notes from the Commentary of Astasahasrikā have also been given.

The name of the author does not appear from the text nor the epoch of its composition.

BHAGADEYUL, VINDHYĀCAL :

The 5th day of Sept., 1901.

EDITOR.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

प्रथमपरिवर्तः ।

नमः श्रीसर्वबुद्धबोधिसत्त्वार्थावकप्रत्येकबुद्धेभ्यः ॥

या सर्वज्ञतया नयत्युपसमं* शान्तेषिणः आवकान्

या मार्गज्ञतया जगद्धितकृतालोकार्थसम्प्रापिका ।

सर्वाकारमिदं वदन्ति मुनयो विश्वं यया सङ्गता

तस्यै आवकबोधिसत्त्वगणिनो बुद्धस्य माचे नमः ॥

यदसुलभमनन्तकल्पकोटिभिः प्रसरशतैरपि हेतुवर्जितानां ।

भवतु हि जिनाकारस्मिभूतं तदिदमिदं प्रतिचक्षुरग्रयानं ॥

गम्भीरञ्च न चाभ्यस्तं दुर्लभञ्च मुनेर्वचः ।

न च तेन विना मोक्षं तस्माच्छ्रोतव्यमादरात् ॥

नमो भगवते भैषज्यगुरुवैदूर्यप्रभाय तथागताय ॥ नमो भगवत्यै

* उपसममिति पुस्तकचतुष्टये लिखितं । उपशममिति पाठोयुक्तः प्रतिभाति ।

† सङ्गता इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते । सङ्गलमिति पाठोयुक्तः ।

‡ रस्मि इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । रस्मि इति पाठोयुक्तः ।

§ मोक्षी इति नेपालीय ग पुस्तके पाठः । मोक्षः - इति तु युक्तं ।

॥ सर्वाकाराविपरीतधर्मदेशिकत्वेन परार्थसम्पदा तथागताः इत्यस्य साहस्रीटीका ।

प्रज्ञापारमितायै^(१) । नम आर्यावलोकितेश्वराय बोधिसत्त्वाय महा-
सत्त्वाय^(२) महाकारुणिकाय । नमश्चण्डवज्रपाणये महायक्षसेनापतये ।
नमः सर्वबुद्धबोधिसत्त्वैर्भ्यो भगवद्भ्यः । निराश्रवाः सर्वसत्त्वानां कुशल-
सम्भवयोगैः सम्भवन्ति सिद्धायांतां च तथागतौ प्रतिलम्भता सर्व-
सत्त्वानां सुखसौमनस्यसद्भावविति । नमो भगवते रश्मिचन्द्रप्रति-
मण्डितविद्युत्तेजघोषेश्वरराजाय तथागताय । नमो भगवते शाक्य-
मुनये तथागतायार्हते सम्यक्सम्बुद्धाय यस्येयं धर्मील्लाज्जालेति ।

एवमया श्रुतमेकस्मिन् समये भगवान्^(३) राजगृहे^(४) विहरति
स्म । गृध्रकूटपर्वते^(५) महता भिक्षुसङ्गेन^(६) सार्द्धं पञ्चमाचैर्भिक्षुसहस्रैः

- (१) प्रज्ञायाधर्मप्रविचयलक्षणायाः पारं प्रकर्षपर्यन्तमेतीति विगृह्य किपि
सर्वापहारिलोपे अनित्यमागमशासनमित्यतुकिः तत्पुरुषे कृति
बहुलमित्यतुकि च कर्मविभक्तेः, कृतः पारमिः, तद्भावः पारमिता ।
- (२) प्रज्ञावलेन बोध्यालम्बनात् बोधिः, स चासौ महाकृपाश्रयेन सत्त्वा-
लम्बनात् सत्त्वस्तेति बोधिसत्त्वः । बोधौ सर्वधर्मासक्ततायां स्वार्थ-
सम्पदि सत्त्वमभिप्रायो येषां ते बोधिसत्त्वाः आबका अपि स्युरेव-
मित्याह महासत्त्वा इति । महत्यां परार्थसम्पदि सत्त्वं येषां ते
महासत्त्वाः । महत्त्वधान्यथापि तौर्थिकसाधुजनवत् स्यादिति बोधि-
सत्त्वग्रहणं ।
- (३) ऐश्वर्यस्य समयस्य रूपस्य यशसः स्थिरः । ज्ञानस्याथ प्रयत्नस्य यसां
भग इति श्रुतिः । सोऽस्यास्तीति समयैश्वर्यादिमान् भगवान् ।
- (४) राजगृहेऽन्वयसंज्ञके प्रसिद्धस्थानविशेषे ।
- (५) गृध्रः अभिकाङ्क्षितः, नानागन्धनिकरः कूटः, गृध्रश्चासौ कूटश्चेति
गृध्रकूटः । पुण्यकामदेवादीनामयस्यादिप्रज्वंसु याचां तनोतीति
नैरुक्तविधानात् पर्यतः ॥
- (६) बुद्धधर्मस्तथा संघे मारकोटिशतैरपि । भिक्षुं न शक्यते यस्मात्
तस्मान् संघोऽभिधीयते ॥

सर्वैरर्हद्भिः^(१) क्षीणाश्रवै^(२) निःक्षेत्रै^(३) वर्गशैभृतैः^(४) सुविमुक्तचित्तैः
सुविमुक्तप्रज्ञै^(५) राजानेयै^(६) महानागैः^(७) कृतकृत्यैः^(८) कृतकरणीयैः^(९)
अपहृतभारै^(१०) रनुप्राप्तस्वकार्यैः^(११) परिक्षीणभवसंयोजनैः^(१२) सम्यगा-

- (१) सर्व एवात्र पूजादक्षिणागुणप्रकर्षार्थदृष्टतया ऽर्हन्तः ॥ हतारित्वा-
दर्हन् इति स्थानान्तरे उक्तं ॥
- (२) आसंसारं श्रवन्तीति कामभवाविद्या आश्रवाः क्षीणायेषां तत्प्रति-
पक्षानाश्रवशीलादिस्तन्मलाभेन, ते क्षीणाश्रवाः ॥
- (३) निर्गतः क्षेत्रकर्मजन्मसंक्षेप्राख्यः क्षेत्रो येषां ते निःक्षेत्राः ।
- (४) सर्ववन्धनविगमस्वातन्त्र्याये वशिनोभूतास्तेवशीभूताः ॥
- (५) समापत्तिक्षेत्रावरणविमुक्ताः सर्वार्थोपभोगविमुक्ताः (यथाक्रमं) सुवि-
मुक्तचित्ताः सुविमुक्तप्रज्ञाः ॥
- (६) दुःखमयलोकधर्माज्ञानाशङ्काविगमात् निर्भयत्वेनाजानेयाः ।
- (७) गदित्वविशिष्टधर्माविगमयोगान्महाप्रधानभावेन महानागाः ।
- (८) अधिप्रज्ञापरिपूर्त्या कृतमवश्यंश्चरणीयं सर्वदुःखप्रमोक्षादि-
कृत्य कृतकृत्याः ।
- (९) कृतमानुः कं कर्त्तव्यं स्वेच्छाप्रतिबद्धवृत्तिधृतगुणादिकं यैस्ते कृत-
करणीयाः ।
- (१०) अपहृताः सर्वथाऽपनीताः स्वन्धक्षेत्रप्रतिज्ञोद्योगभारा यैस्तेऽपहृत-
भाराः ।
- (११) भगवतः पश्चात् अनुप्राप्तः हितहितप्राप्तिपरिहारलक्षणो द्विविधः
स्वकोऽर्थो विद्याऽविद्याधिगमप्रहायाभ्यां यैस्तेऽनुप्राप्तस्वकार्याः ।
- (१२) परि समन्तात् यथासम्भवसामर्थ्यमार्गेण क्षीणानि भवेन सह पुरुष-
संयोजनेयप्रतिघादिनवसंयोजनानि येषां ते परिक्षीणभवसंयोजनाः ।

ज्ञासुविमुक्तचित्तैः^(१) सर्वचेतोवशिपरमपारमिताप्राप्तैः^(२) रेकपुङ्गवैः^(३) स्थापयित्वा । यदुतायुष्मन्तमानन्दं शैवं श्रोतव्यापन्नं । पञ्चमावैश्व-
भिचुगतैः । यशोधरामहाप्रजापती*प्रमुखैः सम्बद्धलैश्च । उपासको-
पासिकाभिश्च सर्वैर्दृष्टधर्मभिः । महता च बोधिसत्त्वसङ्गेन सार्द्धम-
प्रमेयैरसंख्येयैर्बोधिसत्त्वैः सर्वैर्द्वारणीमुखप्रतिलब्धैः शून्यतानिमित्ता-
प्रणिहितैर्विहारिभिरानिमित्तागोचरैरविकल्पिकप्रणिधानैः सर्वधर्म-
समताक्षान्तिप्रतिलब्धैरसङ्गप्रणिधानैरसङ्गप्रतिभानसमन्वागतैरक्षयप्र-
तिनिर्देशाप्रतिनिर्देशैः प्रतिसंविन्नयप्रतिबद्धैर्महाभिजाविक्रीडितैर-
त्यन्ताच्युताभिज्ञैरादेयवचनैरकुसौदैरारब्धवीर्यैः कायजौवितनिरपे-

* प्रजापती इति पुस्तकचतुष्टये पाठोदृश्यते । प्रजापति इति पाठोयुक्तः ।

- (१) सम्यक् अविपर्येतं, आ समन्तात्, ज्ञा ज्ञानं तत्त्वावबोधस्तया सुकु-
विमुक्तं सर्ववन्दनविसंयुक्तं चित्तं येषां ते सम्यग्ज्ञासुविमुक्त चित्ताः ।
(२) सर्वत्र चेतसि नवानुपूर्वविहारसमापत्तिलक्षणे स्वातन्त्र्याद्विनिर्मुक्त-
च ते परमपारमिं स्वगोत्रप्रकर्षपर्यन्तगतिं प्राप्ताश्चेति सर्वचेतोवशि-
परमपारमिं प्राप्ताः । अत्र पूर्वपूर्वस्योत्तरोत्तरं कारणं । कुतः
क्षौणाश्रवाः ? निःक्षोभत्वात् । एवं सर्वत्र योज्यं । अतः सर्वपुरुषार्थ-
समाप्तत्वाद्वापरं विशेषणं वाच्यमिति । तदनेन अष्टसाहस्रौटोकायां
परमपारमिं प्राप्तैः इति पाठोव्याख्यातः अष्टसाहस्रं स एव पाठो-
दृश्यते । अत्र तु पुस्तकचतुष्टये परमपारमिताप्राप्तैः इति पाठो-
दृश्यते ।

- (३) नित्यस्य कार्यकारणलक्षणास्य वास्तव्यासकभावानुपपत्तेः शुभाशुभवास-
नाभिः पूर्वोऽनित्यस्तदनुसूयां गतिं नातिगृह्णातीति निवृत्ताभिधानात्
प्रवक्ष्य तत्रैकं पुङ्गवः । पुनःपुनर्गतिमु लोच्यते इति पुङ्गवा इति व्याजा-
न्तरे उक्तं ।

चैरकुहकैरलयकैरपगतज्ञानलाभचित्तैर्निरामिषधर्मदेशकैर्गभीरधर्म-
क्षान्तिपरमगतिं गतैर्महावैशारद्यप्राप्तैरसंकुचितमानसैः सर्वमारकर्म-
समतिक्रान्तैः कर्मावरणप्रतिसिद्धैर्निहतकर्मक्षेत्रप्रत्यर्थिकैः सर्वपर-
प्रवादानभिभूतैः सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धदुरवगाहैः कर्मप्रविचयविभक्ति-
निर्देशकुशलैरसंख्येयकल्पसुममारब्धप्रणिधानैः स्मृतिमुखैः पूर्वालापि-
भिर्यपगतभृकुटिकैः स्रष्टृणमधुरवचनैर्गाथाभिगीतपरालपनकुशलैर-
नाच्छेद्यप्रतिभानैरनन्तपरिषदभिभवनैः वैशारद्यसमन्वागतैरनन्तकल्प-
कोटिनिर्देशज्ञातिभिः सरण्याकुशलैर्मायामरीच्युदकचन्द्रस्वप्नप्रति-
श्रुत्काप्रतिभासगन्धर्वनगरप्रतिविम्बनिर्याणोपायधर्माधिमुक्तैरपगतसं-
क्षौनचित्तैः सर्वसत्त्वचित्तगतिसूक्ष्मज्ञानचर्याधिमुक्तावतारकुशलैः
सर्वसत्त्वाप्रतिहतचित्तैः अधिमात्रक्षान्तिसमन्वागतैः सर्वधर्मसमता-
प्रतिवेधज्ञानकुशलैर्गभीरधर्मतादुरवगाहैः स्वचित्तवसिताप्रतिलब्धैः
सर्वधर्मवसिताप्राप्तैः सर्वकर्मक्षेत्रदृष्टावरणविमुक्तैः प्रतीत्यनिर्देश-
कुशलैर्गभीरप्रतीत्यसमुत्पादक्षयनयावतीर्णैः सर्वदृष्टानुशयपर्युत्थान-
विगतैः सर्वसंयोजनप्रहौणैः सत्यप्रतिवेधज्ञानकुशलैः सततसमितं॥
प्रतिश्रुत्कासमसर्वधर्माधिमुक्तैः अप्रमाणधर्मनयनिर्देशवैशारद्यैर्वा-
चाव्यावतारणकुशलैः अनन्तबुद्धचेचव्यूहप्रणिधानप्रस्थानपरिग्रहीतै-

* प्रसन्नैरिति ग पुस्तके पाठः । प्रसन्नैरिति ख घ पुस्तके पाठः ।

† सरण्य इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते । शरण्य इति युक्तः ।

‡ मुक्यावतारण इति ख पुस्तके घ पुस्तके च पाठः । मुक्त्यवतार इति युक्तः ।

§ वसिता इति पुस्तक चतुष्टये पाठः । वसिता इति तु युक्तं । एवं परच ।

॥ समितं इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । समित इति पाठोयुक्तः ।

रसंख्येयलोकधातुगता* बुद्धानुसृष्टिसमाधिसततसमिताभिमुखीभूतैः
 सर्वबुद्धोत्पादोपसंक्रमणकुशलैरपरिमितबुद्धाधेषणकुशलैर्नानादृष्टिप-
 र्युत्थानसर्वक्लेशप्रशमनकुशलैः समाधिगतसहस्राणिनिर्हारविक्रीडन-
 ज्ञानप्रवेशकुशलैः अपर्यन्तकल्पाचीणगुणवर्णासमन्वागतैः । तद्यथा,
 भद्रपालेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । रत्नकरेण च नाम
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । रत्नगर्भेण च नाम बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । रत्नदत्तेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । सुसार्थ-
 वाहेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । नरदत्तेन च नाम
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । गुह्यगुप्तेन च नाम बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । वरुणदेवेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । इन्द्रदेवेन
 च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । भद्रपालेन च नाम बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन । उत्तरमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।
 विशेषमतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । वर्द्धमानमतिना
 च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । अनन्तमतिना च बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । अमोघदर्शिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । अनावरण-
 मतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । सुसम्यस्थितेन च नाम बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन । सुविक्रान्तविक्रामिणा च बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । अनन्तवीर्येण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । नित्योद्युक्तेन च
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । नित्यप्रयुक्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।
 अनिच्छिन्नधुरेण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । सूर्यगर्भेण च बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन । चन्द्रगर्भेण च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । अनुपम-

* इत्यमेव सर्वत्र पाठः । गत इति तु युक्तं ।

मतिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । अवलोकितेश्वरेण च नाम
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । महास्थामप्राप्तेन च बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । मंजुश्रिया च कुमारभूतेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।
 मारबलप्रमर्दिना च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । वज्रमतिना च
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । रत्नमुद्राहस्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।
 नित्योत्क्षिप्तहस्तेन च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । महाकरुणाचितिना
 च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । महाव्यूहेन च नाम बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन । प्रहराजेन च नाम बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । मेरुकूटेन
 च बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन । मैत्रेयेण च नाम बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन । एतैश्चान्यैश्चानेकैर्बोधिसत्त्वकोटिनियुतशतसहस्रैः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां स्वयमेव सिंहासनं प्रज्ञापयत्य-
 षीदत् । पर्यंकमाभुज्य ऋजुकायं प्रणिधाय प्रतिमुखं सृष्टिमुप-
 स्थाप्य तत्र निषद्य सर्वसमाधिराजनामसमाधिं समापन्नोऽभूत् । यत्र
 समाधौ समाधयोऽन्तर्गता अनुप्रविष्टाः सङ्गहं समवसरणं गच्छन्ति ॥

अथ खलु भगवान् सृष्टः सम्यजानंस्ततः समाधेर्युत्थाय दिव्येन
 चतुषेदं बुद्धचेत्रं व्यवलोकयति स्म । व्यवलोक्य सर्वकायात्मभां
 प्राप्नुवत् । तस्याधस्तात् पादतलयोः सहस्राराभ्यां चक्राभ्यां षष्टि-
 षष्टिरश्मिकोटौनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । दशभ्यश्च
 पादाङ्गुलिभ्यः षष्टिषष्टिरश्मिकोटौनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति
 स्म । दाभ्यां गुल्फाभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटौनियुतशतसहस्राणि
 निश्चरन्ति स्म । नाभिमण्डलात् षष्टिषष्टिरश्मिकोटौनियुतशत-
 सहस्राणि निश्चरन्ति स्म । दाभ्यां पार्श्वभ्यां षष्टिषष्टिरश्मिकोटौ-

नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । हृदयश्रीवत्सान्महापुरुषलक्षणात्
षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । दशभ्यो-
हस्ताङ्गुलिभ्यः षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति
स्म । द्वाभ्यां बाहुभ्यां षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि
निश्चरन्ति स्म । द्वाभ्यामंग्गुलिभ्यां षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसह-
स्राणि निश्चरन्ति स्म । घौवायाः षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशत-
सहस्राणि निश्चरन्ति स्म । चतसृभ्यो दंष्ट्राभ्यः षष्टिषष्टिरश्लिकोटी-
नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । चत्वारिंशतो दन्तेभ्यः षष्टि-
षष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । द्वाभ्यां चतुर्भ्यां
षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । द्वाभ्यां
श्रोत्राभ्यां षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म ।
द्वाभ्यां घ्राणाभ्यां षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति
स्म । मध्ये भ्रुवोः कर्णाभ्याः षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुतशतसहस्राणि
निश्चरन्ति स्म । उपरिष्ठादुष्णीषात् षष्टिषष्टिरश्लिकोटीनियुत-
शतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । मुखद्वाराच्च षष्टिषष्टिरश्लिकोटी-
नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । सर्वाणि च तानि रश्लिकोटी-
नियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । सर्वावन्तमिमन्निमाहस-
महामाहसं लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरित्वा पूर्वस्यान्दिशि
गङ्गानदीवाल्मुकोपमां *लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म ।
दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन

* लोकधातुशब्दविशेषकपदस्य कश्चित् स्थित्या कश्चित् पुंसिप्रयोगो दृश्यते
वस्तुतः पुलिप्रयोगः खल्वप्युक्तः ।

स्फुरन्ति स्म । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं
महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मु-
कोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पूर्वदक्षिणस्या-
न्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति
स्म । दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं
महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मु-
कोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । अधस्ताद्दिशि
गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म ।
उपरिष्ठाद्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं महताऽवभासेन
स्फुरन्ति स्म । यैश्च सत्तैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनावभासेन
स्पृष्टास्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ ॥

अथ खलु भगवान् पुनरेव सर्वरोमकूपेभ्यः प्रभां प्रामुञ्चत् । यथा
प्रभयाऽयन्निमाहसमहामाहसो लोकधातुर्महताऽवभासेन स्फुट*म-
भूत् । पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकापमा लोकधातवोमहताऽवभा-
सेन स्फुटा अभूवन् । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमा लोक-
धातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदी-
वाल्मुकोपमां लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । उत्तर-
स्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा

* स्फुटमभूत् इति क पुस्तके स्फुटेन भूत् इति ख, घ, पुस्तके स्फुट-
मभूदिति ग पुस्तके पाठः । एकोपि पाठो न समीचीनः । स्फुटो-
ऽभूदिति पाठः सङ्गतः प्रतिभाति ।

† क पुस्तके वाल्मुकोपमा इति पाठो वज्रस्थले दृश्यते ।

अभूवन् । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । दक्षिणपश्चिमाद्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । अधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो महताऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । यैश्च सत्त्वैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनाऽवभासेन स्फुटास्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ^(१) ॥

अथ खलु भगवान् पुनरपि या सा तथागतस्य प्रकृतिप्रभा एतया *यन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पश्चिमाद्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽव-

* एतया यन्त्रिसाहस्र इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । एतये मन्त्रिसाहस्रेति पाठोयुक्तः ।

(१) नास्त्युत्तरं प्रधानं यस्याः सेयमनुत्तरा सम्यक् अविपरीता सम्बोधिः सर्वार्थकाराभिसम्बोधिर्वृद्धभूमिरित्यावत् ।

भासेन स्फुरन्ति स्म । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । दक्षिणपश्चिमाद्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । अधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुंस्तेन महताऽवभासेन स्फुरन्ति स्म । यैश्च सत्त्वैः सोऽवभासो दृष्टो ये च तेनाऽवभासेन स्फुटास्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ ।

अथ खलु भगवान् मुखद्वारा जिह्वेन्द्रियं निर्णामय्य सर्वावन्तमिमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं जिह्वेन्द्रियेण स्फुरित्वा स्मितं प्रादुरकार्षीत् । ततश्च जिह्वेन्द्रियादनेकानिनानावर्णानिरश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि निश्चरन्ति स्म । सर्वत्र च रश्म्यां नानारत्नमयानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि सन्निष्ठन्ते स्म । चित्राणि च दर्शनयानि मनोरमाणि सुवर्णानि सुगन्धीनि मृदूनि काचिलिन्दिक* सुखसंस्पर्शानि । तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णधर्मदेशयन्ति स्म । यदुत्तेमामेवषट्पारमिताप्रतिसंयुक्तां धर्मदेशनां । ते पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म । यदुत्तेमामेवषट्पारमिताप्रतिसंयुक्तां

* काचिलिन्दिक इति पाठः पुस्तकचतुष्टये दृश्यते ।

धर्मदेशनां । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां* लोकधातुं
गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मदेशयन्ति स्म । यदुतेमामेव षट्-
पारमिताप्रतिसंयुक्तां धर्मदेशनां । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मु-
कोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति
स्म । यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । उत्तरस्या-
न्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म । तत्रापि गत्वा
धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां ।
उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म
तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म । यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रति-
संयुक्तान्धर्मदेशनां । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां
लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुते-
मामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । दक्षिणपश्चिमायान्दिशि
गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं
देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां ।
पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं गच्छन्ति स्म
तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पारमिताप्रतिसं-
युक्तान्धर्मदेशनां । अधस्तादिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमां लोकधातुं
गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुतेमामेव षट्पार-

* लोकाधातुशब्दविशेषणस्य कवित् स्त्रियां पुंनिप्रयोगः पुस्तकचतुष्टये
 दृश्यते । यस्तुतः कपोरजतु वस्तूनिष्ठत्वा तुल्यविरामकाः इति
 पुंनिप्रयोगवर्गोक्तोधातुशब्दस्य पुंनिष्ठत्वात् तद्विशेषणस्यापि पुंनि-
 प्रयोगस्यैव युक्तत्वमिति ।

मिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमां
लोकधातुं गच्छन्ति स्म तत्रापि गत्वा धर्मं देशयन्ति स्म यदुते-
मामेव षट्पारमिताप्रतिसंयुक्तान्धर्मदेशनां । यैश्च सत्त्वैः सधर्मः
श्रुतस्ते सर्वे नियता अभूवन् अनुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ ॥

अथ खलु भगवान् तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्णः सिंहविक्री-
डितं नाम बुद्धममाधिं समापद्य तथारूपमृध्यभिसंस्कारमभि-
संस्कारोति स्म । यथारूपेणाध्यभिसंस्कारेण अभिसंस्तृतेनायं
त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः षड्विकार^(१)स्यकम्पतः* प्राकम्पत
सम्प्राकम्पत । अवेधत् प्रावेधत् सम्प्रावेधत् अचलत्प्राचलत्सम्प्राचलत् ।
अचुभ्यत्प्राचुभ्यत्सम्प्राचुभ्यत् । अगर्जत् प्रागर्जत्सम्प्रागर्जत् । अरणत्प्रा-
णत्सम्प्राणत् । अन्नेषून्नमति स्म मध्येऽवनमति स्म अन्तेष्ववनमति
स्म मृदुकः स्निग्धः सूक्ष्मः सर्वमच्चहितमुखमज्जाननोऽभूत् ॥

अथ तेन क्षणलवमुद्धर्त्तेन यावन्तोऽस्मिंस्त्रिमाहसमहामाहसे
लोकधातौ नरकतिर्यग्योनियमलोकाक्षणापायदुर्गतिविनिपातास्ते
सर्वे समुच्छिन्नाः अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वा मनुष्याणां सभा-
गतायाः उपपन्ना अभूवन् सर्वे च ते सत्त्वाश्चातुर्महाराजकायिकानां

* (क, ग, घ) पुस्तके प्रकम्पतः इति पाठः ख पुस्तके प्रकम्पते इति पाठः । पञ्चाक्षरिखित क्रमेणाकम्पत इति पाठः समीचीनः प्रतिभाति ।

† सञ्ज्ञानम् इति पुस्तकचतुष्टये दृश्यते सञ्ज्ञानम् इति पाठोपुक्तः ।

‡ सर्वाक्षगाथास्तमिताः इति ख पुस्तके पाठोऽधिकः ।

§ सभागताया इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । सभागता इति पाठोक्तः ।

(१) यद्भावाविकाराभावन्तीति वाच्यार्थिणिः, जायते अस्ति वर्धते विप्र-
रिणमते क्षयक्षीयते नश्यति । इति निरुक्ते नेममकाये ।

देवानां त्रायत्रिंशानां तुषितानां निर्माणरतीनां परनिर्मितवश-
वर्त्तिनां देवानां सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्येन पौर्विकीं
जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्यप्रतिलब्धयेन
भगवांस्तेनोपसङ्गमन्ति स्म । उपसङ्गम्य भगवन्तं नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन पूर्वस्थान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः ।
सर्वाचणाश्चास्तमिता अभूवन् सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां देवानाञ्च
सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव च प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन
पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्गमन्ति स्म । उपसङ्गम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन दक्षिणस्थान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाचणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनु-
ष्याणां देवानाञ्च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन
पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसाद-
प्रामोद्यप्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता
अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्गमन्ति स्म । उपसङ्गम्य

पादान् वन्दित्वा प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्न-
मस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाचणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वा
मनुष्याणाञ्च देवानाञ्च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन
पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति । तानुपसङ्गमन्ति स्म । उपसङ्गम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन उत्तरस्थान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाचणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुष्याणां
देवानाञ्च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन
पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसङ्गमन्ति स्म । उपसङ्गम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान्नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेनोत्तरपूर्वस्थान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः

समुच्छिन्नाः सर्वाणिश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाणिश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धा स्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाणिश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

* लोकधातुषु इति पुन्यकचतुष्टये एकस्मिन् एव लिखितम् ।

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये च तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः
समुच्छिन्नाः सर्वाणिश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां देवानां च सभागताया * उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेत्रेषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धान् नमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेनाधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समुच्छिन्नाः
सर्वाणिश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-

* सभागता इति पाठः समीचीनः प्रतिभाति । एवं परम् ।

प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेतुषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धानमस्यन्ति स्म ॥

अथ तेन चणलवमुहूर्त्तेन उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोप-
मेषु लोकधातुषु सर्वनरकाः सर्वतिर्यग्योनयः सर्वयमलोकाः समु-
ष्किन्नाः सर्वाक्षणाश्चास्तमिता अभूवन् । सर्वे च ते सत्त्वामनुयाणां
देवानां च सभागताया उपपन्ना अभूवन् ॥

अथ ते मनुष्यास्ते च देवास्तेनैव प्रीतिप्रसादप्रामोद्यजातेन
पौर्विकीं जातिं समनुस्मरन्ति स्म । समनुस्मृत्य प्रीतिप्रसादप्रामोद्य-
प्रतिलब्धाः स्वकस्वकेषु बुद्धचेतुषु ये तत्र तथागता अर्हन्तः सम्यक्-
सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति तानुपसंक्रामन्ति स्म । उपसंक्रम्य पादान् वन्दित्वा
प्राञ्जलीभूतास्तांस्तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धानमस्यन्ति स्म ॥

अथ खलु तेन तत्क्षणेनैव ये अस्मिंस्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोक-
धातौ जात्यन्धाः सत्त्वामोऽपि सर्वे चक्षुषा रूपाणि पश्यन्ति स्म ।
बधिराः श्रोत्रेण शब्दान् शृण्वन्ति स्म । उन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिब्रजन्ते
स्म । विक्षिप्तचित्ताः अविक्षिप्तचित्ततां प्रतिब्रजन्ते स्म । नग्ना-
द्यौवराणि प्रतिब्रजन्ते स्म । दरिद्रा धनानि प्रतिब्रजन्ते स्म ।
जिघृक्षिता भोजनानि प्रतिब्रजन्ते स्म । पिपासिताः पानीयं प्रति-
ब्रजन्ते स्म । रोगस्पृष्टा अरोगा अभूवन् । क्षीनकायाविकलेन्द्रियाः
परिपूर्णकायेन्द्रिया अभूवन् । क्लान्तकाया अक्लान्तकाया अभूवन् ।
अविरताकुशलकायवाक्मनस्कमान्ताजीवा विगताकुशलकायवाक्-
मनस्कमान्ताजीवा भविन्ति स्म । सर्वसत्त्वाश्च सर्वसत्त्वेषु समचित्ता-

अभूवन् । यदुत मातापितृभ्रातृभगिनीमित्रजातिमहायसमचित्ताः
सर्वसत्त्वाश्च कुशलकर्मपथसमन्वागता अभूवन् । ब्रह्मचारिणः शुचयो-
निरामगन्धाः सर्वाकुशलवितर्कविगताः सर्वसत्त्वाश्च तस्मिन् समये
सर्वसुखमर्पिता अभूवन् । एवं रूपेण सुखेन समन्वागताः । तद्यथाऽपि
नाम तृतीयध्यानसमापन्नस्य भिक्षोः सुखम् । सर्वसत्त्वाश्च तस्मिन्
समये एवरूपया प्रज्ञया समन्वागता अभूवन् । यदेवं जानन्ति
स्म । साधु दानं साधु धर्मः साधु संयमः साधु सत्यं साध्वप्रमादः
साधु मैत्रौ साधु करुणा साध्वविहिंसा साधु सर्वप्राणिभूतेषु ॥

अथ भगवान् तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्ण दमं त्रिसाहस्र-
महासाहस्रं लोकधातुं सुमेरुं चक्रवाडं सदेवभवनं सेन्द्रकं सेन्दुसूर्य-
गभस्तिकं सदेवदानवकायं सव्रह्मकं सशुद्धावासमभिभूय स्थितः
शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

तद्यथाऽपि नाम बलवान्दिवाकरः परिशुद्धगणतले पौर्ण-
मास्यां वा चन्द्रमण्डलं, तथाच भगवानिमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं
लोकधातुमभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते ।
आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवं पूर्वस्थान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभि-
भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेज-
सा श्रिया ॥

एवं दक्षिणस्थान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभि-
भूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते आभया वर्णेन तेज-
सा श्रिया ॥

एवं पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवमुत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवमुत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवं पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवं दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवं पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवमधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवमुपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनभिभूय

स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

तद्यथाऽपि नाम सुमेरुः पर्वतराजः सर्वास्तांश्चान्यान् कालपर्वता नभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

तद्यथाऽपि नाम चन्द्रमण्डलं सर्वतारारूपाण्यभिभूय स्थितं शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

तद्यथाऽपि नाम सूर्यमण्डलं सर्वास्तदन्यानवभासानभिभूय स्थितं शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

एवमेव भगवान् दशसु दिक्षु सदेवकं लोकं सेन्द्रकं सव्रद्धकं शुद्धावासमभिभूय स्थितः शोभते भासते तपति विरोचते । आभया वर्णेन तेजसा श्रिया ॥

अथ भगवान् पुनरपि यादृशो भगवतः प्रकृत्यात्मभावः तादृशमिमन्तिषाहस्रमहासाहस्रे लोकधातावुपदर्शयति स्म ॥

अथ यावन्तोऽस्मिन् त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ शुद्धावासकायिकादेवनिकाया आभास्वरा ब्रह्मकायिकाः परनिर्मितवशवर्त्तिनो निर्माणरतयः तुषिता यामास्त्रायन्तिंशाश्चातुर्महाराजकायिकादेवनिकायास्ते सर्वे सिंहासने निषण्णं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं पश्यन्ति स्म । ते तुष्टा उदया आतमनस्काः प्रमुदिताः प्रीतिसौमनस्यजाता दिव्यानि पुष्पाण्यादाय दिव्यानि मान्यानि दिव्यानि

* कुलपर्वतानिति पाठः सङ्गतः प्रतिभाति ।

† ग । पुस्तके पश्यन्ति इति पाठः ।

गन्धानि दिव्यानि विलेपनानि दिव्यानि चूर्णानि दिव्यानि वासांश्चि
दिव्यान्युत्पलकुमुदपुण्डरीकनलिनसौगन्धिकानि केशरतमालपत्राणि
दिव्यानि वस्त्रानि दिव्याभरणानि दिव्यानि कृत्राणि दिव्या-
ध्वजा दिव्याः पताकागृहीत्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म, उप-
संक्रम्य* भगवन्तमभिपूजयन्ति स्म । सर्वाणि च तानि पुष्पमाल्यवि-
लेपनचूर्णादीनि गन्धवस्त्राभरणानि कृत्रध्वजपताकाश्च समनन्तरमेव
भगवतोऽधिष्ठानेन त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातुप्रमाणे भगवतः
उपरि वैहायसे सर्वसत्त्वोमहापुष्पादिकूटागारः संस्थितोऽभूत् ।
ततश्च कूटागाराद् दिव्यानि पुष्पाणि पुष्पपट्टदामानि लम्बन्ते स्म
प्रलम्बन्ते स्म अभिप्रलम्बन्ते स्म । तैश्च पुष्पपट्टदामाभिरयं
त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुरभिगोभते स्म । तेन च सुवर्णवर्णेन
भगवतः प्रभाऽवभासेनात्यर्थं शोभते भासते तपति विरोचते स्म ।
यथा चायं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुरेवं पूर्वस्यान्दिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा-

* तैः पुष्पमाल्यैर्गन्धैर्विलेपनैश्चूर्णैर्विहायसेत्युत्पलकुमुदपुण्डरीकनलिनसौ-
गन्धिकैः केशरतमालपत्रवस्त्राभरणैः कृत्रध्वजैः पताकाभिर्भगवन्त-
मवकिरन्ति स्म । अभ्यवकिरन्ति स्म । अभिप्राकिरन्ति स्म । ये च
त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ मनुष्यास्ते विनेयाभाजनोभूतास्ते
जलजस्थलजानि पुष्पाणि गृहीत्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म ।
उपसंक्रम्य भगवन्तमभिपूजयन्ति स्म । इत्यधिकः पाठः ख । ग । घ
पुस्तके दृश्यते ।

† दामाभिरिति पुस्तकचतुष्टये पाठः । दामभिरिति पाठोयुक्तः ।

अभूवन् । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन
भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । पश्चिमास्यान्दिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा-
अभूवन् । उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन
भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा-
अभूवन् । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधात-
वस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । दक्षिणपश्चिमाया-
न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽव-
भासेन स्फुटा अभूवन् । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन् ।
अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवस्तेन भगवतः प्रभा-
ऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । उपरिष्ठाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-
लोकधातवस्तेन भगवतः प्रभाऽवभासेन स्फुटा अभूवन् । तत्र जाम्बु-
द्वीपकानां मनुष्याणां तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा
एतदभृदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णो* धर्मं देशयति । यथा च
जाम्बुद्वीपकानां मनुष्याणामेवं गोदानीयानां मनुष्याणान्तथागतस्या-
सेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभृदस्माकं पुरतः तथागतो-
निषण्णो धर्मं देशयतीति । पौर्वविदेहकानां मनुष्याणान्तत्तथा-
गतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभृदस्माकं पुरतस्तथागतो-
निषण्णो धर्मं देशयतीति । उत्तरकौरवाणां मनुष्याणां तत्तथागत-

* निषण्ण इति पुस्तकचतुष्टये पाठः ।

नकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरस्तथागतो निषण्णोधर्म-
न्देयतीति । सुदर्शनानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्म-
भावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देयतीति ।
सुदर्शनानां देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतद-
भूदस्माकं पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देयतीति । अकनिष्ठानां
देवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं
पुरतस्तथागतो निषण्णोधर्मन्देयतीति ॥

एवं साहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां सर्वदेवानान्तत् तथा-
गतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरतस्तथागतो
निषण्णोधर्मन्देयतीति । द्विसाहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां
सर्वदेवानान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं
पुरतस्तथागतो निषण्णो धर्मं देयतीति ॥

एवं त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ सर्वमनुष्याणां सर्वदेवा-
नान्तत्तथागतस्यासेचनकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा एतदभूदस्माकं पुरत-
स्तथागतो निषण्णो धर्मन्देयतीति ॥

अथ भगवांस्तस्मिन्नेव सिंहासने निषण्णः पुनरेवप्रभां प्रामुञ्चयथा-
प्रभया*पुनरेवं त्रिसाहस्रमहासाहस्र लोकधातुरवभाषितो भूत् ।
पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता अभूवन् ।
दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता-
अभूवन् । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवो-
ऽवभाषिता अभूवन् । उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-

* प्रभयाऽयं इति ख पुस्तके पाठः ।

लोकधातवोऽवभाषिता अभूवन् । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमा लोकधातवोऽवभाषिता अभूवन् । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि
गङ्गानदीवालुकोपमा लोकधातवो अवभाषिता अभूवन् । दक्षिण-
पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभाषिता
अभूवन् । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवो-
ऽवभाषिता अभूवन् । अधस्ताद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोक-
धातवोऽवभाषिता अभूवन् । उपरिष्ठाद्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-
लोकधातवोऽवभाषिता अभूवन् । येनावभासेनय इमां* त्रिसाहस्र-
महासाहस्रे लोकधातौ सत्त्वास्ते सर्वे पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु तथागतमर्हन्तः सम्यक् सम्बुद्धान् सश्रावक-
महान् बोधिसत्त्वपरिवारान् पश्यन्ति स्म । तत्र च पूर्वस्यान्दिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं
लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभित्तुसङ्घं
बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र च दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोक-
धातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभित्तुसङ्घं
बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र च पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं
लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्बुद्धं सभित्तुसङ्घं
बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र चोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदी-

* इमां इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । इमे इति पाठोऽयुक्तः ।

† पुस्तकचतुष्टये ये पाठः क्वचित् क्वचित् दृश्यते वस्तुतः सर्वत्रैव ये
इत्यस्य स्थितिरुचिता ।

वालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोक-
धातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् समुद्भूतं सभित्तु-
सङ्गं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र चोत्तरपूर्वस्यान्दिशि ये
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं त्रिसाहस्रमहा-
साहस्रं लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् समुद्भूतं
सभित्तुसङ्गं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र च पूर्वदक्षिण-
स्यान्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं
त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक् समुद्भूतं सभित्तुसङ्गं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म ।
तत्र च दक्षिणपश्चिमायान्दिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-
धातुषु सत्त्वास्तेऽपीमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् समुद्भूतं सभित्तुसङ्गं बोधिसत्त्व-
परिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र च पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमन्त्रिसाहस्रमहासाहस्रं
लोकधातुं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् समुद्भूतं
सभित्तुसङ्गं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र चाधस्तादिशि
ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमन्त्रिसाहस्रमहा-
साहस्रं लोकधातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्

* क, ग पुस्तके सत्त्वावकसङ्गं इति पाठः । ख, घ पुस्तके सभित्तुसङ्गं
इति पाठः ।

† ये इति पाठः सर्वस्यैव पुस्तकचतुष्टये न दृश्यते ।

‡ भगवन्तस्यैव यथासौ न सर्वस्यैव पुस्तकचतुष्टये दृश्यते । किन्तु सर्व-
त्रैव स्थानुमुच्यते ।

समुद्भूतं सभित्तुसङ्गं बोधिसत्त्वपरिवारं पश्यन्ति स्म । तत्र चोप-
रिष्ठादिशि ये गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तेऽपीमं
त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं भगवन्तं च शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं
सम्यक् समुद्भूतं सभित्तुसङ्गं संबोधिसत्त्वगणपरिवारं* पश्यन्ति स्म ॥

अथ पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनतिक्रम्य
यः सर्वपश्चिमो लोकधातुः रत्नावती नाम तत्र रत्नाकरो नाम
तथागतोऽर्हन् सम्यक् समुद्भूतिष्ठति ध्रियते यापयति स इमानेव
प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्यकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ समन्तरश्मिर्नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं
महान्तमवभासन्तं महान्तं पृथिवीचालन्तं तथागतस्यासेचनक-
दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन्
सम्यक्समुद्भूस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य तं भगवन्तं तथागतमर्हन्तं
सम्यक् समुद्भूमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययः योऽस्य
महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावाय अस्य च महतः पृथिवीचालस्य
अस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ॥

एवमुक्ते भगवान् रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् समुद्भूतं
समन्तरश्मिं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र पश्चिमाया-
न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनतिक्रम्य महा नाम
लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्समुद्भूतिष्ठति
ध्रियते यापयति स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां
सम्यकाशयति । तस्यैव ईदृशोऽनुभावः ॥

* संबोधिसत्त्वगणपरिवारमिति क, ग पुस्तके पाठः । बोधिसत्त्वपरि-
वारमिति ख, घ पुस्तके पाठः ।

अथ समन्तरशिर्षोर्धिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं रत्नाकरस्तथा-
गतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवंतां सहां
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
सर्वेषां प्रायःकुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्बिन्निर्हार* प्रतिलब्धानां
सर्वसमाधिसमापत्तिवसिंताप्रप्तानाम् । भगवान् रत्नाकरस्तथागत
आह । गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे ॥

अथ रत्नाकरस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां
सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं समन्तरक्षये बोधि-
सत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं अभ्यवकिर सम्यज्ज्ञान विहारी
च तत्र बुद्धचेत्रे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदाहिते बोधिसत्त्वा-
महासत्त्वा ये तत्र लोकधातादुपपन्नामा तत्र क्षणेथाः ॥

अथ समन्तरशिर्षोर्धिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतो रत्नाकरस्य त-
थागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्यानिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्र-
पत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्व कोटीनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं
गृह्यैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धचेत्रादन्तर्हितो
यावन्तः पूर्वस्यान्दिशि बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति
तान् सर्वान् सत् कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्ध-
माल्यविलेपनचूर्णचौवरच्छत्रध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वधर्मां महता

* निहार इति ख, ग पुस्तके पाठः ।

† वसिता इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । वसिता इति पाठोयुक्तः ।

बोधिसत्त्वानुभावेन । येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्
संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिर सावन्दित्वा
एकान्तेस्थितः समन्तरशिर्षोर्धिसत्त्वोमहासत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् ।
रत्नाकरो भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो भगवतोऽल्पाबाधतां
परिपृच्छत्युत्पातङ्कताञ्च लघूत्यानतां वलं सुखस्यार्गविहारताञ्च ।
इमानि च तेन भगवता रत्नाकरेण तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन
सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः
पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि
पद्मानि गृहीत्वा येन ते पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनावेप्सीत् ॥

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वलोकधातवः स्फुटा अभूवन् तत्र च पद्मेषु
तथागतविग्रहानिषणा धर्मं देशयन्ति स्म । यदुतेमामेव* षट्पार-
मिता आरभ्य यैश्च सत्त्वैः साधर्मदेशनाश्रुता ते सर्वतियता अभवन्-
नुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ^(१) । तेऽपि बोधिसत्त्वागृहस्थाश्च प्रव्रजिताश्च
दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म । गुरुकुर्वन्ति स्म । मानयन्ति
स्म । पूजयन्ति स्म । दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-
ल्लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुः सर्वशोकापगतो नाम

* इमामेव इति पुस्तकचतुष्टये पाठः । इमा एव इति पाठोयुक्तः ।

(१) नास्त्युत्तरं प्रधानं यस्याः सेयमनुत्तरा सम्यक् अविपरौता सम्बोधिः
सर्वाकाराभिसम्बोधिर्बुद्धभूमिरिति यावत् ।

तथाशोकश्रीनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वैभ्यो महासत्त्वैभ्यः सम्यकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ विगतशोको नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं महान्तमवभासं तं च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचन-कदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्यतं भगवन्तमशोकश्रियं तथागतं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय । एवमुक्ते भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं विगतशोकं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमास्रोकधातूनतिक्रम्य महानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स बोधिसत्त्वैभ्यो महासत्त्वैभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्यकाशयति । तस्यैष ईदृशोऽनुभावः ॥

अथ विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तमशोकश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवन्तां सहां लोकधातुं तस्य शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तेषां च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभृतानां धारणीप्रतिमस्त्रिभिर्हार प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिता प्राप्नानाम् । स भगवानशोकश्रीस्तथागत आह । गच्छस्व कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं कालं मन्यसे ॥

अथ भगवानशोकश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं विगतशोकाय बोधिसत्त्वायमहासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर सम्प्रज्ञानहारौ च कुलपुत्र तत्र बुद्धचेत्रे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदाहिते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये तत्र लोकधातावुपपन्ना मा तत्र चण्णयाः ॥

अथ विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतोऽशोकश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्संबुद्धस्थान्तिकान्तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः साद्धं गृहीत्यैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्धचेत्रादन्तर्हितोयावन्तोदक्षिणस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति* सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाख्यविलेपनचूर्णवस्त्राभरणैश्च ध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वधर्माभिमहता बोधिसत्त्वानुभावेन येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेस्थात् एकान्तेस्थितश्च विगतशोको बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् । अशोकश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोभगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्गतां लघूत्यानतां वलं सुखस्यार्गविहारताञ्च । इमानि च तेन भगवता अशोकश्रिया तथागतेनार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रहितानि भगवतः पूजाकर्मणे ॥

* तान् सर्वान् इति ख, घ, पुस्तके पाठोऽधिकः ।

† प्रणिहितानि इति ग, घ, पुस्तके पाठः ।

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि पद्धानि
गृहीत्वा येन ते दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधा-
तुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाचैषीत् ॥

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वलोकधातवः स्फुटा अमूवन् । तत्र च पद्मेषु
तथागतविग्रहानिषणाधर्मं दिशयन्ति स्म । यदुत्तेमामेव षट्पार-
मिता*मारभ्य यैश्च सत्त्वैः साधर्मदेशनाश्रुता ते सर्वे नियता अभू-
वन्ननुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ । तेषां बोधिसत्त्वागृहस्थाः प्रव्रजि-
ताश्च दारकदारिकाश्च स्त्रकस्त्रकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्यमुनिं
तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म गुरुकुर्वन्ति स्म मान-
यन्ति स्म पूजयन्ति स्म । पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमा-
लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुरूपशान्ता नाम लोक-
धातुस्तत्र रत्नार्चिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते
यापयति । स इमांमेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः
सम्प्रकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ चारित्रमतिर्नाम बोधिसत्त्वस्तं महान्तं
सवभासन्तश्च महान्तं पृथिवीचालन्तं च तथागतस्यामेचनकदर्शन-
मात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् रत्नार्चिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्
संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवन्तं रत्नार्चिषं तथागतमर्हन्तं
सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य

* पारमिता आरभ्येति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः ।

† वालुकोपमान् इति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः ।

‡ पुस्तकचतुष्टये लोकधातुग्रन्थस्य पुनः पाठो दृश्यते ।

महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य
चेदृशस्य तथागतकायस्य मन्दर्शनाय । एवमुक्ते भगवान् रत्नार्चि-
स्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं चारित्रमतिं बोधिसत्त्वं महासत्त्व-
मेतदवोचत् । एष कुलपुत्र पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान्
लोकधातूनतिक्रम्य महा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम
तथागतोऽर्हन् सम्यक्संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स बोधि-
सत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति । तस्यैष
ईदृशोऽनुभावः ॥

अथ चारित्रमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं रत्नार्चिषं तथा-
गतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवन्तां सहां
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पथ्युपासनाय । तेषां च बोधिसत्त्वानां महा-
सत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिमन्त्रिर्हार-
प्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम् । स भगवान्
रत्नार्चिस्तथागत आह । गच्छत्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्ये-
दानीं कालं मन्यसे ॥

अथ रत्नार्चिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोनानारत्नमयानां
सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं चारित्रमतये
बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर सम्प्रजानचारौ च
कुलपुत्र तत्र बुद्धचेत्रे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते
बोधिसत्त्वामहासत्त्वाये तत्र लोकधातावुपपन्ना मा तत्र क्षणेयाः ॥

अथ चारित्र्यमतिर्बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्य भगवतो रत्नार्चिष-
स्तथागतस्यार्हतः सम्यक् सम्वुद्ध्यन्तिकान्तानि सुवर्णनिर्भासानि
सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वानेकैर्बोधिसत्त्वकोटौ नियुतशतसहस्रैः
साङ्ख्यैः गृह्यैः प्रव्रजितैश्चदारकदारिकाभिश्चततो बुद्धचेचादन्तर्हितः
यावन्तः पश्चिमायान्दिशि बुद्धा भगवन्त स्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते याप-
यन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन्मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्ध-
माल्यविलेपनचूर्णवस्त्राभरणवज्रध्वजपताकाभिर्महत्याबोधिसत्त्वार्था
महता बोधिसत्त्वानुभवावेन । येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतो-
ऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्ध्यन्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा-
वन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् एकान्ते स्थितश्चारित्र्यमतिर्बोधिसत्त्वो महा-
सत्त्वो भगवन्तमेतदवोचत् । रत्नार्चिर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्धो
भगवतोऽल्पाबाधतां परिपृच्छत्यल्पातङ्कताञ्जलद्युत्यानता बलं सुखस्यर्श-
विहारताञ्च इमाति च तेन भगवतारत्नार्चिषा तथागतेनार्हता
सम्यक् सम्वुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणि-
हितानि भगवतः पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्ध्यन्ति
पद्मानि गृहीत्वा येन ते पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकीपमेष्टु
लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् सम्वुद्ध्यन्तेनाचैषीत् ॥

अथ तैः पद्मेनैः सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तत्र च
पद्मेषु तथागतविग्रहातिषष्ठाधर्मं देयन्ति स्म । यदुत्तमामेव
षट्पारमिता आरभ्य येन सत्त्वैः सा धर्मदेशताश्रुता ते सर्वे
नियता अभूवन्नुत्तरायां सम्यक् सम्वोधौ तेपि बोधिसत्त्वा महा-

सत्त्वा गृह्यन्तेः प्रव्रजिताश्चदारकदारिकाश्च स्रक्स्रकैः कुशलमूलै-
र्भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् सम्वुद्धं सत् कुर्वन्ति स्म
गुरुकुर्वन्ति स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म । उत्तरस्यान्दिशि
गङ्गानदीवाल्मुकीपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोक-
धातुर्जायानाम तत्र जायेन्द्रो नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्ध-
स्तिष्ठति ध्रियते यापयति स इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधि-
सत्त्वैर्भ्यो महासत्त्वैर्भ्यः सम्प्रकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ जयदत्तो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्त-
स्मान्तमवभासन्तं च महान्तं पृथिवीचालन्तञ्च तथागतस्यासेचनक-
दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् जायेन्द्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्
सम्वुद्ध्यन्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य तं भगवन्तं जायेन्द्रं तथागतमर्हन्तं
सम्यक् सम्वुद्धमेतदवोचत् को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽव-
भासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्यास्य चेद्दृश्य
तथागतकायस्य सन्दर्शनाय* वन्दनाय पर्युपासनाय ॥

एवमुक्ते भगवान् जायेन्द्रस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्धस्तं जयदत्तं
बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र दक्षिणस्यान्दिशि
गङ्गानदीवाल्मुकीपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र
शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्वुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति
सबोधिसत्त्वैर्भ्यो महासत्त्वैर्भ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति । तस्मै च
ईदृशोऽनुभावः ॥

अथ जयदत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं भगवन्तं जायेन्द्रस्तथागत-

* वन्दनाय पर्युपासनायेति पाठोऽत्रैव स्थले पुस्तकचतुष्टये दृश्यते ॥

ऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसङ्क्रान्तः उपसंक्रम्यतं भगवन्तं समाधिहस्त्युत्तरश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायास्य च महतः पृथिवीचालस्य अस्य चेदृशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय । एवमुक्ते भगवान् समाधिहस्त्युत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं विजयविक्रामिणं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहा नाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्यकाश्रयति । तस्यैष ईषदृशोऽनुभावः ॥

अथ विजयविक्रामौ बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं समाधिहस्त्युत्तरश्रियं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवं स्तां सहा लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय । तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्बन्धिर्हारप्रतिलब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानां । स भगवान् समाधिहस्त्युत्तरश्रीर्नाम तथागत आह । गच्छन् कुलपुत्र तां सहा लोकधातुं यस्तेदानौ कालं मन्यसे ॥

अथ समाधिहस्त्युत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं विजयविक्रामिणे बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यकिर सम्यजान-

विहारौ च कुलपुत्र तत्र बुद्धक्षेत्रे भवेत् । तत् कस्य हेतोर्दुरासदाहि ते बोधिसत्त्वामहामत्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र क्षणेथाः ॥

अथ विजयविक्रामौ बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः समाधिहस्त्युत्तरश्रियस्तथागतस्यार्हतः सम्यक् संबुद्धस्याऽन्तिकात् तानि सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटौनियतशतमहस्रैः सार्द्धं गृह्यैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकाहूपिभिश्च ततो बुद्धक्षेत्रादन्तर्हितो यावन्तः उत्तरपूर्वस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाख्यविलेपनचूर्णचौवरवस्त्रध्वजपताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वार्था महता बोधिसत्त्वाऽनुभावेन येन भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्यादेकान्ते स्थितो विजयविक्रामौ बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् । समाधिहस्त्युत्तरश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो भगवतोऽत्पावाधतां परिपृच्छत्यत्पातङ्कतां लघूत्यानतां वलञ्च सुखस्यार्गविहारिताञ्च । इमानि च तेन भगवता समाधिहस्त्युत्तरश्रिया तथागतेनाऽर्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तानि

* भगवाञ्छाक्यमुनिरिति ग, घ, पुस्तके सन्धिनिर्देशः एवमन्यत्र ।

† प्रणिहितानि इति घ पुस्तके पाठः ।

पद्मानि गृहीत्वा येन उत्तरपूर्वस्थान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेव
लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाऽचैषीत् ॥

अथ तैः पद्मैः सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तत्र च
पद्मेषु तथागतविग्रहाः निषणाधमं देशयन्ति स्म । यदुत्तमासेव
षट्पारमितामारभ्य । यैश्च सत्त्वैः सा धर्मदेशना श्रुता ते सर्वे
नियता अभूवन्नुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ । तेपि च बोधिसत्त्वा-
गृहस्थाः प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म गुरुकुर्वन्ति
स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म । पूर्वदक्षिणस्थान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुर्बोधि-
मण्डालद्वारसुचिरा नाम तत्र पद्मोत्तरश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन्
सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति ध्रियते यापयति । स इमासेव प्रज्ञापारमितां
बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः सम्यकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ पद्महस्तो नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं
महान्तमवभास तच्च महान्तं पृथिवीचालन्तश्च तथागतस्याऽसेचनक-
दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्
संबुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य तं भगवन्तं पद्मोत्तरश्रियं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य
सहतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य
चेदुग्रस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ॥

एवमुक्ते भगवान् पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तं
पद्महस्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र पश्चिमो-

त्तरस्थान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य महा नाम
लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तिष्ठति
ध्रियते यापयति । स बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितां
सम्यकाशयति । तस्यैष ईदृशोऽनुभावः ॥

अथ पद्महस्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं पद्मोत्तरश्रियं
तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवंस्तं महां
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय । तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महा-
सत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्बिम्बिर्हारप्रति-
लब्धानां सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम् । स भगवान् पद्मो-
त्तरश्रीस्तथागत आह । गच्छ त्वं कुलपुत्र तां महां लोकधातुं
यस्येदानीं कालं मन्यसे ॥

अथ पद्मोत्तरश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो नानारत्नमयानां
सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां महत्त्वं पद्महस्ताय बोधि-
सत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर । सम्यजानविचारी
च कुलपुत्र तत्र बुद्धत्वे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते
बोधिसत्त्वामहासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः । मा तत्र
चण्डेयाः ॥

अथ पद्महस्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तस्य भगवतः पद्मोत्तरश्रिय-
स्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक् संबुद्धस्याऽनिकान्तानि सुवर्णनिर्भासानि
सहस्रपत्राणि पद्माणि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटौनियुतशतसहस्रेः

तेषाञ्च बोधिमत्त्वानां महामत्त्वानां सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां
धारणौप्रतिसन्निर्धारप्रतिपाद्यानां सर्वसमाधिसमापत्तिवधिताप्र-
प्तानाम् । स भगवान् सूर्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागत पाद्म-
गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सह्यं लोकधातुं यथेदानीं कालं मन्यसे ॥

अथ सूर्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धो
नानारत्नमयानां सुवर्णनिर्भासामां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं सूर्यं
प्रतिभासाय बोधिसत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्रपद्मैश्च
भगवन्तं शाक्यभुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक् संबुद्धमभ्यवकिर । सम्प्रज्ञान-
विहारौ च कुलपुत्र तत्र बुद्धबोधे भवेत् । तत् कस्य हेतोर्दुर्गमसदाहितो
बोधिसत्त्वमहासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः मा तत्र क्षणेयाः ।

अथ सूर्यप्रतिभासोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः सूर्यः
मण्डलप्रतिभासोत्तमश्रियस्तथागतस्यार्हन्तः सम्यक् संबुद्धस्याऽन्तिका-
तानि सुवर्णनिभासानि सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधि-
सत्त्वकोटौनियुतशतसहस्रैः सार्द्धं गृह्यत्यैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिका-
रूपिभिश्च ततोबुद्धचेत्रादन्तर्हितोयावन्तोदक्षिणपश्चिमायान्दिशि
बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते यापयन्ति, तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गृह-
कुर्वन्मानयन् पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाख्यविलेपनचूर्णचौवरच्छत्रध्वज-
पताकाभिर्महत्या बोधिसत्त्वार्थां महता बोधिसत्त्वाऽनुभावेन येन
भगवान् प्राक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्तेनोपसंकान्तः । उप-
संकम्य भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तोऽस्यादेकान्ते स्थितः
सूर्यप्रतिभासोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् । सूर्यमण्डल-
प्रतिभासोत्तमश्रियस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धोभगवतोऽस्याबाधतां

परिपृच्छत्यन्यातङ्कतां लघूत्यानतां बलञ्च सुखस्यार्थविहारताञ्च ।
इमानि च तेन भगवता सूर्य्यमण्डलप्रतिभासोत्तमश्रिया तथागते-
नार्हता सम्यक् संबुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि महत्स्रपचाणि पद्मानि
प्रक्षितानि भगवतः पूजाकर्मणे ॥

अथ भगवान् शाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक् संबुद्धस्त्वानि
पद्मानि गृहीत्वा येन ते दक्षिणपश्चिमायां दिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक् संबुद्धास्तेनाऽवेष्मन्त ॥

अथ तेः पद्मैः सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तत्र च पद्मेषु तथागतविग्रहानिषणाधर्मं देशयन्ति स्म । यदुत्तमासेव षट्पारमितामारभ्य । यैश्च सत्त्वैः सा धर्मादेशना श्रुता ते सर्वे नियता-
अभूवन्नुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ । तेऽपि बोधिमत्त्वागृहस्थाः प्रव्र-
जिताश्च दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलेर्भगवन्तं शाक्यमुनिं
तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत् कुर्वन्ति स्म । गुरुकुर्वन्ति स्म ।
मानयन्ति स्म । पूजयन्ति स्म । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुर्वशी-
भूता नाम तत्र एककत्रोनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति
त्रियते यापयति । इमासेव प्रज्ञापारमितां बोधिमत्त्वेभ्योमहा-
सत्तेभ्यः सम्यकाशयति ॥

अथ तत्र लोकधातौ रत्नोत्तमोनाम बोधिमत्त्वोमहामत्त्वस्तं
महान्तमवभासं तच्च महान्तं पृथिवीचालं तच्च तथागतस्याऽसेच-
नकदर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवानेककृत्स्नयागतोऽर्हन् सम्यक्
सम्बुद्धोऽनोपसंकान्तः । उपसंक्रम्य तं भगवन्तमेककृत्स्नं तथागतमर्हन्तं

सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य महतो-
ऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य
चैवृशस्य तथागतकायस्य मन्दर्गनाथ ॥

एवमुक्ते भगवानेककचस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं रत्नोत्तमं
बोधिमत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र दक्षिणपश्चिमाया-
न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य सहानाम
लोकधातुः, तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति
ध्रियते थापयति । स बोधिसत्त्वभ्योमहासत्त्वभ्यः प्रज्ञापारमितां
सम्प्रकाशयति । तस्यैषैर्दृशोऽनुभावः ॥

अथ रत्नोत्तमोबोधिमत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तमेककचं तथा-
गतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवन्तां सहं
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय । तेषाञ्च बोधिमत्त्वानां महासत्त्वानां
सर्वेषां प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्बिम्बिर्हारप्रतिलब्धानां
सर्वसमाधिसमापत्तिवशिताप्राप्तानाम् । स भगवानेककचस्तथागत-
आह । गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहं लोकधातुं यस्येदानीं कालं
मन्यसे ॥

अथैककचस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो नानारत्नमयानां सुवर्ण-
निर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं रत्नोत्तमाय बोधिमत्त्वाय
महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं
तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर । सम्यजानविहारी च
कुलपुत्र तत्र बुद्धचेष्टे भवेत् । तत् कस्य हेतोर्दुरामदादि

ते बोधिमत्त्वा महासत्त्वा ये तत्र लोकधातावुपपन्नाः सा तत्र
चक्षेयाः ।

अथ रत्नोत्तमोबोधिमत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवत एककचस्य
तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽन्तिकान्तानि सुवर्णनिर्भासानि
सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिमत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः
साङ्गे गृह्यतेः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततोबुद्धचेष्टा-
दन्तर्हितोयावन्तं पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते
थापयन्ति । तान् सर्वान् भक्तुर्वन् गुह्यकुर्वन् मानयन् पूजयन्
पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचौवरकचध्वजपताकाभिर्महत्या बोधि-
मत्त्वार्था महता च बोधिमत्त्वाऽनुभावेन । येन भगवाञ्चाक्यमुनि-
स्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य भगवतः
पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्तेऽस्यात् । एकान्ते स्थितोरत्नोत्तमो
बोधिमत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् । एककचोभगवन्तथागतो-
ऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोभगवतोऽन्याबाधतां परिप्रच्छत्यन्यातङ्कतां लघू-
त्यानतां बलञ्च सुखस्यार्णविहारताञ्च । इमानि च तेन भगवता
एककचेण तथागतेनाऽर्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्र-
पत्राणि पद्मानि प्रहितानि भगवतः पूजाकर्म्मणे ।

अथ भगवाञ्चाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि
पद्मानि गृहीत्वा येन ते पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुको-
पमेषु लोकधातुषु तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽचैप्सीत् ।

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तत्र च
पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्मं देशयन्ति स्म । यदुतेमात्रेव षट्-

पारमिता आरभ्य । यैश्च सत्त्वैः सा धर्मदेशना श्रुता ते सर्वे नियता
अभूवन्तुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ । तेऽपि बोधिसत्त्वा गृहस्थाः
प्रव्रजिताश्च दारकदारिकाश्च स्त्रकस्त्रकैः कुशलमूर्खैर्भगवन्तं शाक्य-
मुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म । गुरुकुर्वन्ति
स्म । मानयन्ति स्म । पूजयन्ति स्म । अधस्तादिंश्च गङ्गानदी-
वालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमोलोकधातुः पद्मा-
नाम तत्र पद्मश्रीनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते
यापयति । इमामेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वभ्योमहासत्त्वैः
सम्यकाश्रयति ।

अथ तत्र लोकधातौ पद्मोत्तरो नाम बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं
महान्तमवभासं तच्च महान्तं पृथिवीचालं तच्च तथागतस्याऽसेचनक-
दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन स भगवान् पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्-
सम्बुद्धोऽनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य तं भगवन्तं पद्मश्रियं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । कोभगवन् हेतुः कः प्रत्ययो-
ऽस्य महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवी-
चालस्याऽस्य वेदशस्य तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ।

पश्चमुक्ते भगवान् पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं पद्मोत्तरं
बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्र उपरिष्ठादिंश्च
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातूनतिक्रम्य महानाम लोकधातुस्तत्र
शाक्यमुनिनाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते याप-
यति । बोधिसत्त्वभ्यो महासत्त्वैः प्रज्ञापारमितां सम्यकाश्रयति ।
तस्यैव ईदृशोऽनुभावः ।

अथ पद्मोत्तरोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तं भगवन्तं पद्मश्रियं तथा-
गतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवंतां सहा
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय । तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महा-
सत्त्वानां प्रायः कुमारभूतानां धारणौप्रतिसम्बन्धिर्हारप्रतिलब्धानां
सर्वसमाधिसमापत्तिवर्णिताप्राप्तानाम् । स भगवान् पद्मश्रीस्तथा-
गत आह । गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्येदानीं
कालं मन्यसे ।

अथ पद्मश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धोऽनानारत्नमयानां सुवर्ण-
निर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं पद्मोत्तराय बोधिसत्त्वाय
महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं शाक्यमुनिं
तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर । सम्यजानविहारौ च
कुलपुत्र तत्र बुद्धचेत्रे भवेत् । तत्कस्य हेतोर्दुरासदा हि ते
बोधिसत्त्वामहासत्त्वाये तत्र लोकधातावुपपन्नाः सा तत्र चणे थाः ।

अथ पद्मोत्तरो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतः पद्मश्रिय-
स्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽन्तिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि
सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशतसहस्रैः
साङ्गैर्गृहस्थैः प्रव्रजितैश्च दारकदारिकारूपिभिश्च ततो बुद्ध-
चेत्रादन्तर्हितो यावन्तोऽधस्तादिंश्च बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति ध्रियन्ते
यापयन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन् पूजयन्
पुष्पधूपगन्धमाखिलेपनचूर्णचौरवस्ताभरणकचध्वजपताकाभिर्मह-
त्या बोधिसत्त्वार्थमहता बोधिसत्त्वानुभावेन । येन भगवान् शाक्य-

मुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः उपसंक्रम्य भगवतः
पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् । एकान्तेऽस्थितः पद्मोत्तरो
बोधिसत्त्वो महासत्त्वमेतदवोचत् । पद्मश्रीभगवंस्तथागतो-
ऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो भगवतोऽन्पाबाधतां परिपृच्छत्यन्पातङ्कतां लघू-
त्यानतां वलञ्च सुखस्यार्शविहारताञ्च । इमानि च तेन भगवता
पद्मश्रिया तथागतेनार्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रप-
त्राणि पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्माणे ।

अथ भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि
पद्मानि गृहीत्वा येन तेऽधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-
धातुषु तथागताऽर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽर्चयिष्येत् ।

अथैतैः पद्मैस्ते सर्वलोकधातवः स्फुटाऽभूवन् । तत्र च
पद्मेषु तथागतविग्रहानिषण्णाधर्मं देशयन्ति स्म । यदुत्तमामेव षट्-
पारमिता आरभ्य । येन सत्त्वैः साधर्म्यदेशनाश्रुता ते सर्वे नियता-
श्च भवन्नुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ । तेऽपि च बोधिसत्त्वागृहस्थाः
प्रजिताश्च दारकदारिकाश्च खकस्रकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं शाक्य-
मुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म, गुरुकुर्वन्ति स्म
मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुको-
पमान् लोकधातुनतिक्रम्य यः सर्वपश्चिमो लोकधातुर्नन्दानाम्
तत्र नन्दश्रीर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते
यापयति । स इमांमेव प्रज्ञापारमितां बोधिसत्त्वभ्यो महासत्त्वभ्यः
सम्प्रकाशयति ।

अथ तत्र लोकधातौ नन्ददत्तो नाम बोधिसत्त्वो महासत्त्वः

महान्तमवभासं तच्च महान्तं पृथिवीचालं तच्च तथागतस्याऽभेचनक-
दर्शनमात्मभावं दृष्ट्वा येन भगवान् नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्-
सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य तं भगवन्तं नन्दश्रियं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययोऽस्य
महतोऽवभासस्य लोके प्रादुर्भावायाऽस्य च महतः पृथिवीचालस्याऽस्य
च तथागतकायस्य सन्दर्शनाय ।

एवमुक्ते भगवान् नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तं नन्द-
दत्तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमेतदवोचत् । एष कुलपुत्राऽधस्तादिशि
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुनति क्रम्य सहानामलोकधातुस्तत्र
शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तिष्ठति ध्रियते याप-
यति । स बोधिसत्त्वभ्यो महासत्त्वभ्यः प्रज्ञापारमितां सम्प्रकाशयति
तस्यैष ईदृशोऽनुभावः ।

अथ नन्ददत्तो बोधिसत्त्वो महासत्त्वस्तं नन्दश्रियं तथागत-
मर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमेतदवोचत् । गच्छेयमहं भगवंतां सहां
लोकधातुं तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य
दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय तेषाञ्च बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
प्रायः कुमारभूतानां धारणीप्रतिसम्बन्धिर्हारप्रतिलब्धानां सर्व-
समाधिसमापत्तिवसिताप्राप्तानां । स भगवान् नन्दश्रीस्तथागत आह ।
गच्छ त्वं कुलपुत्र तां सहां लोकधातुं यस्मैदानीं कालं मन्यसे ।

अथ नन्दश्रीस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धो नानारत्नमयानां
सुवर्णनिर्भासानां सहस्रपत्राणां पद्मानां सहस्रं नन्ददत्ताय बोधि-
सत्त्वाय महासत्त्वाय प्रादात् । एभिः कुलपुत्र पद्मैस्तं भगवन्तं

शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमभ्यवकिर । संप्रजजान-
विहारौ च कुलपुत्र तत्र बुद्धचेत्रे भवेत् तत् कस्य हेतोर्दुरास-
दाहि ते बोधिसत्त्वमहासत्त्वार्थे तत्र लोकधातावुपपन्नाः सा
तत्र क्षणेयाः ।

अथ नन्ददत्तोबोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तस्य भगवतो नन्दश्रिय-
स्तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्याऽनिकात्तानि सुवर्णनिर्भासानि
सहस्रपत्राणि पद्मानि गृहीत्वाऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटौनियुतशतसहस्रैः
साङ्गे गृह्यते प्रव्रजितैश्च दारकदारिकाख्यपिभिश्च ततो बुद्ध-
चेत्रादन्तर्हितः । यावन्त उपरिष्ठादिशि बुद्धा भगवन्तस्तिष्ठन्ति
प्रियन्ते यापयन्ति तान् सर्वान् सत्कुर्वन् गुरुकुर्वन् मानयन्
पूजयन् पुष्पधूपगन्धमाख्यविलेपनचूर्णचौवरङ्गध्वजपताकाभिर्महत्या
बोधिसत्त्वार्था महता बोधिसत्त्वानुभावेन । येन भगवाञ्छाक्यमुनि-
स्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रान्तः । उपसंक्रम्य भगवतः
पादौ शिरसावन्दित्वा एकान्तेऽस्थात् । एकान्तेऽस्थितो नन्ददत्तो
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोभगवन्तमेतदवोचत् नन्दश्रीर्भगवंस्तथागतोऽर्हन्
सम्यक्सम्बुद्धोभगवतोऽत्पावाधतां परिपृच्छत्यन्यातङ्कतां लघूत्यानतां
वल्लभ सुखस्पर्शविहारताञ्च । दमानि च तेन भगवता नन्दश्रिया
तथागतेनाऽर्हता सम्यक्सम्बुद्धेन सुवर्णनिर्भासानि सहस्रपत्राणि
पद्मानि प्रणिहितानि भगवतः पूजाकर्माणे ।

अथ भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तानि
पद्मानि गृहीत्वा येन ते उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेधु
लोकधातुषु तथागताऽर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तेनाऽक्षेप्येयम् ।

अथ तैः पद्मैस्ते सर्वे लोकधातवः स्फुटा अभूवन् । तत्र च
पद्मेषु तथागतविग्रहानिष्पन्नाधर्मा देययन्ति स्म । यदुत्तेमामेव
षट्पारामिता आरभ्य यैश्च सत्तैः साधर्म्यदेशनाश्रुता ते सर्वे
नियता अभूवन्नुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ । तेऽपि च बोधिसत्त्वा
गृहस्थाः प्रव्रजिता दारकदारिकाश्च स्वकस्वकैः कुशलमूलैर्भगवन्तं
शाक्यमुनिं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धं सत्कुर्वन्ति स्म गुरुकुर्वन्ति
स्म मानयन्ति स्म पूजयन्ति स्म ॥

अथ तेन क्षणलवमूर्द्धन्तेनाऽयं त्रिमाहस्रमहामाहस्यलोक-
धातुः रत्नमयः संस्थितोऽभूत् विचित्रपुष्पावकीर्णोऽवसक्तपट्टदाम-
कलापोनानागन्धघटिकानिर्धूपितः । कल्पवृक्षैर्नानालङ्कारफलाग्र-
विटपैः सर्वपुष्पवृक्षैः फलवृक्षैर्गन्धवृक्षैर्मान्यवृक्षैश्चूर्णवृक्षैः प्रतिमण्डितः ।
तद्यथापि नाम पद्मावतीलोकधातुः समन्तकुशुमस्य तथागतस्याऽर्हतः
सम्यक्सम्बुद्धस्य बुद्धचेत्रे मञ्जुश्रीः कुमारः प्रतिवसति । सुस्थित-
मतिश्च देवपुत्रोऽन्ये सुमहोजस्काबोधिसत्त्वा महासत्त्वाः । यदा च
भगवानाज्ञासौत् स देवकं लोकं समारकं सत्रङ्गाकं सश्रमणब्राह्मणीं
प्रजां सदेवमानुषासुरां तांश्च बोधिसत्त्वान् महासत्त्वान् भूयस्त्वेन
कुमारभूतान् । तदा भगवान् आयुष्मन्तं शारदतीपुत्रमामन्त्रयति
स्म । इह शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वाकारान् सर्व-
धर्मान्भिसम्बोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः ।

अथ खल्वायुष्माञ्छारदतीपुत्रो भगवन्तमेतदवोचत् कथं भग-
वन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वाकारान् सर्वधर्मान्भिसम्बोद्धु-
कामेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः ॥

एवमुक्ते भगवान् आद्युभयं शारदतीपुत्रसेतदवोचत् । इह
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां स्थित्वा
अस्थानयोगेन दानपारमिता परिपूरयितव्या । अपरित्याग-
योगेन दैवदायकपरिग्राहकाऽनुपलब्धितामुपादाय । शीलपारमिता
परिपूरयितव्या आपत्त्यनापत्त्यनधापत्तितामुपादाय । चान्तिपार-
मिता परिपूरयितव्या अलोभनतामुपादाय । वीर्यपारमिता परि-
पूरयितव्या कायचित्तवीर्यासंसनतामुपादाय । ध्यानपारमिता
परिपूरयितव्या अविच्छेपाऽशङ्करणतामुपादाय । प्रज्ञापारमिता
परिपूरयितव्या सर्वधर्मानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन चत्वारिंशत्पुण्याना-
नि^(१) परिपूरयितव्यानि सत्पुण्यानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञा-
पारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन चत्वारि
सम्यक्प्रहाणानि परिपूरयितव्यानि सम्यक्प्रहाणानुपलब्धितामुपा-

* आपत्त्यनापत्त्य इति ख, ग, घ, पुस्तके पाठः ।

† असंसनता ख, घ, पाठः ।

‡ ग पुस्तके शङ्करणता इति पाठः । सङ्करणता इति युक्तम् ।

(१) व्याधिस्थानसंशयप्रमादालस्याविरतिभ्रान्तिदर्शनालब्धभूमिकत्वा-
नवस्थितत्वानि चित्तविच्छेपास्तेऽन्तरायाः । पातञ्जलदर्शनसमाधि-
पादे ३० सूत्रम् ॥ स्थानं व्यकर्मण्यताचित्तस्य अविरतिश्चित्तस्य
विषयसंप्रयोगात्तामसः । अलब्धभूमिकत्वं समाधिभूमेरलाभः ।
अनवस्थितत्वं लब्धायां भूमौ चित्तस्याप्रतिष्ठा । टीका । विच्छेपा-
भावोऽविच्छेपम् ।

(२) चत्वारि सत्पुण्यानानीति । कायवेदनाचित्तधर्माणां सत्पुण्याना-
नि चत्वारि ।

दाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन
चत्वारः ऋद्धिपादाः परिपूरयितव्याः ऋद्धिपादाऽनुपलब्धितामुपा-
दाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन
पञ्चेन्द्रियाणि परिपूरयितव्यानि इन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय ।
प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन पञ्च-
वल्लानि परिपूरयितव्यानि वल्लाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापार-
मितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन सप्तबोध्यङ्गानि
परिपूरयितव्यानि बोध्यङ्गाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन आर्याष्टाङ्गमार्गः परि-
पूरयितव्यः मार्गाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शार-
दतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन शून्यतासमाधिः परिपूरयि-
तव्यः शून्यताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेनानिमित्तः समाधिः परिपूरयितव्यः
आनिमित्ताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदती-
पुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेनाऽप्रणिहितः परिपूरयितव्यः
अप्रणिहिताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन चत्वारिध्यानानि^(१) परिपूरयित-

(१) सम्यग्पत्तिजातिरूपधातुस्वभावानि चत्वारिध्यानानि कृतसम्यग्म-
ध्यान वितर्का विचारः प्रीतिः सुखं चित्तैकाग्र्यतेति पञ्चाङ्गं । द्वितीयं
ध्यानमात्मसम्यग्सादः प्रीतिः सुखश्चित्तैकाग्र्यतेति चतुरङ्गं । तृतीय-
मुपेक्षा स्मृतिः सम्यजन्यं सुखश्चित्तैकाग्र्यतेति पञ्चाङ्गं । चतुर्थं
ध्यानमुपेक्षापरिशुद्धिः स्मृतिरदुःखासुखवेदना चित्तैकाग्र्यता चेति
चतुरङ्गं ॥ इत्यष्टसाहसौटीका ।

व्यानि ध्यानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र-
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वार्यप्रमाणानि^(१) परिपूरयि-
तव्यानि अप्रमाणाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शार-
दतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चतस्रः आरूप्यसमापत्तयः^(२)
परिपूरयितव्याः आरूप्याऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अष्टौ विमोचाः परि-
पूरयितव्याः विमोचाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नवाऽनुपूर्वविहार-
समापत्तिः परिपूरयितव्याः अनुपूर्वविहाराऽनुपलब्धितामुपादाय ।
प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
पञ्चाभिज्ञाः परिपूरयितव्याः अभिज्ञाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञा-

(१) “चत्वार्यप्रमाणानि” । करुणे सर्वथाऽधमस्वभावेषु सत्त्वेषु यथाक्रमं
सुखदुःखसंयोगवियोगेच्छे मुदिता सम्यक्प्रतिपत्तिषु सत्त्वेषु सौमनस्य
लक्षणं प्रामोद्यं । उपेक्षा तु मित्रामित्रेष्वनुनयप्रतिघविरहः ।
इत्येतान् प्रमाणसत्त्वालम्बनत्वादप्रमाणानि ॥ इत्ययमसाहस्रीटीका ।

(२) अनन्तमाकाशमिति । अनन्तविज्ञानमिति नास्ति किञ्चनेति
एतच्छान्तमेतत् प्रणीतं यदुत संज्ञानासंज्ञायतनमित्येवं मनसि-
कार्यैर्यथाक्रममाकाशविज्ञानाकिञ्चन्यनैव संज्ञानासंज्ञायतनाख्योऽवि-
भावितरूपसंज्ञत्वेन रूपाभावादरूपाण्यवरूपाः कायचित्तसमता-
पादनास्तस्रः समापत्तयः ॥ इत्ययमसाहस्रीटीका ।

यातङ्गलदर्शनसमाधिपादे समापत्तिरन्यप्रकारादर्शिता । यथा
द्यौष्यत्तेरभिज्ञातस्यैव मणोर्यद्यौष्यत्तद्व्याप्तेषु तत्स्थितदञ्जनता-
समापत्तिरिति ३१ सूत्रम् ।

पारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नव-
संज्ञाभावयितव्या ध्यातकसंज्ञाभावयितव्या ध्यातकाऽनुपलब्धिता-
मुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन विपदाकसंज्ञाभावयितव्या विपदाकाऽनुपलब्धितामुपा-
दाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन विपूतिकसंज्ञाभावयितव्या विपूतिकाऽनुपलब्धितामुपादाय ।
प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
विलोहितसंज्ञाभावयितव्या विलोहिताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञा-
पारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विनी-
लकसंज्ञाभावयितव्या विनीलकाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापर-
मितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विखादितक-
संज्ञाभावयितव्या विखादितकाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापर-
मितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विचित्रक-
संज्ञाभावयितव्या विचित्रकाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमि-
तायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अस्थिसंज्ञाभाव-
यितव्या अस्थ्यनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदती-
पुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विदग्धकसंज्ञाभावयितव्या
विदग्धकाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन आहारे प्रतिकूलसंज्ञाभावयितव्या
प्रतिकूलाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या बुद्धाऽनुप-
लब्धितामुपादाय । प्रज्ञापरमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधि-

सत्त्वेन महासत्त्वेन धर्माऽनुस्मृतिर्भावयितव्या धर्माऽनुपलब्धितामुपा-
दाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन सद्भाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या सद्भाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञा-
पारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन त्यागाऽनु-
स्मृतिर्भावयितव्या त्यागाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन देवताऽनुस्मृतिर्भावयि-
तव्या देवताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदती-
पुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन आनापानाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या
आनापानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र
स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन उद्देगाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या उद्देगा-
ऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन मरणाऽनुस्मृतिर्भावयितव्या मरणाऽनुप-
लब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन कायगताऽनुस्मृतिर्भावयितव्या कायाऽनुपलब्धिता-
मुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन अनित्यसंज्ञाभावयितव्या अनित्याऽनुपलब्धितामुपादाय ।
प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दुःख-
संज्ञा भावयितव्या दुःखाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां
शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अनात्मसंज्ञाभावयितव्या
अनात्माऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र

* एष एव पाठः ५. पुस्तके ।

स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अशुभसंज्ञाभावयितव्या अशुभाऽनु-
पलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वलोकाऽनभिर^(१)तिसंज्ञाभावयितव्या अनभि-
रत्यनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अविश्वाससंज्ञाभावयितव्या अविश्वासाऽनुप-
लब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन दुःखसंज्ञानं^(२) भावयितव्यं दुःखाऽनुपलब्धितामुपादाय ।
प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
समुदयज्ञानं भावयितव्यं समुदयाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापार-

(१) ब्रह्मलोकदृष्टीकारो वैराग्यस्य परो मतः ॥ पञ्चदशी ।

(२) बुद्धानां मुगतो देवो विश्वे च क्षणभङ्गुरम् ।
आर्यतत्त्वाख्यया तत्त्वचतुष्टयमिदं क्रमात् ॥
दुःखमायतनञ्चैव ततः समुदयो मतः ।
मार्गश्चेत्यस्य च व्याख्या क्रमेण श्रूयतामतः ॥
दुःखं संसारिणः स्तन्यास्ते च पञ्चप्रकीर्त्तिताः ।
विज्ञानं वेदेना संज्ञा संस्कारो रूपमेव च ॥
पञ्चेन्द्रियाणि शब्दाद्या विषयाः पञ्च मानसम् ।
धर्मायतनमेतानि द्वादशायतनानि तु ॥
रागादीनां गणो यस्मात् समुदेति दृष्टां हृदि ।
आत्मात्मौय स्वभावाख्यः स स्यात् समुदयः पुनः ॥
क्षणिकाः सर्वसंस्काराः इति या वासना स्थिरा ।
समार्ग इति विज्ञेयः स च मोक्षोऽभिधीयते ॥

सर्वदर्शनसंग्रहः ।

मितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन निरोधज्ञानं भावयितव्यं निरोधाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन मार्गज्ञानं भावयितव्यं मार्गाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चयज्ञानं भावयितव्यं चयाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अनुत्पादज्ञानं भावयितव्यं अनुत्पादाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन धर्मज्ञानं भावयितव्यं धर्माऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अन्वयज्ञानं भावयितव्यं अन्वयाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन संवृत्तिज्ञानं भावयितव्यं संवृत्यनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन परिचयज्ञानं भावयितव्यं परिचयाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यथारुतज्ञानं भावयितव्यं यथारुताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन

(१) अविद्या ।

(२) शब्दार्थप्रत्ययानामितरेतराध्यासात्प्रकृत्यविभागसंयमात् सर्वभूतज्ञानं । पातञ्जलदर्शनसमाधिपादे १७ सूत्रम् ।

सवितर्कः^(१) सविचारः^(२) समाधिः परिपूरयितव्यः वितर्कविचाराऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन^(३) अवितर्काऽविचारमात्रः समाधिः परिपूरयितव्यः अवितर्काऽविचाराऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञास्यामीतीन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञास्यामीतीन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय ।

(१) तत्र शब्दार्थज्ञानविकल्पैः सङ्कीर्णा सवितर्का समापत्तिः ॥ पातञ्जलदर्शनसमाधिपादस्य ४२ सूत्रम् । अस्यायमर्थः । तत्र तासु समापत्तिषु मध्ये सवितर्कानामसमापत्तिरभिधीयते । सा हि शब्दस्यार्थस्य ज्ञानस्य च विकल्पैर्विभक्तानामपि अविभक्तग्रहणैः सङ्कीर्णा सम्मिश्रा परौक्षकैरन्वयव्यतिरेकाभ्यां विभज्यमाना अन्यः शब्दोऽन्योऽर्थोऽन्यजज्ञानमिति पर्थवस्यति । तत्र समापन्नस्य योगिनो यो गवाद्यर्थः समाधिप्रज्ञायां समाख्यः तद्विकल्पानुविद्ध उपावर्तते सा सङ्कीर्णा समापत्तिः सवितर्कानाम् । सा च समापत्तिः समाधिरेव “ता एव सवीजः समाधि” इति वक्ष्यमाण सूत्रान्तरेण तथाभिधानात् ॥

(२) स्मृतिपरिशुद्धौ स्वरूपशून्येवार्थनिर्भासा निर्वितर्का ॥ तथा ४३ सूत्रम् । या शब्दसङ्केतश्रुतानुमानज्ञानविकल्पस्मृतिपरिशुद्धौ ग्राह्यस्वरूपोपरक्ताप्रज्ञा स्वमिव प्रज्ञारूपं ग्रहणात्मकं त्यक्तापदार्थमात्रस्वरूपा ग्राह्यस्वरूपापन्नेव भवति सा निर्वितर्का समापत्तिः । भाष्यं । शब्दसङ्केतश्च श्रुतश्चानुमानश्च तेषां ज्ञानमेव विकल्पः तस्मात् स्मृतिः तस्याः परिशुद्धिरिति तट्टीका ॥

(३) एतयैव च सविचारानिर्विचारा च सूक्ष्मविषयाव्याख्याता ॥ तथा ४४ सूत्रम् ।

प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञेन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञेन्द्रियाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाज्ञाताविन्द्रियं परिपूरयितव्यं आज्ञाताविन्द्रियानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अभिधायतनं परिपूरयितव्यमभिधायतनाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कृत्स्नायतनं परिपूरयितव्यं कृत्स्नायतनाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारिसंगहवस्त्रानि परिपूरयितव्यानि वस्त्रानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन व्यवस्थानानि परिपूरयितव्यानि व्यवस्थानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशभूमयः परिपूरयितव्याः भूम्यनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशचर्याः परिपूरयितव्याः चर्याऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशचान्तथः परिपूरयितव्याः चान्तथानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विंशतिरथाशयाः परिपूरयितव्याः अथाशयाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वज्ञज्ञानं परिपूरयितव्यं सर्वज्ञज्ञानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधि-

सत्त्वेन महासत्त्वेन शमर्थविपश्यनाज्ञानं^(१) परिपूरयितव्यं शमर्थविपश्यनाज्ञानाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तिस्रो^(२)ऽविद्याः परिपूरयितव्याः अविद्याऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चहस्रः प्रतिसम्बिदः परिपूरयितव्याः प्रतिसम्बिदाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चत्वारि वैशारद्यानि^(३) परिपूरयितव्यानि वैशारद्याऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन अच्युताः पञ्चाऽभिज्ञाः परिपूरयितव्याः अच्युताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन षट्पारमिताः

(१) पश्यनादिशब्दाबौद्धैर्दर्शनाद्यर्थे व्यवहृताः । अन्यैस्त्वसाधुपदत्वेनोक्ताः । यथाभामत्यां । ग्रन्थतस्तावत् पश्यना तिष्ठना मिद्वयोषधाद्यसाधुप्रयोगः ॥ इति ।

(२) पातञ्जले चतस्रोऽविद्या उक्ताः यथा । अनित्याशुचिदुःखानात्मसु नित्यशुचिसुखात्मख्यातिरविद्या ॥ साधनपादे ५ सूत्रम् ।

(३) निर्विचारवैशारद्येऽध्यात्मप्रसादः । तथा समाधिपादे ४७ सूत्रम् । अशुद्धावरणमलापेतस्य प्रकाशात्मनो बुद्धिसत्त्वस्य रजस्तमोभ्यामनभिभूतः स्वच्छः स्थितिप्रवाहोवैशारद्यमिति भाष्यं । रजस्तमसोरुपचयोऽशुद्धिः सैवावरणलक्षणोमलस्तस्मादपेतस्य प्रकाशात्मनः स्वप्रकाशस्वभावस्य बुद्धिसत्त्वस्य ॥ इति टीका ।

* शमर्थ इति ख, ग, पाठः ।

† प्रतिसम्बिदनुपलब्धितामिति युक्तः पाठः ।

परिपूरयितव्याः षट्पारमिताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सप्तधनानि परिपूरयितव्यानि धनाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽष्टौ पुरुषवितर्काः परिपूरयितव्याः वितर्काऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन नवसत्त्ववासाः परिपूरयितव्याः सत्त्ववासाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दशवलानि परिपूरयितव्यानि वलाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽष्टादशावेणिकबुद्धधर्माः परिपूरयितव्याः आवेणिकबुद्धधर्माऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महामैत्री^(१) परिपूरयितव्या महामैत्र्यानुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महाकरुणापरिपूरयितव्या महाकरुणाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महामुदितापरिपूरयितव्या महामुदिताऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महोपेक्षापरिपूरयितव्या महो-

(१) मैत्रीकरुणामुदितोपेक्षायां सुखदुःखपुण्यापुण्यविषयानां भावना-
तश्चित्तप्रसादनम् ॥ तथा समाधिपादे ३३ सूत्रम् ।

तत्र सर्वप्रणिधुः सुखसम्भोगापन्नेषु मैत्री भावायत् । दुःखितेषु
करुणां पुण्यात्मकेषु मुदितां अपुण्यात्मकेषु उपेक्षामिति भाव्यम् ॥

पेक्षाऽनुपलब्धितामुपादाय । प्रज्ञापारमितायां शारदतीपुत्र स्थित्वा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वाऽऽकारवरोपेतं सर्वज्ञज्ञानमभिसम्बोद्धु-
कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः ।
मार्गाऽऽकारजतां परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां योगः करणीयः । सर्वज्ञतां परिपूरयितुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः । सर्वसत्त्व-
चित्तचरितज्ञानाऽऽकारतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः । सर्ववासनाऽनुसन्धि-
क्लेशान् प्रहातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
योगः करणीयः । एवं हि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ।
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । बोधिसत्त्वान्यामं* शारदतीपुत्राव-
क्रमां तु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । आवकभूमिप्रत्येकबुद्धभूमौ प्रज्ञातुकामेन ते च भूमौ अति-
क्रमितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
अवैवर्त्तिकभूमौ स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । षडभिज्ञतायां^(१) स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वसत्त्वचित्तचरित-
विस्यन्दितानि ज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-

* एष पाठः ५ पुस्तके ।

† क्रयितु इति च पुस्तके पाठः ।

(१) ऋद्धिर्दिव्यचक्षुर्दिव्यश्रोत्रं परचित्तज्ञानं पूर्वनिवासाऽनुस्मृतिरास्व-
वक्ष्यज्ञानमिति षडभिज्ञाः ॥ इत्यष्टसाहस्रीटीका ।

मितायां शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां ज्ञानमभिभवितु-
 कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं ।
 धारणीमुखसमाधिमुखानि प्रतिलभ्युक्तामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्ध्ययानिकानां
 कुलपुत्राणां कुलदुहितृणाञ्च दानं ददतां एकाऽनुमोदनासह-
 गतेन चित्तोत्पादेन सर्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्ध्य-
 यानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणाञ्च शीलं रचतां एकाऽनु-
 मोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्वतत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । सर्वश्रावक-
 प्रत्येकबुद्ध्ययानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणाञ्च चान्तिं भाव-
 यतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्वतत्कुशलमूलमभि-
 भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्ध्य-
 यानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणाञ्च वीर्यमारभ्यतामेकाऽनु-
 मोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्वतत्कुशलमूलमभिभवितुका-
 मेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । सर्व-
 श्रावकप्रत्येकबुद्ध्ययानिकानां कुलपुत्राणां कुलदुहितृणाञ्च ध्यानानि
 समापद्यतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन सर्वतत्कुशल-
 मूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्ध्ययानिकानां कुलपुत्राणां कुलदु-

हितृणाञ्च^(१) प्रज्ञां भावयतामेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेन
 सर्वं तत्कुशलमूलमभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
 पारमितायां शिचित्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां शीलसमाधि-
 प्रज्ञाविमुक्तिज्ञानदर्शनमेकाऽनुमोदनासहगतेन चित्तोत्पादेनाऽभि-
 भवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचि-
 त्यं । सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां ध्यानविमोक्षसमापत्तौ एकाऽनु-
 मोदनासहगतेन चित्तोत्पादेनाऽभिभवितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । अल्पं दानं ददतः सर्व-
 सत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां कथ-
 मप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
 पारमितायां शिचित्यं । अल्पं शीलं रचतः सर्वसत्त्वेभ्यः उपाय-
 कौशलपरिनामनायोगेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येया-
 ऽपरिमाणं भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्यं । अल्पं चान्तिं भावयतः सर्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरि-
 नामनायोगेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं
 भवेदिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं ।
 अल्पं वीर्यमारभमानः सर्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन
 सर्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । अल्पं ध्यानं समा-
 पद्यतः सर्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिनामनायोगेन सर्वाऽऽकारज्ञ-

तायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवेदिति प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्तव्यं । अल्पप्रज्ञां भावयतः सर्वसत्त्वेभ्यः उपायकौशलपरिणाम-
 नायोगेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां कथमप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणं भवे-
 दिति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानपारमितायां स्यात्तुक्कामेन
 दानपारमितां परिपूरयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शीलपारमितायां
 चरितुक्कामेन शीलपारमितां परिपूरयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चान्ति-
 पारमितायां चरितुक्कामेन चान्तिपारमितां परिपूरयितुक्कामेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन वीर्यपारमितायां चरितुक्कामेन वीर्यपारमितां परि-
 पूरयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ध्यानपारमितायां चरितुक्कामेन ध्यानपार-
 मितां परिपूरयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरितुक्कामेन
 प्रज्ञापारमितां परिपूरयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन एवं चित्तमुत्पादयि-
 तव्यं । कथं मे सर्वजातौ बुद्धविग्रहदर्शनं भवेत् । बुद्धसमन्वाहारो
 बुद्धानिरोधनं बुद्धपरिग्रहं भवेदिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धकायं परि-
 निष्पादयितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शार-

दतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन द्वात्रिंशतो महापुरुषलक्षणानि-
 प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदती-
 पुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनाऽशीतिमनुव्यञ्जनानि प्रतिलब्धुकामेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन सर्वत्र जातौ जातिस्मरतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापार-
 मितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महास-
 त्त्वेन बोधिचित्ताऽपरिप्रनाशतां* प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमि-
 तायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 सर्वबोधिसत्त्वचर्याऽसम्प्रमोषतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वपाप-
 मित्रपापसहायान् विवर्जितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वबुद्ध बोधि-
 सत्त्वकल्याणमित्राण्यारागायितुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वमारकाधिका-
 देवताविज्ञातुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वाऽऽवरणीयानि विशोधयि-
 तुक्कामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वधर्माऽनावरणतां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञा-
 पारमितायां शिचित्तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन बोधिसत्त्वकुलं परिनिष्पादयितुक्कामेन प्रज्ञापारमि-

* बोधिचित्तादिप्रमाणाश्रयतामिति ख, घ पुस्तके पाठः । बोधिचित्तादि-
 प्रमाणाश्रयतामिति ग पुस्तके पाठः ।

तायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धकुलमारागयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चिरत्नवंशाऽनुपच्छेदाय स्वातुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कुमारभूमिमनुप्राप्तुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बुद्धबोधिसत्त्वैरविरहितेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । [पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन बोधिसत्त्वभूमिमतिकमितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं ।] पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन क्षिप्रन्तथागतभूमिं परिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यैर्यैः कुशलमूलैर्यैरैराकारैराकाङ्क्षेत् सर्वबुद्धान् भगवतः सत्कर्तुं गुरुकर्तुं मानयितुं पूजयितुं । तानि मे कुशलमूलानि तन्नाकाराः समृद्धेर्युरिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वान् सन्तोषयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । [पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वानामाज्ञापरिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं ।] पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वानामाज्ञापरिपूरयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । अन्नपानवस्तुयान-

* [] एतच्चिह्नद्वयान्तर्वर्तीपाठः ख, ग, घ पुस्तकेषु नास्ति ।

† [] एतच्चिह्नद्वयान्तर्गतपाठः क पुस्तके नास्ति ।

विभूषणपुष्पधूपचूर्णमाख्यविलेपनशयनाऽऽसनोपाश्रयग्लानप्रत्ययभेषज्यपरिष्कारैः धनधान्याऽलङ्कारमणिमुक्तावैदूर्यशङ्खशिलाप्रवालजातरूपरजतोद्यानराज्यादिभिः सर्वोपकरणोपभोगैः सर्वसत्त्वान् सन्तोषयिष्यामीति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन धर्मधातुपरमालोके आकाशधातुपर्यवसाने सर्वसत्त्वान् महायाने समादापयितुकामेन दानपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन शीलपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन चान्तिपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन वीर्यपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन ध्यानपारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनैकमपि कुशलचित्तोत्पादमद्यं कर्तुकामेन बोधिसत्त्वोपनिषदनात् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ये पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । ये दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । ये पश्चिमास्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्ते मे वर्णं भाषेरन्निति बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । ये उत्तर-

* बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनेति द्विः पाठः कचपुस्तके । ख, ग, घपुस्तके च ।

लुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितु-
 कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं ।
 यानिपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि
 सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यान्युत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुको-
 पमानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यान्युत्तर-
 पूर्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येक-
 स्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
 तायां शिचितव्यं । यानि पूर्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोप-
 मानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यानिद-
 क्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि
 सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यानिपश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गान-
 दीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञा-
 पयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचि-
 तव्यं । यान्यधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि
 सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यान्युपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालु-
 कोपमानि बुद्धचेत्राणि तानि सर्वाण्येकस्वरघोषेण विज्ञापयितुका-
 मेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । पुन-

रपरं शारदतीपुत्र बुद्धोत्पादाऽनुपच्छेदाय* स्यातुकामेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
 बोधिसत्त्वकुलरक्षितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
 तायां शिचितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बुद्धवंशाऽनुपच्छेदायस्यातु-
 कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र अध्यात्मशून्यतायां^(१) स्यातुकामेन बोधिस-
 त्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । वहिर्द्धाशून्यतायां^(२)
 स्यातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचि-
 तव्यं । अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतायां^(३) स्यातुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । शून्यताशून्यतायां^(४) स्यातुका-
 मेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । महा-

* बुद्धोत्पादाय स्यातुकामेन च पुस्तके पाठः ।

(१) आध्यात्मिकानां चक्षुरादीनामकूटस्थविनाशिताम्यकृतिमुपादाया-
 ध्यात्मशून्यता ॥

(२) बाह्यानां रूपादीनां तथा प्रकृतिमुपादाय वहिर्द्धा शून्यता ॥

(३) आध्यात्मिकवाह्यनामायतनानान्तथाप्रकृतिमुपादायाध्यात्मवह्निर्द्धा-
 शून्यता ॥ तत्राध्यात्मिकमायतनं यदिन्द्रियरूपं संगृहीतं । बाह्यञ्च
 यद्विषयरूपं संगृहीतं । तद्वि आध्यात्मिकञ्च चित्तेनापात्तत्वाद्वाह्य-
 चेन्द्रियसंगृहीतत्वात् एतच्च शून्यतात्रयमधिमुक्तिचर्याभूमौ ॥

(४) सर्वधर्मशून्यताया अध्यात्मादिशून्यताया आलम्बनज्ञानस्वभावाया
 अपि शून्यत्वेन शून्यताशून्यता ॥

शून्यतायां^(१) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । परमार्थशून्यतायां^(२) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । संस्कृतशून्यतायां^(३) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । असंस्कृतशून्यतायां^(४) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । अत्यन्तशून्यतायां^(५) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । अनवरागशून्यतायां^(६) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां

(१) सर्वधर्मशून्यताज्ञानमत्र सर्वधर्मशून्यता तेन च शून्यताशून्या । तस्य ग्राहकविकल्प प्रहाणादियं प्रयोगमार्गेदृशानां दिशान्दिभिः शून्यत्वेन महाशून्यता तासां महासन्निवेशत्वादियं सर्वत्रगार्थेन(?) प्रथमायां भूमौ ॥

(२) परमस्य निर्वाणस्यार्थं रूपशून्यत्वेन परमार्थशून्यता तस्य विसंयोगमात्रत्वादियमगार्थेन(?) द्वितीयायां भूमौ ॥

(३) संस्कृतस्य त्रैधातुकस्य कामादिधातुशून्यत्वेन संस्कृतशून्यता तस्यापरिनिष्पन्नसंभावत्वेन प्र कृ(?) प्रतिपक्षत्वात् । इयं निष्पन्दाग्राह्य(?) तृतीयायां ॥

(४) असंस्कृतस्यानुत्पादानिरोधानन्यथात्वस्य तेन शून्यत्वादसंस्कृतशून्यता । अनुत्पादादीनामुत्पादादिप्रतियोगिप्रज्ञप्तिनिमित्ताभावात् । इयं निष्परिग्रहार्थेन चतुर्थी ॥

(५) अन्तस्थान्तेन शून्यत्वादतीतानान्तत्वेनात्यन्तता । अन्तोभागास्तत्रोच्छेदशेषतान्तधर्मो न तदस्ति किञ्चिदयेन तयोर्भागव्यवच्छेदनिमित्तत्वेन संभावो व्यवस्थाप्यते । इयं सन्तानाभेदार्थेन पञ्चम्यां ॥

(६) आदिसम्यग्प्रवृत्तानां तैः शून्यत्वेनानवरागशून्यता । आद्यादीनां धर्मेताऽनुसृतत्वेनात्यन्तिकत्वादियं निःकोशविशुद्धार्थेन षष्ठी ॥

शिचित्वं । अनवकारशून्यतायां^(१) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । प्रकृतिशून्यतायां^(२) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । सर्वधर्मशून्यतायां^(३) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । स्वलक्षणशून्यतायां^(४) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । अनुपलम्भशून्यतायां^(५) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । अभावशून्यतायां^(६) स्यात्कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन

(१) अवकरणोत्सर्गलक्षणस्य षकारस्य (?) विपर्ययेनानवकारस्तस्य तेन शून्यत्वादनवकारशून्यता । अवकरणादेः प्रक्रियारूपत्वेनानुत्सर्गप्रज्ञप्तिनिमित्तत्वायोगादियमनानात्वार्थेन(?) सप्तम्यां ॥

(२) सर्वायैरकृताप्रकृतिस्तस्यास्तया शून्यत्वात् प्रकृतिशून्यता । तस्याः संस्कृतासंस्कृतविकाराविकारानापत्तेः ॥

(३) धर्मस्य धर्मेण शून्यत्वात् सर्वधर्मशून्यतासर्वधर्माणां संस्कृतासंस्कृतराशोरितरेतरापेक्षत्वेन स्वभावापरिनिष्पन्नत्वात् । एतच्च शून्यताद्वयमहौनानधिकार्थेन निर्विकल्पकक्षेत्रपरिशुद्धिविशिताद्वयाश्रयत्वेन चर्याफलभूमित्वात् प्रतिवेधपरिकर्मेणाऽष्टम्यां ॥

(४) रूपादिलक्षणस्य रूपादेस्तल्लक्षणशून्यत्वात् लक्षणशून्यता लक्षणव्यवस्थानस्य सामान्यविशेषप्रज्ञप्तिमात्रत्वात् ॥

(५) अतीतादीनां धर्माणामतीतादिष्वध्वस्तितरेतरविपर्ययानुपलम्भत्वेनाऽनुपलम्भशून्यता । अध्वनां भावप्रज्ञप्तिमात्रत्वात् । एतच्च शून्यताद्वयं ज्ञानवशिताश्रयत्वेन तथैव नवम्यां ॥

(६) अभावशून्यता । अभावस्यासंस्कृतस्य शून्यतादेस्तेन शून्यत्वादभावशून्यता ॥

प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । स्वभावशून्यतायां^(१) स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । अभावस्वभाव-
शून्यतायां^(२) स्थातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
तायां शिञ्चितव्यं^(३) । पुनरपरं शारदतीपुत्रालम्बनामतेयममन-
न्तरहेतुप्रत्ययता* अवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्राकारलक्षणान्व-
बोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।

* एष पाठः पुस्तकपञ्चके दृश्यते ।

(१) स्वभावशून्यता । स्वभावस्य शून्यताख्यस्यार्थाणां ज्ञानेन दर्शनेन वाञ्छितकलात्^(?) स्वभावशून्यता । ज्ञानदर्शनस्य यथाभूतार्थद्योत-
कलात् ॥

(२) अत्राभावस्वभावशून्यता नास्तिसंयोगिकस्य धर्मस्य भावः प्रतीत्य-
समुत्पन्नत्वादिति संयोगस्य तेन शून्यत्वादभावस्वभावशून्यता
सामग्रीमात्रं भाव इति ॥

भावस्य उपादानस्त्वन्यलक्षणस्य तेन शून्यत्वात् भावशून्यता ।
अस्मिन्निषेधा धर्माणां धर्मेतेति परेण कर्त्राशून्यत्वात् परभाव-
शून्यता । शून्यताधिष्ठानो हि पुरुषव्यापारः केवलं विघाता-
येति ह्यत्र । एतच्च शून्यतात्रयं यथाक्रमं सवासनक्षेत्रावरण-
प्रहायाश्रयत्वेन सवासनक्षेत्रावरणप्रहायाश्रयत्वेन स्वयं भूत्वार्थेन च
बुद्धभूमौ वेदितव्यं । इत्यष्टसाहस्रोटीकायां विंशतिप्रकाराः
शून्यताख्याता अपि तु मूले अष्टादशप्रकाराः दृश्यन्ते ॥

पुनरपरं शारदतीपुत्र सर्वधर्माणां तथता अवबोद्धुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । अवितयता अव-
बोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
अनन्यतथतामवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
तायां शिञ्चितव्यं । अविकारतथतामवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यथाचेत्तथतामवबोद्धु-
कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वधर्माणां तथ-
तामवबोद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शार-
दतीपुत्र सर्वधर्माणां भूतकोटिमवबोद्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
यावन्त्यस्तिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ गङ्गानदीवाल्मुकास्ताः
सर्वांश्चातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ
महासमुद्रेष्वप्स्वभोनदीषु महानदीषु कुनदीषु सरस्तङ्गागेषु पल्ल-
लेषु तत्सर्वे शतधाभिन्नया वालायकोव्याऽभ्युत्प्रेतुकामेन च तन्नि-
श्रियां* प्राणिनोविहेठयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र यावांस्तिसाहस्र
महासाहस्रे लोकधातावग्निस्कन्धः ससर्व्वएकज्जालीभूतोभवेत् । तद्य-
थापि नाम कल्पोद्वाहे वर्त्तमाने तमेकेनमुखवायुनानिर्वापयितु-

* एष पाठः ५ पुस्तके । तदाश्रयानिति युक्तं प्रतिभाति ।

कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
पुनरपरं शारदतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ वातम-
ण्डलाकाया इमं त्रिसाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं विधुनुयुर्विर्यु-
र्विभंसयेयुः तथापि नाम वुसमुष्टितां सर्वामहाविचोभनावात-
मण्डलीयकानां गुह्याः प्रान्तकेनसंच्छादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं* । [† पुनरपरं शारदतीपुत्र
यत्त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातावाकाशधातुस्तं सर्वमेकपर्यङ्केन-
स्फुरितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचि-
तत्थं] पुनरपरं शारदतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ
सुमेरुचक्रवाडमहाचक्रवाडाः पर्वतवाजास्तान् सर्वानेकवालेन वज्रा-
भ्युत्क्षिप्याऽप्रमेयाऽसंख्येयान् लोकधातून् समुत्क्षिपेयमिति
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं
शारदतीपुत्र यावान् त्रिसाहस्रमहासाहस्रे लोकधातौ वृचह-
णगुह्यौषधिवनस्यतिसङ्ख्योलोद्गर्करपाषाणपर्वतमहापृथिवीसंचयस्तं
सर्वं परमाणुरजोयोगेन ज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र यावन्तः पूर्वस्था-
न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधि-
सत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपाद-

* यथ पाठः पुस्तकपक्षके ।

† [] एतच्छिद्दहयान्तर्गतपाठः कः पुस्तके नास्ति ।

‡ अथमुत्क्षिपेयमिति ग, घ, च पाठः ।

§ लोकधातुर्विधुनुयुर्विर्युः ख, ग, घ पाठः । बुद्धलेखेविधुनुयुर्विर्युः क, च, पाठः ।

यितुकामेन एकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणै-
काभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तु-
कामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यावन्तो दक्षिणस्यांदिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु बुद्धलेखेषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः
सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पे-
णैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैक-
ध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन पूज-
यितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
यावन्तः पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धा-
भगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्ड-
पातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैक-
चूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन
गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यावन्तुत्तरस्यांदिशि
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरि-
वाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वान् एकपिण्डपातेन प्रतिपादयितु-
कामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणे-
नैकच्छत्रेणैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन
पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
यावन्त उत्तरपूर्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
बुद्धाभगवन्तः सबोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेक-

पिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णे-
नैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरु-
कर्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तः पूर्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सर्वोधिसत्त्वपरिवाराः
सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पे-
णैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैक-
पताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितु-
कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
यावन्तोदक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
बुद्धाभगवन्तः सर्वोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेक-
पिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णे-
नैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरु-
कर्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तः पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सर्वोधिसत्त्वपरिवाराः
सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पे-
णैकमाल्येनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया
सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तो-
ऽधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः
सर्वोधिसत्त्वपरिवाराः सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन

प्रतिपादयितुकामेनैकपुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैक-
वस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रेणैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तु-
कामेन मानयितुकामेन पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्त उपरिष्ठादिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तः सर्वोधिसत्त्वपरिवाराः
सश्रावकसंघास्तान् सर्वानेकपिण्डपातेन प्रतिपादयितुकामेनैक-
पुष्पेणैकमाल्येनैकगन्धेनैकविलेपनेनैकचूर्णेनैकवस्त्रेणैकाभरणेनैकच्छत्रे-
णैकध्वजेनैकपताकया सत्कर्तुकामेन गुरुकर्तुकामेन मानयितुकामेन
पूजयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र पूर्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु ये सत्त्वास्तान् सर्वान् शीलस्कन्धे^(१) प्रतिष्ठापयितुकामेन
समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन
विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रति-
ष्ठापयितुकामेन श्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन स्रक्दागा-
मिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन
अर्हत्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व-
ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन* मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितु-

* एष पाठः क पुस्तके नास्ति ।

(१) अनाश्रवं शीलं समाधिः प्रज्ञा च शीलस्कन्धः समाधिस्कन्धः
प्रज्ञास्कन्धः । सर्वावरणप्रहाणादिमुक्तिस्कन्धः विशिष्टज्ञानसाक्षा-
त्करणं विमुक्तिज्ञानस्कन्धः ॥ इत्यस्य साहस्रीटीका ।

कामेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिगेषे निर्व्वानधातौ^(१) प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोप-
मेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रति-
ष्ठापयितुकामेन ओत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सहदा-
गामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्व-
ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितु-
कामेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिगेषे निर्व्वानधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिचित्थं । ये पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोप-
मेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितु-
कामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठाप-
यितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शन-
स्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन ओत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितु-
कामेन सहदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रति-
ष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रति-

(१) न विद्यन्ते उपधयः स्कन्धाः सर्वरागादिप्रहाणावशेषौभूतत्वेन
प्रेषा यस्मिन् । निर्व्वान्त्यस्मिन् सर्वविकल्पाः इति निर्व्वान्तं तत्तथा
तदेव धातुस्तदालम्बनभावेनार्थाणां निष्पत्तेर्हेतुरतस्तस्मिन्निर्ति
योजनीयं । अष्टसाहस्रीटीका ।

ष्ठापयितुकामेन सर्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकार-
ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितु-
कामेन अनुपधिगेषे निर्व्वानधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये उत्तरस्या-
न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान् सर्वान्
शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन
प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन
विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन ओत-आपत्तिफले
प्रतिष्ठापयितुकामेन सहदागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अना-
गामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येक-
बोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन
मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वाऽऽकारज्ञतायां प्रति-
ष्ठापयितुकामेन अनुपधिगेषे निर्व्वानधातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये उत्तर-
पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वास्तान्
सर्वान् शीलस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठाप-
यितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिस्कन्धे प्रति-
ष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन ओत-
आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सहदागामिफले प्रतिष्ठापयितु-
कामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्त्वे प्रतिष्ठापयितु-
कामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वज्ञतायां प्रतिष्ठाप-
यितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वाऽऽकार-

समाधिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञास्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन
विमुक्तिस्कन्धे प्रतिष्ठापयितुकामेन विमुक्तिज्ञानदर्शनस्कन्धे प्रतिष्ठा-
पयितुकामेन श्रोत-आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सहदागामि-
फले प्रतिष्ठापयितुकामेन अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्वे
प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन सर्वज्ञतायां
प्रतिष्ठापयितुकामेन मार्गाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन
सर्वाऽऽकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन अनुपधिगेषे* निर्वाण-
धातौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितां
शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र यावन्तो दशदिग्लोकधातुषु
सत्त्वास्तान् सर्वाऽऽकावकप्रत्येकबुद्ध्यानेन च महायानेन च परि-
निर्वापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरतादानं ददतैव शिक्षितव्यं ॥

यदेवं दानं दत्त्वा महाफलं भवत्येवं दानं दत्त्वा चत्त्रिय महा-
शीलकूलेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा ब्राह्मणमहाशीलकूलेषूप-
पद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय चातुर्महाराजिकेषु
देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय त्रायत्रिंशेषु
देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय यामेषु
देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय तुषितेषु

* परिनिर्वाणधातौ इति च पुस्तके पाठः ।

† दशदिग्लोके सर्वलोकधातुष्विति ख, ग, घ, च पुस्तके पाठः ।

‡ महाशान इति ख, ग, घ, च पुस्तकेषु पाठः ।

देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय निर्वाण-
रतिषु देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय पर-
निर्वाणवशवर्त्तिषु देवेषूपपद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्चाय प्रथमं ध्यानं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्चाय द्वितीयं ध्यानं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्चाय तृतीयं ध्यानं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्चाय चतुर्थं ध्यानं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं
निश्चाय आकाशानन्थायतनसमापत्तिं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा
तदेवं दानं निश्चाय ज्ञानानन्थायतनसमापत्तिं समापद्यते । एवं दानं
दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय आकिञ्चन्यायतनसमापत्तिं समापद्यते ।
एवं दानं दत्त्वा तदेवं दानं निश्चाय नैवसंज्ञानासंज्ञायतन-
समापत्तिं समापद्यते । एवं दानं दत्त्वा चत्वारिस्मृत्युपस्थानान्युत्प-
द्यन्ते । एवं दानं दत्त्वा चत्वारि सम्यक्प्रज्ञानान्युत्पद्यन्ते । एवं
दानं दत्त्वा पञ्चेन्द्रियाण्युत्पद्यन्ते । एवं दानं दत्त्वा पञ्चवलान्युत्प-
द्यन्ते । एवं दानं दत्त्वा सप्तबोधिज्ञान्युत्पद्यन्ते । एवं दानं दत्त्वा
आर्याष्टाङ्गो मार्ग उत्पद्यते । एवं दानं दत्त्वा शून्यताऽऽनिमित्ता-
ऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्युत्पद्यन्ते । एवं दानं दत्त्वा श्रोत-आपत्ति-
फलमुत्प्राप्यते । एवं दानं दत्त्वा सहदागामिफलमुत्प्राप्यते । एवं
दानं दत्त्वा अनागामिफलमुत्प्राप्यते । एवं दानं दत्त्वा अर्हत्त्व-
मुत्प्राप्यते । एवं दानं दत्त्वा प्रत्येकबोधिरनुत्प्राप्यते । एवं दानं
दत्त्वा अनुत्तरासम्यक्सम्बोधिरनुत्प्राप्यते । पुनरपरं शारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् ज्ञानात्येवमुपायकौश-

स्तेन दानं दत्तं दानपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं शीलपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं चान्तिपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं वीर्यपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं ध्यानपारमितां परिपूरयत्येवं दानं दत्तं प्रज्ञापारमितां परिपूरयति ।

अथायुष्मान् शारदतीपुत्रो भगवन्तमेतदवोचत् । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानं दत्ता दानपारमिता परिपूरिता भवति । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन शीलं रक्षता शीलपारमिता परिपूरिता भवति । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चान्तिं भावयता चान्तिपारमिता परिपूरिता भवति । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन वीर्यमारभता वीर्यपारमिता परिपूरिता भवति । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ध्यानं समापद्यता ध्यानपारमिता परिपूरिता भवति । कथं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञां भावयता प्रज्ञापारमिता परिपूरिता भवति । भगवानाह । अनुपलभ्ययोगेन शारदतीपुत्र दानस्य दायकस्य प्रतिग्राहकस्य चिमण्डलपरिशुद्ध्या दानपारमिता परिपूरिता भवति । आपत्यनापत्यध्यापत्तितामुपादाय शीलपारमिता परिपूरिता भवति । अक्षोभनतामुपादाय चान्तिपारमिता परिपूरिता भवति । कायचित्तवीर्याश्रंसनतामुपादाय वीर्यपारमिता परिपूरिता भवति । *अविच्छेपाऽसङ्करणतामुपादाय ध्यानपारमिता परिपूरिता भवति । सर्वधर्माप्रज्ञानताऽनुपलभ्ययोगेन प्रज्ञापार-

* अविच्छेपाऽशङ्कता इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

† प्रज्ञानता इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

मिता परिपूरिता भवति । पुनरपरं शारदतीपुत्र अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां बुद्धानां भगवतां सर्वबुद्धगुणान् प्रज्ञातुकामेनाऽनुप्राप्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र संस्कृताऽसंस्कृतानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र साश्रवानाऽश्रवाणां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र कुशलाऽकुशलानां धर्माणां पारं गन्तु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र लौकिकलोकोत्तराणां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र रूष्यरूपिणां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र व्याकृताऽव्याकृतानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र नियताऽनियतानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र नैर्यानिकाऽनैर्यानिकानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्वं । पुनरपरं शारदतीपुत्र हात* भागीयानां विशेषभागीयानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधि-

* हातभागीयानामिति ग पुस्तके पाठः, भागीयानामिति ख, घ पुस्तके पाठः ।

सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । [*पुनरपरं शार-
दतीपुत्र भागौयानां विशेषभागौयानां धर्माणां पारं गन्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।] पुनरपरं
शारदतीपुत्र पृथग्जनधर्माणामार्यधर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शार-
दतीपुत्र शैब्यधर्माणामशैब्यधर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
श्रावकधर्माणां प्रत्येकबुद्धधर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वधर्माणां बुद्धधर्माणाञ्च पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
सर्वधर्माणां पारं गन्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन अतीतानागतप्रत्युत्पन्नानां धर्माणां तथतामनुबोद्धुकामेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन सर्वधर्माणामनुत्पादकोटिमनुप्राप्तुकामेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन सर्वधर्माणां भूतकोटिं प्रतिवेद्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां पूर्वं
गमेन भवितु कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व-

* एतच्चिद्वयमध्यवर्तीपाठः क पुस्तके नास्ति ।

बुद्धानां भगवतामुपस्थाप्यकेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्व-
बुद्धानां भगवतामत्यन्तपरिचारकेण* भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन महा-
परिवारेण भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेनातीतानागतप्रत्युत्पन्नानां
बोधिसत्त्वपरिवाराणां प्रतिलब्धुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वदादृष्टाणां
दक्षिणां परिशोधयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दानेन च गृहीत-
चित्तेन भवितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दौःशौचचित्तपृथक्
कर्तुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन व्यापादचित्तमुत्सृष्टुकामेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन कौशौद्यचित्तमनुत्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन विचे-
पचित्तमनुत्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनर-
परं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन दौर्घजचित्तमनुत्पाद-
यितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र

* मध्यन्तरपरिवारेण ग, घ पुस्तके पाठः ।

बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वान् दानमये पुण्यक्रियावस्तुनिप्रति-
 ष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं शारद-
 तीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वाञ्छीलमये पुण्यक्रियावस्तु-
 नि प्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वान् भावनामये पुण्य-
 क्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
 पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वसत्त्वानैर्यापथम-
 हगते पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शि-
 चित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वस-
 त्वान् सर्वौषधिकमहगते पुण्यक्रियावस्तुनिप्रतिष्ठापयितुकामेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन सर्वाऽऽकारं पञ्चचक्षुर्निष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमि-
 तायां शिचित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 यदुत्तमाऽऽत्मचक्षुर्निष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
 दिव्यं चक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
 तायां शिचित्थं । प्रज्ञाचक्षुर्निष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । धर्मचक्षुर्निष्पादयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । बुद्धचक्षुर्नि-
 ष्पादयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शि-
 चित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र ये पूर्वस्थांदिशि गङ्गानदी-
 वालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् दिव्येनचक्षुषा-
 मद्रष्टुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन यच्च बुद्धाभगवन्तो धर्मं भाषन्ते

Peithivirāṣa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	0
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	1
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	7
Parācāra Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	0
Parācāra, Institutes of (English)	2
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	12
*Sama Vāda Samhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	1
Sāṅkhya Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	2
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	12
Saṁvṛta Samhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	7
*Tattvareya Samhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /8/ each	0
Tāndya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	14
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-10; Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	0
Trikāṇḍa-Māndanā, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/	1
Tulsi Sat'sai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	4
Uvasagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	5
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	1
Varṣa Kṛya Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /6/	4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	0
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	2
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	2
Vṛhanbārādīya Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	2
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	2
Tibetan Series.	
Pag-Sam Thi S'ūn, Fasc. 1-4 @ 1/ each	4
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/ each	13
Btogs brjod dpag hkhri S'ūn (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	10
Arabic and Persian	
*Alamgir-nāmā, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	4
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	2
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	22
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	29
Akbarnāmā, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	37
Ditto English Fasc. 1-6 @ 1/ each	6
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	0
Bādshāhnāmā, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	7
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts	1
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	3
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	21
Farhang-i-Rashidī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	14
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	3
Futūh-ush-Shām of Waqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	3
Ditto of Azādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	1
Haft Asmān, History of the Persian Masnawī, (Text) Fasc. 1	0
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	4
Iqbāl-nāmā-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	1
Isābuh, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	38
Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. III, Fasc. 11-12; Index to Vol. II, Fasc. 10-12 @ /6/ each	13
Maghāzi of Waqidi, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1
* The other Fascionli of these	
out of stock, and complete copies	

Ma'asir-i-'Alamgiri, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each	12
Nukhbatul-Fikr, (Text) Fasc. 1	7
Nigami's Khiradnamah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	2
Riyazu-s-Salat, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	0
Tabaqat-i-Nasiri, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	1
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	1
Ditto Index	14
Tarikh-i-Firuz Shahi of Ziyau-d-din Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	1
Tarikh-i-Firuzshahi, of Shams-i-Siraj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	2
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	10
Wis o Ramia, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	2
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each	3
Tuzuk-i-Jahangiri, (Eng.) Fasc. 1	0
	14
	6
	0
	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each ... 50
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members
- N. B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3 0
 - A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4 0
 - Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ... 2 0
 - Catalogue of the Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1871) ... 4 0
 - Introduction to the Bhojpuri Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J.A.S.B., 1882) ... 4 0
5. Ans-ul-Musharrabin ... 4 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ... 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion ... 3 8
8. Inayah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 32 0
9. Jawamul-'ilm ir-riyazi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2 0
10. Khizanatu-l-'ilm ... 4 0
11. Mahabharata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 40 0
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 18 0
13. Sharaya-col-lalam ... 4 0
14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös ... 10 0
15. Ditto Grammar ... 8 0
16. Kashmiri Grammar, Parts I & II @ 1/8/ ... 3 0
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson ... 1 0
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kashmir by M. A. Stein Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ... 4 0
- Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 29 0
- Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. E. L. Mitra ... 6 0
- N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

Books are supplied by V.-P.F.

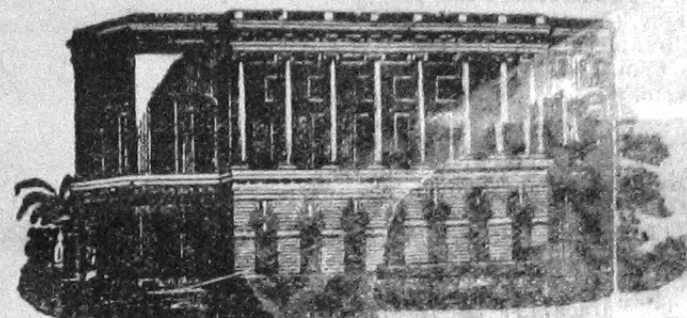
1-3-02.

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1007.



शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता ।
ÇATASAHASIKĀ-PAJÑĀ-PARAMITĀ
A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF
BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 2.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

LIST OF BOOKS FOR SALE
AT THE LIBRARY OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,
AND OBTAINABLE FROM
THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO.,
46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C., AND MR. OTTO
HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1 8
Advaitachinta Kanstubbhe, Fasc. 1	...	0 6
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4 2
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-5 Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7 8
Anu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1 14
Anubhāṣyam of Saṅgīta, (English) Fasc. 1	...	0 12
Aravindasāstra, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2 4
Aravindasāstra, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1 14
Aravinda Kūpalāra, (Sansk. and Persian) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	10 0
*Bhāṣya, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1 14
Bhāṣya Dipikā Vol. I, Fasc. 1-3	...	1 2
Bhāṣya Dipikā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1 8
Bhāṣya Dipikā Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2 4
Bodhicaryavatāra of Candidevi, Fasc. 1	...	0 6
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ /2/ each	...	6 0
Chāndogya Upaniṣad, Fasc. 1-5	...	1 14
*Chāndogya Upaniṣad, (Text) Vols. II, 1-6; Vol. I, Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	19 14
Chāndogya Upaniṣad, (English) Fasc. 1-2	...	1 8
*Chāndogya Upaniṣad, (Text) Fasc. 4-16 @ /6/ each	...	4 14
Chāndogya Upaniṣad, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4, Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	5 10
Cri Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1 2
Gadadhara Paddhati Kāśāra Vol. I, Fasc. 1-3	...	1 2
Kāśa Mādhyama, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1 8
Kāśa Vākyā, Fasc. 1-4	...	1 8
Kāśāra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4 8
Kāśa Bārī Sūtra, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	10 6
Karma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	3 4
Lalita Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	2 4
Mādhyama Purāṇa, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	4 2
Mahābhāṣya-pradīpikā, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	4 8
Mānasa Sūtra, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	1 8
Mārkandeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-5 @ /12/ each	...	4 14
*Mīmāṃsā Darśana, (Text) Fasc. 7-12 @ /6/ each	...	4 14
Nirāda Smṛti, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1 8
Nyāyavārtika, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1 8
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	6 2
Nityasāra-pradīpikā, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	4 2
Nyāyabhināṣikā, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	4 2
Nyāya Kusumāñjali, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	4 2

प्रथमपरिवर्तः ।

८७

तत्सर्वं दिव्येन श्रोत्रेण श्रोतुकामेन तेषाञ्च बुद्धानां भगवतां चेत-
सैव चेतः प्रज्ञातुकामेन तेषाञ्च बुद्धानां भगवतां पूर्वयोगसहगतां
बोधिसत्त्वचर्यां समनुस्मर्तुकामेन तेषां बुद्धानां भगवतामनेकविध-
मृद्धिविकुर्वितुं* संद्रष्टुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
तायां शिञ्चितव्यं । ये दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् दिव्येन चक्षुषा संद्रष्टुकामेन
यच्च बुद्धाभगवन्तो धर्म्मं भाषन्ते तत्सर्वं दिव्येन श्रोत्रेण श्रोतु-
कामेन तेषाञ्च बुद्धानां भगवतां चेतसैव चेतः प्रज्ञातुकामेन तेषां
बुद्धानां भगवतां पूर्वयोगसहगतां बोधिसत्त्वचर्यामनुस्मर्तुकामेन
तेषां बुद्धानां भगवतामनेकविधमृद्धिविकुर्वितुं संद्रष्टुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । ये पश्चिमायां-
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तान्
सर्वान् दिव्येन चक्षुषा संद्रष्टुकामेन यच्च ते बुद्धाभगवन्तो धर्म्मं
भाषन्ते तत्सर्वं दिव्येन श्रोत्रेण श्रोतुकामेन तेषां बुद्धानां भगवतां
चेतसैव चेतः प्रज्ञातुकामेन तेषाञ्च बुद्धानां भगवतां पूर्वयोगसह-
गतां बोधिसत्त्वचर्यामनुस्मर्तुकामेन तेषाञ्च बुद्धानां भगवतामनेक-
विधमृद्धिविकुर्वितुं संद्रष्टुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । ये उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोप-
मेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् दिव्येन चक्षुषा संद्रष्टुका-
मेन यच्च ते बुद्धाभगवन्तो धर्म्मं भाषन्ते तत् सर्वं दिव्येन श्रोत्रेण

* एष पाठः पञ्चसु पुस्तकेषु किन्तु कुत्रचित्स्थले विकुर्वितुमिति
कुत्रचित्, स्थले विकुर्वितमिति पाठो दृश्यते ।

सायां शिचितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन
यन्ते बुद्धाभगवन्तो धर्म्मं भाषन्ते समन्ताद्दशसु दिक्षु सर्वलोकधातुषु
धर्म्मं भाषन्ते तत्सर्वं श्रुत्वा नाच्छेदेन कृतिवलाधानेन सन्धारयितु-
कामेन यावदनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुद्धः एतस्मिन्नन्तरे
सर्वमप्रणाशयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । पुनरपरं
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेनाऽतीताऽनागतप्रत्युत्पन्नानां भग-
वतां बुद्धानां बुद्धचेचाणिच बुद्धचेत्रपरिशुद्धिञ्च* द्रष्टुकामेन
परिनिष्पादयितुकामेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । पुनरपरं
शारदतीपुत्र यत्किञ्चित्थागतैर्भाषितं सूत्रं गेयं व्याकरणं
गाथोदाननिदानत्यक्तजातकवैपुल्याऽद्भुतधर्म्मायच्छावकैर्न श्रुतं तत्सर्वं
श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन वाचयितुकामेन
पर्यवाप्तुकामेन तथता प्रतिपत्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण
सम्यकाशयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिचितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र यत्किञ्चित् पूर्वस्यान्दिशि
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते
भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन
वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितु-
कामेन तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिचितव्यं । यत्किञ्चिदक्षिणस्यान्दिशि सर्वबुद्धै-
र्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतु-
कामेन धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च

* परिसुद्धीत्य इति छ, ग, घ, च एतत्केष पाठः ।

विस्तरेण सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यत्किञ्चित्प-
श्चिमाथान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सर्वबुद्धैर्भगव-
द्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतुकामेन
धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण
सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यत्किञ्चिदुत्तरस्यान्दिशि
सर्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन
उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन
परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रति-
पत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं ।
यत्किञ्चिदुत्तरपूर्वस्यान्दिशि सर्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते
भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन
वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितु-
कामेन तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं । यत्किञ्चित् पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि
सर्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन
उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन
परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रति-
पत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचितव्यं ।
यत्किञ्चिदक्षिणपश्चिमाथान्दिशि सर्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते
भाषिष्यन्ते तत्सर्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रह्मीतुकामेन धारयितुकामेन

वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितु-
कामेन तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यत्किञ्चित् पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि
सर्व्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्व्वं श्रोतुकामेन
उद्ब्रहीतुकामेन धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन
परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रति-
पत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं ।
यत्किञ्चिदधस्ताद्दिशि सर्व्वबुद्धैर्भगवद्भिर्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते
तत्सर्व्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रहीतुकामेन धारयितुकामेन वाचयितु-
कामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण सम्यकाशयितुकामेन
तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिचित्थं । यत्किञ्चिदुपरिष्ठाद्दिशि सर्व्वबुद्धैर्भगवद्भि-
र्भाषितं भाषन्ते भाषिष्यन्ते तत्सर्व्वं श्रोतुकामेन उद्ब्रहीतुकामेन
धारयितुकामेन वाचयितुकामेन पर्यवाप्तुकामेन परेभ्यश्च विस्तरेण
सम्यकाशयितुकामेन तत्र च तथत्वाय प्रतिपत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र
थाः पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मीकीयपर्व्वेषु लोकधातुषु अन्ध-
कारतमिस्राश्रघाश्रघस्फुटायन्त्रेण सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिका-
वेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरो-
धतस्तथाः सर्वा अवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिचित्थं । याः दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदी-
वाल्मीकीयपर्व्वेषु लोकधातुषु अन्धकारतमिस्राश्रघाश्रघस्फुटायन्त्रेण

सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । याः पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु अन्यकारतमिस्रा-
अघाअघस्फुटायत्रेमौ सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महे-
शाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । याः उत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोक-
धातुषु अन्यकारतमिस्राअघाअघस्फुटायत्रेमौ सूर्याचन्द्रमसा-
वेवं महर्द्धिकावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । याः उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु अन्यकारतमिस्राअघाअघस्फुटा-
यत्रेमौ सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । याः पूर्वदक्षिण-
स्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु अन्यकारतमिस्रा-
अघाअघस्फुटायत्रेमौ सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महेशा-
ख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वा-
श्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । याः दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु अन्यकारतमिस्राअघाअघस्फुटायत्रेमौ सूर्याचन्द्रम-

सावेवं महर्द्धिकावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो-
 न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । याः पश्चिमोत्तरस्या-
 न्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु अन्धकारतमिस्रा-
 अघाअघस्फुटायचेमौ सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महे-
 शाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः
 सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिञ्चितव्यं । याअधस्तादिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमेषु लोकधातुषु
 अन्धकारतमिस्राअघाअघस्फुटायचेमौ सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धि-
 कावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ न भासतो न तपतो न
 विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । याउपरिष्ठादिशि गङ्गानदी-
 वालुकोपमेषु लोकधातुषु अन्धकारतमिस्राअघाअघस्फुटायचेमौ
 सूर्याचन्द्रमसावेवं महर्द्धिकावेवं महेशाख्यावेवं महानुभावौ
 न भासतो न तपतो न विरोचतस्ताः सर्वाश्रवभासयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं
 शारदतीपुत्र यावन्तः पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमालोक-
 धातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति
 तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितु-
 कामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन

* य एतन्ने एवं महेशाख्यावित्यतः प्रागपि एवं महानुभावविति
 पाठः सर्वत्र दृश्यते ।

प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तः शारदतीपुत्र दक्षिणस्या-
 न्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न
 धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान्
 सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रति-
 ष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
 तव्यं । यावन्तः शारदतीपुत्र पश्चिमास्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोप-
 मालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः
 शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आव-
 यितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तः शारदतीपुत्र उत्तरस्या-
 न्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न
 धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान्
 सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रति-
 ष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
 तव्यं । यावन्तः शारदतीपुत्र उत्तरपूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मु-
 कोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं
 सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्ग-
 शब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । यावन्तः शार-
 दतीपुत्र पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमालोकधातवो-
 यत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र
 लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन

सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यावन्तः शारदतीपुत्र दक्षिणपश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यावन्तः शारदतीपुत्र पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । यावन्तः शारदतीपुत्रोपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोयत्र न बुद्धशब्दं न धर्मशब्दं न सङ्गशब्दं सत्त्वाः शृण्वन्ति तत्र लोकधातुषु तान् सर्वसत्त्वान् बुद्धधर्मसङ्गशब्दान् आवयितुकामेन सम्यग्दृष्टौ प्रतिष्ठापयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । पुनरपरं शारदतीपुत्र ये पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुष्वन्धाः सत्त्वास्ते ममाऽनुभावाच्चक्षुषा रूपाणि द्रक्ष्यन्ति बधिराः श्रोत्रेण

शब्दान् श्रोष्यन्त्युन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिलप्यन्ते नग्नाश्चैवराणि प्रतिलप्यन्ते क्षुधितपिपासिताश्चक्षुषानं प्रतिलप्यन्ते ग्लानाभ्याधिभ्यः प्रतिमोक्ष्यन्ते बन्धनाऽवरोधगतायथाकामं गमिष्यन्ति* ममर्द्धा ममाऽनुभावेनेति तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये शारदतीपुत्र दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुष्वन्धाः सत्त्वास्ते ममाऽनुभावाच्चक्षुषा रूपाणि द्रक्ष्यन्ति बधिराः श्रोत्रेण शब्दान् श्रोष्यन्ति उन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिलप्यन्ते नग्नाश्चैवराणि प्रतिलप्यन्ते क्षुधितपिपासिताश्चक्षुषानं प्रतिलप्यन्ते ग्लानाभ्याधिभ्यः प्रतिमोक्ष्यन्ते बन्धनाऽवरोधगतायथाकामं गमिष्यन्ति ममर्द्धा ममाऽनुभावेनेति तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये शारदतीपुत्र पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुष्वन्धाः सत्त्वास्ते ममाऽनुभावाच्चक्षुषा रूपाणि द्रक्ष्यन्ति बधिराः श्रोत्रेण शब्दान् श्रोष्यन्ति उन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिलप्यन्ते नग्नाश्चैवराणि प्रतिलप्यन्ते क्षुधितपिपासिताश्चक्षुषानं प्रतिलप्यन्ते ग्लानाभ्याधिभ्यः प्रतिमोक्ष्यन्ते बन्धनाऽवरोधगतायथाकामं गमिष्यन्ति ममर्द्धा ममाऽनुभावेनेति तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्थं । ये शारदतीपुत्रोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुष्वन्धाः सत्त्वास्ते ममाऽनुभावाच्चक्षुषा रूपाणि द्रक्ष्यन्ति बधिराः श्रोत्रेण शब्दं श्रोष्यन्ति उन्मत्ताः स्मृतिं प्रतिलप्यन्ते नग्नाश्चैवराणि प्रतिलप्यन्ते क्षुधित-

* यथाकामंगमामविष्यन्ति इति ख, ग, घ, च पुस्तकेषु पाठः एवं परत्र ।

समन्ताद्दृष्टुं दिक्षु एकैकस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोक-
धातुषु अक्षणाऽपायगताः सत्त्वाः नैरयिकाः तैर्यग्योनिकावा
यामलौकिकावा ते ममाऽनुभावात्तत्तदुत्पत्त्यामानुष्यमात्मभावं
प्रतिपश्यन्ते सर्वान्शतान् सत्त्वाञ्छौले प्रतिष्ठापयितुकामेन, समाधौ
प्रतिष्ठापयितुकामेन, प्रज्ञायां प्रतिष्ठापयितुकामेन, विमुक्तौ प्रति-
ष्ठापयितुकामेन, विमुक्तिज्ञानदर्शने प्रतिष्ठापयितुकामेन, श्रोत-
आपत्तिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन सकृदागामिफले प्रतिष्ठापयितु-
कामेन, अनागामिफले प्रतिष्ठापयितुकामेन अर्हत्वे प्रतिष्ठापयितु-
कामेन, प्रत्येकबोधौ प्रतिष्ठापयितुकामेन, सर्वज्ञतायां प्रतिष्ठाप-
यितुकामेन, मार्गाकारज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन, सर्वाकार-
ज्ञतायां प्रतिष्ठापयितुकामेन, अनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ प्रति-
ष्ठापयितुकामेन, बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन तथा-
गतेर्यापथं शिक्षितुकामेन, तथागतचर्याचारित्रविशुद्धं तथागतस्य
ज्ञानपूर्वज्जमकायकर्मवाक्कर्ममनस्कर्मपरिशुद्धिं शिक्षितुकामेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवमुपपरीक्षितव्यं । किमित्यहं
महानागाऽवलोकितमवलोक्य सत्त्वेभ्योऽनुसुधर्म्मं देशयेयं । किमि-
त्यहमतो* सिद्धविक्रमभितेन विक्रमयेयं । किमित्यहममोघविक्रा-
मितेना विक्रमयेयं । किमित्यहं चतुरङ्गुलमात्रेण महापृथिवीं

* अयमेव पाठः पुस्तकपञ्चके ।

† विक्रामितया इति च पुस्तके पाठः ।

पद्भ्यामसृगन् गच्छेयं । किमित्यहं सहस्रपत्रेषु पद्मेषु पादतले
निःक्षिपन् पादतलसन्निधितान् प्राणिनोऽविहेडेयं । किमित्यहं
सहस्रारचक्राभ्यां पादतलाभ्यां महापृथिवीं विचित्रयन् गच्छेयं ।
किमित्यहं चक्रप्रमाणमात्रं महापृथिव्याः परिवर्त्तयेयं क्रमेयं ।
किमित्यहं सर्वान् पृथिवीमनुचक्रममाणः पृथिवीरजमानाऽनुक्षि-
पेयं । किमित्यहमेकं वा योजनं द्वे वा त्रीणि वा चत्वारि वा
पञ्च वा दश वा विंशतं वा त्रिंशतं वा योजनशतं वा योजन-
सहस्रं वा योजनशतसहस्रं वा योजनकोटीं वा योजनकोटीशतं वा
योजनकोटीसहस्रं वा योजनकोटीशतसहस्रं वा यावदप्रेमयाणि वा
असंख्येयानि वा अचिन्त्यानि वा अतुल्यानि वा अनन्तानि वा अप-
र्यन्तानि वा अभाष्याणि वा अनभिलाष्यानि अनभिलाष्यानभि-
लाष्यानि वा बुद्धचेत्राण्यनुविचरताऽनुचङ्गम्यमाणस्य न कायफला
मे चित्तमिति प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैव व्युप-
परीक्षितव्यं । किमित्यहमधस्तात् कतमत्तरयोः† सहस्राराभ्यां
चक्राभ्यां रश्मिकोटीनियुतशतसहस्राणि प्रामुञ्चन् सर्वान्क्षणाऽपाय-
दुःखानि प्रशमय्य सर्वसत्त्वान् सुखितान् कुर्यामिति प्रज्ञापारमि-
तायां शिक्षितव्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां चरतैव व्युपपरीक्षितव्यं । किमित्यहं चातुर्महा-

* विचरता इति पञ्चसुपुस्तकेषु पाठः विचरत इति पाठोपुक्तः ।

† फल मे इति पाठः पञ्चसुपुस्तकेषु दृश्यते फलं मे इति पुक्तं प्रतिभाति ।

‡ क्रमतलयोरिति ख, ग, घ, च पुस्तकेषु पाठः ।

राजकायिकदेवैः चायस्त्रिंशैर्यामैस्तुषितैर्निर्माणरतिभिः परनिर्म्मितवशवर्त्तिभिः ब्रह्मकायिकैर्ब्रह्मपुरोहितैर्ब्रह्मपार्षदैर्महाब्रह्मभिराभैः परीताभैरप्रमाणभैराभास्वरैः शुभैः परीत्तशुभैः अप्रमाणशुभैः शुभकृत्स्नैर्वृहैः परीत्तवृहैरप्रमाणवृहैर्वृहत्फलेः अवृहैः अतपैः सुदृशैः सुदर्शनैः अकनिष्ठैः अनेकदेवकोटौनियुतशतसहस्रैः परिहृतः पुरस्कृतो बोधिमण्डलामुपसंक्रम्ययामीति प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं व्युपपरीक्षित्यं । किमिति मे बोधिचरतले^(१) निषीदतः चातुर्महाराजकायिकादेवास्त्रायत्रिंशादेवाः तुषितादेवाः निर्माणरतयोदेवाः परनिर्म्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकादेवाः ब्रह्मपुरोहितादेवाः ब्रह्मपार्षद्यादेवाः महाब्रह्मणोदेवाः परीत्ताभादेवाः आभास्वरादेवाः शुभादेवाः परीत्तशुभादेवाः अप्रमाणशुभादेवाः शुभकृत्स्नादेवाः वृहादेवाः वृहत्फलादेवाः अवृहादेवाः अतपादेवाः सुदृशादेवाः सुदर्शनादेवाः अकनिष्ठादेवाः दुष्प्रसंस्तरं कुयुरिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं व्युपपरीक्षित्यं । किमित्यहं बोधिमण्डलनिषलः पाणिनालक्षणममलङ्कृतेन महापृथिवीं पराहृत्य सपरिवारं कृष्णबन्धुमुचिं

* परीताभैरिति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

† बोधिमण्डलमुपसंक्रम्ययामीति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

‡ उपसंक्रम्ययामीति घ पुस्तके पाठः ।

(१) बोधिद्रुमसदकः पिपासः कुक्षराग्रः अश्रुत्ये इत्यमरः ।

पराजयेयमिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं व्युपपरीक्षित्यं । किमिति मेऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिमन्वुद्ध्य गच्छतस्तिष्ठतोनिषीदतोनिषलस्य शयानस्य पृथिवीप्रदेशोवज्रमक्ष-मन्तिष्ठेतेति तेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं^(१) व्युपपरीक्षित्यं । किमित्यहं यत्रैव दिवसेऽभिनिष्क्रामेयं तत्रैव दिवसे सपरिषत्कं कृष्णबन्धुं जित्वा अनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिमन्वुद्ध्य, अभिमन्वुद्ध्य तत्रैव दिवसे धर्मचक्रं प्रवर्त्तयेयं । प्रवर्त्ततश्चाप्रमेयाऽसंख्येयानां विरजोविगतमलं धर्मेषु धर्मचक्रुर्विशुद्ध*मप्रमेयाऽसंख्येयानां सत्त्वानामनुपायाऽऽश्रवेभ्यश्चित्तानि विमुच्येरन । अप्रमेयाऽसंख्येयाः सत्त्वाः अवैवर्त्तिकाभवेयुरनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधाविति तेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्यं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं व्युपपरीक्षित्यं । किमिति मेऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिमन्वुद्ध्यऽप्रमेयाऽसंख्येयश्रावकसंघोभवेदेकधर्मदेशनयाचाऽप्रमेयाऽसंख्येयाएकामनिकाअर्हन्तोभवेयुर्वोधि-सत्त्वाश्च महासत्त्वाश्च अवैवर्त्तिकाभवेयुरनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ अप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणश्च बोधिसत्त्वसंघोभवेदमितं नायुष्प्रमाणं

* विशुद्धोद इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

(१) चरता भावयता सर्वगत्यर्था बोधार्थाः ।

अमिताप्रभा सम्यग्भवेदिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्तयं । पुनर-
परं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं
चित्तमुत्पादयितव्यं । किमिति मेऽनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बु-
द्धस्य तत्र बुद्धचेत्ते रागद्वेषमोहशब्दोऽपि न भवेदिति प्रज्ञापारमि-
तायां शिचित्तयं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां चरतैवं चित्तमुत्पादयितव्यं । किमिति मेऽनु-
त्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुद्धस्य तत्र बुद्धचेत्ते सर्वसत्त्वाणं
रूपया प्रज्ञया समन्वागताभवेयुर्यदेवं जानौरन् साधुदानं साधुदमं
साधु ब्रह्मचर्यं साधुविहिंसा सर्वप्राणिभूतेष्विति प्रज्ञापारमितायां
शिचित्तयं । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरतैवं चित्तमुत्पादयितव्यं । किमिति मेपरिनिर्वृतस्य
सद्गुणान्तर्द्धानशब्दोऽपि न भवेदिति प्रज्ञापारमितायां शिचित्तयं ।
पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरतैवं चित्तमुत्पादयितव्यं । किमिति मे सहश्रवणमात्रेण नामधेयस्य
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानियताभवेयुरनुत्तरायां
सम्यक् सम्बोधाविति प्रज्ञापारमितायां शिचित्तयं । यस्मिन् शार-
दतीपुत्र समये बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्निमान्
गुणानुत्पादयति तस्मिन् समये आत्तमनस्काभवन्ति चत्वारोमहा-
राजावयमत्र चत्वारिपात्राणि प्रतिष्ठापयिष्यामोयानि पौर्व्विकेर्महा-
राजैः पौर्व्विकेषु तथागतेषु प्रतिष्ठापितानि । आत्तमनस्काभवन्ति
चायस्मिंशदेवाः आत्तमनस्काभवन्ति यामादेवाः आत्तमनस्काभ-
वन्ति तुषितादेवा आत्तमनस्काभवन्ति निर्माणरर्तयोदेवाः आत्त-

मनस्काभवन्ति परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः [आत्तमनस्का भवन्ति]*
वयमण्य उपस्थापनपरिचर्याकर्म्मकरिष्यामः एवमासुराः कायाः†
परिहास्यन्ते दिव्याः कायाश्चरन्ति विवर्द्धन्ते आत्तमनस्काभवन्ति ब्रह्मा-
कायिकादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति ब्रह्मपुरोहितादेवाश्चात्तमनस्काभ-
वन्ति ब्रह्मपार्षद्यादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति महाब्रह्माणोदेवाश्चात्तम-
नस्काभवन्ति परीक्षाभादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति अप्रमाणाभादेवा-
श्चात्तमनस्काभवन्ति आभास्वरादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति परीक्षाश-
भादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति अप्रमाणशुभादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति
शुभकुत्सादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति वृहादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति
परीक्षावृहादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति अप्रमाणवृहादेवाश्चात्तमनस्का-
भवन्ति वृहत्फलादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति अवृहादेवाश्चात्तमनस्का-
भवन्ति अतपादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति सुदृशादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति
सुदर्शनादेवाश्चात्तमनस्काभवन्ति अकनिष्ठादेवावयमेनमभिसम्बुद्धम-
ध्येषिष्यामहेधर्म्मचक्रप्रवर्त्तनाय, यस्मिन् समये शारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् विवर्द्धते षड्भिः पार-
मिताभिरात्तमनस्कास्तस्मिन् समये भवन्ति बोधिसत्त्वयानिकाः
कुलपुत्राः कुलदुहितरश्च वयमस्य महासत्त्वस्य मातापितरौ
भविष्यामोभ्रातृभगिनीभार्यापुत्रदुहितमित्रामात्यज्ञातिसहायाः‡

* [] एतच्चिह्नद्वयान्तर्गतः पाठोऽधिकः प्रतिभाति पुस्तकपञ्चकेऽस्तीति
रक्षितः ।

† कामा इति च पुस्तके पाठः ।

‡ सहायाः इति युक्तं प्रतिभाति ।

मोदिताभविष्णुमदत्यात्तमनस्काभवन्ति चत्वारोमहाराजाश्चातुर्महा-
 राजकायिकादेवास्त्रायस्त्रिंशादेवाथामादेवाः तुषितादेवाः निर्मा-
 णरतयोदेवाः परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकादेवाः ब्रह्म-
 पुरोहितादेवाः ब्रह्मपार्षद्यादेवा महाब्रह्मणो*देवाः आभास्वरा-
 देवाः शुभादेवाः परीक्षशुभादेवाः अप्रमाणशुभादेवाः शुभकृत्ता-
 देवाः अप्रमाणवृद्धादेवाः वृहत्फलादेवाः अवृद्धादेवाः अतपादेवाः
 सुदृशादेवाः सुदर्शनादेवाः अकनिष्ठादेवाः बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 मैथुनसंयोगप्रस्थानतायै, स खलु ब्रह्मचारौ भवति । सत्त्वानां बोधि-
 नियोजनतायै न संयोजनतायै† धर्मैः संयुज्यते स एवं प्रणिदधाति ।
 प्रथमचित्तोत्पादं मयोपादाय ब्रह्मचारिणाभवितव्यं नाऽब्रह्मचारिणा
 तत् कस्य हेतोः । कामान् खलु पुनः प्रतिषेधमानस्य‡ ब्रह्म-
 लोकोपपत्तेरप्यन्तराशोभवति । कः पुनर्वादोऽनुत्तरायाः सम्यक्
 सम्बोधेस्तस्मात्तर्हि बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ब्रह्मचारिणाऽभिनिष्क्रम्याऽ-
 नुत्तरा सम्यक् सम्बोधिरभिसम्बोद्धव्या नाऽब्रह्मचारिणा । एवमुक्ते
 आयुष्मान् शारदतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत् । किं पुनर्भगवन्
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽवश्यं मातापितृभार्यापुत्रदुहितृभिर्भवित-
 व्यं । भगवानाह । केषाञ्चिद्वारदतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महास-
 त्वानामवश्यं मातापितृभ्यां भवितव्यं । भार्यापुत्रदुहितृभिर्भवितव्यं ।

* सर्वत्रपुस्तके महाब्रह्मणो देवा इत्यस्ति महाब्रह्मण इति युक्तं
 प्रतिभाति ।

† संयोजनोपैरिति ख, ग, घ, च पुस्तके पाठः ।

‡ सेवमानस्य इति यत्नं प्रतिभाति ।

केषाञ्चिदवश्यं मातापितृभार्यापुत्रदुहितृभिर्भवितव्यं । केषाञ्चिद्वार-
 दतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रथमचित्तोत्पादमेव उपा-
 दाय ब्रह्मचर्यसमादानं भवति ते नित्यं कुमारभूताएव यावदनु-
 त्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते । केचित्पुनर्बोधिसत्त्वामहा-
 सत्त्वाउपायकौशलेन सत्त्वपरिपाकाय पञ्चकामगुणान् भुञ्जन्तः पुर-
 मध्यादभिनिष्क्रम्याऽनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते । केचित्
 पुनर्बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः गम्भीरप्रज्ञापारमिताप्रतिलब्धाः अपगत-
 कामक्लेशास्ते सत्त्वपरिपाकाय कामगुणपरिभोगं* च उपदिशन्ति
 न च परिभुञ्जते । तद्यथाऽपि नाम शारदतीपुत्र दक्षोमायाका-
 रोमायाकाराऽन्तेवासौवा सुशिक्षितोमायाविद्यासंयोगज्ञानेन स
 पञ्चकामगुणानभिनिर्माय पञ्चभिः कामगुणैरममाणं क्रीडन्तं
 परिचारयन्तमात्मानमुपदर्शयेत् तत् किं मन्यसे शारदतीपुत्राऽपि नु
 तेनमायाकारेण मायाकाराऽन्तेवासिना वा पञ्चकामगुणाः
 परिभुक्ताभवेयुः । नोहौदं भगवन् । भगवानाह । एवमेव शारद-
 तीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वामहायाने सुशिक्षितामायोपमधर्मतावि-
 हारप्रतिलब्धाः सर्वक्लेशविगतविनयेसत्त्वपरिपाकाय महाकरुणाव-
 शेन कामगुणपरिभोगञ्च उपदिशन्ति । न च कामगुणान्परिभु-
 ञ्जन्ते । न च तैः साहं सम्बसन्ति । न तैः परिक्रिश्यन्ते ।
 अनेकपर्यायेण शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः कामानां
 वर्णान् भाषन्ते । आदीप्ताः कामाः, वधकाः कामाः, प्रत्यर्थिकाः
 कामाः, प्रत्यमित्राः कामाः, भृशोल्कोपमाः कामाः, किम्पाक-

* कामगुणपरिभोगमिति ख, ग, घ पुस्तकेषु पाठः ।

मोदिताभविष्ठासद्व्यात्तमनस्काभवन्ति चत्वारोमहाराजाश्चातुर्महा-
 राजकायिकादेवास्त्रायस्त्रिंशादेवायामादेवाः तुषितादेवाः निष्ठा-
 णरतयोदेवाः परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकादेवाः ब्रह्म-
 पुरोहितादेवाः ब्रह्मपार्षद्यादेवा महारब्रह्मणोदेवाः आभास्त्रा-
 देवाः शुभादेवाः परीत्तशुभादेवाः अप्रमाणशुभादेवाः शुभकृत्स्ना-
 देवाः अप्रमाणवृहादेवाः वृहत्फलादेवाः अवृहादेवाः अतपादेवाः
 सुदृशादेवाः सुदर्शनादेवाः अकनिष्ठादेवाः बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 मैथुनसंयोगप्रस्थानतायै, स खलुब्रह्मचारौ भवति । सत्त्वानां बोधि-
 नियोजनतायै न संयोजनतायै धर्मैः संयुज्यते स एवं प्रणिदधाति ।
 प्रथमचित्तोत्पादं मयोपादाय ब्रह्मचारिणाभवितव्यं नाऽब्रह्मचारिणा
 तत् कस्य हेतोः । कामान् खलु पुनः प्रतिषेधमानस्य ब्रह्म-
 लोकोपपत्तेरप्यन्तरायोभवति । कः पुनर्वादोऽनुत्तरायाः सम्यक्
 सम्बोधेस्तस्मात्तर्हि बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन ब्रह्मचारिणाऽभिनिष्क्रम्याऽ-
 नुत्तरा सम्यक् सम्बोधिरभिसम्बोद्धव्या नाऽब्रह्मचारिणा । एवमुक्ते
 आयुष्मान् शारदतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत् । किं पुनर्भगवन्
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽवश्यं मातापितृभार्यापुत्रदुहितृभिर्भवित-
 व्यं । भगवानाह । केषाञ्चिद्वारदतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महाम-
 त्वानामवश्यं मातापितृभ्यां भवितव्यं । भार्यापुत्रदुहितृभिर्भवितव्यं ।

* सर्वत्रपुस्तके महारब्रह्मणो देवा इत्यस्ति महारब्रह्माण इति युक्तं
 प्रतिभाति ।

† संयोजनोपैरिति ख, ग, घ, च पुस्तके पाठः ।

‡ सेवमानस्य इति यत्किं प्रतिभाति ।

केषाञ्चिदवश्यं मातापितृभार्यापुत्रदुहितृभिर्भवितव्यं । केषाञ्चिच्छा-
 रदतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महामत्त्वानां प्रथमचित्तोत्पादमेव उपा-
 दाय ब्रह्मचर्यसमादानं भवति ते नित्यं कुमारभृताएव यावदनु-
 त्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते । केचित्पुनर्वाधिसत्त्वामहा-
 सत्त्वाउपायकौशलेन सत्त्वपरिपाकाय पञ्चकामगुणान् भुञ्जन्तः पुर-
 मध्यादभिनिष्क्रम्याऽनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते । केचित्
 पुनर्वाधिसत्त्वामहासत्त्वाः गम्भीरप्रज्ञापारमिताप्रतिलब्धाः अपगत-
 कामक्लेशास्ते सत्त्वपरिपाकाय कामगुणपरिभोगं च उपदिशन्ति
 न च परिभुञ्जते । तद्यथाऽपि नाम शारदतीपुत्र दक्षोमायाका-
 रोमायाकाराऽन्तेवासौवा सुशिक्षितोमायाविद्यासंयोगज्ञानेन स
 पञ्चकामगुणानभिनिष्ठां पञ्चभिः कामगुणैरममाणं क्रीडन्तं
 परिचारयन्तमात्मानमुपदर्शयेत् तत् किं मन्यसे शारदतीपुत्राऽपि न
 तेनमायाकारेण मायाकाराऽन्तेवासिना वा पञ्चकामगुणाः
 परिभुक्ताभवेयुः । नोहौदं भगवन् । भगवानाह । एवमेव शारद-
 तीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वामहायाने सुशिक्षितामायोपमधर्मतावि-
 हारप्रतिलब्धाः सर्वक्लेशविगतविनयेसत्त्वपरिपाकाय महाकरुणाव-
 शेन कामगुणपरिभोगञ्च उपदिशन्ति । न च कामगुणान्परिभु-
 ञ्जन्ते । न च तैः सार्द्धं सम्बसन्ति । न तैः परिक्षिप्यन्ते ।
 अनेकपर्यायेण शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः कामानां
 वर्णान् भाषन्ते । आदौप्ताः कामाः, वधकाः कामाः, प्रत्यर्थिकाः
 कामाः, प्रत्यभिचाः कामाः, भृशोल्कोपमाः कामाः, किम्पाक-

* कामगुणपरिभोगमिति ख, ग, घ पुस्तकेषु पाठः ।

फलोपमाः कामाः, असिधारोपमाः कामाः अङ्गाररश्म्युपमाः कामाः, विषमा*न्नोपमाः कामाः वडिशोपमाः कामाः मोह-
कूपोपमाः कामाः । एवं हि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः कामान् परिजानन्ति । सत्त्वानामनुपायकुशलानां परिपाचनायै पञ्चभ्यः कामगुणेभ्यः विवेचनार्थं पञ्चकामगुणानुपदर्शयन्ति । न च तैर्माद्यन्ति न कामहेतोर्नकामनिदानं पापकर्माऽध्यवस्यन्ति । एवमुक्ते आयुश्चान् शारदतीपुत्रोभगवन्तमेतदवोचत् । कथं पुनर्भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरितव्यं । भगवानाह । इह शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् बोधिसत्त्वं न समनुपश्यति । बोधिसत्त्वचर्यामपि न समनुपश्यति । प्रज्ञापारमितां न समनुपश्यति । प्रज्ञापारमितानामाऽपि न समनुपश्यति । चरतीति न समनुपश्यति । न चरतीति न समनुपश्यति । रूपमपि न समनुपश्यति । वेदनामपि न समनुपश्यति । संज्ञामपि न समनुपश्यति । संस्कारानपि न समनुपश्यति । विज्ञानमपि न समनुपश्यति । तत्कस्यहेतोः तथाहि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः स्वभावेन शून्यः एवं हि बोधिसत्त्वनाम बोधिसत्त्वनाम्ना शून्यं । तत्कस्यहेतोः प्रकृतिरस्यैषा तथाहि न शून्यतया रूपं शून्यं नान्यत्र रूपात् शून्यता रूपमेव शून्यता शून्यतैव रूपं । न शून्यतया वेदना शून्या नान्यत्र वेदनायाः शून्यता वेदनैव शून्यता शून्यतैव वेदना । न शून्यतया संज्ञा शून्या नान्यत्र संज्ञायाः शून्यता संज्ञैव शून्यता शून्यतैव संज्ञा । न शून्यतया

* मात्रो इति च पुस्तके पाठः ।

संस्काराः शून्याः नान्यत्र संस्कारेभ्यः शून्यता संस्कारा एव शून्यता शून्यतैव संस्काराः । न शून्यतया विज्ञानं शून्यं नान्यत्र विज्ञानात् शून्यता । विज्ञानमेव शून्यता शून्यतैव विज्ञानं । तत्कस्यहेतोस्तथाहि नाममात्रमिदं यदुत बोधिसत्त्वः नाममात्रमिदं यदुत शून्यता नाममात्रमिदं यदुत रूपं नाममात्रमिदं यदुत वेदना, नाममात्रमिदं यदुत संज्ञा नाममात्रमिदं यदुत संस्काराः । नाममात्रमिदं यदुत विज्ञानं । तथा हि मायोपमं रूपं मायोपमावेदना, मायोपमासंज्ञा, मायोपमाः संस्काराः मायोपमं विज्ञानं । माया च नाममात्रं न देशस्थान प्रदेशस्था असदसम्भूतं वितथसमं मायादर्शनं स्वभावविरहितमस्वभावश्चाऽनुत्पादोऽनिरोधः । अस्थानं न हानिर्न वृद्धिर्न संक्लेशो न व्यवदानं एवं चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कस्यचिद्वृक्षस्य उत्पादं न समनुपश्यति निरोधं न समनुपश्यति स्थानं न समनुपश्यति हानिं न समनुपश्यति वृद्धिं न समनुपश्यति संक्लेशं न समनुपश्यति व्यवदानं न समनुपश्यति । रूपं न समनुपश्यति । वेदनां न समनुपश्यति । संज्ञां न समनुपश्यति । संस्कारान् न समनुपश्यति । विज्ञानं न समनुपश्यति । बोधिरिति बोधिसत्त्व इति यदुच्यते तदपि न समनुपश्यति । तत्कस्यहेतोः तथाहि क्वचिन्नामप्रति*पत्तिधर्म्मं ते कल्पिता-
आगन्तुकेन नामधेयेनाऽभूतपरिकल्पितेन व्यवह्रियन्ते, व्यवहारा-
च्चाऽभिनिविश्यन्ते तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् सर्वधर्म्मान् न समनुपश्यति नोपलभते असमनुपश्यन् अनुपलभ-

* प्रति प्रति इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

मानो न मन्यते नाऽभिनिविशते । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेवं व्युपपरीक्षेत नाममात्रं
यदुत बोधिसत्त्व इति नाममात्रमिदं यदुत बोधिरिति नाम-
मात्रमिदं यदुत बुद्ध इति नाममात्रमिदं यदुत प्रज्ञापारमितेति
नाममात्रमिदं यदुत प्रज्ञापारमितायां चरतीति । नाममात्रमिदं
यदुत रूपमिति नाममात्रमिदं यदुत वेदनेति । नाममात्रमिदं
यदुत संज्ञेति । नाममात्रमिदं यदुत संस्कारादिति । नाममात्र-
मिदं यदुत विज्ञानमिति । तद्यथाऽपि नाम शारदतीपुत्र आत्मेति
व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । सत्त्वः सत्त्व-
इति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते ।
जीवो जीवइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो-
नोपलभ्यते अनुपलभ्यशून्यतामुपादाय । पोषः पोषइति व्यव-
ह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । पुरुषः पुरुष-
इति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते ।
पुङ्गवः पुङ्गवइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो-
नोपलभ्यते । मनुजो मनुज इति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परि-
गवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । मानवो मानवइति व्यवह्रियते स च
यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । कारापकः कारापकइति
व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । वेदकः
वेदकइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोप-
लभ्यते । वेदयित्वा वेदयित्वाइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं
परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । उत्थापक उत्थापकइति व्यवह्रियते

स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । समुत्थापकः समुत्थापक-
इति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । जान-
को जानकइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते ।
पश्यकः पश्यकइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोप-
लभ्यते । स्पर्शकः स्पर्शकइति व्यवह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्य-
माणो नोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम विज्ञानको विज्ञानकइति व्यव-
ह्रियते स च यथाभूतं परिगवेक्ष्यमाणो नोपलभ्यते । अनुपलभ्यशून्य-
तामुपादाय । यावदेव नामसङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते एवमेव बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् बोधिसत्त्वं न समनुपश्यति
बुद्धं न समनुपश्यति प्रज्ञापारमितां न समनुपश्यति । रूपं न
समनुपश्यति वेदनां न समनुपश्यति संज्ञां न समनुपश्यति संस्का-
रास्तु समनुपश्यति विज्ञानं न समनुपश्यति । येन नाम्ना व्यवह्रि-
यते तदपि नाम न समनुपश्यति । एवं चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितायां चरन् तथागतप्रज्ञां स्थापयित्वा सत्त्वा* प्रज्ञायावत्
सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां प्रज्ञामभिभवत्यनुपलभ्यशून्यतामुपादाय ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि एतदपि न समनुपश्यति नोपलभते येना-
ऽभिनिविशेत । एवं चरन् शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञा-
पारमितायां चरति । स चेच्छारदतीपुत्र अयं जम्बुद्वीपः परिपूर्णो-
भवेत् मौद्गल्यायनसदृशैर्भिन्नुभिः । तद्यथाऽपि नाम नड्वनं वा
शरवनं वा वेणुवनं वा इक्षुवनं वा शालिवनं वा तिलवनं वा

* स्तदन्या इति ख, ग, घ, च पुस्तके ऽधिकः पाठः, अर्थसङ्कतिर्न भवति
कस्यापि पाठस्य ।

† जाम्बुद्वीप इति च पुस्तके पाठः ।

तेषां या प्रज्ञा सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः
 प्रज्ञायाः शततमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां नोपैति
 शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां नोपैति
 कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि कलां नोपैति
 कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटिनियुतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतसहस्र-
 तमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति
 उपमामपि नोपैति उपनिशामपि न चमते तत् कस्य हेतोस्तथाहि
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य या प्रज्ञा सा सर्वसत्त्वानां
 परिनिर्वाणाय प्रत्युपस्थिता न तु सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां । पुन-
 रपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां
 चरतोया एकदिवसपरिभाविता प्रज्ञा सा सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां
 प्रज्ञाभिमृयतिष्ठति । तिष्ठतु शारदतीपुत्र जम्बुद्वीपः परिपूर्णः
 शारदतीपुत्र* मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिः । सचेच्छारदतीपुत्र त्रि-
 साहस्रमहासाहस्रलोकधातुः परिपूर्णोभवेद्युष्माभिरीदृशैर्भिर्बुभि-
 स्तेषां या प्रज्ञा सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां
 चरतः प्रज्ञायाः शततमौकलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि

* शारदतीपुत्र इति पाठः पुस्तकपक्षके पुनरपि दृश्यते ।

कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटी-
 नियुततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशत-
 सहस्रतमौमपि कलां नोपैति संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति
 गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति उपनिशामपि न चमते ।
 तिष्ठतु शारदतीपुत्र त्रिसाहस्रमहासाहस्रलोकधातुः । (१) सचेच्छार-
 दतीपुत्र पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोपमालोकधातवः परिपूर्णा-
 भवेयुः शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिस्तेषां या प्रज्ञा सा
 बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः एकदिवसपरि-
 भावितायाः प्रज्ञायाः शततमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौमपि
 कलां नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि
 कलां नोपैति कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौ-
 मपि कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति को-
 टीनियुततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतश-
 तसहस्रतमौमपि कलां नोपैति । संख्यामपि नोपैति कलामपि
 नोपैति गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति उपनिशामपि
 न चमते । तिष्ठतु (२) शारदतीपुत्र पूर्वस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मु-
 कोपमालोकधातवः परिपूर्णाः शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशै-
 र्भिर्बुभिः । सचेच्छारदतीपुत्र दक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवाल्मुकोप-

(१) स इत्यस्यान्वयिपदं नोपलभ्यते ।

(२) तिष्ठतु इत्यस्यान्वयिपदं न दृश्यते ।

नोपैति सहस्रतमौमपि कलां नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीतमौमपि कलां नोपैति कोटीशततमौमपि कलां
 नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौ-
 मपि कलां नोपैति कोटीनियुततमौमपि कलां नोपैति कोटी-
 नियुतशततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति । कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति संख्यामपि
 नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति
 उपनिशामपि न चमते । तिष्ठतु शारदतीपुत्र उत्तरपूर्वस्यान्दिशि
 गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाः शारदतीपुत्र मौद्गल्या-
 यनसदृशैर्भिर्बुभिः । सचेच्छारदतीपुत्र पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गा-
 नदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाभवेयुः शारदतीपुत्र मौद्ग-
 ल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिस्तेषां या प्रज्ञा सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 प्रज्ञापारमितायां चरतः एकदिवसपरिभावितायाः प्रज्ञायाः शत-
 तमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां नोपैति शतसहस्र-
 तमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां नोपैति कोटीशत-
 तमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटी-
 शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुततमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुत-
 सहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति । संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति
 उपमामपि नोपैति उपनिशामपि न चमते । तिष्ठतु शारदतीपुत्र
 पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाः

शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिः । सचेच्छारदतीपुत्र दक्षिण-
 पश्चिमायान्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णा-
 भवेयुः शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिः तेषां या प्रज्ञा
 सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः एकदिवस-
 परिभावितायाः प्रज्ञायाः शततमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौ-
 मपि कलां नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौ-
 मपि कलां नोपैति । कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटी-
 सहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशत-
 तमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति संख्यामपि
 नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति
 उपनिशामपि न चमते । तिष्ठतु शारदतीपुत्र दक्षिणपश्चिमायां-
 न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाः शारदतीपुत्र
 मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिः । सचेच्छारदतीपुत्र पश्चिमोत्तरस्या-
 न्दिशि गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाभवेयुः शार-
 दतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्बुभिः तेषां या प्रज्ञा सा बोधि-
 सत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः एकदिवसपरिभावि-
 तायाः प्रज्ञायाः शततमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि
 कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटी-

नियुततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति उपनिशामपि न चमते । तिष्ठतु शारदतीपुत्र पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि गङ्गानदी-
 बालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाः शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भि-
 र्भुभिः । सचेच्छारदतीपुत्राऽधस्ताद्दिशि गङ्गानदीबालुकोपमा-
 लोकधातवः परिपूर्णाभवेयुः शारदतीपुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भि-
 र्भुभिः तेषां या प्रज्ञा सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापार-
 मितायां चरतः एकदिवसपरिभावितायाः प्रज्ञायाः शततमौमपि
 कलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां नोपैति शतसहस्रतमौमपि
 कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां नोपैति कोटीशततमौमपि
 कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीशत-
 सहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुततमौमपि कलां नोपैति
 कोटीनियुतशततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौ-
 मपि कलां नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति
 संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति गणनामपि नोपैति उपमा-
 मपि नोपैति उपनिशामपि न चमते । तिष्ठतु शारदतीपुत्राऽध-
 स्ताद्दिशि गङ्गानदीबालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाः शारदती-
 पुत्र मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्भुभिः । सचेच्छारदतीपुत्रोपरिष्ठाद्दिशि
 गङ्गानदीबालुकोपमालोकधातवः परिपूर्णाभवेयुः शारदतीपुत्र
 मौद्गल्यायनसदृशैर्भिर्भुभिः । तेषां या प्रज्ञा सा बोधिसत्त्वस्य

महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः एकदिवसपरिभावितायाः
 प्रज्ञायाः शततमौमपि कलां नोपैति सहस्रतमौमपि कलां
 नोपैति शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीतमौमपि कलां
 नोपैति कोटीशततमौमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमौमपि
 कलां नोपैति कोटीशतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटी-
 नियुततमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशततमौमपि कलां
 नोपैति कोटीनियुतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति कोटीनियुत-
 शतसहस्रतमौमपि कलां नोपैति संख्यामपि नोपैति कलामपि
 नोपैति गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति उपनिशामपि
 न चमते । शारदतीपुत्र आह येयं भगवच्छ्रावकानां प्रज्ञा श्रोत-
 आपन्नस्य सकृदागामिनोऽनागामिनोऽर्हतोया च प्रत्येकबुद्धस्य
 या च बोधिसत्त्वस्य या च तथागतस्याऽर्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य
 प्रज्ञा सर्वास्ताः प्रज्ञाः अभिज्ञाः अभेदः शून्याविविक्ताऽनुत्पाद-
 प्रकृतिकाः स्वभावशून्याः न च भगवन्नभेदस्य विविक्तस्याऽनुत्पादस्य
 स्वभावशून्यस्य विशेषोवा नानाकरणं वा उपलभ्यते । तत्कथं
 भगवन् येयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः
 एकदिवसपरिभाविता प्रज्ञा सा सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां प्रज्ञा-
 अभिभवति । भगवानाह । तत् किं मन्यसे शारदतीपुत्र येन
 कृत्येन बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः एक-
 दिवसपरिभाविता प्रज्ञा प्रत्युपस्थिता मार्गाकारज्ञतायां चरता सर्व-
 सत्त्वानामर्थं कुर्वता सर्वाकार*सर्वधर्मानभिसम्बुध्य सर्वसत्त्वाः परि-

* सर्वाकारैरिति ग पुस्तके पाठः सर्वाकारः इति ख, घ पुस्तके पाठः ।

निर्वापयितव्यादिति अपि नु तेन कृत्येन सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां
प्रज्ञा प्रत्युपस्थिता । आह । नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत्
किं मन्यसे शारदतीपुत्राऽपि नु सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां एवं
भवत्यस्माभिरनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्य सर्वसत्त्वा-अनुपधि-
शेषे निर्वाणधातौ परिनिर्वापयितव्याः । आह । नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । तदनेनापि ते शारदतीपुत्र पर्यायेणेदं वेदितव्यं ।
येयं सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां प्रज्ञा या बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
दमां प्रज्ञामपनिधाय एषा सर्वश्रावरप्रत्येकबुद्धानां प्रज्ञा शत-
तमीमपि कलां नोपैति सहस्रतमीमपि कलां नोपैति शतसहस्र-
तमीमपि कलां नोपैति कोटीतमीमपि कलां नोपैति कोटी-
शततमीमपि कलां नोपैति कोटीसहस्रतमीमपि कलां नोपैति
कोटीशतसहस्रतमीमपि कलां नोपैति कोटीनियुततमीमपि
कलां नोपैति कोटीनियुतशततमीमपि कलां नोपैति कोटी-
नियुतसहस्रतमीमपि कलां नोपैति कोटीनियुतशतसहस्रतमी-
मपि कलां नोपैति संख्यामपि नोपैति कलामपि नोपैति
गणनामपि नोपैति उपमामपि नोपैति उपनिशामपि न चमते ।
तत् किं मन्यसे शारदतीपुत्राऽपि नु सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानामेवं
भवति वयं षट्पारमितासु चरित्वा सत्त्वान् परिपाच्य बुद्धचेत्रं
परिशोध्य दशतयागतवल्लानि परिपूर्य चत्वारिवैशारद्यानि चतस्रः
प्रतिसम्बिदः महामैत्रीं महाकरुणां अष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्माः*

* धर्मानिति पाठोयुक्तः ख, घ पुस्तके दृश्यते च ।

परिपूर्व्याऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्याऽप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमा-
णान् सत्त्वान् परिनिर्वापयिष्यामीति । आह । नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । बोधिसत्त्वस्य पुनः शारदतीपुत्र महामत्त्वस्य एवं भवति
मया षट्पारमितासु चरित्वा सत्त्वान् परिपाच्य बुद्धचेत्रं परिशोध्य
तथागतवल्लानि परिपूर्य चत्वारिवैशारद्यानि चतस्रः प्रतिसम्बिदो-
महामैत्रीं महाकरुणां अष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् परिपूर्व्याऽनु-
त्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्याऽप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणाः सत्त्वाः
परिनिर्वापयितव्याः तद्यथाऽपि नाम शारदतीपुत्र खद्योतकस्य
प्राणकजातस्य नैवं भवत्यहमाभया जाम्बुद्वीपमवभासयेयं ममाऽऽ-
भया जाम्बुद्वीपः स्फुटोभवेत् एवमेव शारदतीपुत्र सर्वश्रावक-
प्रत्येकबुद्धानां नैव भवति । वयं षट्पारमितासु चरित्वा सत्त्वान्
परिपाच्य बुद्धचेत्रं परिशोध्य दशतयागतवल्लानि परिपूर्य चत्वारि-
वैशारद्यानि चतस्रः प्रतिसम्बिदः महामैत्रीं महाकरुणां अष्टादशाऽऽ-
वेणिकान् बुद्धधर्मान् परिपूर्व्याऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्याऽ-
प्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणान् सत्त्वान् परिनिर्वापयिष्यामि इति ।
तद्यथाऽपि नाम शारदतीपुत्र सूर्यमण्डलमुदागच्छन् सर्वजाम्बु-
द्वीपमवभासेन स्फुरति सर्वं जाम्बुद्वीपमवभासेन स्फुटीकरोति ।
एवमेव शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः षट्सु पारमितासु चरन्
सत्त्वान् परिपाच्य बुद्धचेत्रं परिशोध्य दशतयागतवल्लानि परिपूर्य
चत्वारिवैशारद्यानि चतस्रः प्रतिसम्बिदः महामैत्रीं महाकरुणां
अष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् परिपूर्व्याऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधि-
मभिसम्बुध्याऽप्रमेयाऽसंख्येयाऽपरिमाणान् सत्त्वान् परिनिर्वापयति ।

एवमुक्ते आयुष्मान् शारदतीपुत्रो भगवन्तमेतदवोचत् । कथं भगवन्
 बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धभूमौ अतिक्रम्य अवैव-
 र्त्तिकबोधिसत्त्वभूमौ मनुप्राप्नोति बोधिसत्त्वमार्गञ्च परिशोधयति ।
 एवमुक्ते भगवानायुष्मान् शारदतीपुत्रमेतदवोचत् । इह शारदती-
 पुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रथमचित्तोत्पादमुपादाय षट्पारमितासु
 चरन् शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितेषु धर्मेषु स्थित्वा श्रावकप्रत्येकबुद्ध-
 भूमौ रतिक्रम्याऽवैवर्त्तिकबोधिसत्त्वभूमौ मनुप्राप्नोति । शारदतीपुत्र-
 आह कतमस्यां भूमौ स्थित्वा बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्वश्रावक-
 प्रत्येकबुद्धानां दक्षिणीयो भवति । भगवानाह । प्रथमचित्तोत्पादं
 शारदतीपुत्र उपादाय बोधिसत्त्वो महासत्त्वः षट्सु पारमितासु
 चरन् यावद्बोधिमण्डनिषणः अत्रान्तरा सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां
 दक्षिणीयो वक्तव्यः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो
 महासत्त्वमागम्य सर्वेषां कुशलानां धर्माणां लोके प्रादुर्भावो-
 भवति । यदुत दशानां कुशलानां कर्षपथानां लोके प्रादुर्भावो-
 भवति । पञ्चानां शिचापदानां लोके प्रादुर्भावो भवति । अष्टाङ्ग-
 समन्वागतस्य पोषधर्मस्य लोके प्रादुर्भावो भवति । चतुर्णां ध्यानानां
 लोके प्रादुर्भावो भवति चतुर्णामप्रमाणानां लोके प्रादुर्भावो भवति ।
 चतसृणामारूपसमापत्तीनां लोके प्रादुर्भावो भवति । पञ्चानाम-
 भिज्ञानां लोके प्रादुर्भावो भवति । षण्णामनुसृतीनां लोके प्रादु-
 र्भावो भवति । दानपारमितायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । शील-
 पारमितायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । चान्तिपारमितायाः लोके
 प्रादुर्भावो भवति । वीर्यपारमितायाः लोके प्रादुर्भावो भवति ।

ध्यानपारमितायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । प्रज्ञापारमितायाः
 लोके प्रादुर्भावो भवति । अध्यात्मशून्यतायाः लोके प्रादुर्भावो भवति ।
 वहिर्धाशून्यतायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । अध्यात्मवह्निर्धाशून्य-
 तायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । शून्यताशून्यतायाः लोके प्रादुर्भावो-
 भवति । महाशून्यतायाः लोके प्रादुर्भावो भवति । परमार्थशून्यताया-
 लोके प्रादुर्भावो भवति । संस्कृतशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति ।
 असंस्कृतशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । अत्यन्तशून्यताया लोके
 प्रादुर्भावो भवति । अनवरागशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । अन-
 वकारशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । प्रकृतिशून्यताया लोके प्रादु-
 र्भावो भवति । सर्वधर्मशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । स्वच्छक्षण-
 शून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । अनुपलम्भशून्यताया लोके प्रादु-
 र्भावो भवति । अभावशून्यताया लोके प्रादुर्भावो भवति । स्वभावशून्य-
 ताया लोके प्रादुर्भावो भवति । अभावस्वभावशून्यताया लोके प्रादुर्भा-
 वो भवति । चतुर्णां स्मृत्युपस्थानानां लोके प्रादुर्भावो भवति । चतुर्णां
 सम्यक्प्रहाणानां लोके प्रादुर्भावो भवति । चतुर्णां च्छद्विपादानां
 लोके प्रादुर्भावो भवति । पञ्चानामिन्द्रियाणां लोके प्रादुर्भावो भवति ।
 पञ्चानां वलानां लोके प्रादुर्भावो भवति । सप्तानां बोध्यज्ञानां
 लोके प्रादुर्भावो भवति । आर्याऽष्टाङ्गमार्गस्य लोके प्रादुर्भावो-
 भवति । चतुर्णामार्थसत्यानां लोके प्रादुर्भावो भवति । अष्टानां
 विमोक्षाणां लोके प्रादुर्भावो भवति । नवानामनुपूर्वविहारसमा-
 पत्तीनां लोके प्रादुर्भावो भवति । शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितानां
 विमोक्षमुखानां लोके प्रादुर्भावो भवति । सर्वसमाधीनां लोके

प्रादुर्भावोभवति । सर्वधारणीमुखानां लोके प्रादुर्भावोभवति ।
 दशानां तथागतवल्लानां लोके प्रादुर्भावोभवति । चतुर्णां वैशार-
 द्यानां लोके प्रादुर्भावोभवति । चतसृणां प्रतिसम्बिदां लोके प्रादु-
 र्भावोभवति । महामैत्र्यालोके प्रादुर्भावोभवति । महाकरुणाया-
 लोके प्रादुर्भावोभवति । अष्टादशाऽऽवेणिकानां बुद्धधर्माणां लोके
 प्रादुर्भावोभवति । एवमादीनां शारदतीपुत्र कुशलानां धर्माणां
 लोके प्रादुर्भावोभवति । एषाञ्च कुशलमूलानां धर्माणां प्रादु-
 र्भावात् चत्रियमहाशालकुलानि प्रज्ञायन्ते । ब्राह्मणमहाशाल-
 कुलानि प्रज्ञायन्ते । गृहपतिमहाशालकुलानि प्रज्ञायन्ते । चतु-
 र्महाराजकायिकादेवाः प्रज्ञायन्ते । चायस्त्रिंशादेवाः प्रज्ञायन्ते ।
 यामादेवाः प्रज्ञायन्ते । तुषितादेवाः प्रज्ञायन्ते । निर्माणरतयो-
 देवाः प्रज्ञायन्ते । परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः प्रज्ञायन्ते । ब्रह्म-
 कायिकादेवाः प्रज्ञायन्ते । ब्रह्मपुरोहितादेवाः प्रज्ञायन्ते । ब्रह्म-
 पार्षद्याः देवाः प्रज्ञायन्ते । महाब्रह्मणोदेवाः प्रज्ञायन्ते । आभा-
 देवाः प्रज्ञायन्ते । परीक्षाभादेवाः प्रज्ञायन्ते । अप्रमाणाभादेवाः
 प्रज्ञायन्ते । आभास्वरादेवाः प्रज्ञायन्ते । शुभादेवाः प्रज्ञायन्ते ।
 परीक्षशुभादेवाः प्रज्ञायन्ते । अप्रमाणशुभादेवाः प्रज्ञायन्ते ।
 शुभकुत्सादेवाः प्रज्ञायन्ते । वृहादेवाः प्रज्ञायन्ते । परीक्षवृहादेवाः
 प्रज्ञायन्ते । अप्रमाणवृहादेवाः प्रज्ञायन्ते । वृहत्फलादेवाः प्रज्ञा-
 यन्ते । अवृहादेवाः प्रज्ञायन्ते । अतपादेवाः प्रज्ञायन्ते । सदृशादेवाः
 प्रज्ञायन्ते । सदृशनादेवाः प्रज्ञायन्ते । अकनिष्ठादेवाः प्रज्ञायन्ते ।
 आकाशानन्त्याऽऽयतनादेवाः प्रज्ञायन्ते । विज्ञानानन्त्याऽऽयतनादेवाः

प्रज्ञायन्ते । आकिञ्चन्याऽऽयतनादेवाः प्रज्ञायन्ते । नैवसंज्ञानामंज्ञाऽऽ-
 यतनादेवाः प्रज्ञायन्ते । श्रोतआपन्नादेवाः प्रज्ञायन्ते । सकृदा-
 गामिनः प्रज्ञायन्ते । अनागामिनः प्रज्ञायन्ते । अर्हन्तः प्रज्ञायन्ते ।
 प्रत्येकबुद्धाः प्रज्ञायन्ते । बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञायन्ते । तथा-
 गताअर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धाः प्रज्ञायन्ते । आह । किं पुनर्भगवन्
 बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोदक्षिणां शोधयति । भगवानाह । पर्यायिण
 शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोदक्षिणां शोधयति । तत्कस्य
 हेतोरत्यन्तविशुद्धाहि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
 दक्षिणास्तथाहि दायकः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कस्य-
 दायकः अनेकेषां कुशलानां धर्माणां यदुत दशानां कुशलानां
 कर्मपथानां पञ्चानां शिखापादानां अष्टाङ्गसमन्वागतस्य पोषस्य
 चतुर्णां ध्यानानां चतुर्णामप्रमाणानां चतुसृणामारूप्यसमापत्तीनां
 पञ्चानामभिज्ञानां षण्णामनुस्मृतीनां दानपारमितायाः शीलपार-
 मितायाः चान्तिपारमितायाः वीर्यपारमितायाः ध्यानपारमितायाः
 प्रज्ञापारमितायाः अध्यात्मशून्यतायाः वहिर्धाशून्यतायाः अध्यात्म-
 वहिर्द्धाशून्यतायाः शून्यताशून्यतायाः महाशून्यतायाः परमार्थ-
 शून्यतायाः संस्कृतशून्यतायाः असंस्कृतशून्यतायाः अत्यन्तशून्यतायाः
 अनवरागशून्यतायाः अनवकारशून्यतायाः प्रकृतिशून्यतायाः सर्व-
 धर्मशून्यतायाः स्वलक्षणशून्यतायाः अनुपलम्भशून्यतायाः अभावशून्य-
 तायाः स्वभावशून्यतायाः अभावस्वभावशून्यतायाः चतुर्णां स्मृत्युप-
 स्थानानां चतुर्णां सम्यक् गृहाणानां चतुर्णामृद्धिपादानां पञ्चाना-
 मिन्द्रियाणां पञ्चानां वल्लानां सप्तानां बोध्यङ्गानां आर्याष्टाङ्गस्य

मार्गस्य चतुर्णामर्थसत्त्वानां अष्टानां विमोक्षाणां नवानामनुपूर्व-
विहारसमापत्तीनां शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितानां विमोचमुखानां
धारणीमुखानां दशानां तथागतवल्लानां चतुर्णां वैशारद्यानां चत-
सृणां प्रतिस्मिदां महामैत्र्यामहाकरुणायाः अष्टादशानां आवेणि-
कानां बुद्धधर्माणां । आह । कथं युज्यमानो बोधिसत्त्वो महामत्तः
प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः । भगवानाह । इह शार-
दतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्तः रूपशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः
वेदनाशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । संज्ञाशून्यतायां युक्तो-
युक्त इति वक्तव्यः । संस्कारशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
विज्ञानशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । चक्षुः शून्यतायां युक्तो-
युक्त इति वक्तव्यः । श्रोत्रशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । घ्राण-
शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । जिह्वाशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । कायशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । मनः शून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । रूपशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । शब्द-
शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । गन्धशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । रसशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । स्पर्शशून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । धर्मशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
चक्षुर्धातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । रूपधातुशून्यतायां युक्तो-
युक्त इति वक्तव्यः । चक्षुर्विज्ञानधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
श्रोत्रधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । शब्दधातुशून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । श्रोत्रविज्ञानधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । घ्राणधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । गन्धधातु-

शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । घ्राणविज्ञानधातुशून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । जिह्वाधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
रसधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । जिह्वाविज्ञानधातुशून्य-
तायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । कायधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । स्पर्शधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । कायविज्ञान-
धातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । मनोधातुशून्यतायां युक्तो-
युक्त इति वक्तव्यः । धर्मधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । मनो-
विज्ञानधातुशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । दुःखशून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । समुदयशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
निरोधशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । मार्गशून्यतायां युक्तो युक्त-
इति वक्तव्यः । अविद्याशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । संस्कार-
शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । विज्ञानशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । नामरूपशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । षडायतन-
शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । स्पर्शशून्यतायां युक्तो युक्त इति
वक्तव्यः । वेदनाशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । तृष्णाशून्यतायां
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । उपादानशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः ।
भवशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । जातिशून्यतायां युक्तो युक्त-
इति वक्तव्यः । जराभरणशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । सर्व-
धर्मशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः केचित् संज्ञागताः संस्कृता संस्कृ-
ताधर्माः सर्वेषां धर्माणां शून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । पुन-
रपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्तः प्रज्ञापारमितायां चरन्
प्रकृतिशून्यतायां युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । एवं खलु शारदतीपुत्र

बोधिसत्त्वो महामत्तः प्रज्ञापारमितायां चरन्नासु सप्तसु शून्यतासु
युक्तो युक्त इति वक्तव्यः । एवं खलु शारदतीपुत्र सञ्जाभिः सप्तभिः
शून्यताभिः प्रज्ञापारमितायां चरन् न तावद्युक्त इति वा अयुक्त इति
वा वक्तव्यः । तत्कस्य हेतोस्तथाहि सनरूपं^(१) युक्तमिति वा
अयुक्तमिति वा समनुपश्यति न वेदना युक्तेति वा अयुक्तेति वा
समनुपश्यति । न संज्ञा युक्तेति वा अयुक्तेति वा समनुपश्यति ।
न संस्काराः युक्ता इति वा अयुक्ता इति वा समनुपश्यति । न

(१) रूप्यन्ते एभिरिति रूप्यन्ते इति च व्युत्पत्त्या सविषयाणीन्द्रियाणि
रूपस्कन्धः । यद्यपि रूप्यमाणाः पृथिव्यादयो बाह्यास्तथापि काय-
स्थत्वाद्वा इन्द्रियसम्बन्धाद्वा भवन्त्याध्यात्मिकाः । विज्ञानस्कन्धो-
ऽहमित्याकारो रूपादिविषय इन्द्रियजन्यो वा दृग्दृश्यमानः । वेदना-
स्कन्धो या प्रियाऽप्रियाऽनुभयविषयस्पर्शं सुखदुःखतद्रहितविशेषा-
वस्थाचित्तस्य जायते स वेदनास्कन्धः । संज्ञास्कन्धः स विकल्पप्रत्ययः
संज्ञासंसर्गयोग्यप्रतिभासो यथादिल्लः कुण्डलीगौरो ब्राह्मणो गच्छती-
त्येवं जातीयकः । संस्कारस्कन्धो रागादयः क्लेशाः उपक्लेशाश्च
मदमानादयो धर्मा धर्मौ चेति तदेतेषां समुदायः पञ्चस्कन्धौ ।
इति मामती ।

चित्तचित्तात्मकः सम्बन्धः पञ्चविधः रूपविज्ञानवेदनासंज्ञासंस्कार-
संज्ञकः । तत्र रूप्यन्ते एभिर्विषया इति रूप्यन्ते इति च व्युत्पत्त्या
सविषयाणीन्द्रियाणि रूपस्कन्धः । आलम्ब्य विज्ञानप्रवृत्तिविज्ञानप्रवाहो
विज्ञानस्कन्धः । प्रागुक्तस्कन्धद्वयसम्बन्धजन्यः सुखदुःखादिप्रत्यय-
प्रवाहो वेदनास्कन्धः । गौरित्यादिशब्दोक्तेर्विज्ञानप्रवाहः संज्ञा-
स्कन्धः । वेदनास्कन्धनिबन्धनारागद्वेषादयः क्लेशाः उपक्लेशाश्च म-
दमानादयो धर्मा धर्मौ च संस्कारस्कन्धः ॥ इति सर्वदर्शनसंग्रहः ।

विज्ञानं युक्तमिति वा अयुक्तमिति वा समनुपश्यति न रूप-
मुत्पादधर्मि वा निरोधधर्मि वा समनुपश्यति । न वेदनामुत्पाद-
धर्मिणी वा निरोधधर्मिणी वा समनुपश्यति । न संज्ञामुत्पाद-
धर्मिणी वा निरोधधर्मिणी वा समनुपश्यति । संस्कारानुत्पाद-
धर्मिणी वा निरोधधर्मिणी वा समनुपश्यति । न विज्ञानमुत्पाद-
धर्मिणी वा निरोधधर्मिणी वा समनुपश्यति । न रूपं संज्ञेयधर्मि
वा व्यवदानधर्मि वा समनुपश्यति । न वेदनां संज्ञेयधर्मिणी वा
व्यवदानधर्मिणी वा समनुपश्यति । न संज्ञां संज्ञेयधर्मिणी वा
व्यवदानधर्मिणी वा समनुपश्यति । न संस्कारान् संज्ञेयधर्मिणी वा
व्यवदानधर्मिणी वा समनुपश्यति । न विज्ञानं संज्ञेयधर्मि वा व्यव-
दानधर्मि वा समनुपश्यति । न रूपं वेदनया सह समवसरतीति
समनुपश्यति । न वेदनारूपेण सह समवसरतीति समनुपश्यति ।
न वेदना संज्ञया सह समवसरतीति समनुपश्यति । न संज्ञा वेदन-
या सह समवसरतीति समनुपश्यति । न संज्ञा संस्कारैः सह सम-
वसरतीति समनुपश्यति । न संस्काराः संज्ञया सह समवसरन्तीति
समनुपश्यति । न संस्काराः विज्ञानेन सह समवसरन्तीति समनु-
पश्यति । न विज्ञानं संस्कारैः सह समवसरतीति समनुपश्यति ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि न कश्चिद्धर्मः केनचिद्धर्मिण सह समवसरति
न विसरति न युज्यते न वियुज्यते प्रकृतिशून्यतामुपादाय । या
शारदतीपुत्र शून्यता न तद्रूपं तथाहि या रूपस्य शून्यता न सा
रूपयति । या वेदनाशून्यता न सा वेदना तथाहि या वेदनाशून्यता
न सा वेदयति । या संज्ञाशून्यता न सा संज्ञा तथाहि या संज्ञा-

शून्यता न सा संज्ञानाति । या संस्कारशून्यता न ते संस्कारा-
 स्तथाहि या संस्कारशून्यता न साऽभिसंस्करोति । या विज्ञानशून्यता न तद्विज्ञानं तथाहि या विज्ञानशून्यता न सा विज्ञा-
 नाति । तत्कस्यहेतोर्न हि शारदतीपुत्र अन्यद्रूपमन्या शून्यता
 नाऽन्या शून्यता नाऽन्यद्रूपं । रूपमेव शून्यता शून्यतैव रूपं । नाऽ-
 न्यावेदना नाऽन्याशून्यता । नाऽन्याशून्यता नाऽन्या वेदना वेदनैव
 शून्यता शून्यतैव वेदना । नाऽन्यासंज्ञा नाऽन्याशून्यता नाऽन्याशून्यता
 नाऽन्यासंज्ञा शून्यतैव संज्ञा संज्ञैव शून्यता । नाऽन्ये संस्काराः
 नाऽन्याशून्यता नाऽन्याशून्यता नाऽन्ये संस्काराः संस्काराएव शून्यता
 शून्यतैव संस्काराः । नाऽन्यद्विज्ञानं नाऽन्याशून्यता नाऽन्या शून्यता
 नाऽन्यद्विज्ञानं । विज्ञानमेव शून्यता शून्यतैव विज्ञानं । या शार-
 दतीपुत्र शून्यता न सा उत्पद्यते न निरुध्यतेन संक्लिश्यते । न
 व्यवदायते न हीयते न वर्द्धते न साऽतीता नाऽनागता न प्रत्युत्पन्ना
 या न उत्पद्यते न निरुध्यते न संक्लिश्यते न व्यवदायते न हीयते
 न वर्द्धते नाऽतीता नाऽनागता न प्रत्युत्पन्ना न तत्र रूपं न वेदना
 न संज्ञा न संस्काराः न विज्ञानं । न तत्र चक्षुर्न श्रोत्रं न घ्राणं
 न जिह्वा न कायो न मनः । न तत्र रूपं न शब्देन गन्धो न
 रसो न स्पृश्यं न धर्माः । न तत्र पृथिवीधातुर्नाग्धातुर्न तेजोधातुर्न
 वायुधातुर्नाऽऽकाशधातुर्न विज्ञानधातुः । न तत्र चक्षुर्धातुर्न रूपधातुर्न
 चक्षुर्विज्ञानधातुः । न तत्र श्रोत्रधातुर्न शब्दधातुर्न श्रोत्रविज्ञान-
 धातुः । न तत्र घ्राणधातुर्न गन्धधातुर्न घ्राणविज्ञानधातुः । न तत्र
 जिह्वाधातुर्न रसधातुर्न जिह्वाविज्ञानधातुः न कायधातुर्न स्पृश्य-

धातुर्न कायविज्ञानधातुः । न तत्र मनोधातुर्न धर्मधातुर्न मनो-
 विज्ञानधातुः । न तत्राऽविद्या नाऽविद्यानिरोधो न तत्र संस्कारा न
 संस्कारनिरोधो न तत्र विज्ञानं न विज्ञाननिरोधो न तत्र नामरूपं
 न नामरूपनिरोधो न तत्र षडायतनं न षडायतननिरोधो न तत्र
 स्पर्शान् स्पर्शनिरोधो न तत्र वेदना न वेदनानिरोधो न तत्र तृष्णा
 न तृष्णानिरोधो न तत्र उपादानं न उपादाननिरोधो न तत्र भवो न
 भवनिरोधो न तत्र जातिर्न जातिनिरोधो न तत्र जरामरणं न
 जरामरणनिरोधो न तत्र दुःखं न दुःखपरिज्ञानं । न तत्र समुदयो न
 समुदयप्रहाणं । न तत्र निरोधो निरोधमाच्छात्किया । न तत्र मार्गान्
 मार्गभावना न तत्र प्राप्तिर्नाऽभिसमयः । न तत्र श्रोत-आपन्नाः न
 श्रोत-आपन्नफलं । न तत्र सकृदागामी न सकृदागामिफलं । न
 तत्राऽनागामी नाऽनागामिफलं न तत्राऽर्हन्नार्हत्फलं । न तत्र
 प्रत्येकबुद्धो न प्रत्येकबोधिः । न तत्र बोधिसत्त्वो न मार्गाकारजता
 न तत्र बुद्धो न तत्र बोधिः । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो-
 महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्तइति वक्तव्यः । एवं प्रज्ञा-
 पारमितायां चरन् रूपे युक्तइति वा अयुक्तइति वा न समनुपश्यति ।
 न वेदनायां युक्तइति वा अयुक्तइति वा समनुपश्यति । न संज्ञायां
 युक्तइति वा अयुक्तइति वा समनुपश्यति । न संस्कारे युक्तइति वा
 अयुक्तइति वा समनुपश्यति । न विज्ञाने युक्तइति वा अयुक्तइति
 वा समनुपश्यति । एवं प्रज्ञापारमितायां चरन् न चक्षुषि युक्तइति
 वा अयुक्तइति वा समनुपश्यति । न श्रोत्रे युक्तइति वा अयुक्तइति
 वा समनुपश्यति । न घ्राणे युक्तइति वा अयुक्तइति वा समनु-

महामैत्र्यां युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न महाक-
णायां युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिक-
बुद्धधर्मेण युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न श्रोत-
आपत्तिफले युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न सक्त-
दागामिफले युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । नाऽना-
गामिफले युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । नाऽहेत्ते
युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न प्रत्येकबोधौ
युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न मार्गाऽऽकारज्ञतायां
युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । न सर्वाऽऽकारज्ञतायां
युक्तदति वा अयुक्तदति वा समनुपश्यति । अनेनाऽपि शारीरपुत्र
पर्यायेण बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदति वक्तव्यः ।
सर्वधर्मायोगाऽवियोगतामुपादाय । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न शून्यतां शून्यतया
योजयति न वियोजयति । न शून्यतायोगं नाऽऽनिमित्तेन योज-
यति न वियोजयति । नाऽऽनिमित्तयोगं नाऽप्रणिहितेन योजयति
न वियोजयति नाऽप्रणिहितयोगं* । तत्कस्यहेतोस्तथाहि शून्यतया
न योगो न वियोगः । आनिमित्तं न योगो न वियोगः अप्रणि-
हितं न योगो न वियोगः । एवं युज्यमानः शारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त दति वक्तव्यः । पुनरपरं
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् धर्माणां

* नाऽप्रणिहितयोगमित्यधिकं प्रतिभाति ।

† शून्यता इति युक्तं प्रातिभाति ।

स्वजनक्षणाशून्यतामवतरन् रूपं न योजयति न वियोजयति न
वेदनां योजयति न वियोजयति न संज्ञां योजयति न वियो-
जयति न संस्कारान् योजयति न वियोजयति । न विज्ञानं
योजयति न वियोजयति । न रूपं पूर्वाऽन्तेन योजयति न
वियोजयति । तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न रूपमप-
राऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनु-
पश्यति । न रूपं प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति । तथाहि
प्रत्युत्पन्नमेव न समनुपश्यति । न वेदनां पूर्वाऽन्तेन योजयति न
वियोजयति । तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न वेदना-
मपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनु-
पश्यति । न वेदनां प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि
प्रत्युत्पन्नमेव न समनुपश्यति । न संज्ञां पूर्वाऽन्तेन योजयति न
वियोजयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न संज्ञामपराऽ-
न्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति ।
न संज्ञां प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्न-
मेव न समनुपश्यति । न संस्कारान् पूर्वाऽन्तेन योजयति न वियो-
जयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न संस्कारानपराऽ-
न्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति ।
न संस्कारान् प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्यु-
त्पन्नमेव न समनुपश्यति । न विज्ञानं पूर्वाऽन्तेन योजयति न
वियोजयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न विज्ञान-
मपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनु-

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

[illegible][illegible]

[illegible]

पश्यति । न जरामरणमपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथा-
ह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति । न जरामरणं प्रत्युत्पन्नेन योजयति
न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्नमेव न समनुपश्यति । न दान-
पारमितां पूर्वाऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाहि पूर्वाऽन्त-
मेव न समनुपश्यति । न दानपारमितामपराऽन्तेन योजयति न
वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति । न दानपारमितां
प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्नमेव न
समनुपश्यति । न शीलपारमितां पूर्वाऽन्तेन योजयति न वियो-
जयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न शीलपारमिता-
मपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनु-
पश्यति । न शीलपारमितां प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति
तथाहि प्रत्युत्पन्नमेव न समनुपश्यति । न चान्तिपारमितां पूर्वाऽ-
न्तेन योजयति न वियोजयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनु-
पश्यति । न चान्तिपारमितामपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति
तथाह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति । न चान्तिपारमितां प्रत्युत्पन्नेन
योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्नमेव न समनुपश्यति ।
न वीर्यपारमितां पूर्वाऽन्तेन योजयति न वियोजयति तथाहि
पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न वीर्यपारमितामपराऽन्तेन योज-
यति न वियोजयति तथाह्यपराऽन्तमेव न समनुपश्यति । न वीर्य-
पारमितां प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्न-
मेव न समनुपश्यति । न ध्यानपारमितां पूर्वाऽन्तेन योजयति न
वियोजयति तथाहि पूर्वाऽन्तमेव न समनुपश्यति । न ध्यानपार-

[illegible][illegible]

बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न पूर्वाऽन्तमपराऽन्तेन योजयति न वियोजयति । नाऽपराऽन्तं पूर्वाऽन्तेन योजयति न वियोजयति । न पूर्वाऽन्तमपराऽन्तं वा प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति अध्वसमानता*मुपादाय । एवं युक्तः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदति वक्तव्यः । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेव युज्यते यथा युज्यमानेन सर्वज्ञतामतीतेन योजयति न वियोजयति तथाह्यतीतमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं सर्वज्ञतामतीतेन योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न सर्वज्ञतामनागतेन योजयति न वियोजयति तथाह्यनागतमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं सर्वज्ञतामनागतेन योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न सर्वज्ञतां प्रत्युत्पन्नेन योजयति न वियोजयति तथाहि प्रत्युत्पन्नेमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं सर्वज्ञतां प्रत्युत्पन्नेन योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । एवञ्च रञ्जारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदति वा वक्तव्यः । पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि रूपमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं रूपं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न वेदनां सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि वेदनामेव न समनुपश्यति

* अध्वसमानता शून्यता, च पुस्तके पाठः ।

† युज्यमानोऽति पाठोऽयुक्तः प्रतिभाति ।

असमनुपश्यन् कथं वेदनां सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न संज्ञां सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि संज्ञामेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं संज्ञां सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न संस्कारान् सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि संस्कारानेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं संस्कारान् सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न विज्ञानं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि विज्ञानमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं विज्ञानं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न चक्षुः सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि चक्षुरेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं चक्षुः सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न श्रोत्रं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि श्रोत्रमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं श्रोत्रं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न घ्राणं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि घ्राणमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं घ्राणं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न जिह्वां सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि जिह्वामेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं जिह्वां सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न कायं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति तथाहि कायमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं कायं सर्वज्ञतया योजयिष्यति

यति वियोजयिष्यति वा । नाऽप्रणिहितं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाह्यप्रणिहितमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथमप्रणिहितं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । नाऽभिज्ञां सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाह्यभिज्ञा-
मेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथमभिज्ञां सर्वज्ञतया योज-
यिष्यति वियोजयिष्यति वा । न समाधिं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि समाधिमेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं समाधिं सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न धारणीमुखानि सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि धारणीमुखान्येव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं धारणी-
मुखानि सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न दश तथागतबलानि सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि दश तथागतबलान्येव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं दश तथागतबलानि सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न वैशारद्यानि सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि वैशार-
द्यान्येव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं वैशारद्यानि सर्वज्ञ-
तया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न प्रतिसंविदः सर्वज्ञ-
तया योजयति न वियोजयति । तथाहि प्रतिसंविदएव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं प्रतिसंविदः सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न महामैत्रीं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति । तथाहि महामैत्रीमेव न समनुप-
श्यति । असमनुपश्यन् कथं महामैत्रीं सर्वज्ञतया योजयिष्यति

वियोजयिष्यति वा । न महाकरुणां सर्वज्ञतया योजयति न वियो-
जयति । तथाहि महाकरुणामेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं महाकरुणां सर्वज्ञतया योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । नाऽष्टा-
दशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति ।
तथाह्यष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मानेव न समनुपश्यति । असमनुप-
श्यन् कथमष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् सर्वज्ञतया योजयिष्यति
वियोजयिष्यति वा । एवं युज्यमानः शारदतीपुत्र, बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र, बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न बुद्धं सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति, न सर्वज्ञतां बुद्धेन
योजयति न वियोजयति । तथाहि बुद्धमेव न समनुपश्यति, सर्वज्ञ-
तामेव न समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं बुद्धं सर्वज्ञतया सर्व-
ज्ञतां वा बुद्धेन योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । न बोधिं
सर्वज्ञतया योजयति न वियोजयति, न बोध्या सर्वज्ञतां योजयति
न वियोजयति । तथाहि बोधिमेव न समनुपश्यति सर्वज्ञतामेव न
समनुपश्यति । असमनुपश्यन् कथं बोधिं सर्वज्ञतया सर्वज्ञतां वा
बोध्या योजयिष्यति वियोजयिष्यति वा । एवं हि शारदतीपुत्र,
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र, बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं भावति योजयति न रूपमभावति योजयति । न
वेदनां भावति योजयति न वेदनामभावति योजयति । न संज्ञां
भावति योजयति न संज्ञामभावति योजयति । न संस्कारान्

भावदति योजयति न संस्कारानभावदति योजयति । न विज्ञानं
 भावदति योजयति न विज्ञानमभावदति योजयति । न चक्षुर्भावं
 दति योजयति न चक्षुरभावदति योजयति । न श्रोत्रं भावदति
 योजयति न श्रोत्रमभावदति योजयति । न घ्राणं भावदति योज-
 यति न घ्राणमभावदति योजयति । न जिह्वां भावदति योजयति
 न जिह्वामभावदति योजयति । न कायं भावदति योजयति न
 कायमभावदति योजयति । न मनोभावदति योजयति न मनोऽ-
 भावदति योजयति । न रूपं^(१) भावदति योजयति न रूपमभाव-
 दति योजयति । न शब्दं भावदति योजयति न शब्दमभावदति
 योजयति । न गन्धं भावदति योजयति न गन्धमभावदति
 योजयति । न रसभावदति योजयति न रसमभावदति योजयति ।
 न स्पर्शं भावदति योजयति न स्पर्शमभावदति योजयति । न
 धर्मान् भावदति योजयति न धर्मानभावदति योजयति । न
 चक्षुर्विज्ञानं भावदति योजयति न चक्षुर्विज्ञानमभावदति
 योजयति । न श्रोत्रविज्ञानं भावदति योजयति न श्रोत्रविज्ञान-
 मभावदति योजयति । न घ्राणविज्ञानं भावदति योजयति
 न घ्राणविज्ञानमभावदति योजयति । न जिह्वाविज्ञानं भावदति
 योजयति न जिह्वाविज्ञानमभावदति योजयति । न कायविज्ञानं
 भावदति योजयति न कायविज्ञानमभावदति योजयति । न

(१) पूर्वपठितो रूपशब्दो रूपस्त्वन्नाभिप्रायः, अयन्तु विषयानभिप्राय इति
 न पौनस्तम् । यद्यपि स विषयानान्निधानि रूपस्त्वन् स्तथापि
 विशिष्टस्य तदवष्टकान्ते स्थितिसमष्टिन्वायेन पृथक् परिकीर्तनम् ।

मनोविज्ञानं भावदति योजयति न मनोविज्ञानमभावदति योज-
 यति । न चक्षुःसंस्पर्शं भावदति योजयति न चक्षुःसंस्पर्श-
 मभावदति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शं भावदति योजयति न
 श्रोत्रसंस्पर्शमभावदति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शं भावदति योज-
 यति न घ्राणसंस्पर्शमभावदति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शं
 भावदति योजयति न जिह्वासंस्पर्शमभावदति योजयति । न
 कायसंस्पर्शं भावदति योजयति न कायसंस्पर्शमभावदति योजयति ।
 न मनःसंस्पर्शं भावदति योजयति न मनःसंस्पर्शमभावदति
 योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां^(१) वेदनां भावदति योजयति न
 चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामभावदति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां
 वेदनां भावदति योजयति न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामभावदति
 योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां भावदति योजयति न
 घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामभावदति योजयति । न जिह्वासंस्पर्श-
 प्रत्ययां वेदनां भावदति योजयति न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदना-
 मभावदति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां भावदति
 योजयति न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामभावदति योजयति । न
 मनःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां भावदति योजयति न मनःसंस्पर्शप्रत्ययां
 वेदनामभावदति योजयति । न पृथिवीधातुं भावदति योजयति न
 पृथिवीधातुमभावदति योजयति । नाऽब्धातुं भावदति योजयति
 नाऽब्धातुमभावदति योजयति । न तेजोधातुं भावदति योजयति

(१) चक्षुःसंस्पर्शः प्रत्ययः कारणं यस्या वेदनायाः सा तथा । वेदानुभवः ।
 एवमुत्तरत्रापि योजनीयम् ।

न तेजोधातुमभावदति योजयति । न वायुधातुं भावदति योज-
यति न वायुधातुमभावदति योजयति । नाऽऽकाशधातुं भावदति
योजयति नाऽऽकाशधातुमभावदति योजयति । न विज्ञानधातुं
भावदति योजयति न विज्ञानधातुमभावदति योजयति । नाऽविद्यां
भावदति योजयति नाऽविद्यामभावदति योजयति । न संस्कारान्
भावदति योजयति न संस्कारानभावदति योजयति । न विज्ञानं
भावदति योजयति न विज्ञानमभावदति योजयति । न नामरूपं
भावदति योजयति न नामरूपमभावदति योजयति । न षडायतनं
भावदति योजयति न षडायतनमभावदति योजयति । न स्पर्शं
भावदति योजयति न स्पर्शमभावदति योजयति । न वेदनां भाव-
दति योजयति न वेदनामभावदति योजयति । न तृष्णां भावदति
योजयति न तृष्णामभावदति योजयति । नोपादानं भावदति
योजयति नोपादानमभावदति योजयति । न भवं भावदति योज-
यति न भवमभावदति योजयति । न जातिं भावदति योजयति
न जातिमभावदति योजयति । न जरामरणं भावदति योजयति
न जरामरणमभावदति योजयति । न दानपारमितां भावदति
योजयति न दानपारमितामभावदति योजयति । न शीलपारमितां
भावदति योजयति न शीलपारमितामभावदति योजयति । न
चान्तिपारमितां भावदति योजयति न चान्तिपारमितामभावदति
योजयति । न वीर्यपारमितां भावदति योजयति न वीर्यपार-
मितामभावदति योजयति । न ध्यानपारमितां भावदति योज-
यति न ध्यानपारमितामभावदति योजयति । न प्रज्ञापारमितां

भावदति योजयति न प्रज्ञापारमितामभावदति योजयति ।
नाऽध्यात्मशून्यतां भावदति योजयति नाऽध्यात्मशून्यतामभावदति
योजयति । न वहिर्द्वाशून्यतां भावदति योजयति न वहिर्द्वा-
शून्यतामभावदति योजयति । नाऽध्यात्मवह्निर्द्वाशून्यतां भावदति
योजयति नाऽध्यात्मवह्निर्द्वाशून्यतामभावदति योजयति । न
शून्यताशून्यतां भावदति योजयति न शून्यताशून्यतामभावदति
योजयति । न महाशून्यतां भावदति योजयति न महाशून्यता-
मभावदति योजयति । न परमार्थशून्यतां भावदति योजयति न
परमार्थशून्यतामभावदति योजयति । न संस्कृतशून्यतां भावदति
योजयति न संस्कृतशून्यतामभावदति योजयति । नाऽसंस्कृतशून्यतां
भावदति योजयति नाऽसंस्कृतशून्यतामभावदति योजयति ।
नाऽत्यन्तशून्यतां भावदति योजयति नाऽत्यन्तशून्यतामभावदति
योजयति । नाऽनवराऽग्रशून्यतां भावदति योजयति नाऽनवराऽग्र-
शून्यतामभावदति योजयति । नाऽनवकारशून्यतां भावदति योज-
यति नाऽनवकारशून्यतामभावदति योजयति । न प्रकृतिशून्यतां
भावदति योजयति न प्रकृतिशून्यतामभावदति योजयति । न
सर्वधर्मशून्यतां भावदति योजयति न सर्वधर्मशून्यतामभावदति
योजयति । न स्वलक्षणशून्यतां भावदति योजयति न स्वलक्षण-
शून्यतामभावदति योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतां भावदति योज-
यति नाऽनुपलम्भशून्यतामभावदति योजयति । नाऽभावशून्यतां
भावदति योजयति नाऽभावशून्यतामभावदति योजयति । न
स्वभावशून्यतां भावदति योजयति न स्वभावशून्यतामभावदति

योजयति । नाऽभावस्वभावशून्यतां भावदति योजयति नाऽभाव-
 स्वभावशून्यतामभावदति योजयति । न स्मृत्युपस्थानानि भावदति
 योजयति न स्मृत्युपस्थानान्यभावदति योजयति । न सम्यक्प्रहा-
 णानि भावदति योजयति । न सम्यक्प्रहाणान्यभावदति योजयति ।
 न ऋद्धिपादान् भावदति योजयति । न ऋद्धिपादानभावदति
 योजयति । नेन्द्रियाणि भावदति योजयति नेन्द्रियाण्यभावदति
 योजयति । न बलानि भावदति योजयति न बलान्यभावदति
 योजयति । न बोध्यज्ञानि भावदति योजयति न बोध्यज्ञान्य-
 भावदति योजयति । नाऽप्रमाणानि भावदति योजयति नाऽप्रमा-
 णान्यभावदति योजयति । नाऽऽर्थसत्यानि भावदति योजयति
 नाऽऽर्थसत्यान्यभावदति योजयति । न ध्यानानि भावदति योज-
 यति न ध्यानान्यभावदति योजयति । न मार्गं भावदति योज-
 यति न मार्गमभावदति योजयति । नाऽऽरूप्यसमापत्तीर्भावदति
 योजयति नाऽऽरूप्यसमापत्तीरभावदति योजयति । नाऽष्टौ
 विमोक्षान् भावदति योजयति नाऽष्टौ विमोक्षानभावदति योज-
 यति । न नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीर्भावदति योजयति न
 नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीरभावदति योजयति । न शून्यतां
 भावदति योजयति न शून्यतामभावदति योजयति । नाऽऽनिमित्तं
 भावदति योजयति नाऽऽनिमित्तमभावदति योजयति । नाऽप्रणि-
 हितं भावदति योजयति नाऽप्रणिहितमभावदति योजयति ।
 नाऽभिज्ञां भावदति योजयति नाऽभिज्ञामभावदति योजयति ।
 न समाधीन् भावदति योजयति न समाधीनभावदति योजयति ।

न धारणीमुखानि भावदति योजयति न धारणीमुखान्यभावदति
 योजयति । न दशतथागतबलानि भावदति योजयति न दश-
 तथागतबलान्यभावदति योजयति । न चत्वारि वैशारद्यानि भाव-
 दति योजयति न चत्वारि वैशारद्यान्यभावदति योजयति । न
 चतस्रः प्रतिसम्बिदोभावदति योजयति न चतस्रः प्रतिसम्बिदोऽ-
 भावदति योजयति । न महामैत्रौ भावदति योजयति न महा-
 मैत्रीमभावदति योजयति । न महाकरुणां भावदति योजयति
 न महाकरुणामभावदति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्ध-
 धर्मान् भावदति योजयति नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान्यभाव-
 दति योजयति । न श्रोत-आपत्तिफलं भावदति योजयति न
 श्रोत-आपत्तिफलमभावदति योजयति । न सकृदाऽऽगामिफलं
 भावदति योजयति न सकृदाऽऽगामिफलमभावदति योजयति ।
 नाऽनागामिफलं भावदति योजयति नाऽनागामिफलमभावदति
 योजयति । नाऽर्हत्त्वं भावदति योजयति नाऽर्हत्त्वमभावदति
 योजयति । न प्रत्येकबोधिं भावदति योजयति न प्रत्येकबोधिम-
 भावदति योजयति । न मार्गाऽऽकारजतां भावदति योजयति न
 मार्गाऽऽकारजतामभावदति योजयति । न सर्वाऽऽकारजतां भावदति
 योजयति न सर्वाऽऽकारजतामभावदति योजयति ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
 चरन् न रूपं नित्यमिति योजयति न रूपमनित्यमिति योज-
 यति । न वेदनां निमित्तमिति योजयति न वेदनामनित्यमिति
 योजयति । न संज्ञां नित्यमिति योजयति न संज्ञामनित्यमिति

योजयति । न संस्कारान्नित्य*इति योजयति न संस्कारान्नित्या
इति योजयति । न विज्ञानं नित्यमिति योजयति न विज्ञान-
मनित्यमिति योजयति । न चक्षुर्नित्यमिति योजयति न
चक्षुरनित्यमिति योजयति । न श्रोत्रं नित्यमिति योजयति
न श्रोत्रमनित्यमिति योजयति । न घ्राणं नित्यमिति योज-
यति न घ्राणमनित्यमिति योजयति । न जिह्वां नित्यमिति
योजयति न जिह्वामनित्यमिति योजयति । न कायं नित्य-
मिति योजयति न कायमनित्यमिति योजयति । न मनो
नित्यमिति योजयति न मनोऽनित्यमिति योजयति । न रूपं
नित्यमिति योजयति न रूपमनित्यमिति योजयति । न शब्दं
नित्यमिति योजयति न शब्दमनित्यमिति योजयति । न गन्धं
नित्यमिति योजयति न गन्धमनित्यमिति योजयति । न रसं
नित्यमिति योजयति न रसमनित्यमिति योजयति । न स्पर्शं
नित्यमिति योजयति न स्पर्शमनित्यमिति योजयति । न धर्मा-
न्नित्यानि योजयति न धर्मान्नित्यानि योजयति । न
चक्षुर्विज्ञानं नित्यमिति योजयति न चक्षुर्विज्ञानमनित्यमिति
योजयति । न श्रोत्रविज्ञानं नित्यमिति योजयति न श्रोत्र-
विज्ञानमनित्यमिति योजयति । न घ्राणविज्ञानं नित्यमिति
योजयति न घ्राणविज्ञानमनित्यमिति योजयति । न जिह्वा-
विज्ञानं नित्यमिति योजयति न जिह्वाविज्ञानमनित्यमिति

* संस्कारान्नित्यानि युक्तं प्रतिभाति ।

† संस्कारान्नित्यानि युक्तं प्रतिभाति ।

योजयति । न कायविज्ञानं नित्यमिति योजयति न काय-
विज्ञानमनित्यमिति योजयति । न मनोविज्ञानं नित्यमिति
योजयति न मनोविज्ञानमनित्यमिति योजयति । न चक्षुः
संस्पर्शं नित्यमिति योजयति न चक्षुः संस्पर्शमनित्यमिति योज-
यति । न श्रोत्रसंस्पर्शं नित्यमिति योजयति न श्रोत्रसंस्पर्श-
मनित्यमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शं नित्यमिति योजयति न
घ्राणसंस्पर्शमनित्यमिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शं नित्यमिति
योजयति न जिह्वासंस्पर्शमनित्यमिति योजयति । न कायसंस्पर्शं
नित्यमिति योजयति न कायसंस्पर्शमनित्यमिति योजयति । न
मनः संस्पर्शं नित्यमिति योजयति न मनः संस्पर्शमनित्यमिति
योजयति । न चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां नित्य*मिति योजयति
न चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनित्यमिति योजयति । न श्रोत्र-
संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां नित्यमिति योजयति न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां
वेदनामनित्यमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां नित्य-
मिति योजयति न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनित्यमिति योज-
यति । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां नित्यमिति योजयति न
जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनित्यमिति योजयति । न कायसंस्पर्श-
प्रत्ययां वेदनां नित्यमिति योजयति न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदना-
मनित्यमिति योजयति । न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां नित्यमिति
योजयति न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनित्यमिति योजयति ।
न पृथिवीधातुं नित्यइति योजयति न पृथिवीधातुमनित्यइति

* नित्या इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः ।

योजयति । नाऽध्यातुं नित्यइति योजयति नाऽध्यातुमनित्यइति योजयति । न तेजोधातुं नित्यइति योजयति न तेजोधातुमनित्यइति योजयति । न वायुधातुं नित्यइति योजयति न वायुधातुमनित्यइति योजयति । नाऽऽकाशधातुं नित्यइति योजयति नाऽऽकाशधातुमनित्यइति योजयति । न विज्ञानधातुं नित्यइति योजयति न विज्ञानधातुमनित्यइति योजयति । नाऽविद्यां नित्यामिति योजयति नाऽविद्यामनित्यामिति योजयति । न संस्कारान् नित्यानिति* योजयति न संस्काराननित्यानिति योजयति । न विज्ञानं नित्यमिति योजयति न विज्ञानमनित्यमिति योजयति । न नामरूपं नित्यमिति योजयति न नामरूपमनित्यमिति योजयति । न षडायतनं नित्यमिति योजयति न षडायतनमनित्यमिति योजयति । न स्पर्शं नित्यमिति योजयति न स्पर्शमनित्यमिति योजयति । न वेदनां नित्यामिति योजयति न वेदनामनित्यामिति योजयति । न तृष्णां नित्यामिति योजयति न तृष्णामनित्यामिति योजयति । नोपादानं नित्यमिति योजयति नोपादानमनित्यमिति योजयति । न भवं नित्यमिति योजयति न भवमनित्यमिति योजयति । न जातिं नित्यामिति योजयति न जातिमनित्यामिति योजयति । न

* इति शब्दसमभिव्याहृत नित्यादि शब्दस्य क्वचित् प्रथमान्तत्वं क्वचित् द्वितीयान्तत्वं एवं क्वचित् विशेष्यपदलिङ्गभाषित्वं । क्वचित् स्त्रीबलिङ्गत्वं दृश्यते । वैषम्यमेतल्लेखकदोषेण जातमिति प्रतिभाति । एवं वैषम्यं परत्रापि वज्रस्थले दृश्यते । पुस्तकपत्रकदृष्टान्तादृशपाठो लिखितः ।

जरामरणं नित्यमिति योजयति न जरामरणमनित्यमिति योजयति । न दानपारमितां नित्येति योजयति न दानपारमितामनित्येति योजयति । न शौलपारमितां नित्येति योजयति न शौलपारमितामनित्येति योजयति । न चान्तिपारमितां नित्येति योजयति न चान्तिपारमितामनित्येति योजयति । न वीर्यपारमितां नित्येति योजयति न वीर्यपारमितामनित्येति योजयति । न ध्यानपारमितां नित्येति योजयति न ध्यानपारमितामनित्येति योजयति । न प्रज्ञापारमितां नित्येति योजयति न प्रज्ञापारमितामनित्येति योजयति । नाऽध्यात्मशून्यतां नित्येति योजयति नाऽध्यात्मशून्यतामनित्येति योजयति । न वह्निर्द्धाशून्यतां नित्येति योजयति न वह्निर्द्धाशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतां नित्येति योजयति नाऽध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामनित्येति योजयति । न शून्यताशून्यतां नित्येति योजयति न शून्यताशून्यतामनित्येति योजयति । न महाशून्यतां नित्येति योजयति न महाशून्यतामनित्येति योजयति । न परमाऽर्थशून्यतां नित्येति योजयति न परमाऽर्थशून्यतामनित्येति योजयति । न संस्कृतशून्यतां नित्येति योजयति न संस्कृतशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽसंस्कृतशून्यतां नित्येति योजयति नाऽसंस्कृतशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽत्यन्तशून्यतां नित्येति योजयति नाऽत्यन्तशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽनवराऽयशून्यतां नित्येति योजयति नाऽनवराऽयशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽनवकारशून्यतां नित्येति योजयति नाऽनवकारशून्यतामनित्येति योजयति । न

प्रकृतिशून्यतां नित्येति योजयति न प्रकृतिशून्यतामनित्येति योजयति । न सर्वधर्मशून्यतां नित्येति योजयति न सर्वधर्मशून्यतामनित्येति योजयति । न स्वलक्षणशून्यतां नित्येति योजयति न स्वलक्षणशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतां नित्येति योजयति नाऽनुपलम्भशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽभावशून्यतां नित्येति योजयति नाऽभावशून्यतामनित्येति योजयति । न स्वभावशून्यतां नित्येति योजयति न स्वभावशून्यतामनित्येति योजयति । नाऽभावस्वभावशून्यतां नित्येति योजयति नाऽभावस्वभावशून्यतामनित्येति योजयति । न स्मृत्युपस्थानानि नित्यानीति योजयति न स्मृत्युपस्थानान्यनित्यानीति योजयति । न सम्यक्प्रहाणानि नित्यानीति योजयति न सम्यक्प्रहाणान्यनित्यानीति योजयति । न च्छद्धिपादान् नित्यानीति योजयति न च्छद्धिपादाननित्यानीति योजयति । नेन्द्रियाणि नित्यानीति योजयति नेन्द्रियाण्यनित्यानीति योजयति । न बलानि नित्यानीति योजयति न बलान्यनित्यानीति योजयति । न बोध्यज्ञानि नित्यानीति योजयति न बोध्यज्ञान्यनित्यानीति योजयति । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गं नित्यमिति योजयति नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गमनित्यमिति योजयति । नाऽऽर्यसत्यानि नित्यानीति योजयति नाऽऽर्यसत्यान्यनित्यानीति योजयति । न ध्यानानि नित्यानीति योजयति न ध्यानान्यनित्यानीति योजयति । नाऽप्रमाणानि नित्यानीति योजयति नाऽप्रमाणान्यनित्यानीति योजयति । नाऽऽर्यसमापत्तौर्नित्यादिति योजयति नाऽऽर्यसमापत्तौ

Parigraha Parvata, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Prakṛita-Paṇḍitā, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...
Prithiviraj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Ditto (English) Part II, Fasc. 1	...
Prakṛita Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	...
Parāgata Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...
Parāgata, Institutes of (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
Prabandhaśāntamāṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7	...
IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	...
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
Saṁkṛta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	...
*Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each	...
Tāndyā Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...
Tattva Cintamāṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	...
Trikāṇḍa-Māṇḍanā, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/	...
Tul'si Saṁśai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Upamitā-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...
Uvāśagadāsā, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	...
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	...
Varāha Kṛya Kaumudī, Fasc. 1-4 @ /6/	...
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	...
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...
Vṛhannārādīya Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	...
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	...
<i>Tibetan Series.</i>	
Pag-Sam Thi S'iñ, Fasc. 1-4 @ 1/ each	...
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/ each	...
Rtogs brjed dpag khri S'iñ (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...
<i>Arabic and Persian Series.</i>	
*Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	...
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	...
Ain-i-Akbari, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	...
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	...
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	...
Ditto English Fasc. 1-6 @ 1/ each	...
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	...
Bādshāh-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts	...
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	...
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	...
Farhang-i-Rashid, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	...
Fihrist-i-Tusi, or Tusi's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Futūh-ush-Shām o' Azādī, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...
Ditto Azādī, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...
Haft Asmān, History of the Call AND Ish) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...
History of the Call ASIATIC sc) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...
Iqbāl-nāmah-i-Jahā, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	...
Isabāh, with Supple. sc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10, Vol. III, Fasc. 11-12,	...
Maasir-ul-Umārā, Vol. 10-11; Ind	...
Index to Vol. I, Fasc. 10-12 @ /6/	...
Index to Vol. II, Fasc. 1-6	...
Maghāzi of Wāqidi, (Persian words and complete	...

Mantakhah-i-Tawarikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-15 @ /6/ each	...	...
Mantakhah-i-Lubab, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	...
Ma'asir-i-'Alamgiri, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...
Nakhl-i-Fikr, (Text) Fasc. 1	...	...
Nizami's Khiradnamah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	...	...
Rivaz-i-Salatin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...
Tabaqat-i-Nasiri, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	...
Ditto Index	...	...
Tarikh-i-Firuz Shahi of Ziyau-d-din Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	...
Tarikh-i-Firuzshahi, of Shams-i-Siraj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	...
Was o Ramin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	...
Tuzuk-i-Jahangiri, (Eng.) Fasc. 1	...	...

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl. No. 1 and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members
4. N. B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1888 ... 3
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkestan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ... 2
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ... 4
Introduction to the Maithili Language of North Bihar, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J.A.S.B., 1882) ... 3
5. Anis-ul-Musharrabin ... 3
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ... 3
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion ... 3
8. Inayah, a Commentary on the Hidayah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 32
9. Jawamlu-l-'ilm ir-riyazi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2
10. Khizanatu-l-'ilm ... 4
11. Mahabharata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 40
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 10
13. Sharaya-ul-Islam ... 4
14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös ... 10
15. Ditto Grammar ... 8
16. Raqm-i-cabdāmīta, Parts I & II @ 1/8/ ... 3
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson ... 1
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of the Asiatic Society, M. A. Stein Ph.D., Jt. Extra No. 2 of 1899 ... 4

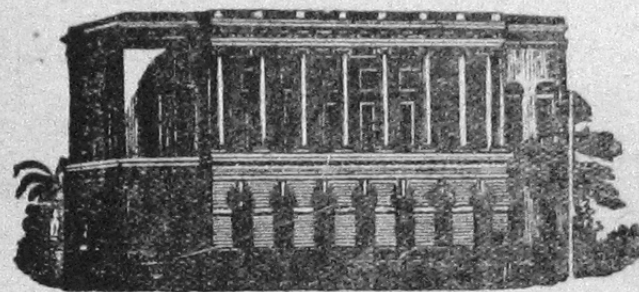
Books are supplied

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1012.



शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता ।

ŚATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PARAMITĀ

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 3.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO.,

46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C., AND MR. OTTO

HARRASSOWITZ, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Ra. 1
Advaitachinta Kanustubhe, Fasc. 1	...	0
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-5 Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7
Anu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1
Aphorisms of Sāṅkhya, (English) Fasc. 1	...	0
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2
Aṣṭavāṇīyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1
Avadāna Kūṭasthā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	10
*Bhāmati, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-3	...	1
Bṛhadāraṇyaka (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1
Bṛhadāraṇyaka Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2
Bodhicaryavatara of Candidevi, Fasc. 1	...	0
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ 2/ each	...	6
Catupāṭha Brāhmaṇa, Fasc. 1-5	...	1
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18. Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	19
Catasāhasrikā-prajñā-parimita Part I Fasc. 1-3 @ /6/	...	1
Glokaṇṭika, (English) Fasc. 1-2	...	1
*Granta Sūtra of Apastamba, (Text) Fasc. 4-16 @ /6/ each	...	4
Ditto Cāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4, Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	6
Śrī Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1
Gadadhara Paddhati Kīlāśara Vol. I, Fasc. 1-3	...	1
Kāla Madhava, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1
Kāla Vireka, Fasc. 1-4	...	1
Kāṇḍa, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	10
Kāṇḍa Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	3
Karma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	2
Lalita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	4
Madana Parijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	4
Mahā-bhāṣya-pradīpodyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	4
Manatīka Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1
Mārkandeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4
*Mīmāṃsā Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	1
Nārada Smṛti, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	...	1
Nyāyavṛttika, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	...	5
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	1
Nārada-paradīpikā Fasc. 1-4	...	0

रनित्यादिति योजयति । नाऽष्टौ विमोक्षान्नित्यानि योजयति । नाऽष्टौ विमोक्षान्नित्यानि योजयति । न नवाऽनुपूर्वविहार-समापत्तीर्नित्यादिति योजयति । न नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीर-नित्यादिति योजयति । न शून्यतां नित्यामिति योजयति । न शून्यतामनित्यामिति योजयति । नाऽऽनिमित्तं नित्यामिति योजयति । नाऽऽनिमित्तमनित्यामिति योजयति । नाऽप्रणिहितं नित्यामिति योजयति । नाऽप्रणिहितमनित्यामिति योजयति । नाऽभिज्ञा नित्यादिति योजयति । नाऽभिज्ञा अनित्यादिति योजयति । न समाधीन्नित्यानि योजयति । न समाधीननित्यानि योजयति । न धारणीमुखान्नित्यानीति योजयति । न धारणी-मुखान्नित्यानीति योजयति । न दृशतयागतबलान्नित्यानीति योजयति । न दृशतयागतबलान्नित्यानीति योजयति । न चत्वारिवैशारद्यानि नित्यानीति योजयति । न चत्वारिवैशारद्या-न्यनित्यानीति योजयति । न चतस्रः प्रतिसंविदोऽनित्यादिति योज-यति । न चतस्रः प्रतिसंविदोऽनित्यादिति योजयति । न महामैत्रौ नित्यामिति योजयति । न महामैत्रौमनित्यामिति योजयति । न महाकरुणां नित्यामिति योजयति । न महाकरुणामनित्यामिति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान्नित्यानि योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान्नित्यानि योजयति । न श्रोत-आपत्तिफलं नित्यामिति योजयति । न श्रोत-आपत्तिफलमनित्या-मिति योजयति । न सकृदागामिफलं नित्यामिति योजयति । न सकृदागामिफलमनित्यामिति योजयति । नाऽनागामिफलं नित्या-

मिति योजयति । नाऽनागामिफलमनित्यमिति योजयति । नाऽनित्यमिति योजयति । नाऽहत्वमनित्यमिति योजयति । न प्रत्येकबोधिं नित्यमिति योजयति । न प्रत्येकबोधिमनित्यमिति योजयति । न मार्गाऽऽकारज्ञतां नित्यामिति योजयति । न मार्गाऽऽकारज्ञतामनित्यामिति योजयति । न सर्वाऽऽकारज्ञतां नित्यामिति योजयति । न सर्वाऽऽकारज्ञतामनित्यामिति योजयति । एवं चरन् शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं सुखमिति योजयति । न रूपं दुःखमिति योजयति । न वेदनां सुखेति योजयति । न वेदनां दुःखेति योजयति । न संज्ञां सुखेति योजयति । न संज्ञां दुःखेति योजयति । न संस्कारान् सुखानिति योजयति । न संस्कारान् दुःखानिति योजयति । न विज्ञानं सुखमिति योजयति । न विज्ञानं दुःखमिति योजयति । न चक्षुः सुखमिति योजयति । न चक्षुर्दुःखमिति योजयति । न श्रोत्रं सुखमिति योजयति । न श्रोत्रं दुःखमिति योजयति । न घ्राणं सुखमिति योजयति । न घ्राणं दुःखमिति योजयति । न जिह्वां सुखमिति योजयति । न जिह्वां दुःखमिति योजयति । न कायं सुखमिति योजयति । न कायं दुःखमिति योजयति । न मनः सुखमिति योजयति । न मनोदुःखमिति योजयति । न रूपं सुखमिति योजयति । न रूपं दुःखमिति योजयति । न शब्दं सुखमिति योजयति । न शब्दं दुःखमिति योजयति । न गन्धं

सुखमिति योजयति । न गन्धं दुःखमिति योजयति । न रसं सुखमिति योजयति । न रसं दुःखमिति योजयति । न स्पर्शं सुखमिति योजयति । न स्पर्शं दुःखमिति योजयति । न धर्मान् सुखानिति योजयति । न धर्मान् दुःखानिति योजयति । न चक्षुर्विज्ञानं सुखमिति योजयति । न चक्षुर्विज्ञानं दुःखमिति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानं सुखमिति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानं दुःखमिति योजयति । न घ्राणविज्ञानं सुखमिति योजयति । न घ्राणविज्ञानं दुःखमिति योजयति । न जिह्वाविज्ञानं सुखमिति योजयति । न जिह्वाविज्ञानं दुःखमिति योजयति । न कायविज्ञानं सुखमिति योजयति । न कायविज्ञानं दुःखमिति योजयति । न मनोविज्ञानं सुखमिति योजयति । न मनोविज्ञानं दुःखमिति योजयति । न चक्षुसंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न चक्षुसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न कायसंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न कायसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न मनःसंस्पर्शं सुखमिति योजयति । न मनःसंस्पर्शं दुःखमिति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखमिति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखमिति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखमिति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां दुःखमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां सुखमिति

शून्यतां सुखेति योजयति । नाऽनवकारशून्यतां दुःखेति योजयति ।
 न प्रकृतिशून्यतां सुखेति योजयति । न प्रकृतिशून्यतां दुःखेति
 योजयति । न सर्वधर्मशून्यतां सुखेति योजयति । न सर्वधर्मशून्यतां
 दुःखेति योजयति । न स्वलक्षणशून्यतां सुखेति योजयति । न
 स्वलक्षणशून्यतां दुःखेति योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतां सुखेति
 योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतां दुःखेति योजयति । नाऽभावशून्यतां
 सुखेति योजयति । नाऽभावशून्यतां दुःखेति योजयति । न स्वभाव-
 शून्यतां सुखेति योजयति । न स्वभावशून्यतां दुःखेति योजयति ।
 नाऽभावस्वभावशून्यतां सुखेति योजयति । नाऽभावस्वभावशून्यतां
 दुःखेति योजयति । न सत्युपस्थानानि सुखानीति योजयति । न
 सत्युपस्थानानि दुःखानीति योजयति । न सम्यक् प्रहाणानि
 सुखानीति योजयति । न सम्यक् प्रहाणानि दुःखानीति योजयति ।
 न ऋद्धिपादान् सुखादिति योजयति । न ऋद्धिपादान् दुःखादिति
 योजयति । नेन्द्रियाणि सुखानीति योजयति । नेन्द्रियाणि दुःखा-
 नीति योजयति । न बलानि सुखानीति योजयति । न बलानि
 दुःखानीति योजयति । न बोध्यङ्गानि सुखानीति योजयति । न
 बोध्यङ्गानि दुःखानीति योजयति । नाऽऽर्थ्याऽष्टाऽङ्गमार्गं सुखदिति
 योजयति । नाऽऽर्थ्याऽष्टाऽङ्गमार्गं दुःखदिति योजयति । नाऽऽर्थ्यसत्यानि
 सुखानीति योजयति । नाऽऽर्थ्यसत्यानि दुःखानीति योजयति । न
 ध्यानानि सुखानीति योजयति । न ध्यानानि दुःखानीति योजयति ।
 नाप्रमाणानि सुखानीति योजयति । नाप्रमाणानि दुःखानीति
 योजयति । नाऽऽरूपसमापत्तीः सुखादिति योजयति । नाऽऽरूप-

समापत्ती दुःखादिति योजयति । नाऽष्टौविमोक्षान् सुखादिति
 योजयति । नाऽष्टौ विमोक्षान् दुःखादिति योजयति । न नवाऽनु-
 पूर्वविहारसमापत्तीः सुखादिति योजयति । न नवाऽनुपूर्वविहार-
 समापत्तीः दुःखादिति योजयति । न शून्यतां सुखेति योजयति । न
 शून्यतां दुःखेति योजयति । नाऽऽनिमित्तं सुखमिति योजयति ।
 नाऽऽनिमित्तं दुःखमिति योजयति । नाऽप्रणिहितं सुखमिति
 योजयति । नाऽप्रणिहितं दुःखमिति योजयति । नाऽभिज्ञां सुखेति
 योजयति । नाऽभिज्ञां दुःखेति योजयति । न समाधिं सुखदिति
 योजयति । न समाधिं दुःखदिति योजयति । न धारणीमुखानि
 सुखानीति योजयति । न धारणीमुखानि दुःखानीति योजयति ।
 न दशतथागतबलानि सुखानीति योजयति । न दशतथागतबलानि
 दुःखानीति योजयति । न चत्वारिवैशारद्यानि सुखानीति योज-
 यति । न चत्वारिवैशारद्यानि दुःखानीति योजयति । न चतस्रः
 प्रतिमंविदः सुखादिति योजयति । न चतस्रः प्रतिमंविदोदुःखादिति
 योजयति । न महामैत्र्यौ सुखेति योजयति । महामैत्र्यौ दुःखेति
 योजयति । न महाकरुणं सुखेति योजयति । न महाकरुणं
 दुःखेति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् सुखादिति
 योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् दुःखादिति योज-
 यति । न श्रोत-आपत्तिफलं सुखमिति योजयति । न श्रोत-
 आपत्तिफलं दुःखमिति योजयति । न सहदागामिफलं सुखमिति
 योजयति । न सहदागामिफलं दुःखमिति योजयति । नाऽना-
 गामिफलं सुखमिति योजयति । नाऽनागामिफलं दुःखमिति

योजयति । नाऽहत्वं सुखमिति योजयति । नाऽहत्वं दुःखमिति
योजयति । न प्रत्येकबोधिं सुखमिति योजयति । न प्रत्येकबोधिं
दुःखमिति योजयति । न मार्गाऽऽकारज्ञतां सुखेति योजयति ।
न मार्गाऽऽकारज्ञतां दुःखेति योजयति । न सर्वाऽऽकारज्ञतां
सुखेति योजयति । न सर्वाऽऽकारज्ञतां दुःखेति योजयति । एवं
हि शारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त
इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपमात्मेति योजयति । न रूपमनात्मेति योजयति ।
न वेदनामात्मेति योजयति । न वेदनामनात्मेति योजयति । न
संज्ञामात्मेति योजयति । न संज्ञामनात्मेति योजयति । न
संस्कारानात्मान इति योजयति । न संस्काराननात्मानइति योज-
यति । न विज्ञानमात्मेति योजयति । न विज्ञानमनात्मेति योज-
यति । न चक्षुरात्मेति योजयति न चक्षुरनात्मेति योजयति ।
न श्रोत्रमात्मेति योजयति । न श्रोत्रमनात्मेति योजयति । न
घ्राणमात्मेति योजयति न घ्राणमनात्मेति योजयति । न जिह्वा-
मात्मेति योजयति । न जिह्वामनात्मेति योजयति । न कायमात्मेति
योजयति । न कायमनात्मेति योजयति । न मनआत्मेति योज-
यति । न मनोऽनात्मेति योजयति । न रूपमात्मेति योजयति । न
रूपमनात्मेति योजयति । न शब्दमात्मेति योजयति । न शब्द-
मनात्मेति योजयति । न गन्धमात्मेति योजयति । न गन्धमना-
त्मेति योजयति । न रसमात्मेति योजयति । न रसमनात्मेति

योजयति । न स्पर्शमात्रेति योजयति । न स्पर्शमनात्मेति योज-
यति । न धर्मानात्मान इति योजयति । न धर्माननात्मान
इति योजयति । न चक्षुर्विज्ञानमात्रेति योजयति । न चक्षुर्विज्ञा-
नमनात्मेति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानमात्रेति योजयति । न
श्रोत्रविज्ञानमनात्मेति योजयति । न घ्राणविज्ञानमात्रेति योज-
यति । न घ्राणविज्ञानमनात्मेति योजयति । न जिह्वाविज्ञानमा-
त्रेति योजयति । न जिह्वाविज्ञानमनात्मेति योजयति । न काय-
विज्ञानमात्रेति योजयति । न कायविज्ञानमनात्मेति योजयति ।
न मनोविज्ञानमात्रेति योजयति । न मनोविज्ञानामनात्मेति
योजयति । न चक्षुः संस्पर्शमात्रेति योजयति । न चक्षुः संस्पर्शम-
नात्मेति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शमात्रेति योजयति । न श्रोत्र-
संस्पर्शमनात्मेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शमात्रेति योजयति । न
घ्राणसंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शमात्रेति योजयति ।
न जिह्वासंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न कायसंस्पर्शमात्रेति योज-
यति न कायसंस्पर्शमनात्मेति योजयति । न मनः संस्पर्शमात्रेति
योजयति न मनः संस्पर्शमनात्मेति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां
वेदनामात्रेति योजयति न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति
योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्रेति योजयति न श्रोत्र-
संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां
वेदनामात्रेति योजयति न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति
योजयति । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्रेति योजयति न
जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां

वेदनामात्मेति योजयति । न कथसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति
योजयति । न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामात्मेति । योजयति न मनः
संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामनात्मेति योजयति । न पृथिवीधातुमात्मेति
योजयति । न पृथिवीधातुमनात्मेति योजयति । नाऽऽत्मात्मात्मेति
योजयति । नाऽऽत्मातुमनात्मेति योजयति । न तेजोधातुमात्मेति
योजयति । न तेजोधातुमनात्मेति योजयति । न वायुधातुमात्मेति
योजयति । न वायुधातुमनात्मेति योजयति । नाऽऽकाशधातुमात्मेति
योजयति । नाऽऽकाशधातुमनात्मेति योजयति । न विज्ञानधातु-
मात्मेति योजयति । न विज्ञानधातुमनात्मेति योजयति । नाऽवि-
द्यामात्मेति योजयति । नाऽविद्यामनात्मेति योजयति । न संस्का-
रानात्मानदिति योजयति । न संस्काराननात्मानदिति योजयति । न
विज्ञानमात्मेति योजयति । न विज्ञानमनात्मेति योजयति । न
नामरूपमात्मेति योजयति । न नामरूपमनात्मेति योजयति । न
षडायतनमात्मेति योजयति । न षडायतनमनात्मेति योजयति । न
स्पर्शमात्मेति योजयति । न स्पर्शमनात्मेति योजयति । न वेदना-
मात्मेति योजयति । न वेदनामनात्मेति योजयति । न दृष्ट्यामात्मेति
योजयति । न दृष्ट्यामनात्मेति योजयति । नोपादानमात्मेति योज-
यति । नोपादानमनात्मेति योजयति । न भवमात्मेति योजयति । न
भवमनात्मेति योजयति । न जातिमात्मेति योजयति । न जाति-
मनात्मेति योजयति । न जरामरणमात्मेति योजयति । न जरा-
मरणमनात्मेति योजयति । न दानपारमितामात्मेति योजयति ।
न दानपारमितामनात्मेति योजयति । न शीलपारमितामात्मेति

योजयति । न शीलपारमितामात्मेति योजयति । न चान्तिपार-
मितामात्मेति योजयति । न चान्तिपारमितामनात्मेति योजयति ।
न वीर्यपारमितामात्मेति योजयति । न वीर्यपारमितामनात्मेति
योजयति । न ध्यानपारमितामात्मेति योजयति । न ध्यानपारमिता-
मनात्मेति योजयति । न प्रज्ञापारमितामात्मेति योजयति । न
प्रज्ञापारमितामनात्मेति योजयति । नाऽध्यात्मशून्यतामात्मेति योज-
यति । नाऽध्यात्मशून्यतामनात्मेति योजयति । न वह्निर्द्विशून्यता-
मात्मेति योजयति । न वह्निर्द्विशून्यतामनात्मेति योजयति । नाऽ-
ध्यात्मवह्निर्द्विशून्यतामात्मेति योजयति । नाऽध्यात्मवह्निर्द्विशून्यताम-
नात्मेति योजयति । न शून्यताशून्यतामात्मेति योजयति । न शून्य-
ताशून्यतामनात्मेति योजयति । न महाशून्यतामात्मेति योजयति ।
न महाशून्यतामनात्मेति योजयति । न परमाऽर्थशून्यतामात्मेति
योजयति । न परमाऽर्थशून्यतामनात्मेति योजयति । न संस्कृतशून्य-
तामात्मेति योजयति । न संस्कृतशून्यतामनात्मेति योजयति । ना-
ऽसंस्कृतशून्यतामात्मेति योजयति । नाऽसंस्कृतशून्यतामनात्मेति योज-
यति । नाऽत्यन्तशून्यतामात्मेति योजयति । नाऽत्यन्तशून्यतामनात्मेति
योजयति । नाऽनवराऽग्रशून्यतामात्मेति योजयति । नाऽनवराग्रशून्य-
तामनात्मेति योजयति । नाऽनवकारशून्यतामात्मेति योजयति ।
नाऽनवकारशून्यतामनात्मेति योजयति । न प्रकृतिशून्यतामात्मेति
योजयति । न प्रकृतिशून्यतामनात्मेति योजयति । न सर्वधर्मशून्य-
तामात्मेति योजयति । न सर्वधर्मशून्यतामनात्मेति योजयति । न
स्वल्पशून्यतामात्मेति योजयति । न स्वल्पशून्यतामनात्मेति

योजयति । नाऽनुपलभशून्यतामात्रेति योजयति । नाऽनुपलभशून्य-
तामनात्रेति योजयति । नाऽभावशून्यतामात्रेति योजयति । नाऽ-
भावशून्यतामनात्रेति योजयति । न स्वभावशून्यतामात्रेति योज-
यति । न स्वभावशून्यतामनात्रेति योजयति । नाऽभावस्वभावशून्य-
तामात्रेति योजयति । नाऽभावस्वभावशून्यतामनात्रेति योजयति ।
न स्मृत्युपस्थानान्यात्मानोति योजयति । न स्मृत्युपस्थानान्यनात्मा-
नोति योजयति । न सम्यक् प्रहाणान्यात्मानोति योजयति । न
सम्यक् प्रहाणान्यनात्मानोति योजयति । न च्छद्धिपादानात्मानदति
योजयति । न च्छद्धिपादाननात्मानदति योजयति । नेन्द्रियाणा-
त्मानोति योजयति । नेन्द्रियाण्यनात्मानोति योजयति । न बला-
न्यात्मानोति योजयति । न बलान्यनात्मानोति योजयति । न बो-
ध्यङ्गान्यात्मानोति योजयति । न बोध्यङ्गान्यनात्मानोति योजयति ।
नाऽर्याऽष्टाऽऽङ्गमार्गमात्रेति योजयति । नाऽर्याऽष्टाऽऽङ्गमार्गमनात्रेति
योजयति । नाऽर्यसत्यान्यात्मानोति योजयति । नाऽर्यसत्यान्यना-
त्मानोति योजयति । न ध्यानान्यात्मानोति योजयति । न ध्यानान्य-
नात्मानोति योजयति । न प्रमाणान्यात्मानोति योजयति । न प्रमा-
णान्यनात्मानोति योजयति । नाऽऽर्यसमापत्तीरात्रेति योजयति ।
नाऽऽर्यसमापत्तीरनात्रेति योजयति । नाऽष्टौ विमोचानात्मान-
दति योजयति । नाऽष्टौ विमोचाननात्मानदति योजयति । न न-
वाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीरात्रेति* योजयति । न नवाऽनुपूर्वविहार-

* आत्मानदति पाठोयुक्तः प्रतिभाति ।

समापत्तीरनात्रेति* योजयति । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहित-
विमोचमुखान्यात्मानोति योजयति । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहित-
विमोचमुखान्यनात्मानोति योजयति । नाऽभिज्ञामात्रेति योजयति ।
नाऽभिज्ञामनात्रेति योजयति । न समाधीनात्मानदति योजयति
न समाधीननात्मानदति योजयति । न धारणीमुखान्यात्मानोति
योजयति । न धारणीमुखान्यनात्मानोति योजयति । न दशतथागत-
बलान्यात्मानोति योजयति । न दशतथागतबलान्यनात्मानोति योज-
यति । न वैशारद्यान्यात्मानोति योजयति । न वैशारद्यान्यनात्मा-
नोति योजयति । न प्रतिसम्बिद्वात्मानदति योजयति । न प्रति-
सम्बिदोऽनात्मानदति योजयति । न महामैत्रीमात्रेति योजयति ।
न महामैत्रीमनात्रेति योजयति । न महाकरुणामात्रेति योज-
यति । न महाकरुणामनात्रेति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिक
बुद्धधर्मानात्मानदति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्मानना-
त्मानदति योजयति । न श्रोतश्रापत्तिफलमात्रेति योजयति । न
श्रोतश्रापत्तिफलमनात्रेति योजयति । न सकृदागामिफलमात्रेति
योजयति । न सकृदागामिफलमनात्रेति योजयति । नाऽनागामि-
फलमात्रेति योजयति । नाऽनागामिफलमनात्रेति योजयति । ना-
ऽर्हत्त्वमात्रेति योजयति । नाऽर्हत्त्वमनात्रेति योजयति । न प्रत्येक-
बोधिमात्रेति योजयति । न प्रत्येकबोधिमनात्रेति योजयति । न
मार्गाऽऽकारजतामात्रेति योजयति । न मार्गाऽऽकारजतामनात्रेति
योजयति । न सर्व्वाऽऽकारजतामात्रेति योजयति । न सर्व्वाऽऽकार-

* अनात्मानदति युक्तः प्रतिभाति ।

ज्ञातमनास्मेति योजयति । एवं चरन् शारदतौपुत्र बोधिषत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतौपुत्र बोधिषत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं शान्तमिति योजयति । न रूपमशान्तमिति योजयति ।
न वेदनां शान्तेति योजयति । न वेदनामशान्तेति योजयति । न
संज्ञां शान्तेति योजयति । न संज्ञामशान्तेति योजयति । न संस्का-
रान् शान्ता इति योजयति । न संस्कारानशान्ता इति योजयति ।
न विज्ञानं शान्तमिति योजयति । न विज्ञानमशान्तमिति योज-
यति । न चक्षुः शान्तमिति योजयति । न चक्षुरशान्तमिति योज-
यति । न श्रोत्रं शान्तमिति योजयति । न श्रोत्रमशान्तमिति
योजयति । न घ्राणं शान्तमिति योजयति । न घ्राणमशान्तमिति
योजयति । न जिह्वां शान्तेति योजयति । न जिह्वामशान्तेति
योजयति । न कायं शान्तमिति योजयति । न कायमशान्तमिति
योजयति । न मनः शान्तमिति योजयति । न मनोऽशान्तमिति
योजयति । न रूपं शान्तमिति योजयति । न रूपमशान्तमिति
योजयति । न शब्दं शान्तमिति योजयति । न शब्दमशान्तमिति
योजयति । न गन्धं शान्तमिति योजयति । न गन्धमशान्तमिति
योजयति । न रसं शान्तमिति योजयति । न रसमशान्तमिति
योजयति । न स्पर्शं शान्तमिति योजयति । न स्पर्शमशान्तमिति
योजयति । न धर्मान् शान्ताइति योजयति । न धर्मानशान्ताइति
योजयति । न चक्षुर्विज्ञानं शान्तमिति योजयति । न चक्षुर्विज्ञान-

* अशान्तेति पाठः क ।

मशान्तमिति योजयति । न श्रोत्रविज्ञानं शान्तमिति योजयति । न
श्रोत्रविज्ञानमशान्तमिति योजयति । न घ्राणविज्ञानं शान्तमिति
योजयति । न घ्राणविज्ञानमशान्तमिति योजयति । न जिह्वाविज्ञानं
शान्तमिति योजयति । न जिह्वाविज्ञानमशान्तमिति योजयति । न
कायविज्ञानं शान्तमिति योजयति । न कायविज्ञानमशान्तमिति
योजयति । न मनोविज्ञानं शान्तमिति योजयति । न मनोविज्ञान-
मशान्तमिति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति । न
चक्षुःसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शं शान्तमिति
योजयति । न श्रोत्रसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शं
शान्तमिति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति । न
जिह्वासंस्पर्शं शान्तमिति योजयति । न जिह्वासंस्पर्शमशान्तमिति
योजयति । न कायसंस्पर्शं शान्तमिति योजयति । न कायसंस्पर्शम-
शान्तमिति योजयति । न मनः संस्पर्शं शान्तमिति योजयति । न
मनःसंस्पर्शमशान्तमिति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां^(१) वेदनां
शान्तेति योजयति । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योज-
यति । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति । न श्रोत्र-
संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां
वेदनां शान्तेति योजयति । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति
योजयति । न जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति । न
जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां

(१) कार्यं प्रत्ययते गच्छतीति प्रत्ययः कारणमिति रत्नप्रभा । प्रत्ययो-
ऽधौ नशपथज्ञानविश्वासहेतुस्त्वित्यमरः ।

वेदनां शान्तेति योजयति । न कायसंस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति । न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनां शान्तेति योजयति । न मनः संस्पर्शप्रत्ययां वेदनामशान्तेति योजयति । न पृथिवीधातुं शान्तेति योजयति । न पृथिवीधातुमशान्तेति योजयति । नाऽऽत्मां शान्तेति योजयति । नाऽऽत्मातुमशान्तेति योजयति । न तेजोधातुं शान्तेति योजयति । न तेजोधातुमशान्तेति योजयति । न वायुधातुं शान्तेति योजयति । न वायुधातुमशान्तेति योजयति । नाऽऽकाशधातुं शान्तइति योजयति । नाऽऽकाशधातुमशान्तइति योजयति । न विज्ञानधातुं शान्तइति योजयति । न विज्ञानधातुमशान्तइति योजयति । नाऽविद्यां^(१) शान्तेति योजयति । नाऽविद्यामशान्तेति योजयति । न संस्कारान् शान्ताइति योजयति । न संस्कारानशान्ताइति योजयति । न विज्ञानं शान्तमिति योजयति ।

* शान्तेति च पाठः ।

(१) क्षणिकेषु स्थिरत्वबुद्धिरविद्या । ततो रागद्वेषमोहाः संस्काराभवन्ति । तेभ्यो गर्भस्थस्यायं विज्ञानमुत्पद्यते । तस्माच्चालयविज्ञानात् पृथिव्यादि चतुष्टयं नामाश्रयत्वात्मा भवति । ततो रूपं सितसितात्मकं शुक्लशोणितं निष्पद्यते गर्भस्थकललबुद्बुदाऽवस्था नामरूपपदार्थइति निष्कर्षः । विज्ञानं पृथिव्यादिचतुष्टयं रूपश्चेति षट् आयतनानियस्येन्द्रियजातस्य तत् षडावतनं । नामरूपेन्द्रियाणां मिथः संयोगः स्पर्शः । ततः सुखादिकावेदना, तथा पुनर्विषयदृष्ट्या, तथा प्रवृत्तिरूपादानं । तेन भवत्यस्माज्जन्तेति भवो धर्मादिस्ततो जातिर्देहजन्म पञ्चस्त्वन्धसमुदायइति यावत् जातानां स्वान्धानां परिपाको जरास्त्वन्धः नाशो मरणम् । इति शाररीकमात्र टोका, रत्नप्रभा ।

न विज्ञानमशान्तमिति योजयति । न नामरूपं शान्तमिति योजयति । न नामरूपमशान्तमिति योजयति । न षडावतनं शान्तमिति योजयति । न षडावतनमशान्तमिति योजयति । न स्पर्शं शान्तमिति योजयति । न स्पर्शमशान्तमिति योजयति । न वेदनां शान्तेति योजयति । न वेदनामशान्तेति योजयति । न दृष्ट्यां शान्तेति योजयति । न दृष्ट्यामशान्तेति योजयति । नोपादानं शान्तमिति* योजयति । नोपादानमशान्तमिति† योजयति । न भवं शान्तमिति योजयति । न भवमशान्तमिति योजयति । न जातिं शान्तेति योजयति । न जातिमशान्तेति योजयति । न जरामरणं शान्तमिति योजयति । न जरामरणमशान्तमिति योजयति । न दानपारमितां शान्तेति योजयति । न दानपारमितामशान्तेति योजयति । न शीलपारमितां शान्तेति योजयति । न शीलपारमितामशान्तेति योजयति । न चान्तिपारमितां शान्तेति योजयति । न चान्तिपारमितामशान्तेति योजयति । न वीर्यपारमितां शान्तेति योजयति । न वीर्यपारमितामशान्तेति योजयति । न ध्यानपारमितां शान्तेति योजयति । न ध्यानपारमितामशान्तेति योजयति । न प्रज्ञापारमितां शान्तेति योजयति । न प्रज्ञापारमितामशान्तेति योज-

* अशान्तेति च पुस्तके पाठः । एवं परत्र शान्तेति अशान्तेति पु० न पु० सकयोर्विशेष्यत्वेऽपि प्रयोगः । पुस्तकचतुष्टये दृश्यते ।

† शान्त इति ख, ग, घ पुस्तके पाठः । एवं परत्र घातुशब्द विशेष्यस्थले शान्त इति अशान्त इति सर्वत्र पाठः ख, ग, घ, पुस्तकेषु दृश्यते ।

यति । नाऽध्यात्मशून्यतां शान्तेति योजयति । नाऽध्यात्मशून्यता-
मशान्तेति योजयति । न वहिर्द्वाशून्यतां शान्तेति योजयति । न
वहिर्द्वाशून्यतामशान्तेति योजयति । नाऽध्यात्मवहिर्द्वाशून्यतां
शान्तेति योजयति । नाऽध्यात्मवहिर्द्वाशून्यतामशान्तेति योजयति ।
न शून्यताशून्यतां शान्तेति योजयति । न शून्यताशून्यताम-
शान्तेति योजयति । न महाशून्यतां शान्तेति योजयति ।
न महाशून्यतामशान्तेति योजयति । न परमाऽर्थशून्यतां शान्तेति
योजयति । न परमार्थशून्यतामशान्तेति योजयति । न संस्कृत-
शून्यतां शान्तेति योजयति । न संस्कृतशून्यतामशान्तेति योज-
यति । नाऽसंस्कृतशून्यतां शान्तेति योजयति । नाऽसंस्कृतशून्यताम-
शान्तेति योजयति । नाऽत्यन्तशून्यतां शान्तेति योजयति । नाऽत्य-
न्तशून्यतामशान्तेति योजयति । नाऽनवराऽयशून्यतां शान्तेति योज-
यति । नाऽनवराऽयशून्यतामशान्तेति योजयति । नाऽनवकारशून्यतां
शान्तेति योजयति । नाऽनवकारशून्यतामशान्तेति योजयति । न
प्रकृतिशून्यतां शान्तेति योजयति । न प्रकृतिशून्यतामशान्तेति योज-
यति । न सर्वधर्मशून्यतां शान्तेति योजयति । न सर्वधर्मशून्यता-
मशान्तेति योजयति । न खलचणशून्यतां शान्तेति योजयति । न
खलचणशून्यतामशान्तेति योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतां शान्तेति
योजयति । नाऽनुपलम्भशून्यतामशान्तेति योजयति । नाऽभावशून्यतां
शान्तेति योजयति । नाऽभावशून्यतामशान्तेति योजयति । न
स्वभावशून्यतां शान्तेति योजयति । न स्वभावशून्यतामशान्तेति
योजयति । नाऽभावस्वभावशून्यतां शान्तेति योजयति । नाऽभावस्व-

भावशून्यतामशान्तेति योजयति । न सूक्ष्मपस्थानानि शान्तानीति
योजयति । न सूक्ष्मपस्थानान्यशान्तानीति योजयति । न सम्यक्
ग्रहाणानिशान्तानीति । योजयति न सम्यक् ग्रहाणान्यशान्तानीति
योजयति । न च्छद्विपादान् शान्तादिति योजयति । न च्छद्विपादा-
नशान्तादिति योजयति । नेन्द्रियाणिशान्तानीति योजयति । नेन्द्रि-
याण्यशान्तानीति योजयति । न बलानिशान्तानीति योजयति ।
न बलान्यशान्तानीति योजयति । न बोध्यङ्गानिशान्तानीति योज-
यति । न बोध्यङ्गान्यशान्तानीति योजयति । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गं
शान्त*मिति योजयति । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गमशान्तमिति योज-
यति† । न ध्यानानिशान्तानीति योजयति । न ध्यानान्यशान्तानीति
योजयति । नाऽप्रमाणानिशान्तानीति योजयति । नाऽऽप्रमाणान्य-
शान्तानीति योजयति । नाऽऽरूप्यसमापत्तौः शान्तादिति योजयति ।
नाऽऽरूप्यसमापत्तौरशान्तादिति योजयति । न विमोक्षान् शान्तादिति
योजयति । न विमोक्षानशान्तादिति योजयति । न नवाऽनुपूर्वविहा-
रसमापत्तौः शान्तादिति योजयति । न नावऽनुपूर्वविहारसमापत्तौ-
रशान्तादिति योजयति । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमु-
खानि शान्तानीति योजयति । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितवि-
मोक्षमुखान्यशान्तानीति योजयति । नाऽभिज्ञाः शान्तादिति योज-

* नाऽऽर्यसत्त्वानिशान्तानीति योजयति नाऽऽर्यसत्त्वानिशान्तानीति
योजयति घ पाठः ।

† शान्तइति ख, ग, घ, पुस्तकेषु पाठः

‡ नाऽनुपूर्वेति च पाठः

यति । नाऽभिज्ञाश्रयान्तादिति योजयति । न समाधीन् श्रान्तादिति योजयति । न समाधीनश्रान्तादिति योजयति । न धारणीमुखानि श्रान्तानौति योजयति । न धारणीमुखान्यश्रान्तानौति योजयति । न दशतथागतबलानिश्रान्तानौति योजयति । न दशतथागतबलान्यश्रान्तानौति योजयति । न चत्वारिवैशारद्यानि श्रान्तानौति योजयति । न चत्वारिवैशारद्यान्यश्रान्तानौति योजयति । न चतस्रः प्रतिमंविदः श्रान्तादिति योजयति । न चतस्रः प्रतिमंविदोऽश्रान्तादिति योजयति । न महामैत्र्यै श्रान्तेति योजयति । न महामैत्र्यैमश्रान्तेति योजयति । न महाकरुणां श्रान्तेति योजयति । न महाकरुणामश्रान्तेति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् श्रान्तादिति योजयति । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् श्रान्तादिति योजयति । न श्रोत-आपत्तिफलं श्रान्तमिति योजयति । न श्रोत-आपत्तिफलमश्रान्तमिति योजयति । न सकृदागामिफलं श्रान्तमिति योजयति । न सकृदागामिफलमश्रान्तमिति योजयति । नाऽनागामिफलं श्रान्तमिति योजयति । नाऽनागामिफलमश्रान्तमिति योजयति । नाऽर्हत्त्वं श्रान्तमिति योजयति । नाऽर्हत्त्वमश्रान्तमिति योजयति । न प्रत्येकबोधिं श्रान्तमिति योजयति । न प्रत्येकबोधिमश्रान्तमिति योजयति । न मार्गाऽऽकारज्ञतां श्रान्तेति योजयति । न मार्गाऽऽकारज्ञतामश्रान्तेति योजयति । न सर्व्वाऽऽकारज्ञतां श्रान्तेति योजयति । न सर्व्वाऽऽकारज्ञतामश्रान्तेति योजयति । एवं चरन् शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तमिति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युज्यमानो नरूपं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न वेदनां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न संज्ञां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न संस्काराः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न विज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न चक्षुः शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न श्रोत्रं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न घ्राणं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न जिह्वां शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न कायं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न मनः शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न रूपं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न शब्दं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न गन्धं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न रसं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न स्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न धर्मान् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न चक्षुर्विज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न श्रोत्रविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न घ्राणविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न जिह्वाविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न कायविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न मनोविज्ञानं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न चक्षुः संस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न घ्राणसंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न जिह्वासंस्पर्शं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते ।

* न संस्कारान् इति ख, ग, घ, च पाठः ।

न स्वभावशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽभावस्वभाव-
शून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न स्रुत्युपस्थानानिशून्या-
नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न सम्यक् यद्वाणानि शून्या-
नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । नर्द्धिपादान् शून्यादिति वाऽ-
शून्यादिति वा युज्यते । नेन्द्रियाणि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा
युज्यते । नवलानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न
बोध्यङ्गानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । नाऽऽर्थाऽष्टाऽङ्ग-
मार्गं शून्यदिति वाऽशून्यदिति वा युज्यते । नार्थसत्यानि शून्यानीति
वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न ध्यानानि शून्यानीति वाऽशून्या-
नीति वा युज्यते । नाऽप्रमाणानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा
युज्यते । नाऽऽरूप्यसमापत्तौः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते ।
नाऽष्टौ विमोक्षान् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न नवा-
ऽनुपूर्वविहारसमापत्तौः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न
शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि शून्यानीति वाऽशून्या-
नीति वा युज्यते । नाभिज्ञाः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा
युज्यते । न समाधीन् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न
धारणीमुखानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न तथा-
गतवद्धानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न वैशारद्यानि
शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न प्रतिसंविदः शून्यादिति
वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न महामैत्र्यै शून्येति वाऽशून्येति वा
युज्यते । न महाकरुणां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽऽवे-
णिकबुद्धयमान् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न श्रोत-

आपत्तिफलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न सकृदागामि-
फलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । नाऽनागामिफलं
शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । नाऽर्हत्त्वं शून्यमिति वाऽशून्य-
मिति वा युज्यते । न प्रत्येकबोधिं शून्यदिति वाऽशून्यदिति वा
युज्यते । न सर्वज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न
मार्गाऽऽकारज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न सर्वार्हाऽऽकार-
ज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । एवं चरन् शारदतीपुत्र
बोधिमत्त्वोमहामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदिति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिमत्त्वोमहामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न
वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न संज्ञां निमित्तेति
वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न संस्कारान् निमित्तादिति वाऽनिमि-
त्तादिति वा युज्यते । न विज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति
वा युज्यते । न चक्षुर्निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते ।
न श्रोत्रं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न घ्राणं
निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न जिह्वां निमि-
त्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न कायं निमित्तमिति
वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न मनोनिमित्तमिति वाऽनिमित्त-
मिति वा युज्यते । न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा
युज्यते । न शब्दं निमित्तदिति वाऽनिमित्तदिति वा युज्यते । न
गन्धं निमित्तदिति वाऽनिमित्तदिति वा युज्यते । न रसं निमित्तमिति

* निमित्तेति अनिमित्तेति ख, ग, घ पुस्तकेषु यथायथं पाठः ।

न स्वभावशून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽभावस्वभाव-
 शून्यतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न स्मृत्युपस्थानानिशून्या-
 नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न सम्यक् ग्रहाणानि शून्या-
 नीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न द्विषादान् शून्यादिति वाऽ-
 शून्यादिति वा युज्यते । नेन्द्रियाणि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा
 युज्यते । न बलानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न
 बोध्यङ्गानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । नाऽऽख्याऽष्टाऽङ्ग-
 मार्गं शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । नार्थसत्यानि शून्यानीति
 वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न ध्यानानि शून्यानीति वाऽशून्या-
 नीति वा युज्यते । नाऽप्रमाणानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा
 युज्यते । नाऽऽख्यममापत्तीः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते ।
 नाऽष्टौ विमोचान् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न नवा-
 ऽनुपूर्वविहारममापत्तीः शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न
 शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोचमुखानि शून्यानीति वाऽशून्या-
 नीति वा युज्यते । नाभिज्ञाः शून्यादिति वा अशून्यादिति वा
 युज्यते । न समाधौन् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न
 धारणीमुखानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न तथा-
 गतबलानि शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न वैशारद्यानि
 शून्यानीति वाऽशून्यानीति वा युज्यते । न प्रतिसंविदः शून्यादिति
 वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न महामैत्रीं शून्येति वाऽशून्येति वा
 युज्यते । न महाकरुणां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । नाऽऽवे-
 णिकबुद्धधर्मान् शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा युज्यते । न श्रोत-

आपत्तिफलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । न सकृदागामि-
 फलं शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । नाऽनागामिफलं
 शून्यमिति वाऽशून्यमिति वा युज्यते । नाऽर्हत्त्वं शून्यमिति वाऽशून्य-
 मिति वा युज्यते । न प्रत्येकबोधिं शून्यादिति वाऽशून्यादिति वा
 युज्यते । न सर्वज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न
 मार्गाऽऽकारज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । न सर्व्वाऽऽकार-
 ज्ञतां शून्येति वाऽशून्येति वा युज्यते । एवं चरन् शारदतीपुत्र
 बोधिमत्त्वोमहामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदिति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिमत्त्वोमहामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
 चरन् न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न
 वेदनां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न संज्ञां निमित्तेति
 वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न संस्कारान् निमित्तादिति वाऽनिमि-
 त्तादिति वा युज्यते । न विज्ञानं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति
 वा युज्यते । न चतुर्निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते ।
 न श्रोत्रं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न घ्राणं
 निमित्तमिति वा अनिमित्तमिति वा युज्यते । न जिह्वां निमि-
 त्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न कायं निमित्तमिति
 वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न मनोनिमित्तमिति वाऽनिमित्त-
 मिति वा युज्यते । न रूपं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा
 युज्यते । न शब्दं निमित्तदिति वा ऽनिमित्तदिति वा युज्यते । न
 गन्धं निमित्तदिति वाऽनिमित्तदिति वा युज्यते । न रसं निमित्तमिति

* निमित्तेति अग्निमित्तेति ख, ग, घ पुस्तकेषु यथायथं पाठः ।

वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽध्यात्मवद्दिद्धाशून्यतां निमित्तेति
 वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न शून्यताशून्यतां निमित्तेति वाऽनि-
 मित्तेति वा युज्यते । न महाशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति
 वा युज्यते । न परमाऽर्थशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा
 युज्यते । न संस्कृतशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते ।
 नाऽसंस्कृतशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽत्यन्त-
 शून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽनवराऽयशून्यतां
 निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽनवकारशून्यतां
 निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न प्रकृतिशून्यतां निमित्तेति
 वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न सर्वधर्मशून्यतां निमित्तेति वाऽनि-
 मित्तेति वा युज्यते । न खलक्षणशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति
 वा युज्यते । नाऽनुपलम्भशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा
 युज्यते । नाऽभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते ।
 न स्वभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽभाव-
 स्वभावशून्यतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न सत्यप-
 स्थानानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न सम्यक्-
 प्रहाणानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न र्द्धि-
 पादान् निमित्ता^{*}निति वाऽनिमित्तानिति वा युज्यते । नेन्द्रियाणि
 निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न बलानि निमि-
 त्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न बोध्यज्ञानि निमि-

* निमित्ता इति ख, घ पुस्तकयोः पाठः ।

त्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्ग-
 निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । नाऽऽर्यसत्यानि
 निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । न ध्यानानि
 निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । नाऽप्रमाणानि
 निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते । नाऽऽरूपसमापत्ती-
 र्निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न विमोक्षान्
 निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न नवाऽनुपूर्वविहार-
 समापत्तीर्निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न शून्यता-
 ऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि निमित्तानीति वाऽनिमित्ता-
 नीति वा युज्यते । नाऽभिज्ञानिमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा
 युज्यते । न समाधीन् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते ।
 न धारणीमुखानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते ।
 न तथागतबलानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते ।
 न वैशारद्यानि निमित्तानीति वाऽनिमित्तानीति वा युज्यते ।
 न प्रतिस्मिदोनिमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न
 महामैत्रीं निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न महाकरुणां
 निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्ध-
 धर्मान् निमित्तादिति वाऽनिमित्तादिति वा युज्यते । न श्रोतश्चा-
 पत्तिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न सकृदा-
 गामिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । नाऽना-
 गामिफलं निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । नाऽर्हत्त्वं
 निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न प्रत्येकबोधिं

निमित्तमिति वाऽनिमित्तमिति वा युज्यते । न सर्वज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न मार्गाऽऽकारज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । न सर्वाऽऽकारज्ञतां निमित्तेति वाऽनिमित्तेति वा युज्यते । एवञ्चरज्जारदतीपुत्र बोधिमत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिभक्तोमहामत्तः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते* । न
वेदनां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न संज्ञां प्रणि
हितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न संस्कारान् प्रणिहितादिति
वाऽप्रणिहिता इति वा युज्यते । न विज्ञानं प्रणिहितमिति
वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न चक्षुः प्रणिहितमिति वाऽप्रणि
हितमिति वा युज्यते । न श्रोत्रं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति
वा युज्यते । न घ्राणं प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते ।
न जिह्वां प्रणिहितेति वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न कायं
प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते । न मनः प्रणिहित-
मिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न रूपं प्रणिहितमिति
वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न शब्दं प्रणिहितइति वाऽप्रणि
हितइति वा युज्यते । न गन्धं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा
युज्यते । न रसं प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते । न स्पर्शं
प्रणिहितइति वाऽप्रणिहितइति वा युज्यते । न धर्मान् प्रणिहितादिति

* च पुस्तके सर्वत्र प्रणिहितमिति पाठः ।

† प्रणिहितमिति अप्रणिहितमिति ख, ग, घ पुस्तकेषु पाठः। एवं परत्र।

[illegible]

प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । न ध्यानानि
 प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । नाऽप्रमाणानि
 प्रणिहितानीति वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । नाऽऽरूप्यसमापत्तौः
 प्रणिहितादिति वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । नाऽष्टौविमोक्षान्
 प्रणिहितादिति वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । न नवाऽनुपूर्व-
 विहारसमापत्तौः प्रणिहितादिति वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते ।
 न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि प्रणिहितानीति
 वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । नाऽभिज्ञाः प्रणिहितादिति
 वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । न समाधीन् प्रणिहितादिति
 वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । न धारणीमुखानि प्रणिहितानीति
 वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । न तथागतबलानि प्रणिहितानीति
 वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । न वैशारद्यानि प्रणिहितानीति
 वाऽप्रणिहितानीति वा युज्यते । न प्रतिसम्बिदः प्रणिहितादिति
 वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । न महाभैरवौ प्रणिहितेति
 वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न महाकरुणां प्रणिहितेति
 वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान्
 प्रणिहितादिति वाऽप्रणिहितादिति वा युज्यते । न श्रोतश्रवणफलं
 प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न सङ्गदागामिफलं
 प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । नाऽनागामिफलं
 प्रणिहितमिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । नाऽईश्वरं प्रणिहित-
 मिति वाऽप्रणिहितमिति वा युज्यते । न प्रत्येकबोधिं प्रणिहितदिति
 वाऽप्रणिहितदिति वा युज्यते । न सर्वज्ञतां प्रणिहितेति

वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न मार्गाऽऽकारजतां प्रणिहितेति
 वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । न सर्वाऽऽकारजतां प्रणिहितेति
 वाऽप्रणिहितेति वा युज्यते । एवञ्चरञ्कारदतीपुत्र बोधिमन्त्रो-
 महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तदिति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिमन्त्रोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
 चरञ्चरूपमुत्पद्यतेदिति वा निरुध्यतेदिति वा युज्यते । न वेदनामुत्प-
 द्यतदिति वा निरुध्यत दिति वा युज्यते । न संज्ञामुत्पद्यतदिति
 वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न संस्कारान् उत्पद्यन्तदिति वा
 निरुध्यन्तदिति वा युज्यते । न विज्ञानमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति
 वा युज्यते । न चक्षुरुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते ।
 न श्रोत्रमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न
 घ्राणमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न जिह्वामुत्पद्यतदिति
 वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न कायमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यत-
 दिति वा युज्यते । न मनउत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते ।
 न रूपमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न शब्दमुत्पद्यत-
 दिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न गन्धमुत्पद्यतदिति वा
 निरुध्यतदिति वा युज्यते । न रसमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति
 वा युज्यते । न स्पर्शमुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न
 धर्मानुत्पद्यन्तदिति वा निरुध्यन्तदिति वा युज्यते । न चक्षुर्विज्ञान-
 मुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न श्रोत्रविज्ञान-
 मुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न घ्राणविज्ञान-
 मुत्पद्यतदिति वा निरुध्यतदिति वा युज्यते । न जिह्वाविज्ञानमुत्प-

वा युज्यते । नाऽत्यन्तशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते ।
 नाऽनवराऽयशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते ।
 नाऽनवकारशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 प्रकृतिशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 सर्वधर्माशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 स्वलक्षणशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽनुप-
 लब्धशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽभाव-
 शून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 स्वभावशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते ।
 नाऽभावस्वभावशून्यतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 स्रष्टुपस्थानान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न सम्यक्-
 प्रज्ञानान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । नर्द्धिपादानु-
 त्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । नेन्द्रियाण्युत्पद्यन्तइति
 वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न बलान्युत्पद्यन्तइति वा
 निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न बोध्यज्ञान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्त-
 इति वा युज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति
 वा युज्यते । नाऽऽर्यसत्त्वान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा
 युज्यते । न ध्यानान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते ।
 नाऽप्रमाणान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते ।
 नाऽऽरूपसमापत्तौः उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते ।
 नाऽष्टौविमोचानुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न
 नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तौः उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा

युज्यते । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोचमुखान्युत्पद्यन्तइति
 वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । नाऽभिज्ञाउत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्त-
 इति वा युज्यते । न समाधीनुत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा
 युज्यते । न धारणौमुखान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते ।
 न तथागतबलान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न
 वैशारद्यान्युत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न प्रतिसम्बिदः
 उत्पद्यन्तइति वा निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न महामैत्रीमुत्पद्यन्त
 इति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न महाकरुणामुत्पद्यतइति वा
 निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽऽवेणिकबुद्धधर्मानुत्पद्यन्तइति वा
 निरुध्यन्तइति वा युज्यते । न श्रोतश्चापत्तिफलमुत्पद्यतइति वा
 निरुध्यत इति वा युज्यते । न सकृदागामिफलमुत्पद्यतइति वा
 निरुध्यतइति वा युज्यते । नाऽनागामिफलमुत्पद्यतइति वा निरुध्यत-
 इति वा युज्यते । नाऽऽर्हत्त्वमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते ।
 न प्रत्येकबोधिमुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 मार्गाऽऽकारजतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । न
 सर्वाऽऽकारजतामुत्पद्यतइति वा निरुध्यतइति वा युज्यते । एवञ्च-
 रञ्जारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति
 वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
 चरन्नरूपमतीतमिति युज्यते । न रूपमनागतमिति युज्यते । न
 रूपं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते । न वेदनामतीतेति युज्यते । न
 वेदनामनागतेति युज्यते । न वेदनां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न

सम्यक्प्रस्थानान्यतीतानीति युज्यते । न सम्यक्प्रस्थानान्यनागतानीति युज्यते । न सम्यक्प्रस्थानानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न सम्यक्प्रहाणान्यतीतानीति युज्यते । न सम्यक्प्रहाणानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न द्विर्पादानतीतादिति युज्यते । न द्विर्पादाननागता इति युज्यते । न द्विर्पादान् प्रत्युत्पन्ना इति युज्यते । नेन्द्रियाण्यतीतानीति युज्यते । नेन्द्रियाण्यनागतानीति युज्यते । नेन्द्रियाणि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न बलान्यतीतानीति युज्यते । न बलान्यनागतानीति युज्यते । न बलानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न बोध्यङ्गान्यतीतानीति युज्यते । न बोध्यङ्गान्यनागतानीति युज्यते । न बोध्यङ्गानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गमतीतदिति युज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गमनागतदिति युज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गं प्रत्युत्पन्नदिति युज्यते । नाऽऽर्यसत्यान्यतीतानीति युज्यते । नाऽऽर्यसत्यान्यनागतानीति युज्यते । नाऽऽर्यसत्यानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न ध्यानान्यतीतानीति युज्यते । न ध्यानान्यनागतानीति युज्यते । न ध्यानानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । नाऽप्रमाणान्यतीतानीति युज्यते । नाऽप्रमाणान्यनागतानीति युज्यते । नाऽप्रमाणानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । नाऽऽरूपसमापत्तीरतीतादिति युज्यते । नाऽऽरूपसमापत्तीरनागतादिति युज्यते । नाऽऽरूपसमापत्तीः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । नाऽष्टौविमोचनतीतादिति युज्यते । नाऽष्टौविमोचननागतादिति युज्यते । नाऽष्टौविमोचान् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । न नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीरतीतादिति युज्यते । न

नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तौ रनागतादिति युज्यते । न नवाऽनुपूर्व-
विहारसमापत्तौः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्र-
णिहितविमोचमुखान्यतीतानीति युज्यते । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्र-
णिहितविमोचमुखान्यनागतानीति युज्यते । न शून्यताऽऽनिमित्ता-
ऽप्रणिहितविमोचमुखानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । नाऽभिज्ञा-
श्रुतीतादिति युज्यते । नाऽभिज्ञाश्रुतनागतादिति युज्यते । नाऽभिज्ञाः
प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । न समाधीनतीतादिति युज्यते । न समा-
धीननागतादिति युज्यते । न समाधीन् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । न
धारणीमुखान्यतीतानीति युज्यते । न धारणीमुखान्यनागतानीति
युज्यते । न धारणीमुखानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न दश तथा-
गतबलान्यतीतानीति युज्यते । न दश तथागतबलान्यनागतानीति
युज्यते । न दश तथागतबलानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते । न
चत्वारि वैशारद्यान्यतीतानीति युज्यते । न चत्वारि वैशारद्यान्यना-
गतानीति युज्यते । न चत्वारि वैशारद्यानि प्रत्युत्पन्नानीति युज्यते
न चतस्रः प्रतिसंविदोऽतीतादिति युज्यते । न चतस्रः प्रतिसंविदो-
ऽनागतादिति युज्यते । न चतस्रः प्रतिसंविदः प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते ।
न महामैत्रीमतीतेति युज्यते । न महामैत्रीमनागतेति युज्यते ।
न महामैत्रीं प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न महाकरुणामतीतेति युज्यते ।
न महाकरुणामनागतेति युज्यते । न महाकरुणां प्रत्युत्पन्नेति युज्यते ।
नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्मानतीता इति युज्यते । नाऽष्टादशा-
ऽऽवेणिकबुद्धधर्माननागतादिति युज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्ध-
धर्मान् प्रत्युत्पन्नादिति युज्यते । न श्रोतश्रापत्तिफलमतीतमिति

युज्यते । न श्रोतश्रापत्तिफलमनागतमिति युज्यते । न श्रोतश्रापत्ति-
फलं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते । न सकृदागामिफलमतीतमिति युज्यते ।
न सकृदागामिफलमनागतमिति युज्यते । न सकृदागामिफलं
प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते । नाऽनागामिफलमतीतमिति युज्यते ।
नाऽनागामिफलमनागतमिति युज्यते । नाऽनागामिफलं प्रत्युत्पन्न-
मिति युज्यते । नाऽर्हत्वमतीतमिति युज्यते । नाऽर्हत्वमनागतमिति
युज्यते । नाऽर्हत्वं प्रत्युत्पन्नमिति युज्यते । न प्रत्येकबोधिमतौतेति
युज्यते । न प्रत्येकबोधिमनागतेति युज्यते । न प्रत्येकबोधिं
प्रत्युत्पन्नेति युज्यते । न मार्गाऽऽकारज्ञतामतीतेति युज्यते । न
मार्गाऽऽकारज्ञतामनागतेति युज्यते । न मार्गाऽऽकारज्ञतां प्रत्युत्प-
न्नेति युज्यते । न सर्वाऽऽकारज्ञतामतीतेति युज्यते । न सर्वा-
ऽऽकारज्ञतामनागतेति युज्यते । न सर्वाऽऽकारज्ञतां प्रत्युत्पन्नेति
युज्यते । एवञ्चरज्ज्कारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां युक्तः इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न वेदनां सारेति
न दुर्बलेति युज्यते । न संज्ञां सारेति न दुर्बलेति युज्यते । न
संस्कारान्मारादिति न दुर्बलादिति युज्यते । न विज्ञानं सारमिति
न दुर्बलमिति युज्यते । न चक्षुः सारमिति न दुर्बलमिति
युज्यते । न श्रोत्रं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न घ्राणं
सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न जिह्वां सारेति न दुर्बलेति
युज्यते । न कायं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न मनः

सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न रूपं सारमिति न दुर्बल-
मिति युज्यते । न शब्दं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न
गन्धं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न रसं सारमिति न
दुर्बलमिति युज्यते । न स्पर्शं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते ।
न धर्मान् मारादिति न दुर्बलादिति युज्यते । न चक्षुर्विज्ञानं सार-
मिति न दुर्बलमिति युज्यते । न श्रोत्रविज्ञानं सारमिति न दुर्ब-
लमिति युज्यते । न घ्राणविज्ञानं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते ।
न जिह्वाविज्ञानं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न काय-
विज्ञानं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न मनोविज्ञानं
सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न चक्षुःसंस्पर्शः* सारमिति न
दुर्बलमिति वा युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शः सारमिति न दुर्बलमिति
युज्यते । न घ्राणसंस्पर्शः सारमिति वा न दुर्बलमिति वा युज्यते ।
न जिह्वासंस्पर्शः सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न कायसंस्पर्शः
सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न मनःसंस्पर्शः सारमिति न
दुर्बलमिति युज्यते । न चक्षुःसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न
दुर्बलेति युज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्बलेति
युज्यते । न घ्राणसंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारेति न दुर्बलेति युज्यते । न

* चपुस्तके, ख, ग, घ पुस्तकेषु च संस्पर्शविशेषणयोः सारदुर्बल-
शब्दयोः पुंसिप्रयोगदृश्यते । रूपवेदनादिशब्दानां द्वितीयान्तत्वं पूर्वं
निर्दिष्टं संस्पर्शादिशब्दानां तृतीयान्तत्वं प्रथमान्तत्वं । दृग् केनाभिप्रायेणोदृग् ।
वैषम्यं यत्प्रकृतत्वं तन्नाऽनुभवपथमधिरोहति । अथवा लेखकदोषः
प्रसिद्धिमागतः ।

जिज्ञासंस्पर्शप्रत्यया वेदना सारति न दुर्वलेति युज्यते । न काय-
संस्पर्शप्रत्यया वेदना सारति न दुर्वलेति युज्यते । न मनः संस्पर्शप्रत्यया
वेदना सारति न दुर्वलेति युज्यते । न पृथिवीधातुः सारदति न
दुर्वलदति युज्यते । नाऽब्धातुः सारदति न दुर्वलदति युज्यते । न
तेजोधातुः सारदति न दुर्वलदति युज्यते । न वायुधातुः सारदति
न दुर्वलदति युज्यते । नाऽऽकाशधातुः सारदति न दुर्वलदति
युज्यते । न विज्ञानधातुः सारदति न दुर्वलदति युज्यते । नाऽवि-
द्यासारति न दुर्वलेति युज्यते । न संस्कारान् सारादति न दुर्वला-
दति युज्यते । न विज्ञानं सारमिति न दुर्वलमिति युज्यते ।
न नामरूपं सारमिति न दुर्वलमिति युज्यते । न षडायतनं सार-
मिति न दुर्वलमिति युज्यते । न स्पर्शः सारदति न दुर्वलदति
युज्यते । न वेदनासारति न दुर्वलेति युज्यते । न तृष्णासारति न
दुर्वलेति युज्यते । नोपादानं सारमिति न दुर्वलमिति युज्यते । न
भवं सारमिति न दुर्वलमिति युज्यते । न जातिं सारति न
दुर्वलेति युज्यते । न जरामरणं सारमिति न दुर्वलमिति युज्यते ।
न दानपारमितासारति न दुर्वलेति युज्यते । न शीलपारमिता
सारति न दुर्वलेति युज्यते । न चान्तिपारमिता सारति न दुर्व-
लेति युज्यते । न वीर्यपारमिता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न
ध्यानपारमिता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न प्रज्ञापारमिता
सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽध्यात्मशून्यता सारति न दुर्वलेति
युज्यते । न वहिर्द्वांशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽध्यात्म-
वहिर्द्वांशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न शून्यताशून्यता सारति

न दुर्वलेति युज्यते । न महाशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते ।
न परमाऽर्थशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न संस्कृतशून्यता
सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽसंस्कृतशून्यता सारति न दुर्वलेति
युज्यते । नाऽत्यन्तशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽनवराऽग्र-
शून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽनवकारशून्यता सारति न
दुर्वलेति युज्यते । न प्रकृतिशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न
सर्वधर्मशून्यतासारति न दुर्वलेति युज्यते । न स्वलक्षणशून्यता
सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽनुपलम्भशून्यता सारति न दुर्वलेति
युज्यते । नाऽभावशून्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । न स्वभावशू-
न्यता सारति न दुर्वलेति युज्यते । नाऽभावस्वभावशून्यता सारति न
दुर्वलेति युज्यते । न स्मृत्युपस्थानानि साराणीति न दुर्वलानीति
युज्यते । न सम्यक्प्रहाणानि साराणीति न दुर्वलानीति युज्यते ।
नर्द्धिपादाः सारादति न दुर्वलादति युज्यते । नेन्द्रियाणिसाराणीति
न दुर्वलानीति युज्यते । न वलानि सारानीति न दुर्वला-
नीति युज्यते । न बोध्यङ्गानिसाराणीति न दुर्वलानीति युज्यते ।
नार्थाऽऽऽष्टाऽङ्गमार्गः सारदति न दुर्वलदति युज्यते । नाऽर्थमत्यानि
साराणीति न दुर्वलानीति युज्यते । न ध्यानानि साराणीति न
दुर्वलानीति युज्यते । नाऽप्रमाणानि साराणीति न दुर्वलानीति
युज्यते । नाऽऽरूप्यसमापत्तौः सारादति न दुर्वलादति युज्यते ।
नाऽष्टौविमोक्षाः सारादति न दुर्वलादति युज्यते । न नवाऽनुपूर्व-
विहारसमापत्तौः सारादति न दुर्वलादति युज्यते । न शून्यता-
सारादति न दुर्वलेति युज्यते । न समाधयः सारादति न

दुर्बलादिति युज्यते । नाऽऽनिमित्तं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । नाऽप्रणिहितं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । नाऽभिज्ञाः सारादिति न दुर्बलादिति युज्यते । न धारणीमुखानि साराणीति न दुर्बलानीति युज्यते । न दशतथागतबलानि साराणीति न दुर्बलानीति युज्यते । न चत्वारिवैशारद्यानि साराणीति न दुर्बलानीति युज्यते । न चतस्रः प्रतिमस्मिदः सारादिति न दुर्बलादिति युज्यते । न महामैत्रौ सारेति न दुर्बलेति युज्यते । न महाकरुणा सारेति न दुर्बलेति युज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धिर्माः सारादिति न दुर्बलादिति युज्यते । न श्रोतश्रवणमिफलं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न स्रक्दागामिफलं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । नाऽनागामिफलं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । नाऽहत्त्वं सारमिति न दुर्बलमिति युज्यते । न प्रत्येकबोधिं सारेति न दुर्बलेति युज्यते । न मार्गाऽऽकारज्ञता सारेति न दुर्बलेति युज्यते । न सर्वाऽऽकारज्ञता सारेति न दुर्बलेति युज्यते । एवञ्चरज्ज्वारदतीपुत्रबोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न वेदनाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न संज्ञाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न संस्काराऽस्तीति

* न संस्काराऽस्तीति न नाऽस्तीति पाठः पुस्तकपञ्चे दृश्यते । सन्तीति न सन्तीति पाठोऽयम् ।

न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न विज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न चक्षुरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न श्रोत्रमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न घ्राणमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न जिह्वामस्तीति* नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न कायमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न मनोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न रूपमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न शब्दोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न गन्धोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न रसोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न स्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न धर्माऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न चक्षुर्विज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न श्रोत्रविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न घ्राणविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न जिह्वाविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न कायविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न मनोविज्ञानमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न चक्षुः संस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न घ्राणसंस्पर्शोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न

* एष पाठः पुस्तकपञ्चे दृश्यते । जिह्वेति पाठोऽयम् । प्रतिभाति ।

वियुज्यते । न स्वल्पशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽनुपलम्भशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न स्वभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽभावस्वभावशून्यताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न स्मृत्युपस्थानान्यस्तीति* न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न सम्यक्प्रहाणान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नर्द्धिपादाश्रयस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नेन्द्रियाण्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न बलान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न बोध्यङ्गान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽऽर्याऽष्टाऽङ्गमार्गोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽऽर्यासत्यान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न ध्यानान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽप्रमाणान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽऽरूपसमापत्तयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽष्टौविमोक्षाश्रयस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न नवानुपूर्वविहारसमापत्तयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽभिज्ञाः श्रयस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न

* अस्ति सत्त्वेवधौक्तावू इत्यमरोक्तेर्विद्यमानतावाचिनाऽस्तीत्यथेनोपपादनोपायानि बहुवचनान्तैः पदैः सामानाधिकरण्यानि । क्रियापदत्वे लसङ्गतिरेवसादस्तीत्यस्य ।

वियुज्यते । न समाधयोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न धारणीमुखान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न दशतथागतबलान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न चत्वारिवैशारद्यान्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न चतस्रः प्रतिसम्बिदोऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न महामैत्र्यस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न महकृष्णाऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्माश्रयस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न श्रोतश्रापत्तिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न सहस्रदागामिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽनागामिफलमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । नाऽऽर्हत्वमस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न प्रत्येकबोधिरस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न मार्गाऽऽकारजताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते । न सर्वाऽऽकारजताऽस्तीति न नाऽस्तीति युज्यते न वियुज्यते^(१) । एवञ्चरञ्चारदतौपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्तइति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतौपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न दानपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न शीलपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न चान्तिपारमितायाः

(१) स प्रज्ञापारमितायां चरतीति नोपैति न चरतीति नोपैति चरति न चरतीति नोपैति नैव चरति न चरतीति नोपैति । एष पाठः ख, ग, च पुस्तकेऽधिकः । प्रज्ञान्ताऽननुस्तथा प्रामादिकः प्रतिभाति ।

कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न वीर्यपारमितायाः कृते प्रज्ञा-
 पारमितायां चरति । न ध्यानपारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । न प्रज्ञापारमितायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।
 नाऽध्यात्मशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न वहिर्द्वीशू-
 न्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽध्यात्मवह्निर्द्वीशून्य-
 तायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न शून्यताशून्यतायाः कृते
 प्रज्ञापारमितायां चरति । न महाशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमि-
 तायां चरति । न परमाऽर्थशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । न संस्कृतशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽ-
 संस्कृतशून्यतायां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽत्यन्तशून्यतायाः
 कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽनवराऽयशून्यतायाः कृते
 प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽनवकारशून्यतायाः कृते प्रज्ञापार-
 मितायां चरति । न प्रकृतिशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।
 न सर्वधर्मशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न स्वलक्षण-
 शून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽनुपलभशून्यतायाः
 कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापार-
 मितायां चरति । न स्वभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । नाऽभावस्वभावशून्यतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।
 नाऽवैवर्त्यभूमेः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न मत्त्वपरिपाकहे-
 तोः प्रज्ञापारमितायां चरति । न बुद्धचेत्रपरिशोधनार्थं प्रज्ञापार-
 मितायां चरति । न सत्युपस्थानानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।
 न सम्यक्प्रज्ञानानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नर्द्धिपादानां

कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नेन्द्रियाणां कृते प्रज्ञापारमि-
 तायां चरति । न बलानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न
 बोध्यज्ञानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽऽर्याऽष्टा-
 ऽङ्गमार्गस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽर्यसत्यानां कृते
 प्रज्ञापारमितायां चरति । न ध्यानानां कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । नाऽप्रमाणानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽऽरूप-
 समापत्तीनां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽष्टानां विमो-
 क्षाणां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न नवाऽनुपूर्वविचारसमाप-
 त्तीनां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न शून्यतायाः कृते प्रज्ञा-
 पारमितायां चरति । नाऽऽनिमित्तस्य कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । नाऽप्रणिहितस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । नाऽमि-
 ज्ञानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न समाधौनां कृते प्रज्ञापा-
 रमितायां चरति । न धारणीमुखानां कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । न दृशानां तथागतवल्लानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।
 न चतुर्णां वैशारद्यानां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न चतसृणां
 प्रतिमस्विदां कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न महामैत्र्याः कृते-
 प्रज्ञापारमितायां चरति । न महाकरुणायाः कृते प्रज्ञापारमितायां
 चरति । नाऽष्टादशानामावेणिकानां बुद्धधर्माणां कृते प्रज्ञापारमि-
 तायां चरति । न तथतायाः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न
 धर्मधातोः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न भूतकोटेः कृते
 प्रज्ञापारमितायां चरति ।

तत्कस्य हेतोर्न हि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां

चरति* । कस्यचिद्भ्रमस्य सम्भेदं वा नानाकरणं वा विशेषं वा
समनुपश्यति । एवञ्चरञ्ज्कारद्वतौपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

न स दिव्यस्य चक्षुषः कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न
दिव्यस्य श्रोत्रस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न परचित्तज्ञा-
नस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति । न पूर्वनिवामाऽनुकृतेः कृते
प्रज्ञापारमितायां चरति । नर्द्धिविधेः कृते प्रज्ञापारमितायां
चरति । नाऽऽश्रवचयज्ञानस्य कृते प्रज्ञापारमितायां चरति ।

तत्कस्य हेतोः । तथाहि प्रज्ञापारमितायां चरन्नप्रज्ञापार-
मितामेव समनुपश्यति प्रागेव बोधिसत्त्वः कुत एव सर्वकारं
सर्व्याऽभिज्ञा उपलभ्यते । एवञ्चरञ्चारद्वतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतौ पुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो नैवं भवत्यहम्बुद्धिपादेषु स्थित्वा पूर्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरु करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहम्बुद्धिपादेषु स्थित्वा दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरु करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहम्बुद्धिपादेषु स्थित्वा पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरु करिष्यामि मानयि-

यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उत्तरस्था-
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान्
सर्वान् सत्करिष्यामि गुरु करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि ।
नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उत्तरपूर्वस्थादिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि
गुरु करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धि-
पादेषु स्थित्वा पूर्वदक्षिणस्थादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-
धातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरुकरिष्यामि
मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा
दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये
बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरुकरिष्यामि मानयि-
ष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा पश्चिमो-
त्तरस्थादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्त-
स्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरुकरिष्यामि मानयिष्यामि पूजयि-
ष्यामि । नैवं भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वा उपरिष्ठादिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान्
सत्करिष्यामि गुरुकरिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि । नैवं
भवत्यहमृद्धिपादेषु स्थित्वाऽधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु ये बुद्धाभगवन्तस्तान् सर्वान् सत्करिष्यामि गुरु-
करिष्यामि मानयिष्यामि पूजयिष्यामि ।

न चाऽस्यैवं भवति यत्ते बुद्धाभगवन्तो भाषन्ते तत्सर्वं दिव्येन
श्रोत्रेण श्रोष्याम्यहं । तत्र लोकधातुषु सत्त्वानां चेतसैवचित्तं प्रज्ञ-

* चरत्त्विति पाठोयुक्तः ।

स्याम्यहं । तेषां पूर्वनिवासमनुस्मरिष्याम्यहं । दिव्येन चक्षुषा तान्
सर्वांश्चयमानानुपपद्यमानानुपपन्नांश्च द्रक्ष्यामि । अहमप्रमेया-
ऽसंख्येयान् सत्त्वान् परिनिर्वापयिष्यामीति । एवं खलु शारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्व प्रज्ञापारमितां युक्त इति वक्तव्यः ।

एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापार-
मितायां चरतो माहिद्रान्वेष्यवतारगवेष्टवतारं न लभते । तान्यपि
कानिचिन्नौकिकलोकोत्तराणिकरणीयानि तान्यपि सर्वाणि प्रद-
लितानि भवन्ति । अनाभोगेनापरिकल्पितानि ये चाऽस्य केचि-
न्नौकिकाः क्षेत्रास्ते सर्वे प्रदलितानि भवन्ति । ये च ते पूर्वस्था-
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं
बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति । माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं
वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजाः^(१) त्रयस्त्रिंशद्देवाः यामा^(२)स्तु-

(१) विंशत्यधिकशतद्वयसंख्याते गणदेवताभेदे । अष्टौ वसव एकादश-
रुद्रा द्वादशादित्याः इमे एव द्वावाष्टयवौत्रयस्त्रिंशद्देवाः प्रजापतिश्चतु-
स्त्रिंशत्तदेवं प्रजापतिम् । शतपद्यब्राह्मणः ।

(२) स्वायम्भुव मनोः प्रसूतिनामिकायां कन्यायां दत्तप्रजापतिना यज्ञो
दक्षिणा च दम्पतीजनितौ । यज्ञेन दक्षिणायां द्वादशयामसंज्ञका
उत्पादिताः ।

यज्ञस्य दक्षिणायान्तु पुत्राद्वादशजज्ञिरे ।

यामा इति समाख्याता देवाः स्वायम्भुवेज्जन्तरे ॥

तस्य पुत्रास्तु यज्ञस्य दक्षिणायां सभास्त्रयः । मार्कण्डेयपुराणम् ।

मन्वतराणि वक्ष्याम आद्यः स्वायम्भुवो मनुः ।

आधीमाद्यस्तस्य सुताः यामनाम तदासुराः ॥ अग्निपुराणम् ।

षिता^(१) निर्माणरतयः^(२) परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिका देवाः
ब्रह्मपुरोहिता देवाः^(३) ब्रह्मपार्श्व्याः महाब्रह्मणः आभाः परीक्षाऽऽभाः
अप्रमाणाऽऽभाः आभास्त्रयः^(४) शुभाः परीक्षशुभाः अप्रमाणशुभाः
शुभकृत्स्नाः वृद्धाः परीक्षवृद्धाः अप्रमाणवृद्धाः वृद्धत्फलाः अवृद्धाः
अतपाः सुदृगाः सुदर्शनाः अकनिष्ठा^(५) देवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं

(१) चाक्षुषे तुषिता देवास्तेऽदित्यां कश्यपात् पुनः ।

आसन् विष्णुश्च शक्रश्च त्वष्टाधाता तथाऽऽर्यमा ॥

पूषाविवस्वान् सविता मित्रोऽथ वरुणो भगः ।

अंशुश्च द्वादशादित्या आसन् वैवस्वतेज्जन्तरे ॥ अग्निपुराणम् ।

आदित्या द्वादशा प्रोक्ताः विश्वे देवा दश स्मृताः ।

वसवश्चाष्टसंख्याताः षट्त्रिंशत् तुषितामताः ॥ इत्यमरटीका ।

(२) भविष्याः धर्मपुत्रस्य सावर्णस्यानन्तरं षट्पुत्राः ।

विहङ्गमाः कामगाश्च निर्माणरतयस्तथा ॥

त्रिप्रकारा भविष्यन्ति एकैकस्त्रिंशतो गणाः । मार्कण्डेयपुराणम् ।

(३) ब्रह्मरहस्यतिः पुरोहितो यस्य, देवे । त्रयस्त्रिंशद्भिर्देवाः ब्रह्म-
पुरोहिताः । ब्रह्म वैः पुः ।

(४) आसमन्तात् भासनशीलाः । कसिपिषीत्यादिना वरप्रत्यये वकार-
मध्यः आभास्त्रयश्चतुःषष्टिर्वाताः पञ्चाशदूलकाः । महाराजिकनामानि
देशते विंशतिस्तथा । इत्यमरटीका ।

सम्यग्दृष्टिशोले चतुःषष्टिमिते गणदेवताभेदे ।

आत्माज्ञाता दमोदान्तः शान्तिर्ज्ञानं शमस्तपः ॥

कामक्रोधो मदो मोहो द्वादशा भास्त्रय इमे ॥

इत्युक्तं द्वादशमिते गणभेदे । एषाश्च स्वस्ववृत्त्या भास्त्रयो तथात्वम् ।

(५) अकनिष्ठः । अके वेदनिन्दारूपे पापे निष्ठायस्याकनिष्ठभिन्ने ज्येष्ठे ।

बुद्धगणदेवता भेदे ।

महासत्त्वमारचन्ति माहैव कश्चिद्वोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । ये केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मं सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैव्यास्फुरति । ये च ते दक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महा-
सत्त्वमारचन्ति माश्रावकभूमिं प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामास्तुषितानिर्माण-
रतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरोहिताः
ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्त्राः वृहाः
परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृगाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति ।
माहैव कश्चिद्वोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि
केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मं सर्व्वेण सर्व्वं न
भवन्ति तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान्
मैव्यास्फुरति । ये च ते पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामास्तुषिताः
निर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाः ब्रह्मकायिकादेवाब्रह्मपुरो-

हिताब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्माणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्त्राः वृहाः
परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत् फलाः अवृहाः अतपाः सुदृगाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति ।
माहैव कश्चिद्वोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि
च केचित् कायिका दोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मं सर्व्वेण सर्व्वं
न भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान्
मैव्यास्फुरति । ये चोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-
धातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामास्तुषिता-
निर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिता-
ब्रह्मपार्षद्यामहाब्रह्माणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः आभा-
स्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्त्राः वृहाः परी-
त्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाअतपाः सुदृगाः सुदर्शनाः
अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति । माहैव
कश्चिद्वोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि केचित्
कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मं सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैव्या-
स्फुरति । ये च ते उत्तरपूर्व्वस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्रायस्त्रिंशदेवायामाः तृषिताः
निर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिका ब्रह्मपुरोहिताः
ब्रह्मपार्षद्यामहाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्ताः वृहाः
परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत् फलाः अवृहाः अतपाः सुदृगाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठा देवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति ।
माहैव कश्चिदबोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि
केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मं सर्व्वेण सर्व्वं न
भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान्
मैत्र्या स्फुरति । ये च ते पूर्व्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्त्यायस्त्विंशद्देवायामाः तुषिताः निर्वाण-
रतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवाः ब्रह्मकायिका—ब्रह्मपुरोहिताः
ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीक्षाऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीक्षशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः
परीक्षवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति । माहैव
कश्चिदोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि केचित्
कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मे सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति ।
तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्या-
स्युरति । ये च ते दक्षिणपश्चिमायादिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु

लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिमत्त्वं महामत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशदेवाद्यामाः तुषिताः
निर्माणरतयः परनिर्मितप्रवर्त्तिनोदेवाब्रह्मकायिकाब्रह्मपुरोहिता-
ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीत्ताऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृष्टाः
परीत्तवृष्टाः अप्रमाणवृष्टाः वृष्टफलाः अवृष्टाः अतपाः सुदृगाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महामत्त मारचन्ति ।
माहैव कश्चिद्वोधिसत्त्वस्य महामत्तस्याऽन्तरायं कार्ष्णीदिति । येऽपि
केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मे सर्व्वेण सर्व्वं न
भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहामत्तः सर्व्वसत्त्वान्
मैत्र्यास्फुरति । येऽपि च ते पश्चिमोत्तरस्यादिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महा-
मत्तमारचन्ति । माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारो महाराजास्तथास्त्रिंशद्देवा यामाः तुषिता
निर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिका ब्रह्मपुरोहिता-
ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीक्षाऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीक्षशुभाः अप्रमणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः
परीक्षवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृशाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठा देवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति ।
माहैव कश्चिदोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि
केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्मं सर्व्वेण सर्व्वं न

भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्वसत्त्वान्
मैत्र्यास्फुरति । ये च तेऽधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोक-
धातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिताः निर्माण-
रतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरोहिताः
ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीक्षाऽऽभाः अप्रमाणाऽऽभाः
आभास्वराः शुभाः परीक्षशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकृत्स्नाः वृहाः
परीक्षवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः अतपाः सुदृगाः
सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति ।
माहैव कश्चिदबोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं कार्षीदिति । येऽपि
च केचित् कायिकादोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव धर्म्मं सर्व्वेण सर्व्वं न
भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान्
मैत्र्यास्फुरति । ये च ते उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तस्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महासत्त्वमारचन्ति
माश्रावकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वा पतेदिति ।

ये च चत्वारोमहाराजास्त्रायस्त्रिंशादेवायामाः तुषिता देवा
निर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो देवा ब्रह्मकायिकाः ब्रह्मपुरो-
हिताः ब्रह्मपार्षद्याः महाब्रह्मणः आभाः परीक्षाऽऽभाः अप्र-
माणाऽऽभाः आभास्वराः शुभाः परीक्षशुभाः अप्रमाणशुभाः
शुभकृत्स्नाः वृहाः परीक्षवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः अवृहाः
अतपाः सुदृगाः सुदर्शनाः अकनिष्ठादेवास्तेऽपि तं बोधिसत्त्वं महा-

सत्त्वमारचन्ति । माहैव कश्चिदबोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽन्तरायं
कार्षीदिति । येऽपि च केचित् कायिका दोषास्तेऽपि तस्य दृष्ट एव
धर्म्मं सर्व्वेण सर्व्वं न भवन्ति । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः सर्व्वसत्त्वान् मैत्र्यास्फुरति । एवञ्चरञ्कारद्वतीपुत्र बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-
तायां चरतोऽल्पकृच्छ्रेण धारणीमुखममाधिसुखानि प्रतिभानप्रतिस-
म्बिन्मुखानि वाऽभिमुखीभवन्ति । सर्व्वोपपत्त्यायतनेषु च तथागत-
नर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धानारागयति । तैश्च बुद्धैर्भगवद्भिर्न कदाचिद्विर-
हितो भवति यावदनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-
तायां चरतो नैवं भवत्यस्ति कश्चिद्वर्म्मोयोधर्म्मः साद्वं संयुज्यते वा
वियुज्यते वा । समेति वा न समेति वा । तत्कस्य हेतोस्तथाहि
स तद्वर्म्मं न समनुपश्यति योयुज्यते वा वियुज्यते वा । समीयादा
न समीयादा । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञा-
पारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमि-
तायां चरतो नैवं भवति कश्चिदहं धर्म्मधातुमभिसम्बुध्येयं न वाऽ-
भिसम्बुध्येयं वा । तत्कस्य हेतोस्तथाहि न हि धर्म्मधातुमभिसम्बु-
द्धोनाऽभिसम्बुध्यते नाऽभिसम्बोक्ष्यते । एवं खलु शारदतीपुत्र बो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां

चरन् न कश्चिद्धर्मधातुव्यतिरिक्तं समनुपश्यति एवं खलु शारद-
तीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त इति
वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न धर्मधातोर्धर्माणाञ्च नानाकरणं करोति । एवं खलु
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् युक्त
इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापार-
मितायां चरतो नैवं भवति धर्मधातुं प्रतिविध्येयं । तथा हि न स
कश्चिद्धर्मं समनुपश्यति येन धर्मेण यो धर्मः प्रतिविध्येत । तथा हि
स न धर्मधातुं शून्य इति योजयति नाऽशून्य इति योजयति । एवं
खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
युक्त इति वक्तव्यः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न रूपं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपेण योजयति ।
न वेदनां शून्यतया योजयति न शून्यतां वेदनया योजयति । न
मञ्जां शून्यतया योजयति न शून्यतां संज्ञया योजयति । न
संस्कारान् शून्यतया योजयति न शून्यतां संस्कारैर्योजयति । न
विज्ञानं शून्यतया योजयति न शून्यतां विज्ञानेन योजयति । न
चक्षुः शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुषा योजयति । न श्रोत्रं
शून्यतया योजयति न शून्यतां श्रोत्रेण योजयति । न घ्राणं शून्य-

* न कश्चिद्धर्मं धर्मधातुव्यतिरिक्तमिति न पुस्तके पाठः ।

तथा योजयति न शून्यतां घ्राणेन योजयति । न जिह्वां शून्य-
तया योजयति न शून्यतां जिह्वया योजयति । न कायं शून्य-
तया योजयति न शून्यतां कायेन योजयति । न मनः शून्यतया
योजयति न शून्यतां मनसा योजयति । न रूपं शून्यतया योज-
यति न शून्यतां रूपेण योजयति । न शब्दं शून्यतया योजयति
न शून्यतां शब्देन योजयति । न गन्धं शून्यतया योजयति न
शून्यतां गन्धेन योजयति । न रसं शून्यतया योजयति न
शून्यतां रसेन योजयति । न स्पर्शं शून्यतया योजयति न शून्यतां
स्पर्शेन योजयति । न धर्माञ्कुल्यतया योजयति न शून्यतां धर्मेण
योजयति । न चक्षुर्धातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां चक्षुर्धा-
तुना योजयति । न रूपधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूप-
धातुना योजयति । न चक्षुर्विज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न
शून्यतां चक्षुर्विज्ञानधातुना योजयति । न श्रोत्रधातुं शून्यतया
योजयति न शून्यतां श्रोत्रधातुना योजयति । न शब्दधातुं
शून्यतया योजयति न शून्यतां शब्दधातुना योजयति । न श्रोत्र-
विज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां श्रोत्रविज्ञानधातुना
योजयति । न घ्राणधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां घ्राण-
धातुना योजयति । न गन्धधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां
गन्धधातुना योजयति । न घ्राणविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न
शून्यतां घ्राणविज्ञानधातुना योजयति । न जिह्वाधातुं शून्यतया
योजयति न शून्यतां जिह्वाधातुना योजयति । न रसधातुं शून्य-
तया योजयति न शून्यतां रसधातुना योजयति । न जिह्वावि-

ज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां जिज्ञाविज्ञानधातुना योजयति । न कायधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां कायधातुना योजयति । न स्पृष्टव्यधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां स्पृष्टव्यधातुना योजयति । न कायविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति । न शून्यतां कायविज्ञानधातुना योजयति । न मनोधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां मनोधातुना योजयति । न धर्मधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां धर्मधातुना योजयति । न रूपधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां रूपधातुना योजयति । न चतुर्विज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां चतुर्विज्ञानधातुना योजयति । न मनोविज्ञानधातुं शून्यतया योजयति न शून्यतां मनोविज्ञानधातुना योजयति । तत्कस्य हेतोरेषहि शारदतीपुत्र परमोयोगोयदुत शून्यतायोगः शून्यतायां शारदतीपुत्र चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न आवकभूमौ वा न प्रत्येक बुद्धभूमौ वा पतति । बुद्धचेवञ्च परिशोधयति सत्त्वांश्च परिपाचयति । क्षिप्रञ्चाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते । ये केचिच्छारदतीपुत्र योगाः प्रज्ञापारमितायोगस्तेषामग्रआख्यायते ज्येष्ठआख्यायते श्रेष्ठआख्यायते वर आख्यायते प्रवर आख्यायते प्रणीत आख्यायते । तत्कस्य हेतोरनुत्तरण्य योगोयदुत प्रज्ञापारमितायोगः शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितयोगः । एवं युज्यमानः शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वो महासत्त्वो व्याकृतोवक्तव्यः ।

आमन्नोभूतञ्चाऽनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ । एवं युज्यमानः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽप्रमेयाऽमंख्येयानां सत्त्वानां अर्थ

करोतीति । न चास्यैवं भवत्यहं प्रज्ञापारमितायां युज्यते वा वियुज्यते* वा मां बुद्धाभगवन्तोव्याकरिष्यन्त्यहमासन्नोभूतोव्याकरणस्य । अहं बुद्धचेवञ्च परिशोधयिष्याम्यहं सत्त्वान् परिपाचयिष्याम्यहमनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते धर्मचक्रं प्रवर्त्तयिष्यामि । तत्कस्य हेतोस्तथाहि । स धर्मधातुं व्यतिरेकौकरोति । न स धर्मधातोः किञ्चिदन्यद्वर्ष्मं समनुपश्यति । यः प्रज्ञापारमितायां चरेद्यो वा बुद्धैर्भगवद्भिर्व्याक्रियेत । यो वाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यते । तत्कस्य हेतोस्तथाहि बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो न सत्त्वसंज्ञोत्पद्यते । नाऽऽत्मसंज्ञोत्पद्यते । न जीवसंज्ञोत्पद्यते । न जन्तुसंज्ञोत्पद्यते । न पोषसंज्ञोत्पद्यते । न पुरुषसंज्ञोत्पद्यते । न पुङ्गवसंज्ञोत्पद्यते । न मनुजसंज्ञोत्पद्यते । न मानवसंज्ञोत्पद्यते । न कारकसंज्ञोत्पद्यते । न वेदकसंज्ञोत्पद्यते । न जानकसंज्ञोत्पद्यते । न पश्यकसंज्ञोत्पद्यते । तत्कस्य हेतोस्तथाह्यत्यन्तं सत्त्वो नोत्पद्यते न निरुध्यते न हि सत्त्वस्योत्पादो निरोधः । यस्य च नोत्पादो न निरोधः स कथं प्रज्ञापारमितायां चरिष्यति । एवञ्चरञ्छारदतीपुत्रबोधिसत्त्वोमहासत्त्वः सत्त्वाऽनुत्पादतया प्रज्ञापारमितायां चरति । सत्त्वशून्यतया प्रज्ञापारमितायां चरति । सत्त्वाऽनुपलब्ध्या प्रज्ञापारमितायां चरति । सत्त्वविविक्ततया प्रज्ञापारमितायां चरति । सत्त्वप्रकृत्या प्रज्ञापारमितायां चरति । सत्त्वाऽस्वभावतया प्रज्ञापारमितायां चरति । एष शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां परमो

* एष एव पाठः पञ्चसु पुस्तकेषु । युज्ये इति युक्तम् ।

योगोयदुत प्रज्ञापारमिता योगः अयं शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वस्य
महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतोयोगोयस्तदन्यान् योगानभिभूय
तिष्ठति ।

अथ च शारदतीपुत्रयोगे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोदश-
तथागतबलान्यभिनिर्हरति । चत्वारिवैशारद्यानि चतस्रः प्रतिम-
स्विदोमहामेवौ महाकरुणामष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्मानभिनिर्हरति ।
अथ शारदतीपुत्रयोगे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न मात्सर्यचित्त-
मुत्पादयति । न दौःशील्यचित्तं न व्यापादचित्तं न कौसीद्य-
चित्तं न विषेपचित्तं न दौष्प्रज्ञचित्तमुत्पादयति । एवमुक्ते
आयुष्मान् शारदतीपुत्रोभगवन्तमेतदबोचत् । योभगवन् बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वोऽनेन प्रज्ञापारमितायोगेन विहरति । स कुतश्चुलेहो-
पपन्नः । इतो वा च्युतः कुत्रोपपत्स्यते ।

भगवानाह । यः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽनेन प्रज्ञा-
पारमितायोगेन विहरति सोऽन्येभ्यो बुद्धचेत्रेभ्यश्चुलेहोपपन्नो-
वेदितव्यः । तुषितेभ्योदेवनिकायेभ्यो मनुष्येभ्योवा चुलेहोपपन्नो-
वेदितव्यः । तत्र शारदतीपुत्रयोऽयं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽन्येभ्यो
बुद्धचेत्रेभ्यश्चुलेहोपपन्नः । एषचिप्रमिमं योगं समापद्यते । यदुत-
प्रज्ञापारमितायोगं । अस्य जातिव्यतिवृत्तस्थापीमेगम्भीराधर्मा-
अभिमुखौभवन्ति । पश्चात् प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । यत्र
यत्र च बुद्धचेत्रेषु तथागताअर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धास्तिष्ठन्ति प्रियन्ते
यापयन्ति तत्र तत्रोपपद्यते । तांश्च तथागतानर्हन्तः सम्यक् सम्बुद्धा-
नारागयति । तत्र शारदतीपुत्र योऽयं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वस्तुषितेभ्यो

देवनिकायेभ्यश्चुलेहोपपन्नोवेदितव्यः । स खल्वेकजातिप्रतिबद्धा-
स्तस्याऽविप्रनष्टा भवति षट् पारमिता । अत्राऽन्तर्गतानि भवन्ति
सर्वधारणीमुखसमाधिसुखानि । यः पुनः शारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वोमनुष्येभ्यश्चुलामनुयाणामेव सभागताया उपपद्यते ।
तस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽवैवर्त्तिकं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं
स्थापयित्वा धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति । न च* चिप्रमिमं
प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । बुद्धचेत्रात् च्युतो बुद्धचेत्रं मङ्गमि-
ष्यति यत्र बुद्धाभवगन्तस्तिष्ठन्ति प्रियन्ते यापयन्ति । न च कदा-
चिदपि बुद्धैर्भगवद्भिर्विरहितोभविष्यति यावदनुत्तरां सम्यक्-
सम्बोधिमभिसम्बुद्धः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वा अनुपायकुशलाः प्रथमं
ध्यानं समापद्यन्ते । द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं
समापद्यन्ते । चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । षट् पारमितासु चरन्ति ।
ते ध्यानप्रतिलम्भेन दीर्घाऽऽयुष्केषु देवेषूपपद्यन्ते । स चेत्
पुनर्मानुष्यं प्रतिलम्भं लब्ध्वा बुद्धान् भगवत आरागयन्ति† । तेषां
धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति न तीक्ष्णानि ।

अस्ति पुनः शारदती पुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाध्यानानि
समापद्यन्ते प्रज्ञापारमितायां चरन्ति ते चाऽनुपायकुशलाः ध्याना-
न्युत्सृजन्ति । ते पुनरेव कामधातावुपपद्यन्ते । तेषामपि शारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां धन्यानीन्द्रियाणि भवन्ति । न

* स च इति युक्तं प्रतिभाति ।

† एष पाठः पञ्च पुस्तकेषु ।

तौल्लानि । अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते । द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । मैत्रीं समापद्यन्ते । करुणां समापद्यन्ते । मुदितां समापद्यन्ते । उपेक्षां समापद्यन्ते । आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते । चत्वारिभूतपुण्यानि समापद्यन्ते । चत्वारि सम्यक्प्रहाणानि समापद्यन्ते । चतुरष्टद्विपादान् समापद्यन्ते । पञ्चेन्द्रियाणि समापद्यन्ते । पञ्चवल्लानि समापद्यन्ते । सप्तबोध्यङ्गानि समापद्यन्ते । आर्याष्टाङ्गमार्गं समापद्यन्ते । महाकरुणां समापद्यन्ते । महाकरुणाः सन्त उपाय कौशलेन । न ध्यानवसेनोपपद्यन्ते* । न ब्राह्मविहारवसेन । नाऽऽरूप्यसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते । तत्र पुनरुपपद्यन्ते यत्र बुद्धाभगवन्तस्तिष्ठन्ति प्रियन्ते यापयन्ति । ते पुनः प्रज्ञापारमितायोगेनाऽविरहिताऽहैव भद्रकल्पेऽनुत्तरां सम्यक्समोधिमभिसम्भोत्स्यन्ते ।

अस्ति पुनः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते । द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । मैत्रीं समापद्यन्ते । महाकरुणां समापद्यन्ते । मुदितां समापद्यन्ते । उपेक्षां समापद्यन्ते । आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । विज्ञानाऽऽनन्त्यायतनं समापद्यन्ते ।

* यथाशब्दस्तान्ध्यान्तः सम्माद्यन्ते ।

आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते । ते उपायकौशलेन ध्यानसमाधिसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते । ते पुनरेवेह कामधातावुपपद्यन्ते । चत्त्रियमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते । ब्राह्मणमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते । गृहपतिमहाशालकुलेषूपपद्यन्ते सत्त्वपरिपाकाय न पुनर्भवाऽभिलाषात् ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वाः महासत्त्वाः प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते । द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । मैत्रीं समापद्यन्ते । करुणां समापद्यन्ते । मुदितां समापद्यन्ते । उपेक्षां समापद्यन्ते । आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते । नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते । उपायकौशलवसेन न ध्यानसमाधिसमापत्तिवसेनोपपद्यन्ते । ते चातुर्महाराजकायिकानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । चायत्तिशानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । यामानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । तुषितानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । निर्माणरतीनां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । परनिर्मितवशवर्तिनां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । तत्र स्थित्वा सत्त्वान् परिपाचयन्ति बुद्धचेचच्च परिशोधयन्ति । बुद्धाश्च भगवत्परागयन्ति । अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वा महासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्तः उपायकौशलेन प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते । द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । मैत्रीं समापद्यन्ते । करुणां समापद्यन्ते ।

सुदितां समापद्यन्ते । उपेक्षां समापद्यन्ते । आकाशाऽऽनन्त्याऽऽ-
द्यतनं समापद्यन्ते । विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽद्यतनं समापद्यन्ते । आकिञ्च-
न्याऽऽद्यतनं समापद्यन्ते । नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽद्यतनं समापद्यन्ते । तद-
तस्थुत्वा ब्रह्मलोक उपपद्यन्ते तत्र ब्रह्माणो भवन्ति । महाब्रह्माण ।
अभिभुवोदशशतवर्षवर्त्तिनस्तेषां सत्त्वानामध्यावरा प्रवरावरिष्टास्ते
तत्र स्थित्वा बुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रामन्ति । यथा तथागताऽर्हन्तः
सम्यक्सम्बुद्धान् अनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्य धर्मचक्रं प्रवर्त्तयन्ति ।
ते तां तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धान् धेषन्ते धर्मचक्रप्रवर्त्तनाय ।

अस्ति शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः एकजातिप्रतिबद्धाः ।
प्रज्ञापारमितायां चरन्त उपायकौशलेन प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते ।
द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थं
ध्यानं समापद्यन्ते । मैत्रौ समापद्यन्ते । करुणां समापद्यन्ते ।
सुदितां समापद्यन्ते । उपेक्षां समापद्यन्ते । आकाशाऽनन्त्याऽद्यतनं
समापत्तिं समापद्यन्ते । विज्ञानाऽनन्त्याऽद्यतनं समापत्तिं समापद्यन्ते ।
आकिञ्चन्याऽऽद्यतनं समापत्तिं समापद्यन्ते । नैवसंज्ञानासंज्ञाद्यतनं
समापत्तिं समापद्यन्ते । चत्वारिस्त्युपस्थानानि भावयन्ति । चत्वा-
रिसम्यक्प्रज्ञाणानि भावयन्ति । पञ्चेन्द्रियाणि भावयन्ति । सप्तबो-
ध्यङ्गानि भावयन्ति । आर्याऽष्टाङ्गमार्गं भावयन्ति । शून्यताऽऽनि-
मित्ताऽप्रणिहितान् समाधीन् समापद्यन्ते । न च तेषां वसेनोप-
पद्यन्त । ते समुखीभूतान् बुद्धान् भगवत्पाराय* तत्र ब्रह्मचर्यं
चरित्वा तुषितानां देवानां सभागतायां उपपद्यन्ते । ते तत्र

* पाराय इति युक्तम् ।

थावदायुः स्थित्वा अक्षीनेन्द्रियाः स्मृताः समग्रजानन्तोऽनेकैर्देवकोटी-
नियुतशतसहस्रैः परिवृताः पुरस्कृताः इक्षोपपत्तिं दर्शयित्वाऽनुत्तरां
सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्य धर्मचक्रं प्रवर्त्तयन्ति नाना बुद्धचेत्रेषु ।

अस्ति शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां लाभि-
नस्ते कामधातावुपपद्यन्ते । नाऽऽरूप्यधातावुपपद्यन्ते । ते बुद्धचेत्रेण
बुद्धचेत्रं संक्रामन्ति । तथागतानर्हतः सम्यक्सम्बुद्धान् सत्कुर्वन्तो
गुरुकुर्वन्तो मानयन्तः पूजयन्तः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां
लाभिनस्तेताभिरभिज्ञाभिर्विक्रीडन्तो बुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रा-
मन्ति । यत्र बुद्धचेत्रे न आवकयानस्य न प्रत्येकबुद्धयानस्य शब्दोऽपि
प्रज्ञायतेऽन्यत्र बुद्धयानात् ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां
लाभिनस्तेताभिरभिज्ञाभिर्विक्रीडमाना बुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रा-
मन्ति । यत्र बुद्धचेत्रेष्वपरिनिर्मितमायुष्ममाणं सत्त्वानां ।

अस्ति शारदतीपुत्रबोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षण्णामभिज्ञानां
लाभिनस्ते लोकधातुं संक्रामन्ति । यत्र न बुद्धशब्देन धर्मशब्देन
संघशब्देन तत्र गत्वा बुद्धस्य वर्णं भाषन्ते धर्मस्य संघस्य वर्णं
भाषन्ते ते च सत्त्वास्तेन बुद्धशब्देन संघशब्देन चित्तानि प्रसाद्य
यत्र बुद्धाभगवन्तस्तत्रोपपद्यन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-
मुपादाय चतुर्णां ध्यानानां चतुर्णामप्रमाणानां चतसृणामारूप्यस-
मापत्तीनां पञ्चानामभिज्ञानां लाभिनश्चतुर्णां स्मृत्युपस्थानानां चतुर्णां

सम्यक्प्रहाणानां चतुर्णामृद्धिपादानां पञ्चानामिन्द्रियाणां पञ्चानां
बलानां सप्तानां बोध्यज्ञानां आर्याष्टाङ्गस्य मार्गस्य दशानां तथा-
गतबलानां चतुर्णां वैशारद्यानां चतसृणां प्रतिमस्विदां महामैत्र्याः
महाकरुणयाः अष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्माणां नाभिनस्ते न कदा-
चित्कामधातावुपपद्यन्ते । न रूपधातावुपपद्यन्ते । नाऽऽरूपधाता-
वुपपद्यन्ते । तत्र च सत्त्वानामर्थं कुर्वन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्पारमितासु
चरन्तः प्रथमचित्तोत्पादेनैव बोधिसत्त्वन्याममवक्रामन्थवैवर्तिकभूमिं
वाऽनुप्राप्नुवन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पादे-
नैवाऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्बुध्यन्ते । अभिसम्बुध्य सधर्मचक्रं
प्रवर्त्याऽप्रमेयाणामसंख्येयानां सत्त्वानामर्थं कृत्वाऽनुपधिगेषे निर्वाण-
धातौ परिनिर्वाणन्ति । तेषां परिनिर्वाणानां कल्पं वा कल्पावशेषं
वा सद्बुद्धीस्तिष्ठति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पादेनैव
प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यन्ते । तेऽनेकैर्बोधिसत्त्वकोटीनियुतशत-
सहस्रैः सार्द्धं बुद्धचेष्टेण बुद्धचेष्टं संक्रामन्ति । बुद्धानां भगवतां
दर्शनाय सत्त्वपरिपाचनाय बुद्धचेष्टपरिशोधनाय । अस्ति शारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्त्यर्तुणां ध्यानानां
लाभिनश्चतुर्णामप्रमाणानां चतसृणामारूप्यसमापत्तीनां लाभिनस्ते-
तानि* ध्यानाप्रमाणारूप्यसमापत्तीरनेकविधं विक्रीडन्ति ।

* ता इति युक्तम् ।

यदुत प्रथमं ध्यानं समापद्यन्ते ततः प्रथमध्यानाद्भुत्याय निरोधसमा-
पत्तिं समापद्यन्ते । निरोधसमापत्तेर्युत्याय द्वितीयं ध्यानं समापद्यन्ते ।
द्वितीयात् ध्यानाद्भुत्याय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते । निरोध-
समापत्तेर्युत्याय तृतीयं ध्यानं समापद्यन्ते । तृतीयात् ध्यानाद्भु-
त्याय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते । निरोधसमापत्तेर्युत्याय
चतुर्थं ध्यानं समापद्यन्ते । चतुर्थात् ध्यानाद्भुत्याय निरोधसमापत्तिं
समापद्यन्ते । निरोधसमापत्तेर्युत्यायाऽऽकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समा-
पद्यन्ते । आकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनाद्व्युत्याय निरोधसमापत्तिं समा-
पद्यन्ते । निरोधसमापत्तेर्युत्याय विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समा-
पद्यन्ते । विज्ञानाऽऽनन्त्याऽऽयतनाद्व्युत्याय निरोधसमापत्तिं समा-
पद्यन्ते । निरोधसमापत्तेर्युत्यायाऽऽकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यन्ते ।
आकिञ्चन्याऽऽयतनाद्व्युत्याय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते । निरोध-
समापत्तेर्युत्याय नैव संज्ञानासंज्ञाऽऽयतनं समापद्यन्ते । नैव संज्ञाना-
संज्ञाऽऽयतनाद्व्युत्याय निरोधसमापत्तिं समापद्यन्ते । एवं खलु
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायाञ्चरन्तउपाय-
कौशलेन समान्वागतादमानि ध्यानानि अप्रमाणानि च समाधि-
समापत्तीश्च विष्कट्य समापद्यन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाश्चतुर्णां स्मृत्युपस्था-
नानां लाभिनश्चतुर्णां सम्यक्प्रहाणानां लाभिनश्चतुर्णामृद्धिपादानां
लाभिनः पञ्चानामिन्द्रियाणां लाभिनः पञ्चानां बलानां लाभिनः
सप्तानां बोध्यज्ञानां लाभिनः आर्याष्टाङ्गमार्गस्य लाभिनः चतुर्णां-
मार्यसत्यानां लाभिनः ध्यानानां लाभिनः चतुर्णामप्रमाणानां

लाभिनश्चतसृणामारुष्य समापत्तीनां लाभिनः अष्टानां विमोक्षाणां
लाभिनः नवानामनुपूर्वविहारसमापत्तीनां लाभिनः शून्यताऽऽनि-
मित्ताऽप्रणिहितविमोचमुखानां लाभिनः अभिज्ञानां लाभिनः
समाधीनां लाभिनः धारणीमुखानां लाभिनः दशानां तथागत-
बलानां लाभिनः चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिनः चतसृणां प्रति-
सम्बिदां लाभिनः अष्टादशानामावेणिकबुद्धधर्माणां लाभिनः त्रयाणां
विमोचमुखानां लाभिनः न च श्रोत-आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति । न
संक्रदागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । नाऽनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । नाऽह-
त्त्वमनुप्राप्नुवन्ति । न प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति । प्रज्ञापारमितायां
चरन्त उपाय कौशलेन परिगृहीताः आर्याऽष्टाऽङ्गमार्गं सत्त्वैभ्य उप-
दर्शयन्ति येन ते सत्त्वाः श्रोत आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति । संक्रदा-
गामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । अनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । अहत्त्वमनु-
प्राप्नुवन्ति । प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति । यच्छारदतीपुत्र आवकप्रत्ये-
कबुद्धानां फलप्राप्तिज्ञानं सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चान्तिः ।
इमे शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा अवैवर्तिकावेदितथा ।
येऽनया प्रज्ञापारमितयेवं विहरन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा ये षट्पारमिता
स्थित्वा तुषितभवनं शोधयन्ति । ते खलु पुनः शारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः भद्रकल्पिकावेदितव्याः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां
चरन्त चतुर्णां ध्यानानां लाभिनः चतुर्णामप्रमाणानां लाभिनः चत-
सृणामारुष्यसमापत्तीनां लाभिनः सप्तविंशतां बोधिपक्षाणां धर्माणां

लाभिनः षण्णामभिज्ञानां लाभिनो दशतथागतबलानां लाभिनः
चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिनः चतसृणां प्रतिसम्बिदां लाभिनः
अष्टादशाऽऽवेणिक बुद्धधर्माणां लाभिनः *तेऽत्राऽनुबोधायचरन्ति
चतुर्णां सत्यानां न च सत्यानि प्रतिविध्यन्ति । ते खलु पुनः शार-
दतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा एकजातिप्रतिबद्धावेदितव्याः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा षट्सु पारमितासु
चरन्तो लोकधातोलोकधातुं संक्रामन्ति । तत्र सत्त्वान् बोधौ समा-
दापयन्ति । बुद्धचेत्रञ्च परिशोधयन्ति । ते खलु पुनः शारदती-
पुत्रबोधिसत्त्वमहासत्त्वाः अप्रमेयै रसंख्येयैः कल्पैरनुत्तरां सम्यक्
सम्बोधिमभिसम्भोक्त्यन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु
स्थित्वानित्यमुद्युक्ताः सत्त्वानां कृते । ते न कदाचिदनर्थोपसंहितां
वाचमाभाषन्ते । नाऽन्यनर्थोपसंहितं कायवाङ्मनस्कर्मकुर्वन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु-
स्थित्वा स तत्रोद्युक्ताः सत्त्वानां कृते बुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रामन्ति ।
सत्त्वानां त्रीन पायपथां जिह्वन्तः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु
स्थित्वा दानपारमितायां पुरस्कृत्य सर्वसत्त्वानां सर्वसुखोपधान-
मुपसंहरन्ति । अन्नमन्त्रार्थिकेभ्यः पानं पानार्थिकेभ्यः यानं याना-
र्थिकेभ्यः पुष्यं पुष्यार्थिकेभ्यः गन्धं गन्धार्थिकेभ्यः मास्यं मास्यार्थि-
केभ्यः विलेपनं विलेपनार्थिकेभ्यः शय्यासनं शय्यासनार्थिकेभ्यः

लाभिनश्चतसृणामारूप्य समापत्तीनां लाभिनः अष्टानां विमोक्षाणां
 लाभिनः नवानामनुपूर्वविहारसमापत्तीनां लाभिनः शून्यताऽऽनि-
 मित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानां लाभिनः अभिज्ञानां लाभिनः
 समाधीनां लाभिनः धारणीमुखानां लाभिनः दशानां तथागत-
 बलानां लाभिनः चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिनः चतसृणां प्रति-
 सम्बिदां लाभिनः अष्टादशानामावेणिकबुद्धधर्माणां लाभिनः त्रयाणां
 विमोक्षमुखानां लाभिनः न च श्रोत-आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति । न
 सङ्गदागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । नाऽनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । नाऽह-
 त्तमनुप्राप्नुवन्ति । न प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति । प्रज्ञापारमितायां
 चरन्त उपाय कौशलेन परिगृहीताः आर्याऽष्टाऽङ्गमार्गं सत्त्वेभ्य उप-
 दर्शयन्ति येन ते सत्त्वाः श्रोत आपत्तिफलमनुप्राप्नुवन्ति । सङ्गदा-
 गामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । अनागामिफलमनुप्राप्नुवन्ति । अर्हत्त्वमनु-
 प्राप्नुवन्ति । प्रत्येकबोधिमनुप्राप्नुवन्ति । यच्छारदतीपुत्र आवकप्रत्ये-
 कबुद्धानां फलप्राप्तिज्ञानं सा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य ज्ञानिः ।
 इमे शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा अवैवर्त्तिकावेदितव्या ।
 येऽनया प्रज्ञापारमितयैवं विहरन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा ये षट्पारमिता
 सुस्थित्वा तुषितभवनं शोधयन्ति । ते खलु पुनः शारदतीपुत्र
 बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः भद्रकल्पिकावेदितव्याः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां
 चरन्त चतुर्णां ध्यानानां लाभिनश्चतुर्णामप्रमाणानां लाभिनश्चत-
 सृणामारूप्यसमापत्तीनां लाभिनः सप्तत्रिंशतां बोधिपक्षाणां धर्माणां

लाभिनः षण्णामभिज्ञानां लाभिनो दशतथागतबलानां लाभिन-
 चतुर्णां वैशारद्यानां लाभिनश्चतसृणां प्रतिस्मिदां लाभिनः
 अष्टादशाऽऽवेणिक बुद्धधर्माणां लाभिनः *तेऽत्राऽनुबोधायचरन्ति
 चतुर्णां सत्यानां न च सत्यानि प्रतिविध्यन्ति । ते खलु पुनः शार-
 दतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा एकजातिप्रतिबद्धावेदितव्याः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा षट्सु पारमितासु
 चरन्तो लोकधातोर्लोकधातुं संक्रामन्ति । तत्र सत्त्वान् बोधौ समा-
 दापयन्ति । बुद्धचेत्रञ्च परिशोधयन्ति । ते खलु पुनः शारदती-
 पुत्रबोधिसत्त्वमहासत्त्वाः अप्रमेयै रसंख्येयैः कल्पैरनुत्तरां सम्यक्
 सम्बोधिमभिसम्भोक्ष्यन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु
 स्थित्वानित्यमुद्युक्ताः सत्त्वानां कृते । ते न कदाचिदनर्थोपसंहितां
 वाचमाभाषन्ते । नाऽन्यनर्थोपसंहितं कायवाङ्मनस्कर्म्मकुर्वन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु
 स्थित्वा स तत्रोद्युक्ताः सत्त्वानां कृते बुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रामन्ति ।
 सत्त्वानां चीन पायपथां जिह्वन्तः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः षट्सुपारमितासु
 स्थित्वा दानपारमितायां पुरस्कृत्य सर्वसत्त्वानां सर्वसुखोपधान-
 सुपसंहरन्ति । अन्नमन्नाऽर्थिकेभ्यः पानं पानाऽर्थिकेभ्यः यानं याना-
 ऽर्थिकेभ्यः पुष्पं पुष्पाऽर्थिकेभ्यः गन्धं गन्धाऽर्थिकेभ्यः मास्यं मास्या-
 ऽर्थिकेभ्यः विलेपनं विलेपनाऽर्थिकेभ्यः शय्यासनं शय्यासनाऽर्थिकेभ्यः

वस्तु वस्तुार्थिकेभ्यः आभरणमाभरणाऽर्थिकेभ्यः प्राजीविकं प्राजी-
विकाऽर्थिकेभ्यः उपाश्रयमुपाश्रयाऽर्थिकेभ्यः कल्पिकजीवितपरि-
ष्कारानुपसंहरन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः ये षट् पारमिता-
सुस्थित्वा शीलपारमितां पुरस्कृत्य सत्त्वान् कायवाङ्मनः समरे-
प्रतिष्ठापयन्ति । अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वा ये षट्सु-
पारमितासु स्थित्वा चान्तिपारमितां पुरस्कृत्याक्रोधव्यापादे सत्त्वान्
प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु
स्थित्वा वीर्यपारमितां पुरस्कृत्य सर्वकुशलधर्माऽभियोगे सत्त्वान्
प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः ये षट्सु पारमितासु
स्थित्वा ध्यानपारमितां पुरस्कृत्य शमयैकाग्रतायां कामविवेके च
सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु
स्थित्वा प्रज्ञापारमितां पुरस्कृत्य यादृश एव तथागतवियहस्तादृश-
मात्मभावमभिनिर्माय नैरयिकाणां सत्त्वानां तिर्य्यग्योनिगतानां
सत्त्वानां यामलौकिकानां सत्त्वानां सर्वदुर्गतिसमतिक्रमाय धर्मं
देशयन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः ये षट्सुपारमितासु
स्थित्वा यादृशो बुद्धवियहस्तादृशमात्मभावमभिनिर्माय पूर्वस्थांदिशि
गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्यो धर्मं देशयन्ति ।

तथागतान् पर्युपासन्ते धर्मं च गृह्णन्ति । बोधिसत्त्वसंघश्च बुद्धचेत्र-
गुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा
उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्त्येकजा-
तिप्रतिबद्धाश्च बोधिसत्त्वमहासत्त्वास्तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते ।

दक्षिणस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य
सत्त्वेभ्यो धर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते धर्मं च गृह्णन्ति ।
बोधिसत्त्वसंघश्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु
निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि
निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वमहासत्त्वास्तत्र बुद्धचेत्रेषु
निष्पद्यन्ते । पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्रा-
ण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्यो धर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते । धर्मं च
गृह्णन्ति बोधिसत्त्वसंघश्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र
बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च
बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिबद्धाश्च बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः
तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । उत्तरस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि
बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्यो धर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते ।
धर्मं च गृह्णन्ति बोधिसत्त्वसंघश्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र
बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च
बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्त्येकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः
तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । उत्तरपूर्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालुको-
पमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वेभ्यो धर्मं देशयन्ति । तथागतान्

* प्रतिबद्धा इति ख, ग, घ, पुस्तकेषु पाठः एवं परत्र ।

पर्युपासन्ते । धर्मञ्च शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्ति । एकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । पूर्वदक्षिणस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वभ्योधर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते । धर्मञ्च शृण्वन्ति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्ति । एकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वभ्योधर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते धर्मञ्च शृण्वन्ति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्ति । एकजातिप्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । पश्चिमोत्तरस्यांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वभ्योधर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते । धर्मञ्च शृण्वन्ति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्ति । एकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । अधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वभ्योधर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते । धर्मञ्च शृण्वन्ति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च

पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्ति । एकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमानि बुद्धचेत्राण्युपसंक्रम्य सत्त्वभ्योधर्मं देशयन्ति । तथागतान् पर्युपासन्ते । धर्मञ्च शृण्वन्ति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यन्ति । ते तत्र बुद्धचेत्रेषु निर्मितानि गृहीत्वा उदारतराणि च विशिष्टतराणि च बुद्धचेत्राणि निष्पादयन्त्येकजाति प्रतिलब्धाश्च बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तत्र बुद्धचेत्रेषु निष्पद्यन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तोदात्रिंशतामहापुरुषलक्षणैः समन्वागताभूत्वा उत्तमैरपरिशुद्धैः सन्धियैः समन्वागता भवन्ति । ते स्तैः परिशुद्धैरात्मभावैर्व्यङ्गजनस्य प्रीतिप्रसादं जनयन्ति । ते च व्यङ्गजनस्य प्रियाश्च भवन्ति । मनापाश्च ते सत्त्वास्तेनैव चित्तप्रसादकुशलमूलेनाऽपूर्वेण त्रिभिर्धानैः परिनिर्व्वान्ति । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता कायपरिशुद्धौ शिचित्वं । वाक्यपरिशुद्धौ शिचित्वं । मनः परिशुद्धौ शिचित्वं ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु

* क्वचित् निर्मितानीति क्वचित् निमित्तानीति क्व च पुस्तके पाठः ।

† मनापाइति पाठः सर्वेषु पुस्तकेषु । शब्दोऽयं कस्मिंश्चिदर्थविशेषे पारिभाषिकः ।

चरन्तः उत्तमानौन्द्रियाणि प्रतिलभन्ते तैरुत्तमैरिन्द्रियैरात्मान-
मुत्कर्षयन्ति न परान् पंसयन्ति* ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-
मुपादाय दानपारमितायां शीलपारमितायाञ्च स्थित्वा न कदाचि-
द्हारिश्च गच्छन्ति । न दुर्गतिविनिपातं प्रपतन्ति । मावन्नाऽवैव-
र्त्तिकभूमिमनुप्राप्नुवन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रथमचित्तोत्पाद-
मुपादाय दशकुशलान् कर्म्मपथान् न जातुत्सृजन्ति । यावन्नाऽवैव-
र्त्तिकभूमिमनुप्राप्नुवन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः दानपारमितायां
शीलपारमितायाञ्च स्थित्वा राजानोभवन्ति चक्रवर्त्तिनः । ते दश-
कुशलेषु कर्म्मपथेषु सत्त्वान् प्रतिष्ठापयन्ति । दानेन च प्रियवद्यतया
सत्त्वान् संगृह्णन्ति ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः दानपारमितायां
शीलपारमितायाञ्च स्थित्वाऽनेकानि चक्रवर्त्तिराज्यानि परिगृह्णन्त्य-
नेकानि चक्रवर्त्तिराज्यशतसहस्राणि कारयन्ति । तत्र च स्थित्वा-
ऽनेकानि बुद्धकोटौशतसहस्रान्यारागयन्ति । तांश्च बुद्धान् भगवतः
सत्कुर्वन्ति गुरु कुर्वन्ति मानयन्ति पूजयन्ति सर्वोपकरणैः
सर्वपूजाभिद्युः ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु
स्थित्वा सत्त्वानां मिथ्यादृष्टिमथानां धर्माऽवभासं कुर्वन्ति । आत्मना

* पंसयन्ति, वाधन्ते इत्यर्थः सम्भाष्यते ।

च तेन धर्माऽवभासेन न कदाचिद्विरहिता भवन्ति । यावदनुत्तरां
सम्यक् सत्त्वोधिमभिसम्बुध्यन्ते । अयं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानामुदयोबुद्धधर्मे । तस्मात्तर्हि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता साऽवद्यानां कायवाङ्मनस्कर्म-
णामवकाशेन दातव्यः । एवमुक्ते आयुष्माञ्छारदतीपुत्रोभगवन्तमेत-
दवोचत् । कतमं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य साऽवद्यं काय-
कर्म्म साऽवद्यं वाक्कर्म्म साऽवद्यं मनः कर्म्म । भगवानाह । यदा
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं भवति । अयं कायो
येन कायारम्भं कुर्यात् । इयं वाग्यया वागारम्भं कुर्यात् । इदं मनो येन
मन आरम्भं कुर्यात् । अयं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
साऽवद्यकायवाङ्मनस्कर्मारम्भः । न हि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहा-
सत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् कायमुपलभते । न वाचमुपलभते ।
न चित्तमुपलभते । येन कायेन यथावाचा येन मनसा मात्सर्य-
चित्तमुत्पादयेत् दौःशील्यचित्तं व्यापादचित्तं कौशील्यचित्तं विक्षेप-
चित्तं दौर्घप्रज्ञचित्तमुत्पादयेत् नैवं शारदतीपुत्र वेदितव्यम् ।
यद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् कायदौष्टुल्यमुत्पाद-
येत् वाग्दौष्टुल्यमुत्पादयेत् मनोदौष्टुल्यमुत्पादयेत् नेदं स्थानं
विद्यते । तत्कस्य हेतोस्तथाहि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वाः
षट्सु पारमितासु चरन् कायदौष्टुल्यं शोधयति वाग्दौष्टुल्यं

* साऽवद्यं निन्दनीयं । नञपूर्वस्य वदेर्यप्रत्ययान्तोऽवद्यनिपातः गर्हणीयार्थः ।

† साऽवद्यं वाक्कर्म्म साऽवद्यं मनः कर्म्म ख पुस्तके ।

शोधयति मनोदौष्ट्यं शोधयति । इदं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य-
जनवद्यं कायकर्म अनवद्यं वाक्कर्म अनवद्यं मनस्कर्म । आह कथं
पुनर्भगवन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कायदौष्ट्यं शोधयति वाग्दौष्ट्यं
शोधयति मनोदौष्ट्यं शोधयति । भगवानाह यदा शारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो न कायमुपलभते न वाचमुपलभते न चित्त-
मुपलभते । एवं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः कायदौष्ट्यं
शोधयति वाग्दौष्ट्यं शोधयति मनोदौष्ट्यं शोधयति ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रथमचित्तोत्पाद-
मुपादाय दशकुशलान् कर्मपथान् समादाय वर्तते । न आवकचित्तं
वा प्रत्येकबुद्धचित्तं वोत्पादयति । सततसमितच्चाऽस्य सर्वसत्त्वेषु
महाकरुणचित्तं प्रत्युपस्थितं भवति । एवं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
कायदौष्ट्यं वाग्दौष्ट्यं मनोदौष्ट्यं परिशुद्धमिति वदामि ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां
चरन्तो बोधिसत्त्वमार्गं परिशोधयमानाः दानपारमितायां चरन्ति ।
शीलपारमितायां चरन्ति । चान्तिपारमितायां चरन्ति ।
वीर्यपारमितायां चरन्ति । ध्यानपारमितायां चरन्ति । आह
कतमोभगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बोधिमार्गः । भगवानाह ।
यदा शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
न कायमुपलभते । न वाचमुपलभते । न चित्तमुपलभते । न
दानपारमितामुपलभते । न शीलपारमितामुपलभते । न चान्ति-
पारमितामुपलभते । न वीर्यपारमितामुपलभते । न ध्यानपार-
मितामुपलभते । न प्रज्ञापारमितामुपलभते । न आवकयानमुप-

लभते । न प्रत्येकयानमुपलभते । न सम्यक् समुद्भयानमुपलभते ।
अथ शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बोधिमार्गः । यदुत
सर्वधर्माऽनुपलभतो* अनायूहानियूहता । अनेन शारदतीपुत्र
मार्गेण बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तो गच्छन्ति ।
ते न शक्यां केनचिदवमर्दितुं । आह कथं चरन्तो भगवन् बोधि-
सत्त्वामहासत्त्वाः अनवमर्द्या भवन्ति । भगवानाह । यदा बोधि-
सत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्तो न रूपं मन्यन्ते न वेदनां
मन्यन्ते न संज्ञां मन्यन्ते न संस्कारान् मन्यन्ते न विज्ञानं मन्यन्ते
चक्षुरूपमपि न मन्यन्ते । श्रोत्रशब्दानपि न मन्यन्ते । घ्राणगन्धा-
नपि न मन्यन्ते । जिह्वारसानपि न मन्यन्ते । कायस्पर्शानपि न
मन्यन्ते । मनोधर्मानपि न मन्यन्ते । पृथिवीधातुं न मन्यन्ते ।
अग्निधातुं न मन्यन्ते । तेजोधातुं न मन्यन्ते । वायुधातुं न मन्यन्ते ।
आकाशधातुं न मन्यन्ते । विज्ञानधातुं न मन्यन्ते । चक्षुर्धातुं न
मन्यन्ते । रूपधातुं न मन्यन्ते । चक्षुर्विज्ञानधातुं न मन्यन्ते ।
श्रोत्रधातुं न मन्यन्ते । शब्दधातुं न मन्यन्ते । श्रोत्रविज्ञानधातुं न
मन्यन्ते । घ्राणधातुं न मन्यन्ते । गन्धधातुं न मन्यन्ते । घ्राणविज्ञान-
धातुं न मन्यन्ते । जिह्वाधातुं न मन्यन्ते । रसधातुं न मन्यन्ते ।
जिह्वाविज्ञानधातुं न मन्यन्ते । कायधातुं न मन्यन्ते । स्पर्शव्य-
धातुं न मन्यन्ते । कायविज्ञानधातुं न मन्यन्ते । मनोधातुं न

* सर्वधर्मानुपलभते इति ख, ग, घ पाठः ।

† शक्याः इति युक्तं प्रतिभाति ।

मन्यन्ते । धर्मधातुं न मन्यन्ते । मनोविज्ञानधातुं न मन्यन्ते । प्रतीत्यसमुत्पादं न मन्यन्ते । दानं न मन्यन्ते । शीलं न मन्यन्ते । ज्ञानिं न मन्यन्ते । वीर्यं न मन्यन्ते । ध्यानं न मन्यन्ते । प्रज्ञां न मन्यन्ते । अध्यात्मशून्यतां न मन्यन्ते । वहिर्द्विशून्यतां न मन्यन्ते । अध्यात्मवह्निर्द्विशून्यतां न मन्यन्ते । शून्यताशून्यतां न मन्यन्ते । महाशून्यतां न मन्यन्ते । परमाऽर्थशून्यतां न मन्यन्ते । संस्कृतशून्यतां न मन्यन्ते । असंस्कृतशून्यतां न मन्यन्ते । अत्यन्तशून्यतां न मन्यन्ते । अनवराऽयशून्यतां न मन्यन्ते । अनवकारशून्यतां न मन्यन्ते । प्रकृतिशून्यतां न मन्यन्ते । सर्वधर्मशून्यतां न मन्यन्ते । खलचणशून्यतां न मन्यन्ते । अनुपलम्भशून्यतां न मन्यन्ते ।

* हेतुपनिबन्धनस्य च संग्राहकसूत्रम् । “उत्पादादा तथागतानामनुत्पादादास्थितैवैषां धर्माणां धर्मताधर्मस्थितिताधर्मनियामकता च प्रतीत्य समुत्पादाऽनुलोमतेति ।” तथागतानां बुद्धानां मते धर्माणां कार्यकारणरूपाणां या धर्मता कार्यकारणभावरूपा एषोत्पादादनुत्पादादास्थिता । यस्मिन् सति यदुत्पद्यते तत्तस्य कारणस्य कार्यमिति धर्मतेत्यस्य विवरणम् । धर्मस्य कार्यस्य कार्यस्य कारणानतिक्रमेण स्थितिः । धर्मस्य कारणस्य कार्यं प्रतिनियामकता । न त्वयं कार्यकारणभावस्त्वेतन्मन्तरेण न सम्भवतीत्यत उक्तं कारणे सति तत्प्रतीत्य प्राप्यसमुत्पादेऽनुलोमता अनुसारिता या सैव धर्मता उत्पादादनुत्पादादा धर्माणां स्थिता । न वाऽत्र कश्चित्तनोऽधिष्ठातोपलभ्यते इति सूत्रार्थः । यथा प्रतीत्य समुत्पादस्य हेतुपनिबन्धः । वीजादङ्गुरोऽङ्गुरात्काण्डं काण्डान्नालो नालादूर्ध्वस्ततः पुष्पं ततः फलमिति :— सर्वदर्शनसंग्रहः ।

अभावशून्यतां न मन्यन्ते । स्वभावशून्यतां न मन्यन्ते । अभावस्वभावशून्यतां न मन्यन्ते । चत्वारि सत्युपस्थानानि न मन्यन्ते । चत्वारि सम्यक् प्रज्ञापानि न मन्यन्ते । चतुरष्टद्विपादान् न मन्यन्ते । पञ्चेन्द्रियाणि न मन्यन्ते । सप्तबोध्यज्ञानि न मन्यन्ते । आर्याऽष्टाङ्गमार्गं न मन्यन्ते । चत्वार्यार्यसत्यानि न मन्यन्ते । चत्वारिध्यानानि न मन्यन्ते । चत्वार्यप्रमाणानि न मन्यन्ते । चतस्रश्चरुष्यसमापत्तीर्न मन्यन्ते । अष्टौविमोक्षान् मन्यन्ते । नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीर्न मन्यन्ते । शून्यतां न मन्यन्ते । आनिमित्तं न मन्यन्ते । अप्रणिहितं न मन्यन्ते । अभिज्ञां न मन्यन्ते । धारणीमुखानि न मन्यन्ते । दश तथागतबलानि न मन्यन्ते । चत्वारि वैशारद्यानि न मन्यन्ते । चतस्रः प्रतिमस्विदो न मन्यन्ते । महामैत्रौ न मन्यन्ते । महाकरुणां न मन्यन्ते । अष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्धधर्मान् न मन्यन्ते । श्रोतप्रापत्तिफलं न मन्यन्ते । सङ्गदागामिफलं न मन्यन्ते । अनागामिफलं न मन्यन्ते । अर्हत्वं न मन्यन्ते । प्रत्येकबोधिं न मन्यन्ते । मार्गाऽऽकारजतां न मन्यन्ते । सर्व्वाऽऽकारजतां न मन्यन्ते । अनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिं न मन्यन्ते । संसारं न मन्यन्ते । निर्व्वाणं न मन्यन्ते । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षड्भिः पारमिताभिर्व्विवर्द्धन्ते । न च केनचिदवमर्हन्ते ।

अस्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः षट्सु पारमितासु स्थित्वा सर्वज्ञज्ञानं परिपूरयन्ति । येन ज्ञानेन समत्वागता न जालपायेषूपपद्यन्ते । न मनुष्यदारिद्र्यमनुभवन्ति । न तथारूप-

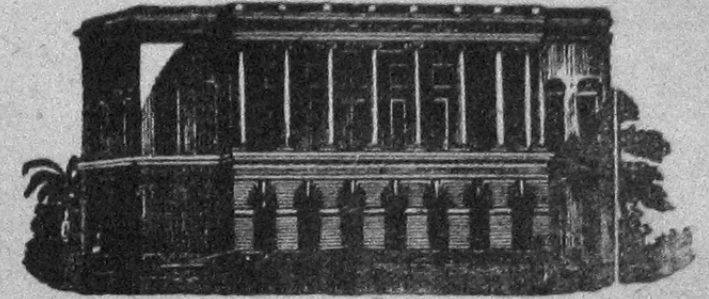
मात्मभावं परिगृह्णन्ति येनात्मभावेन निन्दनीया भवन्ति
सदेवमानुषाऽसुरस्य लोकस्य । अथायुष्माञ्कारदतीपुत्रोभगवन्तमे-
तदवोचत् । कतमं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य सर्वज्ञज्ञानं येन
ज्ञानेन समन्वागताबोधिसत्त्वामहासत्त्वा न जालपाथेषूपपद्यन्ते । न
मनुष्यदारिद्र्यमनुभवन्ति । न तथारूपमात्मभावं परिगृह्णन्ति
येनात्मभावेन निन्दनीयो भवति सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य ।

भगवानाह । येन शारदतीपुत्र ज्ञानेन समन्वागतो बोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः पूर्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
गङ्गानदीवालुकोपमां स्थागतानर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति ।
धर्मञ्च शृणोति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुण्यूहांश्च पश्यति । येन
ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो दक्षिणस्थांदिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्थागतानर्हतः
सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्र-
गुण्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः
पश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदी-
वालुकोपमां स्थागतानर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च
शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुण्यूहांश्च पश्यति । येन
ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वोमहासत्त्व उत्तरस्थांदिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमां स्थागतानर्हतः
सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च शृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्ध-
चेत्रगुण्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो-
महासत्त्व उत्तरपूर्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु

गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति ।
धर्मञ्च गृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति ।
येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दक्षिणपूर्वस्थांदिशि
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागता-
नर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च गृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च
बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वो दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति ।
धर्मञ्च गृणोति । बोधिसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन
ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पश्चिमोत्तरस्थांदिशि
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागता-
नर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च गृणोति । बोधिसत्त्व-
संघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वोऽधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
गङ्गानदीवालुकोपमां स्तथागतानर्हतः सम्यक् समुद्भान् पश्यति ।
धर्मञ्च गृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति ।
येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उपरिष्ठादिशि गङ्गा-
नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु गङ्गानदीवालुकोपमांस्तथागतानर्हतः
सम्यक् समुद्भान् पश्यति । धर्मञ्च गृणोति । बोधिसत्त्वसंघञ्च
बुद्धचेत्रगुणव्यूहांश्च पश्यति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वो न बुद्धसंज्ञामुत्पादयति । न संघसंज्ञामुत्पादयति । न
श्रावकसंज्ञामुत्पादयति । न प्रत्येकबुद्धसंज्ञामुत्पादयति । न

बोधिसत्त्वसंज्ञामुत्पादयति । न बुद्धसंज्ञामुत्पादयति । (२) नात्म-
संज्ञामुत्पादयति । न परसंज्ञामुत्पादयति । न बुद्धचेतसंज्ञामु-
त्पादयति । येन ज्ञानेन समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दानपार-
मितायां चरति न दानपारमितामुपलभते । शीलपारमितायां
चरति न शीलपारमितामुपलभते । क्षान्तिपारमितायां चरति न
क्षान्तिपारमितामुपलभते । वीर्यपारमितायां चरति न वीर्य-
पारमितामुपलभते । ध्यानपारमितायां चरति न ध्यानपारमिता-
मुपलभते । प्रज्ञापारमितायां चरति न प्रज्ञापारमितामुपलभते ।
अध्यात्मशून्यतां भावयति नाऽध्यात्मशून्यतामुपलभते । वहिर्द्वी-
शून्यतां भावयति न वहिर्द्वीशून्यतामुपलभते । अध्यात्मवह्निर्द्वी-
शून्यतां भावयति नाऽध्यात्मवह्निर्द्वीशून्यतामुपलभते । शून्यताशून्यतां
भावयति न शून्यताशून्यतामुपलभते । महाशून्यतां भावयति न
महाशून्यतामुपलभते । परमार्थशून्यतां भावयति न परमार्थ-
शून्यतामुपलभते । संस्कृतशून्यतां भावयति न संस्कृतशून्यतामुप-
लभते । असंस्कृतशून्यतां भावयति नाऽसंस्कृतशून्यतामुपलभते ।
अत्यन्तशून्यतां भावयति नाऽत्यन्तशून्यतामुपलभते । अनवराऽय-
शून्यतां भावयति नाऽनवराऽयशून्यतामुपलभते । अनवकारशून्यतां
भावयति नाऽनवकारशून्यतामुपलभते । प्रकृतिशून्यतां भावयति न
प्रकृतिशून्यतामुपलभते । सर्वधर्मशून्यतां भावयति न सर्वधर्म-
शून्यतामुपलभते । खलक्षणशून्यतां भावयति न खलक्षणशून्यता-
मुपलभते । अनुपलम्भशून्यतां भावयति नाऽनुपलम्भशून्यतामुप-
लभते । अभावशून्यतां भावयति नाऽभावशून्यतामुपलभते ।

BIBLIOTHECA INDICA :

A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKSPUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1025.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ŚATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 4.

CALCUTTA :

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1902.

of these works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

na Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	8
Kaustubhe, Fasc. 1	...	0	6
(Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4	2
na, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III,	...	7	8
I, IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	1	14
(Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	0	12
āṇḍilya, (English) Fasc. 1	...	2	4
Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	1	14
(Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	10	0
lātā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc.	...	1	14
t) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1	2
Vol. I, Fasc. 1-3	...	1	8
(Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	2	4
prāna, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	0	6
of Candidevi, Fasc. 1	...	6	0
Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ 2/ each	...	2	4
na, Fasc. 1-6	...	1	8
rojanaparamita, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	19	14
intāmani (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18,	...	1	2
1-10 @ /6/ each	...	2	4
rajna-parimita Part I Fasc. 1-3 @ /6/	...	4	14
English) Fasc. 1-3	...	5	10
of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-16 @ /6/ each	...	1	2
Chāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc.	...	1	8
Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
(Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	4	8
lāti Kālasāra Vol. I, Fasc. 1-4	...	10	8
(Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	3	6
sc. 1-4	...	2	4
) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	2
ara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	5	10
(Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	1	2
English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	4	8
, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each...	...	4	14
adipōdyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-6 @ /6/	...	1	2
...	...	1	14
...	...	5	4
...	...	2	4
...	...	0	10
...	...	2	4
...	...	0	10

स्वभावशून्यतां भावयति न स्वभावशून्यतामुपलभते । अभाव-
स्वभावशून्यतां भावयति नाऽभावस्वभावशून्यतामुपलभते । चत्वारि-
स्त्युपस्थानानि भावयति न स्तुत्युपस्थानान्युपलभते । चत्वारि-
सम्यक्प्रहाणानि भावयति न च *सम्यक्प्रहाणान्युपलभते ।
चतुरश्रद्विपादान् भावयति नर्द्धिपादानुपलभते । पञ्चेन्द्रियाणि
भावयति न चेन्द्रियाण्युपलभते । पञ्चवलानि भावयति न च
बलान्युपलभते । सप्त बोध्यङ्गानि भावयति न च बोध्यङ्गान्युपलभते ।
आर्याष्टाङ्गमार्गं भावयति नाऽऽर्याष्टाङ्गमार्गमुपलभते । आर्य-
सत्यानि भावयति न चार्यसत्यान्युपलभते । ध्यानानि भावयति न
च ध्यानान्युपलभते । अप्रमाणानि भावयति न चाऽप्रमाणान्युप-
लभते । आरूप्यसमापत्तीर्भावयति न चारूप्यसमापत्तीरुपलभते ।
अष्टौ विमोक्षान् भावयति न चाऽष्टौ विमोक्षानुपलभते । नवाऽनु-
पूर्वविहारसमापत्तीर्भावयति न च नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तीरुप-
लभते । शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि भावयति न
च शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्युपलभते । अभिज्ञां
भावयति न चाऽभिज्ञामुपलभते । समाधीन् भावयति न च समा-
धीनुपलभते । धारणीमुखानि भावयति न च धारणीमुखान्युपल-
भते । दश तथागतवलानि भावयति न च तथागतबलान्युपलभते ।
चत्वारिवैशारद्यानि भावयति न च वैशारद्यान्युपलभते । चतस्रः
प्रतिशब्दिदोभावयति न च प्रतिशब्दिदुपलभते । महामैत्रीं
भावयति न च महामैत्रीमुपलभते । महाकरुणां भावयति न च

* क्वचिन्न इति क्वचिन्न च इति पाठोदृश्यते ।

यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तत्परीक्ष्य देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तदप्रमाणदृष्ट्या देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तद्वृत्तहा देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तद-
वृत्तहा देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तद-
चक्षुस्तदतपा देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यं
चक्षुस्तत्सुदृशा देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
दिव्यं चक्षुस्तत् सुदर्शना देवा न प्रजानन्ति । यद्बोधिसत्त्वस्य महा-
सत्त्वस्य दिव्यं चक्षुस्तदकनिष्ठा देवा न प्रजानन्ति ।

येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पूर्व-
स्थान्दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं
प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो
दक्षिणस्थान्दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां
च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः पश्चिमायां दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोक-
धातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा
समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्तरस्थां दिशि गङ्गानदीवाल्मी-
कोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन
चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उत्तरपूर्वस्थां दिशि गङ्गा-
नदीवाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति ।
येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पूर्वदक्षिणस्थां
दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं

प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो
दक्षिणपश्चिमायां दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु
सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा समन्वागतो
बोधिसत्त्वो महासत्त्वः पश्चिमोत्तरस्थां दिशि गङ्गानदीवाल्मीकोप-
मेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन चक्षुषा
समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽधस्तादिशि गङ्गानदीवाल्मीकोप-
मेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । येन दिव्येन
चक्षुषा समन्वागतो बोधिसत्त्वो महासत्त्व उपरिष्ठादिशि गङ्गानदी-
वाल्मीकोपमेषु लोकधातुषु सत्त्वानां च्युतोपपादं प्रजानाति । इयं
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दिव्यचक्षुःपरिशुद्धिः ।

आह । कतमा भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञाचक्षुः-
परिशुद्धिः । भगवानाह । येन शारदतीपुत्र चक्षुषा समन्वागतो
बोधिसत्त्वो महासत्त्वः संस्कृतोऽसंस्कृतो वा कुशलो वा ऽकुशलो वा
सावद्यो वा ऽनवद्यो वा संक्लेशो वा निःक्लेशो वा लौकिको वा
लोकोत्तरो वा साश्रवो वा ऽनाश्रवो वा तद्धर्मं न प्रजानाति ।
येन प्रज्ञाचक्षुषा न कश्चिद्धर्मोऽदृष्टो ऽश्रुतो ऽविज्ञातो भवेत् ।
इयं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञाचक्षुःपरिशुद्धिः ।

आह । कतमा बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य धर्मचक्षुःपरिशुद्धिः ।
भगवानाह । इह शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वो धर्मचक्षुषा
प्रजानात्ययं पुद्गलः अद्भुतानुसारी अयं पुद्गलो धर्मानुसारी अयं
पुद्गलः शून्यताविहारी । अस्य पुद्गलस्य शून्यताविमोक्षमुखेन
पञ्चेन्द्रियाण्युत्पत्त्यन्ते । पञ्चभिरिन्द्रियैः आनन्तर्यसमाधिं प्रपद्यत्या-

नन्तर्येण समाधिना विमुक्तिज्ञानदर्शनमुत्पादयिष्यति । विमुक्ति-
ज्ञानदर्शनेन चोणि संयोजनानि प्रहास्यन्ति* सत्कायदृष्टिं
विचिकित्सां शीलव्रतपरामर्शम् । अयमुच्यते पुङ्गवः श्रोतआपन्नः ।
स भावनामार्गं प्रतिलभ्य कामरागव्यापादतनुत्वं करोत्ययं
पुङ्गवः सकृदागामी । स तेनैव मार्गेणाऽधिमात्रभावितेन काम-
रागव्यापादप्रहाणमागमिष्यत्ययं पुङ्गवोऽनागामी । स तेनैव
मार्गेणाधिमात्रभावितेन रूपरागमाख्यरागमविद्यां मानौद्धत्यञ्च
प्रहास्यत्ययं पुङ्गवोऽर्हन् । अयमानिमित्तविहारो । अस्य पुङ्गवस्य
नानिमित्तेन विमोचमुखेन पञ्चेन्द्रियाण्युत्पत्यन्ते । पञ्चभिरिन्द्रियै-
रानन्तर्यसमाधिं प्रक्ष्यत्यानन्तर्येण समाधिना विमुक्तिज्ञानदर्शन-
मुत्पादयिष्यति । विमुक्तिज्ञानदर्शनेन चोणि संयोजनानि प्रहा-
स्यति । सत्कायदृष्टिं विचिकित्सां शीलव्रतपरामर्शमयमुच्यते
पुङ्गवः श्रोत आपन्नः । स भावनामार्गं प्रतिलभ्य कामरागव्यापा-
दतनुत्वं करोत्ययं पुङ्गवः सकृदागामी । स तेनैव मार्गेणाधि-
मात्रभावितेन कामरागव्यापादप्रहाणमागमिष्यत्ययं पुङ्गवोऽना-
गामी । स तेनैव मार्गेणाऽधिमात्रभावितेन रूपरागमाख्यरागम-
विद्यां मानौद्धत्यञ्च प्रहास्यत्ययं पुङ्गवोऽर्हन् । अयमप्रणिहितविहारो
अस्य पुङ्गवस्यान् प्रणितेन विमोचमुखेन पञ्चेन्द्रियाण्युत्पत्यन्ते ।
पञ्चभिरिन्द्रियैरानन्तर्यसमाधिं प्रक्ष्यन्ति । आनन्तर्येण समाधिना
विमुक्तिज्ञानदर्शनमुत्पादयिष्यति । विमुक्तिज्ञानदर्शनेन चोणि

* प्रहास्यति, - इति पाठः समीचीनः प्रतिभाति ।

संयोजनानि प्रहास्यति । सत्कायदृष्टिं विचिकित्सां शीलव्रतपरा-
मर्शमयमुच्यते पुङ्गवः श्रोतआपन्नः । स भावनामार्गं प्रतिलभ्यकाम
रागव्यापादतनुत्वं करोत्ययं पुङ्गवः सकृदागामी । स
तेनैव मार्गेणाधिमात्रभावितेन कामरागव्यापादप्रहाणमागमिष्यत्ययं
पुङ्गवोऽनागामी । स तेनैव मार्गेणाधिमात्रभावितेन रूपरागमाख्य
रागमविद्यां मानौद्धत्यञ्च प्रहास्यत्ययं पुङ्गवोऽर्हन् । इयं शारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य धर्मचक्षुःपरिशुद्धिः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वो जानाति । यत्कि-
ञ्चित् समुदयधर्मं सर्व्वं तं निरोधधर्मं विदित्वा श्रद्धादीनि
पञ्चेन्द्रियाणि प्राप्नोतीत्यं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
धर्मचक्षुःपरिशुद्धिः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वो धर्मचक्षुषा जाना-
त्ययं प्रथमचित्तोत्पादिको बोधिसत्त्वो महासत्त्वो दानपारमितायां
चरति । शीलपारमितायां चरति । चान्तिपारमितायां चरति ।
वीर्य्यपारमितायां चरति । ध्यानपारमितायां चरति । प्रज्ञापार-
मितायां चरति । ततः श्रद्धेन्द्रियेण वीर्य्येन्द्रियेण समन्वागत उपाय-
कौशलेन सञ्चिन्त्याऽऽत्मभावं परिग्रहीष्यति । कुशलमूलोपसम्भवेन
चायं बोधिसत्त्वो महासत्त्वः चत्रियमहाशालकुलेषूपपत्स्यन्ते । ब्राह्मण
महाशालकुलेषूपपत्स्यन्ते । गृहपतिमहाशालकुलेषूपपत्स्यन्ते । चातु-
र्म्महाराजकायिकेषु देवेषूपपत्स्यन्ते । चायस्तिंगेषु देवेषूपपत्स्यन्ते ।
यामेषु देवेषूपपत्स्यन्ते । तुषितेषु देवेषूपपत्स्यन्ते । निर्म्माणरतिषु
देवेषूपपत्स्यन्ते । परनिर्म्मितवशवर्त्तिषु देवेषूपपत्स्यन्ते । स तत्र

स्थिता सत्त्वान् परिपाचयिष्यति सर्वसुखोपधानेन च तान् प्रत्युप-
स्थास्यति । बुद्धचेत्रं परिशोधयिष्यति । तथागतानर्हतः सम्यक्
सम्बुद्धानारागयिष्यति सत्करिष्यति । गुरुकरिष्यति । मानयिष्यति ।
पूजयिष्यति । न च आवकभूमौ वा प्रत्येकबुद्धभूमौ वा पतिष्यति ।
अयं बोधिसत्त्वो महासत्त्वो न निवर्तते यावदनुत्तरां सम्यक् सम्बो-
धिमभिसम्भोस्यते । इदमपि शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य
परिशुद्धं धर्मचक्षुः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वो जानात्ययं बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वो व्याकृतो नुत्तरायां सम्यक् सम्बोधौ । अयं न व्याकृतः ।
अयं नियतः । अयमनियतः । इमे व्याकरिष्यन्ति । इमे न व्याक-
रिष्यन्ति । इमे अवैवर्त्तिकाः इन्द्रियलब्धाः । इमे नाऽवैवर्त्तिका-
नेन्द्रियप्रतिलब्धाः । अस्याऽभिज्ञाः परिपूर्णाः । अस्य न परिपूर्णाः ।
अयं बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽभिज्ञाभिः परिपूर्णभिः पूर्वस्थां दिशि
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक्
सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति । गुरुकरोति । मानयति ।
पूजयति । दक्षिणस्थां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन्
गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्क-
रोति । गुरुकरोति । मानयति । पूजयति । पश्चिमायां दिशि
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक्
सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति । गुरुकरोति । मान-
यति । पूजयति । उत्तरस्थां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोक-
धातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते ।

सत्करोति । गुरुकरोति । मानयति । पूजयति । उत्तरपूर्वस्थां
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः
सम्यक् सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति । गुरुकरोति ।
मानयति । पूजयति । पूर्वदक्षिणस्थां दिशि गङ्गानदीवालुकोप-
मान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानारागयति ।
पर्युपास्ते । सत् करोति । गुरुकरोति । मानयति । पूजयति ।
दक्षिणपश्चिमायां दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा
तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति ।
गुरुकरोति । मानयति । पूजयति । पश्चिमोत्तरस्थां दिशि
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक्
सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति । गुरुकरोति ।
मानयति । पूजयति । अधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान्
लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक् सम्बुद्धानारागयति ।
पर्युपास्ते । सत्करोति । मानयति । पूजयति । उपरिष्ठादिशि
गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् गत्वा तथागतानर्हतः सम्यक्
सम्बुद्धानारागयति । पर्युपास्ते । सत्करोति । मानयति । पूजयति ।
अयमभिज्ञाः प्रतिलिप्यन्ते अयं न प्रतिलिप्यते । अयं चान्तिं
प्रतिलिप्योऽयं न चान्तिं प्रतिलिप्यः । अयमिन्द्रियप्रतिलिप्योऽयं
नेन्द्रियप्रतिलिप्यः । अस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य परिशुद्धं बुद्धचेत्रं
भविष्यति । अस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य बुद्धचेत्रं न परिशुद्धं
भविष्यति । अयं बोधिसत्त्वो महासत्त्वो महाप्रणिधानोऽयं न महा-
प्रणिधानः । अनेन सत्त्वाः परिपाचिताः अनेन सत्त्वा न परि-

पाशिताः । अस्य बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दशसु दिक्षु गङ्गानदी-
वालुकोपसेषु लोकधातुषु बुद्धाभगवन्तोवर्णं भाषन्ते । अस्य न वर्णं
भाषन्ते । इमे बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः बुद्धानां भगवतामसत्त्वस्या-
यिनो भविष्यन्ति । इमे नामत्त्वस्यायिनः । अस्य बोधिसत्त्वस्य
महासत्त्वस्य बोधिप्राप्तस्यायुरपरिमितं भविष्यति । अस्य परिमितं ।
अस्य प्रभाषोषोभिर्नुसंधञ्चापरिमितोभविष्यति । अस्य परिमितः ।
अस्य बोधिसत्त्वस्याऽनुत्तरां सम्यक् समुद्धस्य बोधिसत्त्वसंघो
भविष्यति । अस्य न भविष्यति । अयं दुष्करं चरिष्यत्ययं न
चरिष्यति । अयं चरमभविकोऽयं न चरमभविकः । अयं
बोधिमण्डे निषत्स्यति नाऽयं निषत्स्यति । एषां बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानां मारा भविष्यन्ति । नैषां भविष्यन्ति । एवं खलु
शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां परिशुद्धं धर्मचक्षुः ।

आह कतमं पुनर्भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य परिशुद्धं
बुद्धचक्षुः । भगवानाह । यच्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वो
बोधिचित्ताऽनुत्तरं वज्रोपमं समाधिं समापद्य सर्वाकारज्ञतामनु-
प्राप्नोति । दशभिस्तथागतबलैः समन्वागतो भवति । चतुर्भिर्वैशा-
रक्षैः समन्वागतो भवति । अष्टादशभिरावेणिकैर्बुद्धधर्मैः समन्वा-
गतो भवति । महासैश्या समन्वागतो भवति । महाकरुणया समन्वा-
गतो भवति । महासुदितया समन्वागतो भवति । महोपेक्षया
समन्वागतो भवति । अनावरणेन च बुद्धविमोक्षेण समन्वागतो
भवति । तदस्य चक्षुर्येन चक्षुषा बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन सर्वाकारं
नास्ति किञ्चिददृष्टमश्रुतममतमविज्ञातं । इदं शारदतीपुत्र बोधि-

सत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽनुत्तरां सम्यक् सम्बोधिमभिमम्वुद्धस्य परिशुद्धं
बुद्धचक्षुः ।

एवं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन पञ्च चक्षूषि
परिशोधयितुकामेन प्रतिलब्धुकामेन च षट्सु पारमितासु योगः
करणीयः । तत्कस्य हेतोः । तथाहि । शारदतीपुत्र षट्सु पार-
मितासु सर्वकुशलधर्मा अन्तर्गताः सर्वश्रावकधर्माश्च । सर्वप्रत्येक-
बुद्धधर्माश्च । ये खलु ते शारदतीपुत्र सम्यग्वदन्तोवदेयुः सर्व-
कुशलधर्मसंग्रह इति प्रज्ञापारमितान्ते सम्यग्वदन्तो वदेयुः ।
तत्कस्य हेतोः । जनयित्रौ शारदतीपुत्र प्रज्ञापारमितैषां पञ्चानां
चक्षुषां । एषु च पञ्चसु चक्षुषु बोधिसत्त्वमहासत्त्वाः शिञ्जित्वा-
ऽनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिमम्वुद्ध्यन्ते । अस्यां शारदतीपुत्र प्रज्ञा-
पारमितायां चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽभिज्ञापारमितां प्रति-
लभते । सोऽनेकविधमृद्धिविधिं प्रत्यनुभवति । इमामेव पृथिवीं
कम्पयत्येकोऽपि भूत्वा वज्रधा भवति । वज्रधाऽपि भूत्वा एको
भवति । आविर्भवति तिरोभावमपि प्रत्यनुभवति । तिरः कुड्यं
तिरः प्राकारं तिरः पर्वतमण्यसंज्ञां कायेन गच्छति । तद्यथाऽपि
नामाकाशे पर्य्येकेन क्रामति । तद्यथाऽपि नाम शकुनिः पृथि-
व्यामण्युन्मज्जति न निमज्जनं करोति । तद्यथाऽपि नामोदके-
ऽनुदकेऽप्यभियानेन गच्छति । तद्यथाऽपि नाम पृथिव्यां धूमायते
प्रज्वलत्यपि । तद्यथाऽपि नाम महानग्निस्कन्धः । इमावपि सूर्या-
चन्द्रमसावेवं महद्विकावेवं महानुभावावेवं महेशाख्यौ पाणिना

परामार्गं ब्रह्मलोकं कायेन वशं वर्तयति तथाचक्षुर्वा न मन्यते ।
 तथा हि समृद्धिं* नोपलभते यथा मन्येत स्वभावशून्यतामुपादाय
 स्वभावाऽनुत्पादतामुपादाय । स चेतनामपि नोत्पादयति ।
 चक्षुः वा चक्षुर्वाभिनिर्हारेण वाऽन्यत्र सर्वज्ञतामनसिकारात् । एवं
 खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
 चक्षुर्विधिसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । स दिव्येन
 श्रोत्रधातुना विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेनोभयाञ्जब्दान् शृणोति
 यदुत दिव्यान् वा मानुष्यान् वा । न च तेन दिव्येन श्रोत्र
 धातुना मन्यते अहं शब्दान् शृणोमीति । तथा हि स श्रोत्रं
 शब्दांश्च नोपलभते स्वभावशून्यतामुपादाय स्वभावाऽनुत्पादता-
 मुपादाय । स चेतनामपि नोत्पादयति दिव्यश्रोत्रधातावन्यत्र
 सर्वज्ञतामनसिकारात् । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो-
 महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् दिव्यश्रोत्रधातुसाक्षात्क्रिया-
 ऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । स परसत्त्वानां परपुङ्गवानां चेतसैव
 चित्तं यथाभूतं प्रजानाति । स सारागचित्तं स रागचित्तमिति
 यथाभूतं प्रजानाति । स विगतरागं चित्तं विगतरागं चित्तमिति
 यथाभूतं प्रजानाति । स सदोषचित्तं सदोषचित्तमिति यथाभूतं
 प्रजानाति । विगतदोषं चित्तं विगतदोषं चित्तमिति यथाभूतं
 प्रजानाति । समोहं चित्तं समोहं चित्तमिति यथाभूतं प्रजा-
 नाति । विगतमोहं चित्तं विगतमोहं चित्तमिति यथाभूतं
 प्रजानाति । सत्त्वचित्तं सत्त्वचित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति ।

* स चक्षुर्मिति युक्तः पाठः ।

विगतदृष्ट्यं चित्तं विगतदृष्ट्यं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति ।
 सोपादानं चित्तं सोपादानं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति ।
 अनुपादानं चित्तमनुपादानं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति ।
 विक्षिप्तचित्तं विक्षिप्तचित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । परीक्षितं
 चित्तं परीक्षितं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । विपुलं चित्तं
 विपुलं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । महद्गतं चित्तं महद्गतं
 चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । अप्रमाणं चित्तमप्रमाणं चित्त-
 मिति यथाभूतं प्रजानाति । समाहितं चित्तं समाहितं
 चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । असमाहितं चित्तमसमाहितं
 चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । विविक्तं चित्तं विविक्तं
 चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । अविविक्तं चित्तमविविक्तं चित्त-
 मिति यथाभूतं प्रजानाति । साऽऽश्रवं चित्तं साऽऽश्रवं चित्तमिति
 यथाभूतं प्रजानाति । अनाश्रवं चित्तमनाश्रवं चित्तमिति यथाभूतं
 प्रजानाति । साऽङ्गणं चित्तं साऽङ्गणं चित्तमिति यथाभूतं प्रजा-
 नाति । अनङ्गणं चित्तमनङ्गणं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति ।
 सेत्तरं चित्तं सेत्तरं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । अनुत्तरं
 चित्तमनुत्तरं चित्तमिति यथाभूतं प्रजानाति । तेन च परचि-
 त्तज्ञानेन न मन्यते । तथाहि तच्चित्तमचित्तमचिन्त्यतामुपादाय ।
 सोऽहं प्रजानामीति न मन्यते । तथाहि स तच्चित्तं नोपलभते
 येन मन्येत स्वभावशून्यतामुपादाय । स्वभावविविक्ततामुपादाय ।
 स्वभावाऽनुत्पादतामुपादाय । स चित्तज्ञानचेतनामपि नोत्पादयति ।
 न चित्तज्ञानाऽभिनिर्हारचेतनामन्यत्र सर्वज्ञतामनसिकारात् । एवं

खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्तः प्रज्ञापारमितायां चरन् सर्वसत्त्वचित्तचरितसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । सोऽनेकविधपूर्वनिवासोऽनुस्मृतिसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । एकमपि चित्तमनुस्मरति यावच्चित्तशतमप्यनुस्मरति । एकमपि दिवसमनुस्मरति यावद्विषमशतमप्यनुस्मरति । एकमपि मासमनुस्मरति यावन्मासशतमप्यनुस्मरति । एकमपि वर्षमनुस्मरति यावद्वर्षशतमप्यनुस्मरति । एकमपि कल्पमनुस्मरति यावत् कल्पशतमप्यनुस्मरति । यावदनेकान्यपि कल्पशतान्यनुस्मरति । अनेकान्यपि कल्पसहस्रान्यनुस्मरति । अनेकान्यपि कल्पशतसहस्रान्यनुस्मरति । अनेकान्यपि कल्पकोटीनियुतशतसहस्रान्यनुस्मरति ।

अत्राहमेवंनामैवंगोत्र एवंजातिरेवमाहार एवंचिरस्थितिकः एवमायुःपर्यन्तः सोऽहं ततश्च्युतः सन्नचोपपन्नः । यावत्ततश्च्युत इहोपपन्नः इति । साकारं सोऽहं सनिर्देशमात्मनः परेषाञ्जानेकविधं पूर्वनिवासमनुस्मरति । तेन च पूर्वनिवासोऽनुस्मृतिसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानेन न मन्यते । तथाहि तज्ज्ञानमज्ञानमचिन्त्यतामुपादाय । सोऽहं प्रजानामीति न मन्यते । तथाहि स तदेव ज्ञानं नोपलभते येन मन्येत । स्वभावशून्यतामुपादाय स्वभावविविक्ततामुपादाय । स्वभावाऽनुत्पादतामुपादाय स चेतनामपि नोत्पादयति । अनुस्मृतिज्ञानेनान्यत्र सर्वज्ञतामनसिकारात् । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्तः प्रज्ञापारमितायां चरन् पूर्वनिवासोऽनुस्मृतिसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । स दिव्येन चक्षुषा विगुह्येनाऽतिक्रान्तमानुषेण सत्त्वान् पश्यति । च्यव-

मानानुपपद्यमानान् सुवर्णान् दुर्बर्णान् हीनान् प्रणीतान् सुगतान् दुर्गतान् यथाकर्मोपगतान् सत्त्वान् विजानाति । अमी भवन्तः सत्त्वाः कायदुश्चरितेन समन्वागताः वाग्दुश्चरितेन समन्वागताः मनोदुश्चरितेन समन्वागताः । आर्यानामपवादकाः मिथ्यादृष्टयस्तद्धेतोस्तत्प्रत्ययं कायस्य भेदादपायदुर्गतिविनिपातं नरकेषूपपद्यन्ते । अमी पुनर्भवन्तः कायसुचरितेन समन्वागताः वाक्सुचरितेन समन्वागताः मनःसुचरितेन समन्वागताः आर्यानामनपवादकाः सम्यग्दृष्टयस्तद्धेतोस्तत्प्रत्ययं कायस्य भेदात् सुगतौ स्वर्गलोके देवेषूपपद्यन्ते इति समन्ताद्दृशु दिक्षु सर्वलोकधातुषु धर्मधातुपरमे लोके आकाशधातुपर्यवसाने षड्गति*कानां च्युतोपपादं यथाभूतं प्रजानाति । तेन च न मन्यते । तथाहि तच्चक्षुरचक्षुरचिन्त्यतामुपादाय । सोऽहं पश्यामीति न मन्यते । तथाहि स तदेव चक्षुर्नोपलभते येन मन्येत । स्वभावशून्यतामुपादाय स्वभावविविक्ततामुपादाय स्वभावाऽनुत्पादतामुपादाय । स दिव्यचक्षुश्चेतनामपि नोत्पादयति । न दिव्यचक्षुरभिनिर्हारचेतनामन्यत्र सर्वाकारज्ञता मनसिकारात् । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महामत्तः प्रज्ञापारमितायाञ्चरन् दिव्यचक्षुःसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । न च आवकभूमिं वा प्रत्येकबुद्धभूमिं वाऽनुप्राप्नोति । न किञ्चिद्भूमिं पश्यति योऽनुत्तरां सम्यक् सम्वोधिमभिसम्बुध्यते । स तथाऽभिज्ञया वज्रोपमं समाधिमधिगम्य सर्ववासनाऽनुसन्धि क्लेशप्रहाणं कुरुते । न च तथाऽऽवच्छेदज्ञानसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञया मन्यते ।

* षड्गति गतानामिति । ख, ग, घ पाठ ।

तथाहि तज्ज्ञानमज्ञानमचिन्त्यभूत् । अहं प्रज्ञानामीति न मन्यते ।
 तथाहि स तामेवाऽऽश्रवचयज्ञानसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञां नोपलभते ।
 यथा मन्यते । स्वभावशून्यतामुपादाय । स्वभावविविक्ततामुपादाय ।
 स्वभावाऽनुत्पादतामुपादाय । स आश्रवचयज्ञानचेतनामपि नोत्पा-
 दयति । नाऽऽश्रवचयसाक्षात्क्रियाऽभिज्ञाज्ञानाऽभिनिर्हरचेतनाम-
 न्यत्र सर्वाऽऽकारज्ञतामनसिकारात् । एवं खलु शारदतीपुत्र बो-
 धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् स आश्रवचयसाक्षात्क्रि-
 याऽभिज्ञाज्ञानमभिनिर्हरति । एवञ्च पुनः शारदतीपुत्र बोधि-
 सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् षडभिज्ञाः परिपूरयति ।
 वर्द्धतेऽनुत्तरया सम्यक्सम्बोधा । सन्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वा-
 महासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां चरन्तो दानपारमितायां स्थित्वा
 सर्वाऽऽकारज्ञतायाः पन्थानं शोधयन्ति । अत्यन्तशून्यतया अनव-
 गृहीतचित्ततामुपादाय । सन्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः
 ये प्रज्ञापारमितायां चरन्तः शीलपारमितायां स्थित्वा सर्वाकार-
 ज्ञतायाः पन्थानं शोधयन्ति । अत्यन्तशून्यतया आपत्यनध्यापत्ति-
 तामुपादाय । सन्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये प्रज्ञा-
 पारमितायां चरन्तः चान्तिपारमितायां स्थित्वा सर्वाकारज्ञतायाः
 पन्थानं शोधयन्त्यत्यन्तशून्यतया अचोभणतामुपादाय । सन्ति शार-
 दतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये प्रज्ञापारमितायां चरन्तः वीर्य-
 पारमितायां स्थित्वा सर्वाकारज्ञतायाः पन्थानं शोधयन्त्यत्यन्तशून्य-
 तथा कायिकचेतसिकवीर्याऽसंसनतामुपादाय । सन्ति शारदती-
 पुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः ये प्रज्ञापारमितायां चरन्तो ध्यानपार-

मितायां स्थित्वा सर्वाकारज्ञतायाः पन्थानं शोधयन्त्यत्यन्तशून्यतया
 अविचित्रचित्ततामुपादाय । सन्ति शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः
 ये प्रज्ञापारमितायां चरन्तः प्रज्ञापारमितायां स्थित्वा सर्वा-
 कारज्ञतायाः पन्थानं शोधयन्त्यत्यन्तशून्यतया दौःप्रज्ञचित्ताऽनु-
 पलब्धितामुपादाय । एवं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञा-
 पारमितायां चरन्तः षट्सु पारमितासु स्थित्वा सर्वाकारज्ञतायाः
 पन्थानं शोधयन्त्यत्यन्तशून्यतया अनागमनागमनतामुपादाय ।
 अपरिग्रहतामुपादाय । दानं परिग्रहतामुपादाय प्रज्ञयते । शील-
 मशुचितामुपादाय प्रज्ञयते । चान्तिं* चोभणतामुपादाय प्रज्ञ-
 यते । वीर्यं कुसौदतामुपादाय प्रज्ञयते । समाधिरसमाहितमुपा-
 दाय प्रज्ञयते । प्रज्ञां दुःप्रज्ञतामुपादाय प्रज्ञयते । स तीर्ण इति
 न मन्यते । अतीर्ण इति न मन्यते । स दाता इति न मन्यते ।
 अदाता इति न मन्यते । शीलवानिति न मन्यते । दुःशील इति
 न मन्यते । चान्तिं सम्पन्न इति न मन्यते । क्रोधन इति न
 मन्यते । आरब्धवीर्य इति न मन्यते । कुसौद इति न मन्यते ।
 समाहित इति न मन्यते । असमाहित इति न मन्यते । प्राज्ञ-
 इति न मन्यते । दुःप्रज्ञ इति न मन्यते । आक्रुष्ट इति न
 मन्यते । वन्दित इति न मन्यते । सत्कृत इति न मन्यते । असत्-
 कृत इति न मन्यते । तत्कस्य हेतोः । न हि शारदतीपुत्र
 अनुत्पाद आक्रुष्टोवेति मन्यते वन्दितोवेति मन्यते । सत्कृतो वेति

मन्यते । असत्कृतोवेति मन्यते । तत् कस्य हेतोः । तथाहि प्रज्ञापारमिता सर्वमन्यतां* समुच्छिनन्ति । इह शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतो ये गुणाभवन्ति । तेन श्रावकप्रत्येकबुद्धानां संविद्यन्ते । स दमान् गुणान् परिपूरयन् सत्त्वांश्च परिपारयन्ति । बुद्धचेत्रञ्च परिशोधयन्ति । सर्वाकार-ज्ञताञ्चाऽनुप्राप्नोति ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् सर्वसत्त्वानामन्तिके समचित्ततामुत्पादयति । सर्वसत्त्वानामन्तिके समचित्ततामुत्पाद्य सर्वधर्मसमतां प्रतिलभते । स सर्वधर्मसमतां प्रतिलभ्य सर्वसत्त्वान् सर्वधर्मसमतायां प्रतिष्ठापयति । स दृष्ट एव धर्मे बुद्धानां भगवतां प्रियो भवति । मनापञ्च । सर्व बोधिसत्त्वानाञ्च सर्वश्रावकाणाञ्च प्रत्येकबुद्धानाञ्च प्रियो भवति । मनापञ्च । स यत्र यत्रोपपद्यमान उपपद्यते तत्र तत्र न जात चक्षुषा श्रमनापाणि रूपाणि पश्यति । न श्रोत्रेणाऽमनापान् शब्दान् शृणोति । न घ्राणेनाऽमनापान् गन्धान् जिघ्रति । न जिह्वयाऽमनापाचमानास्वादयति । न कायेनाऽमनापान् स्पर्शान् स्पृशति । न मनसाऽमनापान् धर्मान् विजानाति । एवं खलु शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न परिहीयतेऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।

अस्मिन् खलु पुनः प्रज्ञापारमितानिर्देशे निर्दिश्यमाने त्रीणि भिन्नगुणानि यथाप्रावृत्तैश्वर्यैर्भगवन्तमभिच्छादयन्ति स्म । अनु-

* सर्वमन्यतानास्ममुच्छिनन्तीति । ख, ग, घ पाठः ।

त्तरायां सम्यक्सम्बोधौ चित्तमुत्पादयन्ति स्म । अथ खलु भगवांस्तस्यां वेलायां स्मितं प्रादुरकार्षीत् । अथाऽऽयुष्मानानन्द उत्थायाऽऽमनादेकांसमुत्तरामङ्गं कृत्वा दक्षिणजानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाऽञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययः स्मितस्याऽऽविष्करणे । नाऽहेतुकं नाऽप्रत्ययं तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धाः स्मितमाविष्कुर्वन्ति । एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तमानन्दमेतदवोचत् । एतान्यानन्द त्रीणि भिन्नगुणानि एकषष्ठे कल्पे महाकेतुनामानस्तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धाः लोके उत्पत्त्यन्ते । तारकोपमे कल्पे तएत इतश्च्युताः समाना अत्रोभ्यस्य तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य बुद्धचेत्रे उपपत्त्यन्ते । षष्ठ्या च देवपुत्र सहस्रैः कामावचरैरनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधौ चित्तान्युत्पादितानि । तानि च मैत्रेयं तथागतमर्हन्तं सम्यक्सम्बुद्धमारागयिष्यन्ति । तत्रैव च ब्रह्मचर्यं चरिष्यन्ति । स च मैत्रेयस्तथागतस्तान् व्याकरिष्यत्यनुत्तरायां सम्यक्सम्बोधाविति । अथ बुद्धाऽनुभावेन तस्मिन् समये ताश्चतस्रः पर्षद इति निषन्ना एव पूर्वस्थां दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । दक्षिणस्थां दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । पश्चिमायां दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । उत्तरस्यान्दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । उत्तरपूर्वस्यान्दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । पूर्वदक्षिणस्यान्दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । दक्षिणपश्चिमायान्दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । पश्चिमोत्तरस्यान्दिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । अधस्तादिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । उपरिष्ठादिशि बुद्धसहस्रं पश्यन्ति स्म । न च तान् बुद्धचेत्र

गुणबूहानिह सहायां लोकधातौ पश्यन्ति स्म । यान् बुद्धचेचगुण-
बूहांस्तेषां बुद्धानां भगवतां तेषु लोकधातुषु पश्यन्ति स्म । अथ
ततः पर्वदो दशप्राणिसहस्राणि प्रणिधानमकार्षुः । वयं कर्म तथा
करिष्यामो येन कर्मणा कृतेनाऽत्र बुद्धचेचेषूपपत्स्याम इति । अथ
भगवांस्तेषां कुक्षपुत्रानां आशयं विदित्वा स्मितं प्रादुरकार्षीत् ।

अथायुष्माननन्द उत्थायाऽऽसनादेकांसमुत्तरासङ्गं कृत्वा दक्षिण-
जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य येन भगवांस्तेनाऽञ्जलिं प्रणम्य
भगवन्तमेतद्वोचत् । को भगवन् हेतुः कः प्रत्ययः स्मित-
स्याऽऽविष्करणे । नाहेतु नाऽप्रत्ययं बुद्धाभगवन्तः स्मितमाविष्कुर्व-
न्ति । भगवानाह । पश्यसि त्वमानन्देमानि दश प्राणिसहस्राणि ।
आह । पश्यामि भगवन् । भगवानाह । एतान्यानन्द दश प्राणि
सहस्राणि इतश्च्युत्वा तत्र बुद्धचेचेषूपपत्स्यन्ते । न च जातु विरहिता
भविष्यन्ति तथागतैरर्हद्भिः सम्यक्सम्बुद्धैस्ततः पश्चाद्व्यूहराजनामा-
नस्तथागता अर्हन्तः सम्यक्सम्बुद्धालोके भविष्यन्ति । अथायुष्मान्
शारदतीपुत्र आयुष्मांश्च महामौद्गल्यायन आयुष्मांश्च सुभृतिरायु-
ष्मांश्च पूर्णोमैत्रायणीपुत्र आयुष्मांश्च महाकाश्यप एतेचान्ये च स
वज्रला अभिजाताऽभिजाताभिचवो बोधिसत्त्वाश्च महासत्त्वाभिचु-
भिचुत्पुपासकोपासिकाश्च भगवन्तमेतद्वोचन् । महापारमितेयं
भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । उदार-
पारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता ।
अग्न्यपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापा-
रमिता । विजिह्वपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां

यदुत प्रज्ञापारमिता । वरपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महा-
सत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । प्रवरपारमितेयं भगवन् बोधि-
सत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । प्रणीतपारमितेयं
भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । अनु-
त्तरपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापा-
रमिता । निरुत्तरपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
यदुत प्रज्ञापारमिता । असमपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । असमसमपारमितेयं भगवन्
बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । असदृशपारमि-
तेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता ।
अनुपमपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत
प्रज्ञापारमिता । आकाशपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महा-
सत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । स्वलक्षणशून्यतापारमितेयं भगवन्
बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । सर्वधर्मशून्यता-
पारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापार-
मिता । अभावस्वभावशून्यतापारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता । सर्वगुणपरिपूरिपारमितेयं
भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता ।
सर्वगुणसमत्वागतपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां
यदुत प्रज्ञापारमिता । अनवमृद्यपारमितेयं भगवन् बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानां यदुत प्रज्ञापारमिता ।

अथ हि भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वै-

रसमसमन्दानं दत्तं दीयते दास्यते । तेनाऽसमसमदानपारमिता
परिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते* । तेनाऽसमसम आत्मभावः
प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसमसमस्य धर्मस्य लाभि-
नोजाताभवन्ति भविष्यन्ति यदुताऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।

अत्र भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्विधिस्त्वैर्महासत्त्वैरसम-
समं शीलं रक्षितं रक्षन्ति रक्षिष्यन्ति† । तेनाऽसमसमशीलपार-
मिता परिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते । तेनाऽसमसमआत्म-
भावः प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसमसमस्य धर्मस्य
लाभिनोजाताभवन्ति भविष्यन्ति यदुताऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।

अत्र भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्विधिस्त्वैर्महासत्त्वैरसम-
समचान्तिर्भाविता भाव्यते भाविष्यते । तेनाऽसमसमाचान्तिपार-
मिता परिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते । तेनाऽसमसमआत्म-
लाभः प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसमसमस्य धर्मस्य
लाभिनोजाताभवन्ति भविष्यन्ति यदुताऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।
अत्र भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्विधिस्त्वैर्महासत्त्वैरसमसमं
वीर्यमारब्धं आरभ्यते आरप्यते । तेनाऽसमसमा वीर्यपारमिता
परिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते । तेनाऽसमसमआत्मभावः
प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसमसमस्य धर्मस्य लाभि-
नोजाताभवन्ति भविष्यन्ति । यदुताऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।
अत्र भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्विधिस्त्वैर्महासत्त्वैरसमसमा-

* परिपूरयिष्यते इति ख, ग, घ पाठः एवं परत्र ।

† रक्ष्यते रक्षिष्यते इति युक्तं प्रतिभाति ।

निधानानि उत्पादितानि उत्पाद्यन्ते उत्पादयिष्यन्ते । तेनाऽस-
मसमाधानपारमितापरिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते । तेना-
ऽसमसमआत्मभावः प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसम-
समस्य धर्मस्य लाभिनोजाताभवन्ति भविष्यन्ति यदुताऽनुत्तरायाः
सम्यक्सम्बोधेः । अत्र भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरद्भिर्विधिस्त्वै-
र्महासत्त्वैरसमसमा प्रज्ञाभाविता भाव्यते भाविष्यते । तेनाऽसमसमा
प्रज्ञापारमिता परिपूरिता परिपूर्यते परिपूरयिष्यते । तेनाऽसमसम-
आत्मभावः प्रतिलब्धः प्रतिलभ्यते प्रतिलप्यते । तेनाऽसमसमस्य धर्मस्य
लाभिनोजाताभवन्ति भविष्यन्ति यदुताऽनुत्तरायाः सम्यक्सम्बोधेः ।

अत्रैव भगवन् प्रज्ञापारमितायां चरन् असमसमस्य रूपस्य
लाभौ जातः असमसमायावेदनाया लाभौ जातः असमसमायाः
संज्ञायालाभौ जातः असमसमानां संस्काराणां लाभौ जातः । असम-
समस्य विज्ञानस्य लाभौ जातः । असमसमां बोधिमभिसम्बुद्धाऽसमसमं
धर्मचक्रं प्रवर्तितवान् ।

अतीता अपि बुद्धाभगवन्तोऽत्रैव प्रज्ञापारमितायां चरन्तो-
ऽसमसमस्य रूपस्य लाभिनोजाताः । असमसमाया वेदनाया लाभि-
नोजाताः । असमसमायाः संज्ञायालाभिनोजाताः असमसमानां
संस्काराणां लाभिनोजाताः । असमसमस्य विज्ञानस्य लाभिनोजाताः ।
असमसमां बोधिमभिसम्बुद्धाऽसमसमं धर्मचक्रं प्रवर्तितवन्तः ।

अनागता अपि बुद्धाभगवन्तोऽत्रैव प्रज्ञापारमितायां चरन्तो-
ऽसमसमस्य रूपस्य लाभिनोजाताः भविष्यन्ति । असमसमायावेद-
नायालाभिनोभविष्यन्ति । असमसमायाः संज्ञायालाभिनोभवि-

यन्ति । असमसमानां संस्काराणां लाभिनोभविष्यन्ति । असमसस्य विज्ञानस्य लाभिनोभविष्यन्ति । असमसमां बोधिमभिसम्बुधाऽसमसमं धर्माचक्रं प्रवर्त्तयिष्यन्ति ।

प्रत्युत्पन्ना अपि बुद्धाभगवन्तोऽत्रैव प्रज्ञापारमितायां चरन्तोऽसमसस्य रूपस्य लाभिनोभवन्ति । असमसमायावेदनायाल्लभिनोभवन्ति । असमसमायाः संज्ञायाल्लभिनोभवन्ति । असमसमानां संस्काराणां लाभिनोभवन्ति । असमसस्य विज्ञानस्य लाभिनोभवन्ति । असमसमां बोधिमभिसम्बुधाऽसमसमं धर्माचक्रं प्रवर्त्तयिष्यन्ति ।

तस्मात्तर्हि भगवन् बोधिसत्त्वैर्महासत्त्वैः सर्वधर्माणां पारंगन्तुकामैः प्रज्ञापारमितायां योगः करणीयः । नमस्करणीयास्ते भगवन् बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः सदेवमानुषाऽसुरेण लोकेन येऽत्र प्रज्ञापारमितायां चरन्ति ।

एवमुक्ते भगवांस्तान् संबुद्धान् महाश्रावकान् तांश्च बोधिसत्त्वात् महासत्त्वानेतदवोचत् । एवमेतत् कुलपुत्राएवमेतत् यथा-तथा, यथा वदथ, नमस्करणीयास्ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः सदेवमानुषाऽसुरेण लोकेन येऽत्र प्रज्ञापारमितायां चरन्ति । तत्कस्य हेतोः बोधिसत्त्वं हि कुलपुत्रमहासत्त्वमागम्य मनुष्यलोकस्य लोके प्रादुर्भावोभवति । देवलोकस्य लोके प्रादुर्भावोभवति । क्षत्रियमहाशालकुलानां लोके प्रादुर्भावोभवति । ब्राह्मणमहाशालकुलानां लोके प्रादुर्भावोभवति । गृहपतिमहाशालकुलानां लोके प्रादु-

* महाशालो महागृहस्य इति मण्डुकोपनिषद्वाक्यम् ।

र्भावोभवति । राज्ञां चक्रवर्त्तिनां लोके प्रादुर्भावोभवति । चातुर्महाराजकायिकानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । चायत्तिशानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । यामानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । तुषितानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । निर्वाणरतौनां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । परनिर्मितवशवर्त्तिनां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । ब्राह्मकायिकानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । ब्रह्मपुरोहितानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । ब्रह्मपार्षद्यानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । महाब्रह्मणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । आभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । परीक्षाभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अप्रमाणभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । आभास्वराणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । शुभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । परीक्षशुभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अप्रमाणशुभानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । शुभकृत्त्वानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । वृहाणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । परीक्षवृहाणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अप्रमाणवृहाणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । वृहत्फलानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अवृहाणां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अतपानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । सुदृशानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । सुदर्शनानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । अकनिष्ठानां देवानां लोके प्रादुर्भावोभवति । श्रोतश्चापन्नानां लोके प्रादुर्भावोभवति । सकृदागामिनां लोके प्रादुर्भावोभवति ।

अनागामिनां लोके प्रादुर्भावोभवति । अर्हतां लोके प्रादुर्भावो-
भवति । प्रत्येकबुद्धानां लोके प्रादुर्भावोभवति । बोधिसत्त्वानां
महासत्त्वानां लोके प्रादुर्भावोभवति । तथागतानामर्हतां सम्यक्
सम्बुद्धानां लोके प्रादुर्भावोभवति । बोधिसत्त्वं हि कुलपुत्रा-
महासत्त्वमागम्य अस्य पानस्य यानस्य वस्त्राणां शय्याऽऽसनोपाशय-
प्राजौविकस्य मणिमुक्ताशङ्खशिलाप्रवालरजतजातरूपस्य लोके
प्रादुर्भावोभवति । यावन्ति कुलपुत्राः सत्त्वानां सुखोपधानानि
दिश्यानि च मानुषाणि च विषययोगसुखञ्च सर्व्वन्तत् कुलपुत्रा-
बोधिसत्त्वं महासत्त्वमागम्य । तत्कस्य हेतोर्बोधिसत्त्वो हि कुलपुत्रा-
बोधिसत्त्वचारिकां चरन् षट्सु पारमितासु स्खित्वा आत्मना च
दानं ददाति परांश्च दाने नियोजयति । आत्मना च शीलं रक्षति
परांश्च शीलेनियोजयति । आत्मना च चान्तिं भावयति । परांश्च
चान्त्यां नियोजयति । आत्मना च वीर्य्यमारभते परांश्च वीर्य्यनि-
योजयति । आत्मना ध्यानानुत्पादयति परांश्च ध्यानेनियोजयति ।
आत्मना च प्रज्ञां भावयति परांश्च प्रज्ञाभावनायां नियोजयति ।
बोधिसत्त्वं महासत्त्वमागम्य सत्त्वाः षट्सु पारमितासु चरन्ति । ते
षट्सु पारमितासु चरन्तः सत्त्वाः लौकिकलोकोत्तराः सम्यत्तीरतु-
प्राप्नुवन्ति । तस्मात्तर्हि कुलपुत्राः बोधिसत्त्वो महासत्त्वः सर्व्वसत्त्वानां
हितसुखाय प्रतिपन्नोभवति ।

अथ भगवांस्तस्यां बेलायां जिह्वेन्द्रियं सुखान्निर्णमय्य दमं
त्रिषाहस्रमहासाहस्रं लोकधातुं स्फुरतिस्म ।

अथ खलु ततो जिह्वेन्द्रियात् अनेकवर्णानानावर्णाश्चिधोनि-

स्फुरन्तिस्म । निश्चार्य्य पूर्व्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोक-
धातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । दक्षिणस्थांदिशि गङ्गानदी-
वालुकोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । पश्चि-
मायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन
स्फुरन्तिस्म । उत्तरस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन्
महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । उत्तरपूर्व्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालु-
कोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । पूर्व्वदक्षिणस्थां
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्ति
स्म । दक्षिणपश्चिमायांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन्
महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । पश्चिमोत्तरस्थांदिशि गङ्गानदीवा-
लुकोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्तिस्म । अधस्ता-
दिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् महताऽवभासेन स्फुरन्ति
स्म । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमान् लोकधातुन् महता-
ऽवभासेन स्फुरन्तिस्म ।

अथ खलु पूर्व्वस्थांदिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
अप्रमेयाअसंख्येयाबोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तं प्रभाव्यूहं दृष्ट्वा स्वकस्वकेषु
बुद्धचेत्रेषु बुद्धान् भगवतः परिपृच्छन्तिस्म । कस्याऽयं भगवन्ननु-
भावोयेनेमे लोकधातवः एवं महताऽवभासेन स्फुटाः । ते बुद्धा-
भगवन्तोऽवोचन् । एष कुलपुत्राः पश्चिमेदिग्भागे सहानाम लोक-
धातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक् सम्बुद्धस्तेनेमं जिह्वे-
न्द्रियं निर्णमय्य गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभासेन स्फुटाः
यदुत बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितादेशनतायै । दक्षि-

मुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनेमं जिह्वेन्द्रियं निर्णमय्य गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभासेन स्फुटाः । यदुत बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितादेशनतायै । पश्चिमोत्तरे दिग्भागे गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु अप्रमेयाअसंख्येयाबोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तं प्रभायूहं दृष्ट्वा स्वकस्वकेषु बुद्धचेष्टेषु बुद्धान् भगवतः परिपृच्छन्तिस्म । कस्याऽयं भगवन्ननुभावो येनेमे लोकधातव एवं महताऽवभासेन स्फुटाः । ते बुद्धाभगवन्तोऽवोचन् । एष कुलपुत्राः पूर्वदक्षिणेदिग्भागे सहानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनेमं जिह्वेन्द्रियं निर्णमय्य गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभासेन स्फुटाः । यदुत बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितादेशनतायै । अधस्तादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु अप्रमेयाअसंख्येयाबोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तं प्रभायूहं दृष्ट्वा स्वकस्वकेषु बुद्धचेष्टेषु बुद्धान् भगवतः परिपृच्छन्तिस्म । कस्याऽयं भगवन्ननुभावो येनेमे लोकधातव एवं महताऽवभासेन स्फुटाः । ते बुद्धाभगवन्तोऽवोचन् । एष कुलपुत्रा उपरिष्ठादिग्भागे सहानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनेमं जिह्वेन्द्रियं निर्णमय्य गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभासेन स्फुटाः । यदुत बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितादेशनतायै । उपरिष्ठादिशि गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु अप्रमेयाअसंख्येयाबोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तं प्रभायूहं दृष्ट्वा स्वकस्वकेषु बुद्धचेष्टेषु बुद्धान् भगवतः परिपृच्छन्तिस्म । कस्याऽयं भगवन्ननुभावो येनेमे लोकधातव एवं महताऽवभासेन स्फुटाः । ते

बुद्धाभगवन्तोऽवोचन् । एष कुलपुत्रा अधस्तादिग्भागे सहानाम लोकधातुस्तत्र शाक्यमुनिर्नाम तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनेमं जिह्वेन्द्रियं निर्णमय्य गङ्गानदीवालुकोपमालोकधातवोऽवभासेन स्फुटाः । यदुत बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितादेशनतायै ।

अथ खलु ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वास्तान् बुद्धान् भगवत एव माहुः । तत्र वयं भगवन् गमिष्यामस्तस्य भगवतः शाक्यमुनेस्तथागतस्यार्हतः सम्यक्सम्बुद्धस्य दर्शनाय वन्दनाय पर्युपासनाय । तेषाञ्च दशदिक्सन्निपतितानां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां दर्शनाय । तस्याश्च प्रज्ञापारमितायाः श्रवणाय । ते बुद्धाभगवन्तएवमाहुः । यस्येदानीं कुलपुत्राः कालं मन्यध्वे । अथ ते बोधिसत्त्वामहासत्त्वा दशभ्योदिग्भ्यस्तेषां तथागतानां मर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां पादाञ्जिरोभिर्वन्दित्वा सप्तकलः प्रदक्षिणीकृत्याऽनेकैः* प्रकारान् क्वचध्वजपताकाः पुष्पधूपगन्धमाल्यविलेपनचूर्णचौराणि सुवर्णरूपपुष्पाणि च गृहीत्वा महत्यात्थ्यताडाऽवचरसंगीत्या येन भगवाञ्छाक्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रामन्तिस्म । अथ चातुर्भुजाराजदेवास्त्रायस्त्रिंशायामास्तुषितानिर्माणरतयः परनिर्मितवशवर्त्तिनो ब्रह्मकायिका ब्रह्मपुरोहिता ब्रह्मपार्षद्या महाब्रह्मणः आभाः परीत्ताभाः अप्रमाणाभा आभास्त्रराः शुभाः परीत्तशुभाः अप्रमाणशुभाः शुभकत्तलाः वृहाः परीत्तवृहाः अप्रमाणवृहाः वृहत्फलाः । शुद्धा-

* अनेकैः प्रकारानिति पञ्चसु पुस्तकेषु पाठः । अनेकप्रकारा इति युक्तं ।

वासोऽहं ह्यश्रुताः सुदृशाः सुदर्शनाः अकनिष्ठा देवा दिव्यानि
 पुष्पमाल्यविलेपनधूपचूर्णानि दिव्यानुत्पलपद्मपुण्डरीकानि दिव्यानि
 मान्दारमहामान्दारकेशरतमालपचाणि गृहीत्वा येन भगवाञ्का-
 क्यमुनिस्तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धस्तेनोपसंक्रामन्ति स्म । अथ ते
 बोधिसत्त्वामहामत्वास्ते च देवास्ताभिः पुष्पमाल्य गन्धविलेपन चूर्ण-
 चीवरञ्च वधजपताकाभिर्भगवन्तं शाक्यमुनितथागतमर्हन्तं सम्यक्-
 सम्बुद्धमवकिरन्ति स्माऽभ्यवकिरन्ति स्म । अभिप्राकिरन्ति स्म । अथ
 तानि पुष्पादौन्युपरिवेहाय समभ्युदगम्याऽस्मिंस्त्रिसाहस्रे महासाहस्रे
 लोकधातौ पुष्पकूटाकारः संस्तितोऽभूत् । चतस्रश्चतुःस्रुणसमो-
 भागशः सुविभक्तोरमणौ यो मनोरमः । अथ ततः पर्वदः प्राणिकोटौ
 नियुतशतसहस्रान्युत्पाद्यासनेभ्यो येन भगवांस्तेनाऽञ्जलिं प्रणम्य भग-
 वन्तमेतदवोचत् । वयमपि भगवन्नागतेऽध्वन्येवं रूपाणां धर्माणां
 लाभिनो भवेमः । यथा रूपाणां तथागतोऽर्हन् सम्यक्सम्बुद्धः । एव-
 मेव श्रावकसंघं परिहारः मे । एवञ्च पर्वदिधर्म्मं देशयामः । यथा-
 तथागत एतर्हि धर्म्मं देशयति । अथ भगवांस्तेषामध्याशयं विदित्वा
 सर्वधर्म्माणाञ्चानुत्पादायाऽनिरोधायाऽनभिसंस्कारायाऽप्रादुर्भावाय ।
 चान्तिं विदित्वा स्मितं प्रादुरकार्षीत् । अथायुष्मानानन्द उत्थाया-
 सनादेकांशमुत्तरामङ्गं कृत्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठाप्य
 येन भगवांस्तेनाऽञ्जलिं प्रणम्य भगवन्तमेतदवोचत् । को भगवन् हेतुः
 कः प्रत्ययः स्मितस्याविष्करणे नाऽहेतुकं नाऽप्रत्ययं बुद्ध्वा भगवन्तः
 स्मितमाविष्कुर्वन्ति । भगवानाह । इत आनन्द पर्वदः प्राणिकोटौ
 नियुतशतसहस्रैरनुत्पत्तिकेषु धर्म्मेषु चान्तिः प्रतिलब्धा । एतेचा-

ऽनागतेऽध्वन्यष्टषष्ट्या कल्पकोटीभिर्विध्यन्ना पुथ्यनामापस्तथागताऽर्हन्तः
 सम्यक्सम्बुद्धा लोके भविष्यन्ति पुष्पाकरेकल्पे ।

इति शतसाहस्रिकाः प्रज्ञापारमितायाः

प्रथमः परिवर्तः ॥ ० ॥

अथ द्वितीयपरिवर्तः ।

अथ भगवानायुष्मन्तं सुभृतिमामन्त्रयते । प्रतिभातु ते सुभृते बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां प्रज्ञापारमितामारभ्य धार्म्यं कथां कर्तुं कथं बोधिसत्त्वामहासत्त्वाः प्रज्ञापारमितायां निर्यायुरिति । अथ तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां तेषाञ्च महाश्रावकाणां तेषाञ्च देवपुत्राणामेतदभूत् किं पुनरायुष्मान् सुभृतिस्तावत्केन प्रज्ञाप्रतिभानवलाधानसत्त्वाहेन बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितामुपदेक्ष्यति । अथ वा बुद्धाऽनुभावेनेति । अथायुष्मां सुभृतिर्बुद्धानुभावेन तेषां बोधिसत्त्वानां महासत्त्वानां तेषाञ्च महाश्रावकाणां तेषाञ्च देवपुत्राणां चेतसैव चेतः परितर्कमाज्ञायुष्मन्तं शारदतीपुत्रमामन्त्रयतेस्म । यत्किञ्चिदायुष्मञ्छारदतीपुत्र भगवतः श्रावकाभाषन्तेऽभिलपन्त्युदौरयन्ति । सर्व्वः स तथागतस्य पुरुषकारः । यश्च तथागतेन धर्म्मोद्देशितः सर्व्वः स धर्म्मतया अविबुद्धः । तस्मै कुलपुत्रास्तत्र धर्म्मदेशनायां शिचमाणास्तां धर्म्मतां माचात् कुर्वन्ति । तथागतएवैष शारदतीपुत्रोपाययोगेन बोधिसत्त्वेभ्योमहासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितामुपदेक्ष्यत्यविषयोऽत्रायुष्मञ्छारदतीपुत्र सर्व्वश्रावकप्रत्येकबुद्धानां बोधिसत्त्वेभ्यो महासत्त्वेभ्यः प्रज्ञापारमितामुपदेष्टुं । अथायुष्मान् सुभृतिर्भगवन्तमेतद्वोचत् । बोधि-

सत्त्वामहासत्त्वादिति भगवन्नुच्यते । कतमस्यैतद्धर्म्मस्याऽधिवचनं यदुत बोधिसत्त्वदिति प्रज्ञापारमितेति वा । नाऽहं भगवंस्तं धर्म्मं स मनुपश्यामि । यदुत बोधिसत्त्व इति प्रज्ञापारमितेति वा । सोऽहं भगवंस्तञ्च बोधिसत्त्वं ताञ्च प्रज्ञापारमितां तच्च बोधिसत्त्वनामाऽसमनुपश्यान् कतमं बोधिसत्त्वं कतमस्यां प्रज्ञापारमितायामववदिष्याम्यनुशासिष्यामि । एवमुक्ते भगवानायुष्मन्तं सुभृतिमेतद्वोचत् । 'नाममात्रमिदं सुभृते यदुत प्रज्ञापारमिता च बोधिसत्त्वश्च बोधिसत्त्वनाम च । तच्च नामनाऽध्यात्मं न वहिर्द्वानोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभृते सत्त्वः सत्त्वदिति नाम तच्च प्रज्ञप्तिमात्रं । यच्च प्रज्ञप्तिधर्म्मं तस्य नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्र संज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नामनाऽध्यात्मं न वहिर्द्वानोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभृते जीवो जीवदिति नाम तच्च नाम प्रज्ञप्तिमात्रं यच्च प्रज्ञप्तिधर्म्मं तस्य नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्र संज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नामनाऽध्यात्मं न वहिर्द्वानोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभृते जन्तुर्जन्तुरिति नाम तच्च प्रज्ञप्तिमात्रं तच्च प्रज्ञप्तिधर्म्मं तस्य नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्र संज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वानोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभृते पोषः पोष इति नाम तच्च नाम प्रज्ञप्तिमात्रं यच्च प्रज्ञप्तिधर्म्मं तस्य नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्र संज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नामनाऽध्यात्मं न वहिर्द्वानोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभृते पुरुषः पुरुष इति नाम तच्च नाम प्रज्ञप्ति-

• वाचारक्षणं विकारो नामधेयं । इति छान्दोग्योपनिषत् ।

वाङ्मयीनीति नाम पृष्ठाऽस्थीनीति नाम पार्श्वाऽस्थीनीति नाम कक्षस्थीनीति नाम उर्वस्थीनीति नाम जङ्घाऽस्थीनीति नाम । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । एवमेव सुभूते यदिदमुच्यते प्रज्ञापारमितेति बोधिसत्त्व इति बोधिसत्त्वनामेति यावदेवधर्मप्रज्ञप्तिमात्रमेतत्तस्याश्च धर्मप्रज्ञप्तेर्नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्रसंज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभूते यानीमानि वाङ्मयानि तृणकाष्ठशाखापत्रपलाशानि सर्वान्येतानि नानानामधेयैर्व्यवह्रियन्ते तानि च एषाञ्च नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्रसंज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तानि च नामानि नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते ।

एवमेव सुभूते यदिदमुच्यते प्रज्ञापारमितेति बोधिसत्त्व इति । बोधिसत्त्वनामेति । यावदेवधर्मप्रज्ञप्तिमात्रमेतत्तस्याश्च धर्मप्रज्ञप्तेर्नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्रसंज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभूते अतीतानां बुद्धानां भगवतां यावदेव नाम मात्रं तिष्ठति । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । तद्यथाऽपि नाम सुभूते स्वप्नः प्रतिश्रुत्वा प्रतिभासोमायामरीचि उदकचन्द्रस्तथागतनिर्मितः सर्व एते धर्माः प्रज्ञप्तिमात्रं यस्याश्च धर्मप्रज्ञप्तेर्नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्रसंज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । एवमेव सुभूते यदिदमुच्यते प्रज्ञापारमितेति बोधिसत्त्व इति बोधिसत्त्वनामेति । सर्व एते

धर्माः प्रज्ञप्तिमात्रमेतत्तस्याश्च धर्मप्रज्ञप्तेर्नोत्पादो न निरोधोऽन्यत्रसंज्ञासङ्केतमात्रेण व्यवह्रियते । तच्च नाम नाऽध्यात्मं न वहिर्द्वी नोभयमन्तरेणोपलभ्यते । एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता नामसङ्केत प्रज्ञप्त्याबाधधर्मप्रज्ञप्त्या च शिञ्चितव्यं ।

एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं नाम नित्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽनित्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम सुखमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम दुःखमिति समनुपश्यति । न रूपं नामात्मेति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽनात्मेति समनुपश्यति । न रूपं नाम शान्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽशान्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम शून्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽशून्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम निमित्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽनिमित्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम प्रणिहितमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽप्रणिहितमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम संस्कृतमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽसंस्कृतमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम संक्षेपमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽसंक्षेपमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम व्यदानमिति समनुपश्यति । न रूपं नामोत्पाद इति समनुपश्यति । न रूपं नाम निरोध इति समनुपश्यति । न रूपं नाम विविक्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽविविक्तमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम कुशलमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽकुशलमिति

समनुपश्यति । न रूपं नाम साऽवद्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम निरवद्यमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम साश्रवमिति समनुपश्यति । न रूपं नामाऽनाश्रवमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम संक्षेपमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम निःक्षेपमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम लौकिकमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम लोकोत्तरमिति समनुपश्यति । न रूपं नाम संसार इति समनुपश्यति । न रूपं नाम निर्वाणमिति समनुपश्यति ।

न वेदनां नाम नित्येति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽनित्येति समनुपश्यति । न वेदनां नाम सुखेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम दुःखेति समनुपश्यति । न वेदनां नामात्मेति समनुपश्यति । न वेदनां नामानात्मेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम शान्तेति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽशान्तेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम शून्येति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽशून्येति समनुपश्यति । न वेदनां नाम निमित्तेति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽनिमित्तेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम प्रणिहित*मिति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽप्रणिहितमिति समनुपश्यति । न वेदनां नाम संस्कृतमिति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽसंस्कृतमिति समनुपश्यति । न वेदनां नाम संक्षेपमिति समनुपश्यति । न वेदनां नाम व्यवदानमिति समनुपश्यति । न वेदनां नामोत्पाद इति समनुपश्यति ।

* वेदनादि स्त्रीलिङ्गशब्दविशेषणस्य कचित् स्त्रीलिङ्गत्वं कचित् लीव-
लिङ्गत्वं दृश्यते, पञ्चसु पुस्तकेषु ।

न वेदनां नाम निरोध इति समनुपश्यति । न वेदनां नाम वि-
विक्रतेति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽविविक्रतेति समनुपश्यति ।
न वेदनां नाम कुशलैति समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽकुश-
लेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम सावधेति समनुपश्यति । न
वेदनां नामाऽनवधेति समनुपश्यति । न वेदनां नामभाश्रवेति
समनुपश्यति । न वेदनां नामाऽनाश्रवेति समनुपश्यति । न वेदनां
नाम संक्षेपेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम निःक्षेपेति समनु-
पश्यति । न वेदनां नाम लौकिकेति समनुपश्यति । न वेदनां
नाम लोकोत्तरेति समनुपश्यति । न वेदनां नाम संसार इति
समनुपश्यति । न वेदनां नाम निर्वाण* इति समनुपश्यति ।

न संज्ञां नामनित्येति समनुपश्यति । न संज्ञां नामाऽनित्येति
समनुपश्यति । न संज्ञां नाम सुखमिति समनुपश्यति । न संज्ञां
नाम दुःखमिति समनुपश्यति । न संज्ञां नामात्मेति समनुपश्यति ।
न संज्ञां नामाऽनात्मेति समनुपश्यति । न संज्ञां नाम शान्तमिति
समनुपश्यति । न संज्ञां नामाऽशान्तमिति समनुपश्यति । न संज्ञां
नाम शून्येति समनुपश्यति । न संज्ञां नामाऽशून्येति समनुपश्यति । न
संज्ञां नाम निमित्तमिति समनुपश्यति । न संज्ञां नामाऽनिमित्त-
मिति समनुपश्यति । न संज्ञां नाम प्रणिहितमिति समनुपश्यति ।
न संज्ञां नामाऽप्रणिहितमिति समनुपश्यति । न संज्ञां नामसंस्कृत-
मिति समनुपश्यति । न संज्ञां नामाऽसंस्कृतमिति समनुपश्यति ।
न संज्ञां नामोत्पाद इति समनुपश्यति । न संज्ञां नाम निरोध

* निर्वाणमिति युक्तं प्रतिभाति ।

समनुपश्यति । न श्रोत्रसंस्पर्शोनाम संसारदति समनुपश्यति ।
न श्रोत्रसंस्पर्शोनाम निर्वाणमिति समनुपश्यति ।

यदपितच्छ्रोत्रशब्दश्रोत्रविज्ञानश्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययदुत्पद्यते वेदयितं
सुखं दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाम न नित्यमिति
समनुपश्यति । नाऽनित्यमिति समनुपश्यति । न सुखमिति समनु-
पश्यति । न दुःखमिति समनुपश्यति । नाऽऽत्मेति समनुपश्यति ।
नाऽनात्मेति समनुपश्यति । न शान्तमिति समनुपश्यति । नाऽशान्त-
मिति समनुपश्यति । न शून्यमिति समनुपश्यति । नाऽशून्यमिति
समनुपश्यति । न निमित्तमिति समनुपश्यति । नाऽनिमित्तमिति
समनुपश्यति । न प्रणिहितमिति समनुपश्यति । नाऽप्रणिहितमिति
समनुपश्यति । न संस्कृतमिति समनुपश्यति । नाऽसंस्कृतमिति
समनुपश्यति । न संक्लेशमिति समनुपश्यति । न व्यवदानमिति
समनुपश्यति । नोत्पाददति समनुपश्यति । न निरोधदति समनु-
पश्यति । न विविक्तमिति समनुपश्यति । नाऽविविक्तमिति समनु-
पश्यति । न कुशलमिति समनुपश्यति । नाऽकुशलमिति समनु-
पश्यति । न साऽवद्यमिति समनुपश्यति । नाऽनवद्यमिति समनु-
पश्यति । न साऽश्रावमिति समनुपश्यति । नाऽनाश्रावमिति समनु-
पश्यति । न संक्लेशदति समनुपश्यति । न निःक्लेशदति समनुपश्यति ।
न लौकिकमिति समनुपश्यति । न लोकोत्तरमिति समनुपश्यति ।
न संसारदति समनुपश्यति । न निर्वाणमिति समनुपश्यति ।

न घ्राणं नाम नित्यमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽनित्य-
मिति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम सुखमिति समनुपश्यति ।

न घ्राणं नाम दुःखमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽऽत्मेति
समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽनात्मेति समनुपश्यति । न घ्राणं
नाम शून्यमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽशून्यमिति समनु-
पश्यति । न घ्राणं नाम निमित्तमिति समनुपश्यति । न घ्राणं
नामाऽनिमित्तमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम प्रणिहितमिति
समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽप्रणिहितमिति समनुपश्यति । न
घ्राणं नाम संस्कृतमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽसंस्कृत-
मिति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम संक्लेशदति समनुपश्यति । न
घ्राणं नाम व्यवदानमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामोत्पाददति
समनुपश्यति । न घ्राणं नाम निरोधदति समनुपश्यति । न घ्राणं
नाम विविक्तमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽविविक्तमिति
समनुपश्यति । न घ्राणं नाम कुशलमिति समनुपश्यति । न घ्राणं
नामाऽकुशलमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम साऽवद्यमिति
समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽनवद्यमिति समनुपश्यति । न घ्राणं
नाम साऽश्रावमिति समनुपश्यति । न घ्राणं नामाऽनाश्रावमिति
समनुपश्यति । न घ्राणं नाम संक्लेशदति समनुपश्यति । न घ्राणं
नाम निःक्लेशदति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम लौकिकमिति
समनुपश्यति । न घ्राणं नाम लोकोत्तरमिति समनुपश्यति । न घ्राणं
नाम संसारदति समनुपश्यति । न घ्राणं नाम निर्वाणमिति
समनुपश्यति ।

न गन्धोनाम नित्यमिति समनुपश्यति । न गन्धो नामा-
ऽनित्यमिति समनुपश्यति । न गन्धोनाम सुखमिति समनुपश्यति ।

समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनाम विविक्तइति समनुपश्यति ।
 न जिह्वासंस्पर्शोनामाऽविविक्तइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शो-
 नाम कुशलइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनामाऽकुशलइति
 समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनाम साऽवद्यइति समनुपश्यति ।
 न जिह्वासंस्पर्शोनामाऽनवद्यइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शो-
 नाम साऽश्रवइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनामाऽनाश्रवइति
 समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनाम संक्लेशइति समनुपश्यति ।
 न जिह्वासंस्पर्शोनाम निःक्लेशइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शो-
 नाम लौकिकइति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनाम लोकोत्तर
 इति समनुपश्यति । न जिह्वासंस्पर्शोनाम संसारइति समनुपश्यति ।
 न जिह्वासंस्पर्शोनाम निर्वाणमिति समनुपश्यति ।

यदपि जिह्वारसजिह्वाविज्ञानजिह्वासंस्पर्शादुत्पद्यते वेदयितं
 सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाम न नित्यमिति
 समनुपश्यति । नाऽनित्यमिति समनुपश्यति । न सुखमिति समनु-
 पश्यति । न दुःखमिति समनुपश्यति । नाऽऽत्मेति समनुपश्यति ।
 नाऽनात्मेति समनुपश्यति । न शान्तमिति समनुपश्यति । नाऽशान्त-
 मिति समनुपश्यति । न शून्यमिति समनुपश्यति । नाऽशून्यमिति
 समनुपश्यति । न निमित्तमिति समनुपश्यति । नाऽनिमित्तमिति
 समनुपश्यति । न प्रणिहितमिति समनुपश्यति । नाऽप्रणिहितमिति
 समनुपश्यति । न संस्कृतमिति समनुपश्यति । नाऽसंस्कृतमिति
 समनुपश्यति । न संक्लेशमिति समनुपश्यति । न व्यवदानमिति
 समनुपश्यति । नोत्पादइति समनुपश्यति । न निरोधइति

समनुपश्यति । न विविक्तमिति समनुपश्यति । नाऽविविक्तमिति
 समनुपश्यति । न कुशलमिति समनुपश्यति । नाऽकुशलमिति
 समनुपश्यति । न साऽवद्यमिति समनुपश्यति । नाऽनवद्यमिति
 समनुपश्यति । न साऽश्रवमिति समनुपश्यति । नाऽनाश्रवमिति
 समनुपश्यति । न संक्लेशमिति समनुपश्यति । न निःक्लेशमिति
 समनुपश्यति । न लौकिकमिति समनुपश्यति । न लोकोत्तरमिति
 समनुपश्यति । न संसार इति समनुपश्यति । न निर्वाणमिति
 समनुपश्यति ।

न कायं नाम नित्यमिति समनुपश्यति । न कायं नामा-
 ऽनित्यमिति समनुपश्यति । न कायं नाम सुखमिति समनुपश्यति ।
 न कायं नाम दुःखमिति समनुपश्यति । न कायं नामाऽऽत्मेति
 समनुपश्यति । न कायं नामाऽनात्मेति समनुपश्यति । न कायं
 नाम शान्तमिति समनुपश्यति । न कायं नामाऽशान्तमिति समनु-
 पश्यति । न कायं नाम शून्यमिति समनुपश्यति । न कायं नामा-
 ऽशून्यमिति समनुपश्यति । न कायं नाम निमित्तमिति समनु-
 पश्यति । न कायं नामाऽनिमित्तमिति समनुपश्यति । न कायं
 नाम प्रणिहितमिति समनुपश्यति । न कायं नामाऽप्रणिहितमिति
 समनुपश्यति । न कायं नाम संस्कृतमिति समनुपश्यति । न कायं
 नामाऽसंस्कृतमिति समनुपश्यति । न कायं नाम संक्लेशमिति समनु-
 पश्यति । न कायं नाम व्यवदानमिति समनुपश्यति । न कायं
 नामोत्पादइति समनुपश्यति । न कायं नाम निरोधइति समनु-
 पश्यति । न कायं नाम विविक्तमिति समनुपश्यति । न कायं

[illegible]

यदपि तन्मनो धर्ममनो विज्ञानमनः संस्पर्शप्रत्ययादुत्पद्यते ।
वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाम न
नित्यमिति समनुपश्यति । नाऽनित्यमिति समनुपश्यति । न सुख-
मिति समनुपश्यति । न दुःखमिति समनुपश्यति । नाऽऽत्मेति समनु-
पश्यति । नाऽनात्मेति समनुपश्यति । न शान्तमिति समनुपश्यति ।
नाऽशान्तमिति समनुपश्यति । न शून्यमिति समनुपश्यति ।
नाऽशून्यमिति समनुपश्यति । न निमित्तमिति समनुपश्यति ।
नाऽनिमित्तमिति समनुपश्यति । न प्रणिहितमिति समनुपश्यति ।
नाऽप्रणिहितमिति समनुपश्यति । न संस्कृतमिति समनुपश्यति ।
नाऽसंस्कृतमिति समनुपश्यति । न संक्लेशमिति समनुपश्यति ।
न व्यवदानमिति समनुपश्यति । नोत्पादमिति समनुपश्यति ।
न निरोधदति समनुपश्यति । न विविक्तमिति समनुपश्यति ।
नाऽविविक्तमिति समनुपश्यति । न कुशलमिति समनुपश्यति ।
नाऽकुशलमिति समनुपश्यति । न साऽवद्यमिति समनुपश्यति ।
नाऽनवद्यमिति समनुपश्यति । न साऽऽश्रवमिति समनुपश्यति ।
नाऽनाश्रवमिति समनुपश्यति । न संक्लेशदति समनुपश्यति ।
न निःक्लेशदति समनुपश्यति । न लौकिकमिति समनुपश्यति ।
न लोकोत्तरमिति समनुपश्यति । न संसारमिति समनुपश्यति ।
न निर्वाणमिति समनुपश्यति ।

तत्कस्य हेतोस्तथा हि बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमिताया-
श्चरंस्तान् प्रज्ञापारमितां तच्च बोधिसत्त्वं तच्च बोधिसत्त्वनाम न
संज्ञतधातौ समनुपश्यति । नाऽसंज्ञतधातौ समनुपश्यति । तत्कस्य

दृश तथागतबलभावनतायै प्रज्ञापारमितायां चरति । न च प्रज्ञापारमितां समनुपश्यति । न च प्रज्ञापारमितानाम समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वं समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वनाम समनुपश्यति । न बुद्धं समनुपश्यति । न बुद्धनाम समनुपश्यति ।

चतुर्वैशारद्यभावनतायै प्रज्ञापारमितायां चरति । न च प्रज्ञापारमितां समनुपश्यति । न च प्रज्ञापारमितानाम समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वं समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वनाम समनुपश्यति । न बुद्धं समनुपश्यति । न बुद्धनाम समनुपश्यति ।

प्रतिषम्बिद्भावनतायै प्रज्ञापारमितायां चरति । न च प्रज्ञापारमितां समनुपश्यति । न च प्रज्ञापारमितानाम समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वं समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वनाम समनुपश्यति । न बुद्धं समनुपश्यति । न बुद्धनाम समनुपश्यति ।

आवेणिकबुद्धधर्माभावनतायै प्रज्ञापारमितायां चरति । न च प्रज्ञापारमितां समनुपश्यति । न च प्रज्ञापारमितानाम समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वं समनुपश्यति । न बोधिसत्त्वनाम समनुपश्यति । न बुद्धं समनुपश्यति । न बुद्धनाम समनुपश्यति । अन्यत्र सर्वाकारजतामनसिकारात् ।

तेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता धर्माणां धर्मलक्षणं सुप्रतिविद्धं भवति । यच्च धर्माणां धर्मलक्षणं तत्र संक्रियते न व्यवदायते । एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतानामसङ्केतिकीधर्मप्रज्ञप्तिरवबोद्धव्या । स नामसङ्केतिकी धर्माणां प्रज्ञप्तिमवबुध्य न रूपमभिवेक्ष्यते । न

वेदनामभिवेक्ष्यते । न संस्कारानभिवेक्ष्यते । न विज्ञानमभिवेक्ष्यते । न चक्षुरभिवेक्ष्यते । न रूपमभिवेक्ष्यते । न चक्षुर्विज्ञानमभिवेक्ष्यते । न चक्षुः संस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि तच्चक्षुरूपचक्षुर्विज्ञान चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाभिवेक्ष्यते । न श्रोत्रमभिवेक्ष्यते । न शब्दमभिवेक्ष्यते । न श्रोत्रविज्ञानमभिवेक्ष्यते । न श्रोत्रसंस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि तच्छ्रोत्रशब्द श्रोत्रविज्ञान श्रोत्रसंस्पर्श प्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाभिवेक्ष्यते । न घ्राणमभिवेक्ष्यते । न गन्धानमभिवेक्ष्यते । न घ्राणविज्ञानमभिवेक्ष्यते । न घ्राणसंस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि घ्राणगन्ध घ्राणविज्ञान घ्राणसंस्पर्श प्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाभिवेक्ष्यते । न जिह्वामभिवेक्ष्यते । न रसानमभिवेक्ष्यते । न जिह्वाविज्ञानमभिवेक्ष्यते । न जिह्वासंस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि तज्जिह्वारस जिह्वाविज्ञान जिह्वासंस्पर्श प्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा असुखाऽदुःखं तदपि नाभिवेक्ष्यते । न कायमभिवेक्ष्यते । न स्पृश्यमभिवेक्ष्यते । न कायविज्ञानमभिवेक्ष्यते । न कायसंस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि तत्कायस्पृश्य कायविज्ञान कायसंस्पर्श प्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाभिवेक्ष्यते । न मनोऽभिवेक्ष्यते । न धर्मानमभिवेक्ष्यते । न मनोविज्ञानमभिवेक्ष्यते । न मनःसंस्पर्शमभिवेक्ष्यते । यदपि तन्मनोधर्म मनोविज्ञान मनःसंस्पर्शप्रत्ययादुत्पद्यते वेदयितं सुखं वा दुःखं वा अदुःखाऽसुखं वा तदपि नाभिवेक्ष्यते ।

संस्कृतधातौ नाऽभिनिवेक्ष्यते । असंस्कृतधातौ नाऽभिनिवेक्ष्यते । दानपारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । शीलपारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । चान्तिपारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । वीर्यपारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । ध्यानपारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । प्रज्ञापारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । न नाऽत्यन्तेऽपि लक्षणेऽप्यासां नाऽभिनिवेक्ष्यते । बोधिकाये नाऽभिनिवेक्ष्यते । मांसचक्षुषि नाऽभिनिवेक्ष्यते । दिव्यचक्षुषि नाऽभिनिवेक्ष्यते । प्रज्ञाचक्षुषि नाऽभिनिवेक्ष्यते । धर्मचक्षुषि नाऽभिनिवेक्ष्यते । बुद्धचक्षुषि नाऽभिनिवेक्ष्यते । अभिज्ञापारमितायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अध्यात्मशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । वहिर्धा शून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अध्यात्मवहिर्धाशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । शून्यताशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । महाशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । परमार्थशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । संस्कृतशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । असंस्कृतशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अत्यन्तशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अनवराशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अनवकारशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । प्रकृतिशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । सर्वधर्मशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । स्वलक्षणशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अनुपलम्भशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अभावशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । स्वभावशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अभावस्वभावशून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । सत्युपस्थानेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । सम्यक्प्रमाणेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । सद्भिपादेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । इन्द्रियेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । बलेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । बोध्यङ्गेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते ।

निवेक्ष्यते । आर्याष्टाङ्गमार्गेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । आर्यमत्येषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । ध्यानेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । अप्रमाणेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । आरूप्यसमापत्तिषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । अष्टसु विमोक्षेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । नवस्वनुपूर्वविहारेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । शून्यतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । आनिमित्ते नाऽभिनिवेक्ष्यते । अप्रणिहिते नाऽभिनिवेक्ष्यते । अभिज्ञासु नाऽभिनिवेक्ष्यते । समाधिषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । धारणौमुखेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । दशतथागतबलेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । चतुर्षु वैशारद्येषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । धर्मधातौ नाऽभिनिवेक्ष्यते । चतसृषु प्रतिसम्बित्सु नाऽभिनिवेक्ष्यते । महाभैरवाणां नाऽभिनिवेक्ष्यते । महाकरुणायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । अष्टादशावेणिक बुद्धधर्मेषु नाऽभिनिवेक्ष्यते । तथतायां नाऽभिनिवेक्ष्यते । भूतकोट्यां नाऽभिनिवेक्ष्यते । धर्मधातौ नाभिनिवेक्ष्यते । सत्त्वपरिपाके नाऽभिनिवेक्ष्यते । बुद्धचेत्रपरिशुद्धौ नाऽभिनिवेक्ष्यते । उपायकौशले नाऽभिनिवेक्ष्यते । तत्त्वस्य हेतोस्तथाहि ते सर्वधर्मान् संविद्यन्ते । यच्चाऽभिनिविशेत् । येन वा ऽभिनिविशेत् । यत्र वा ऽभिनिविशेत् ।

एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वो महामत्त्वोऽनभिनिविष्टः सर्वधर्मेषु प्रज्ञापारमितायां चरन् दानपारमितायां बद्धते । शीलपारमितायां विबद्धते । चान्तिपारमितायां विबद्धते । वीर्यपारमितायां विबद्धते । ध्यानपारमितायां विबद्धते । प्रज्ञापारमितायां विबद्धते । बोधिसत्त्वन्याममवक्रामत्यवेवर्त्तिकां भूमिमाक्रामात्यभिज्ञाः परिपूर्णबुद्धचेत्रेण बुद्धचेत्रं संक्रामति । सत्त्वान् परिपाठयन् बुद्धान् भगवतः सत्कुर्वन् गुरु कुर्वन् मानयन् पूजयन् बुद्धचेत्र परिशोधनतायै ।

बुद्धानां भगवतां दर्शनायै तांश्च भगवतो दृष्ट्वायैः कुशलमूलै-
राकाङ्क्षिष्यन्ते । तान् बुद्धान् भगवतः सत्कर्तुं गुरुकर्तुं मानयितुं
पूजयितुं तानि वाऽस्य कुशलमूलानि प्रादुर्भविष्यन्ति । तैरेव-
कुशलमूलैः तेषां बुद्धानां भगवतामन्तिके प्रादुर्भविष्यन्ति । तेषाञ्च
बुद्धानां भगवतामन्तिके धर्म्मं श्रोष्यन्ति । यथा श्रुतश्च सधर्म्मो न जातो-
च्छेत्स्यते । यावदनुत्तरां सम्यक्सम्बोधिमभिसम्भोत्स्यते । धारणी-
मुखानि च प्रतिलिप्यते । समाधिमुखानि च प्रतिलिप्यते ।

एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरतानाम् सङ्केतिकौधर्म्मप्रज्ञप्तिरवबोद्धव्या । यः पुनः सुभूतिरेवमाह
बोधिसत्त्वो महासत्त्व इति भगवन्नुच्यते । तत् किं मन्यसे सुभूते रूपं
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूते ऽन्यच्च रूपाद्बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते रूपे बोधिसत्त्व इति । आह
नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे
रूपमिति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे
सुभूते आरूपि बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवा-
नाह । तत् किं मन्यसे सुभूते वेदना बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अन्यच्च वेदनायां
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूते वेदनायां बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे वेदनेति । आह
नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अवेदना

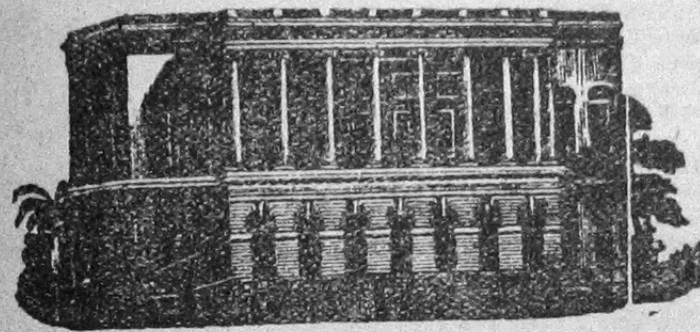
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूते संज्ञा बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते ऽन्यच्च संज्ञायां बोधिसत्त्व इति ।
आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे संज्ञायां
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे संज्ञेति । आह नोहीदं भगवन् । भग-
वानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते असंज्ञा बोधिसत्त्व इति । आह
नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते संस्कारा
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूते ऽन्यच्च संस्कारेभ्यो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते संस्कारेषु बोधिसत्त्व-
इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
बोधिसत्त्वे संस्कारा इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह ।
तत् किं मन्यसे सुभूते असंस्कारा बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञानं बोधि-
सत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे
सुभूते ऽन्यच्च विज्ञानाद्बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवान् ।
भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञाने बोधिसत्त्व इति ।
आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
बोधिसत्त्वे विज्ञानमिति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह ।
तत् किं मन्यसे सुभूते अविज्ञानो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते चतुर्विधसत्त्व इति ।

आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
 अन्यत्र चतुषो बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह ।
 तत् किं मन्यसे सुभूते चतुषि बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं
 भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे चतुरिति ।
 आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
 अचतुर्विधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत्
 किं मन्यसे सुभूते ओत्रं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् ।
 भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अन्यत्र ओत्राद्बोधिसत्त्वइति ।
 आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते ओत्रे
 बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । तत् किं मन्यसे सुभूते
 बोधिसत्त्वे ओत्रमिति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत्
 किं मन्यसे सुभूते अओत्रो बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भग-
 वन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते घ्राणं बोधिसत्त्वइति ।
 आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
 अन्यत्र घ्राणाद्बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह ।
 तत् किं मन्यसे सुभूते घ्राणे बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भग-
 वन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूतेऽघ्राणो बोधिसत्त्वइति ।
 आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते
 जिह्वा बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत्
 किं मन्यसे सुभूतेऽन्यत्र जिह्वाया बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं
 भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते जिह्वायां बोधिसत्त्व-
 इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते

Ditto
 Prakṛta Lakṣaṇam, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; ...
 Parācāra Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; ...
 Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Parācāra, Institutes of (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Prābandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 *Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; ...
 IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc. ...
 Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each ...
 Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Sūcratā Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/ ...
 *Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each ...
 Tāpdyā Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...
 Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. ...
 Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1 ...
 Fasc. 1-12 @ /6/ each ...
 Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ ...
 Tul'si Saṭ'sai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...
 Upamitā-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-5 @ ...
 Uvāśagadaśāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/ ...
 Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each ...
 Varāha Kṛya Kaṇḍi, Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 *Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. I ...
 each ...
 Viṇṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each ...
 Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ...
 Vṛhannārāḍiya Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 ...
 Tibetan Series.
 Pag-Sam Thi S'ān, Fasc. 1-4 @ 1/ each ...
 Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; ...
 @ 1/ each ...
 Rtogs brjed dpag kkhri S'ān (Tib. & Sans.) Vol. I, ...
 Fasc. 1-5 @ 1/ each ...
 Arabic and Persian Series
 'Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ ...
 Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/ ...
 Ain-i-Akbari, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each ...
 Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, F ...
 Fasc. 1-5, @ 1/12/ each ...
 Akbar-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each ...
 Ditto English Fasc. 1-7 @ 1/ each ...
 Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger ...
 Bādshāh-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ ...
 Catalogue of Arabic Books and Manuscripts ...
 Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each ...
 Dictionary of Arabic Technical Terms, and Append ...
 1/ each ...
 Farhang-i-Rashidi, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each ...
 Fihrist-i-Tūsi, or, Tūsi's list of Shy'ah Books, (Text) ...
 each ...
 Futūn-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ ea ...
 Ditto of Azādi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ ea ...
 Haft Āsmān, History of the Persian Masnawi, (Text) ...
 History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ ea ...
 Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ ea ...
 Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each ...
 Maasir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1- ...
 Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. I ...
 Index to Vol. II, Fasc. 10-12 @ /6/ each ...
 Maghazi of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...
 *The other Fasciculi of these works are out of stock ...
 to be supplied.

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.	
ATIC RESEARCHES. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each ...	50
CEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ 6/ per No. ...	...
and from 1870 to date @ 8/ per No.	...
JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (12), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to non-Members	...
—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.	
itary Review of the Researches of the Society from 1784–1883 ...	3
etch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ...	4
obald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ...	2
atalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ...	4
roduction to the Maithili Language of North Bihār, by G. A. Rierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J.A.S.B., 1882) ...	4
is-ul-Musharrahin ...	3
atalogue of Fossil Vertebrata ...	3
atalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion ...	32
āyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ...	2
wāmlu-l'ilm ir-riyāzi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ...	4
hizānatu-l'ilm ...	40
ābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ...	...
ore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I–III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ...	18
haraya-ool-Islām ...	4
ibetan Dictionary, by Csoma de Körös ...	10
Ditto Grammar ...	8
āsmirābhāṣṭa, Parts I & II @ 1/8/ ...	3
A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson ...	1
Memor on maps illustrating the Ancient Geography of Kāśmir by M. A. Stein Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ...	4
Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1–29 @ 1/ each ...	20
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ...	5
B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasury of the Asiatic Society," only.	

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1040.



शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ÇATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOSA.

PART I. FAS. 5.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE

ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET.

1903.

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 57, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

THE SOCIETY'S AGENTS, MESSRS. LUZAC & CO.,

46, GREAT RUSSELL STREET, LONDON, W.C., AND MR. OTTO

HARRASSOWI, BOOKSELLER, LEIPZIG, GERMANY.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1	...	0	6
* Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4	2
Aitarāya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5 Vol. III, Fasc. 1-5 Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7	8
Aṣṭa Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. 1	...	0	12
Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Ācāryaśāstra, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	10	0
* Bhāṣmī, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1	14
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-3	...	1	2
Brhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Brhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Bodhicaryavatara of Candidevi, Fasc. 1-2	...	0	12
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ 2/ each	...	6	0
Qatāpatha Brāhmaṇa, Fasc. 1-7	...	2	10
Catasahasrika Projñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
* Caturvarga Chintāmani (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18.	...	19	14
Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	1	2
Catasahasrika-prajñā-parimita Part I Fasc. 1-3 @ /6/	...	2	4
Glokavartika, (English) Fasc. 1-3	...	5	4
* Ānanda Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-17 @ /6/ each	...	5	10
Ditto Cāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4, Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	2
Qri Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	0	12
Dan Kriya Kaumudī, Fasc. 1-2	...	1	14
Gadadhara Paddhati Kālasāra Vol. I, Fasc. 1-5	...	1	8
Kāla Mādhava, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Kāla Viveka, Fasc. 1-4	...	4	8
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	10	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	3	4
Karma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	2	4
Lalitā-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	4	2
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	6	0
* Mahā-bhāṣya-pradīpodyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	1	2
Manuśikā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	4	8
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	14
* Mimāṃsā Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	1	2
Nārada Smṛti, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	...	1	14
Nyāyavartika, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	...	1	4
* Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	2	10
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	0	10
Nvayabindutika, (Text)	...	...	...

जिज्ञा बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अजिज्ञो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते कायो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूतेऽन्यत्र कायाद्वो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते काये बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे काय इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अकायो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते मनो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूतेऽन्यत्र मनसः बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते मनसि बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे मन इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अमनस्को बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते रूपं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूतेऽन्यत्र रूपाद्वो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते रूपे बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते बोधिसत्त्वे रूपमिति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अरूपो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।

[illegible]

तत् किं मन्यसे सुभृते अषडायतनो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते स्पर्शा बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते अन्य-
दस्पर्शा बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते स्पर्श बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते वेदना बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते अन्यत्र वेदनाया बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते वेदनायां बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते वेदनेति । आह नोहीदं भगवन् । भग-
वानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते अवेदनो बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते दृष्ट्या बोधि-
सत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते अन्यत्र दृष्ट्याया बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते दृष्ट्यायां बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते बोधिसत्त्वे दृष्टेति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते अदृष्ट्या बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभृते उपादानं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं

भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते या जरामरणतथता
सा बोधिसत्त्वदति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं
मन्यसे सुभूतेऽन्यत्र जरामरणतथताया बोधिसत्त्वदति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते जरामरणतथतायां
बोधिसत्त्वदति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह । तत् किं मन्यसे
सुभूते बोधिसत्त्वे जरामरणतथतेति । आह नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह । तत् किं मन्यसे सुभूते अजरामरणतथतो बोधिसत्त्व-
दति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह । तत् किं* मन्यसे सुभूते अर्थवशं सम्पश्येवं
वदसि ।

न रूपं बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र रूपाद्बोधिसत्त्वदति । न रूपे
बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे रूपमिति । नाऽरूपो बोधिसत्त्वदति ।
न वेदना बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र वेदनाया बोधिसत्त्वदति । न
वेदनायां बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे वेदनेति । नाऽवेदनो-

* मन्यसे इत्यधिकं प्रतिभाति किन्तु पुस्तक चतुष्टयेऽपि विद्यते ।

† अर्थस्य विषयस्य रूपादेर्विशमधीनं पश्यन् जानन् इत्यर्थः । विषया-
स्तिस्रमङ्गीकृत्य किमेतद्वदस्येति भगवतः प्रश्नाऽभिप्रायः ॥ बाह्यास्तित्वं वादिनां
मते विषयस्य प्रत्यक्षं प्रति कारणात्वाभ्युपगमात् त्वया यदिज्ञानस्य विषय-
धीनत्वमभ्युपगम्यते तदा बाह्यास्तित्वं बलादापतति तथाच श्रूयतावाद
भङ्गप्रसङ्गः इति हृदयम् ।

‡ बोधिसत्त्वस्य रूपाद्यन्यत्वादिकं किं विषयस्य परमार्थ सत्त्वाप्रयुक्तं इति
प्रश्नप्रपञ्चाभिप्रायः ।

बोधिसत्त्वदति । न संज्ञा बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र संज्ञाया बोधि-
सत्त्वदति । न संज्ञायां बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे संज्ञेति ।
नाऽसंज्ञो बोधिसत्त्वदति । न संस्कारा बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र
संस्कारेभ्यो बोधिसत्त्वदति । न संस्कारेषु बोधिसत्त्वदति । नाऽ-
संस्कारो बोधिसत्त्वदति । न विज्ञानं बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र
विज्ञानाद्बोधिसत्त्वदति । न विज्ञाने बोधिसत्त्वदति । नाऽविज्ञानो-
बोधिसत्त्वदति ।

न चक्षुर्वो बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र चक्षुषो बोधिसत्त्वदति । न
चक्षुषि बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे चक्षुरिति । नाऽचक्षुर्वो बोधि-
सत्त्वदति । न श्रोत्रं बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र श्रोत्राद्बोधिसत्त्वदति ।
न श्रोत्रो बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे श्रोत्रमिति । नाऽश्रोत्रो बोधि-
सत्त्वदति । न घ्राणं बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र घ्राणाद्बोधिसत्त्वदति ।
न घ्राणे बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे घ्राणमिति । नाऽघ्राणो
बोधिसत्त्वदति । न जिह्वा बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र जिह्वाया-
बोधिसत्त्वदति । न जिह्वायां बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे
जिह्वेति । नाऽजिह्वो बोधिसत्त्वदति । न काया बोधिसत्त्वदति ।
नाऽन्यत्र कायाद्बोधिसत्त्वदति । न काये बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे
काय इति । नाऽकायो बोधिसत्त्वदति । न मनो बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र
मनसो बोधिसत्त्वदति । न मनसि बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे
मन इति । नाऽमनो बोधिसत्त्वदति ।

न रूपं बोधिसत्त्वदति । नाऽन्यत्र रूपाद्बोधिसत्त्वदति । न रूपे
बोधिसत्त्वदति । न बोधिसत्त्वे रूपमिति । नाऽरूपो बोधिसत्त्वदति ।

न विज्ञानधातुतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र विज्ञानधातु-
तथतायाबोधिसत्त्वइति । न विज्ञानधातुतथतायां बोधिसत्त्वइति ।
न बोधिसत्त्वे विज्ञानधातुतथेति । नाऽविज्ञानधातुतथतोबोधि-
सत्त्वइति ।

नाऽविद्यातथता बोधिसत्त्वइति । नान्यत्राऽविद्यातथतायाबोधि-
सत्त्वइति । नाऽविद्यातथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वेऽविद्या-
तथतेति । नाऽविद्यातथतोबोधिसत्त्वइति ।

न संस्कारतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र संस्कारतथताया-
बोधिसत्त्वइति । न संस्कारतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे
संस्कारतथतेति । नाऽसंस्कारतथतोबोधिसत्त्वइति ।

न विज्ञानतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र विज्ञानतथताया-
बोधिसत्त्वइति । न विज्ञानतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे
विज्ञानतथतेति । नाऽविज्ञानतथतोबोधिसत्त्वइति ।

न नामरूपतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र नामरूपतथताया-
बोधिसत्त्वइति । न नामरूपतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे
नामरूपतथतेति । नाऽनामरूपतथतो बोधिसत्त्वइति ।

न षडायतनतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र षडायतनतथ-
तायाबोधिसत्त्वइति । न षडायतनतथतायां बोधिसत्त्वइति । न
बोधिसत्त्वे षडायतनतथतेति । नाऽषडायतनतथतो बोधिसत्त्वइति ।

न स्पर्शतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र स्पर्शतथतायाबोधि-
सत्त्वइति । न स्पर्शतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे स्पर्शतथ-
तेति । नाऽस्पर्शतथतोबोधिसत्त्वइति ।

न वेदनातथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र वेदनातथताया-
बोधिसत्त्वइति । न वेदनातथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे
वेदनातथतेति । नाऽवेदनातथतोबोधिसत्त्वइति ।

न दृष्ट्यातथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र दृष्ट्यातथतायाबोधि-
सत्त्वइति । न दृष्ट्यातथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे दृष्ट्या-
तथतेति । नाऽदृष्ट्यातथतो बोधिसत्त्वइति ।

नोपादानतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्रोपादानतथताया-
बोधिसत्त्वइति । नोपादानतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे
उपादानतथतेति । नाऽनुपादानतथतोबोधिसत्त्वइति ।

न भवतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र भवतथतायाबोधिसत्त्व-
इति । न भवतथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे भवतथतेति ।
नाऽभवतथतोबोधिसत्त्वइति ।

न जातितथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र जातितथतायाबोधि-
सत्त्वइति । न जातितथतायां बोधिसत्त्वइति । न बोधिसत्त्वे जाति-
तथतेति । नाऽजातितथतोबोधिसत्त्वइति ।

न जरामरणतथता बोधिसत्त्वइति । नाऽन्यत्र जरामरणतथ-
तायाबोधिसत्त्वइति । न जरामरणतथतायां बोधिसत्त्वइति । न
बोधिसत्त्वे जरामरणतथतेति । नाऽजरामरणतथतोबोधिसत्त्वइति ।

सुभूतिराह । *अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते

* सुभूतिर्बोधिसत्त्वस्याऽसत्यदार्थत्वादेव न रूपादिस्वरूपत्वं तदन्यत्वादिकं
न वस्तु स्वभावकृतमित्युत्तरवाक्येन दर्शयति अत्यन्ततयेत्यादिना । अत्यन्ततया
बोधिसत्त्वस्य विद्यमानत्वाभावः उपलब्धेरभावत्वं देशतः कालतश्च सत्ता-

नोपलभ्यते । तत् कुतोरूपाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र रूपाद्बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोरूपे बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे रूपं भविष्यति । कुतोऽरूपोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोवेदनाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र वेदनाया बोधिसत्त्वो भविष्यति । कुतो वेदनायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे वेदना भविष्यति । कुतोऽवेदनोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः संज्ञाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र संज्ञाया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः संज्ञायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे संज्ञा भविष्यति । कुतोऽसंज्ञोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः संस्काराऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र संस्कारेभ्यो बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः संस्कारेषु बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे संस्कारा भविष्यन्ति । कुतोऽसंस्कारोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोविज्ञानाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र विज्ञानाद्बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोविज्ञाने बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे विज्ञानं भविष्यति । कुतोऽविज्ञानोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

उभावः उपलब्ध्यभावत्वं न हि कस्मिंश्चिद्देशे कस्मिंश्चित्काले वा बोधिसत्त्वस्य विद्यमानता उपलब्धिर्व्याप्यपरमार्थतः सम्भवति अलीकत्वात् तथाच नाऽर्थवशं सम्पश्यन्नेवं वदामीति शुभ्रतेराशयःरूपाऽधिवचनं रूपस्य वाचकं बोधिसत्त्वो बोधिसत्त्वपदमिति तदर्थः । एवं परञ्च ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतश्चतुरधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र चतुषोबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतश्चतुषि बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे चतुर्भविष्यति । कुतोऽचतुष्कोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः श्रोत्राऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र श्रोत्राद्बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः श्रोत्रे बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे श्रोत्रं भविष्यति । कुतोऽश्रोत्रोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोघ्राणाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र घ्राणाद्बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोघ्राणे बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे घ्राणं भविष्यति । कुतोऽघ्राणोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतो जिह्वाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र जिह्वाया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो जिह्वायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे जिह्वा भविष्यति । कुतोऽजिह्वोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः कायाऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र कायाद्बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः काये बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे कायोभविष्यति । कुतोऽकायोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोमनोऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र मनसोबोधि-

तायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे विज्ञानधातुतथता भविष्यति । कुतोऽविज्ञानधातुतथतो बोधिसत्त्वो भविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोऽविद्या* तथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्राविद्यातथतायांबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽविद्यातथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वेऽविद्यातथता भविष्यति । कुतोऽन्यत्राविद्यातथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः संस्कार† तथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र संस्कारतथाया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः संस्कारतथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे संस्कारतथताभविष्यति । कुतोऽसंस्कारतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोविज्ञान‡ तथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र विज्ञानतथतायांबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोविज्ञानतथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे विज्ञानतथताभविष्यति । कुतोऽविज्ञानतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत्

* क्षणिकेषु स्थिरत्वबुद्धिरविद्या ।

† रागद्वेषमोहाः संस्कारा भवन्ति ।

‡ गर्भस्थस्याद्यं विज्ञानमुत्पद्यते । तदेवात्रविज्ञानं प्रव्याप्यतेनाभिप्रेतम् ।

कुतोनामस्वरूप* तथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र नामरूपतथताया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोनामरूपतथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे नामरूपतथताभविष्यति । कुतोऽनामरूपतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः† षडायतनतथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र षडायतनतथतायांबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः षडायतनतथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे षडायतनतथताभविष्यति । कुतोऽषडायतनतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतः‡ स्पर्शतथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र स्पर्शतथतायांबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतः स्पर्शतथतायां बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे स्पर्शतथता भविष्यति । कुतोऽस्पर्शतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत् कुतोवेदनातथता§ऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र

* पृथिव्यादिचतुष्टयं नामाश्रयत्वान्नाम भवति । तत्तोरूपं सितासितात्मकं शुक्रशोणितं निष्पद्यते । गर्भस्थकलल बुद्धदावस्थानामरूपप्रव्याप्य इति निष्कर्ष इति वेदान्तभाष्य टीकारत्न प्रभा ।

† विज्ञानं पृथिव्यादिचतुष्टयं रूपमेति षडायतनानि यस्येन्द्रियजातस्य तत् षडायतनम् ।

‡ नामरूपेन्द्रियाणां मिथः संयोगः स्पर्शः ॥

§ सुखादिका वेदना ।

वेदनातथतायाबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोवेदनातथतायां बोधि-
सत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे वेदनातथता भविष्यति । कुतो-
ऽवेदनातथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत्
कुतस्तृष्णा* तथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्र
दृष्टान्ततथतायाबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतस्तृष्णातथतायां बोधि-
सत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे दृष्टान्ततथता भविष्यति । कुतो-
ऽदृष्टान्ततथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत्
कुतो उपादानतथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोऽन्यत्रो-
पादानतथतायाबोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतउपादान तथतायां बोधि-
सत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे उपादानतथता भविष्यति । कुतो-
ऽनुपादानतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत्
कुतोभवतथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति† । कुतोऽन्यत्र
भवतथतायाबोधिसत्त्वो भविष्यति । कुतोभवतथतायां बोधिसत्त्वो-
भविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे भवतथताभविष्यति । कुतो ऽभवतथतो-
बोधिसत्त्वोभविष्यति ।

* “तथा पुनर्बिषय दृष्ट्या” । विषय भोगेच्छा इति यावत् ।

† “तथा प्रवृत्तिरुपादानम्” । विषयभोगेच्छाजनिता प्रवृत्तिरुपादान-
मित्यर्थः ।

‡ “तेन भवत्यस्माज्जन्मेति भवोद्यमैः” । प्रवृत्तिजन्यौद्यमैर्माधर्मै-
र्भवशब्दार्थः ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते । तत्
कुतो जातितथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वोभविष्यति* । कुतोऽन्यत्र-
जातितथताया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोजातितथतायां बोधि-
सत्त्वोभविष्यति । कुतोबोधिसत्त्वे जातितथता भविष्यति । कुतो-
ऽजतितथतो बोधिसत्त्वो भविष्यति ।

अत्यन्ततया भगवन् बोधिसत्त्वो न संविद्यते नोपलभ्यते तत् कुतो
जरामरणतथताऽधिवचनं बोधिसत्त्वो भविष्यति । कुतोऽन्यत्रां जरा-
मरणतथताया बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतोजरामरणतथतायां
बोधिसत्त्वोभविष्यति । कुतो बोधिसत्त्वे जरामरणतथताभविष्यति ।
कुतोऽजरामरणतथतोबोधिसत्त्वोभविष्यति ।

भगवानाह । साधु साधु सुभूते एवं खलुसुभूते बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन सत्त्वाऽनुपलब्धितायां प्रज्ञापारमिताऽनुपलब्धितायां
शिक्षितव्यम् । यत्पुनः सुभूतिरेवमाह । कतमस्मैतद्वर्ध्मस्याऽधिवचनं
यदुतबोधिसत्त्वइति । तत् किं मन्यसे सुभूते रूपस्यैतदधिवचनं
बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं
मन्यसे सुभूते वेदनायाएतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह

* जाति र्देहजन्य पञ्चस्कन्धसमुदाय इति यावत् ।

† “जातानां स्कन्धानां परिपाको जरास्कन्धः । नाशोमरणमितिरत्नप्रभा ।

‡ अधिवचनं वाचकं । बोधिसत्त्व इति पदं । रूपादि पदार्थानां
तदीयनित्यताऽनित्यत्वादिधर्माणाञ्च वाचकत्वं बोधिसत्त्वशब्दस्यनास्तीति
सुभूति नैवप्रकाशयितुं भगवान् पृच्छति तत् किं मन्यसे इत्यादिनारूपादीनां
तद्वर्माणाञ्चासत्यतया तद्वाचकत्वं बोधिसत्त्व शब्दस्यनास्तीति भावः ।

[illegible]

भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते रूपसुखताया एतदधि-
वचनं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं
मन्यसे सुभृते रूपदुःखताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह
नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते वेदनासुख-
ताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।
भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते वेदनादुःखताया एतदधिवचनं
बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं
मन्यसे सुभृते संज्ञासुखताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह
नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते संज्ञादुःखताया
एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह
तत् किं मन्यसे सुभृते संस्कारसुखताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्व
इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते
संस्कारदुःखताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते विज्ञानसुखताया
एतदधिवचनं बोधिसत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह
तत् किं मन्यसे सुभृते विज्ञानदुःखताया एतदधिवचनं बोधि-
सत्त्व इति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते रूपाऽऽत्मतायाएतदधिवचनं
बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे
सुभृते रूपाऽनात्मतायाएतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं
भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभृते वेदनाऽऽत्मतायाएत-
दधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत्

भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञानाऽऽशून्यताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते रूपनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते रूपाऽनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते वेदना निमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते वेदनाऽनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संज्ञाऽनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संस्काराऽनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञाननिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञानाऽनिमित्तताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् ।

भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते रूपप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते रूपाऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते

वेदनाप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते वेदनाऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संज्ञाप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संज्ञाऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संस्काराऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते संस्काराऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञानप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् । भगवानाह तत् किं मन्यसे सुभूते विज्ञानाऽप्रणिहितताया एतदधिवचनं बोधिसत्त्वइति । आह नोहीदं भगवन् ।

(१) अत्यन्ततया भगवन् रूपं न संविद्यते नोपलभ्यते । कुतो

(१) पूर्वं बोधिसत्त्वशब्दस्य रूपाद्यधिवचनत्वं निराकृतं । सम्यति तत्र हेतुं प्रदर्शयति अत्यन्ततयेत्यादिना । यतीरूपादीनामत्यन्ततया विद्यमानत्वाभावः उपलब्धेरभावश्च कुतस्तेषामलीकानां शशविषाणादिकल्पनां वाचकं बोधिसत्त्वेति नाम भवेदिति सुभूतेरभिप्रायः । न संविद्यते इत्यनेनैवार्थसिद्धौ नोपलभ्यते इत्यभिधानं अर्थमिति न वाच्यं उपलब्धेरभावेन विद्यमानत्वाभावः साधितः । अभाव प्रत्यक्षे उपलब्धेरभावस्य हेतुत्वमुक्तं भाषापरिच्छेदे । “विशेषणतया तदभावानां ग्रहोभवेत् । यदिस्या दुप-

रूपाऽप्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन वेदनाऽप्रणिहिताऽधिवचन-
मनुपलम्भमानेन वेदनाऽप्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन संज्ञा-
प्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन संज्ञाऽप्रणिहिताऽधिवचनमनुप-
लम्भमानेन संस्कारप्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन संस्कारा-
ऽप्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन विज्ञानप्रणिहिताऽधिवचनमनु-
पलम्भमानेन विज्ञानाऽप्रणिहिताऽधिवचनमनुपलम्भमानेन प्रज्ञापार-
मितायां शिचितव्यम् ।

यत् पुनः सुभूते वदसि नाहं धर्मं समनुपश्यामि यदुत बोधि-
सत्त्वइति । न सुभूते धर्माधर्मधातुं समनुपश्यति । न संज्ञा धातु-
धर्मधातुं समनुपश्यति । न धर्मधातुः संज्ञाधातुं समनुपश्यति ।
न संस्कारधातुधर्मधातुं समनुपश्यति । न धर्मधातुः संस्कारधातुं
समनुपश्यति । न विज्ञानधातुधर्मधातुं समनुपश्यति । न धर्म-
धातुर्विज्ञानधातुं समनुपश्यति । न चक्षुर्धातुधर्मधातुं समनुपश्यति ।
न धर्मधातुश्चक्षुधातुं समनुपश्यति । न ओत्रधातुधर्मधातुं समनु-
पश्यति । न धर्मधातुः ओत्रधातुं समनुपश्यति । न घ्राणधातुधर्मधातुं
समनुपश्यति । न धर्मधातुर्घ्राणधातुं समनुपश्यति । न जिह्वा
धातुधर्मधातुं समनुपश्यति । न धर्मधातुर्जिह्वाधातुं समनु-
पश्यति । न कायधातुधर्मधातुं समनुपश्यति । न धर्मधातुः
कायधातुं समनुपश्यति । न मनोधातुधर्मधातुं समनुपश्यति ।
न धर्मधातुर्मनोधातुं समनुपश्यति ।

न सुभूते संस्कृतधातुरसंस्कृतधातुं समनुपश्यति । नाऽसंस्कृत-
धातुः संस्कृतधातुं समनुपश्यति । न च संस्कृतधातुव्यतिरेकेणा-

संस्कृतं शक्यं प्रज्ञपयितुं । नाऽसंस्कृतव्यतिरेकेन संस्कृतधातुः शक्यः
प्रज्ञपयितुं । एवं खलु सुभूते बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् न कश्चिद्धर्मं समनुपश्यति । असमनुपश्यन् नोत्तस्यति । न
सन्त्यस्यति न सन्तासमापद्यते । न वास्य कस्मिंश्चिद्धर्मचित्तमवली-
यते । न विप्रतिसारीभवति मानसं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि सुभूते
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् न रूपं समनुपश्यति ।
वेदनां न समनुपश्यति । संज्ञां न समनुपश्यति । संस्कारान्न समनु-
पश्यति । विज्ञानं न समनुपश्यति । चक्षुर्न समनुपश्यति । ओत्रं न
समनुपश्यति । घ्राणं न समनुपश्यति । जिह्वां न समनुपश्यति । कायं
न समनुपश्यति । मनो न समनुपश्यति । रूपं न समनुपश्यति ।
शब्दं न समनुपश्यति । गन्धं न समनुपश्यति । रसं न समनु-
पश्यति । स्पर्शं न समनुपश्यति । धर्मं न समनुपश्यति । पृथिवी-
धातुं न समनुपश्यति । अद्भ्यातुं न समनुपश्यति । तेजोधातुं न
समनुपश्यति । वायुधातुं न समनुपश्यति । आकाशधातुं न समनु-
पश्यति । विज्ञानधातुं न समनुपश्यति । अविद्यां न समनुपश्यति ।
संस्कारान्न समनुपश्यति । विज्ञानं न समनुपश्यति । नामरूपं न
समनुपश्यति । षडायतनं न समनुपश्यति । स्पर्शं न समनुपश्यति ।
वेदनां न समनुपश्यति । दृष्ट्यां न समनुपश्यति । उपादानं न
समनुपश्यति । भवं न समनुपश्यति । जातिं न समनुपश्यति ।
जरामरणं न समनुपश्यति । रागं न समनुपश्यति । द्वेषं न
समनुपश्यति । मोहं न समनुपश्यति । आत्मानं न समनुपश्यति ।
सत्त्वं न समनुपश्यति । जीवं न समनुपश्यति । जन्तुं न समनु-

पश्यति । पोषं न समनुपश्यति । पुरुषं न समनुपश्यति । मनुजं न समनुपश्यति । मानवं न समनुपश्यति । कारकं न समनुपश्यति । कारापकं न समनुपश्यति । वेदकं न समनुपश्यति । वेदयितृकं न समनुपश्यति । जानकं न समनुपश्यति । पश्यकं न समनुपश्यति । कामधातुं न समनुपश्यति । रूपधातुं न समनुपश्यति । आरूपधातुं न समनुपश्यति । आवकचित्तं न समनुपश्यति । प्रत्येकबुद्धचित्तं न समनुपश्यति । बोधिचित्तं न समनुपश्यति । आवकधर्मान्न समनुपश्यति । प्रत्येकबुद्धं न समनुपश्यति । प्रत्येकबुद्धधर्मान्न समनुपश्यति । बोधिसत्त्वं न समनुपश्यति । बोधिसत्त्वधर्मान्न समनुपश्यति । बुद्धं न समनुपश्यति । बुद्धधर्मान्न समनुपश्यति । बोधिं न समनुपश्यति । यावत् सर्वधर्मान् लौकिकलोकोत्तरान् न समनुपश्यति । स सर्वधर्मान्न समनुपश्यति । न सन्त्वस्यति । न सन्नासमापद्यते ।

आह केन कारणेन भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः सर्वधर्मेषु चित्तं नावल्लीयते । न संलीयते । भगवानाह । तथाहि सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वश्चित्तचेतसिकान् धर्मान् नोपलभते न समनुपश्यति । अनेन कारणेन सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितायां चरतः सर्वेषु धर्मेषु चित्तं नावल्लीयते । न संलीयते । आह । कथं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मनोन सन्नासमापद्यते* । भगवानाह । तथाहि सुभूते

* चेतसिकाश्चित्तसम्बन्धिनः आह उकाररागद्वेषादयः तान् धर्मान् नोपलभते अतः कारणाद्बोधिसत्त्वस्य चित्तं । कुत्रापि नावल्लीयते न

बोधिसत्त्वो महासत्त्वो मनश्च मनोधातुश्च नोपलभते । न समनुपश्यति । एवं क्षलु सुभूते बोधिसत्त्वस्य महामत्त्वस्य मनोन सन्नासमापद्यते । एवं हि सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरितव्यं । न चेत् पुनः सुभूते बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरं स्तां प्रज्ञापारमितां नोपलभते तच्च बोधिसत्त्वं नोपलभते । तच्च बोधिसत्त्वनाम नोपलभते । एवमेव बोधिसत्त्वस्याऽववादः । एषैवाऽनुशासनी ।

शतसाहस्रयाः प्राज्ञापारमिताया द्वितीयः परिवर्तः ॥

तदाकारां वृत्तिं भजते । इत्यर्थः । तथा च भाष्यनिष्ठस्य रूपशब्दा सत्त्वासपदार्थस्याहङ्काराभावेनाऽसम्भवः न ह्युदासीनस्य दुःस्वसम्भावनायां कश्चित् त्रस्यसि किन्तु स्वस्य सुकीयस्य वा । तत्र ममेत्यहङ्कार एव हेतुः । उदासीने अहङ्काराभावात् न त्रासोदयः । एवमत्राऽपि बोधिसत्त्वस्य रूपादिस्तन्मे अहमित्यभिमानाभावाच्चक्षुरादौ च ममेत्यभिमानाभावात् तेषामनिष्ठसम्भावना बोधिसत्त्वस्य न त्रासञ्जनयतीति भगवतोऽभिप्रायः । एतदभिप्रायकमेवोद्वाह्यतत्त्वधृतं वचनं यथा । “प्राग्ने गते यथा देहः सुखदुःखे न विन्दति । तथा चेत् प्राणयुक्तोऽपि सकेवल्यश्रमेवसेदि”ति । तज्जः संस्कारोऽन्य संस्कारप्रतिबन्धौ । १ । ५१ । “तस्यापि निरोधे सर्वनिरोधान्निर्वीजः समाधिरिति”ति । १ । ५२ । पातञ्जलदर्शनसमाधिपादसूत्राभ्यामौदृश एवार्थः प्रकटितः ।

अथ तृतीयपरिवर्तः ।

अथायुष्मान् सुभृतिर्भगवन्त मेतदवोचत् । रूपं भगवन् परिज्ञा-
तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् ।
वेदनां भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यम् । संज्ञां भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । संस्कारान् भगवन्
परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यम् । विज्ञानं भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । चक्षुर्भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधि-

* अत्रायमभिप्रायः । सर्वे हि अविद्यावशेन रूपादीनां पारमार्थिक-
सत्त्वं प्रतिसन्धाय तत्राऽभिनिविशते सति च सुदृढे ऽभिनिवेशेन युग-
सहस्रेणापि तेषामनुपशम्भः शक्यः सम्भावयितुं । ततश्च पूर्वपरिवर्त-
कृतोपदेशोविफल एव भवति । अतस्तदुपपादनाय रूपादीनां सरूप-
परिज्ञानमत्रोपदिशति । वस्तुतत्त्व पर्यालोचनेकतेरूपादीनामसत्यत्वैव
परिशिष्येत । तथा च सति न कश्चित् तत्राऽभिनिविशेत । ननुदका-
चन्द्रमाहर्तुं कश्चित् प्रेक्षावान् प्रवर्तते । तद्वदविद्ययाप्रतिभासमाना
अपि रूपादयो न तत्त्वज्ञानां मनांस्यभिभवितुं मर्हन्ति । अतस्तृतीय
परिवर्तस्यादौ रूपादीनां परिज्ञानमेवोपदिशति रूपं भगवन् परि-
ज्ञातुकामेनेत्यादिना ।

सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । श्रोत्रं भगवन्
परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यम् । घ्राणं भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यम् । जिह्वां भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । कायं भगवन्
परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यम् । मनोभगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यम् । रूपं भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । शब्दं भगवन्
परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यम् । गन्धं भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । रसं भगवन् परिज्ञातुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । स्पर्शं
भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यम् । धर्मान् भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् ।

चक्षुर्विज्ञानं* भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । श्रोत्रविज्ञानं भगवन् परिज्ञातुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यम् । घ्राण
विज्ञानं भगवन् परिज्ञातुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-

* अविद्यादयः पूर्वं व्याख्याताः अविद्यामारभ्य दौर्मनस्य पर्यन्तं क्रमिक-
कार्यप्रवाहः ।

[illegible][illegible]

परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्त्यं । महाशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
 प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । परमार्थशून्यतां परिपूरयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । संस्कृतशून्यतां
 परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्त्यं । असंस्कृतशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । अत्यन्तशून्यतां परिपूरयितु-
 कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं ।
 अनवराशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
 पारमितायां शिचित्त्यं । अनवकारशून्यतां परिपूरयितुकामेन
 बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । प्रकृतिशून्यतां
 परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्त्यं । सर्वधर्मशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
 सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । स्वलक्षणशून्यतां परिपूरयितु-
 कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं ।
 अनुपलम्भशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
 पारमितायां शिचित्त्यं । अभावशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधि-
 सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । स्वभावशून्यतां
 परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 शिचित्त्यं । अभावस्वभावशून्यतां परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन
 महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिचित्त्यं । चत्वारिंशत्पुण्यानां
 परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां

Parigata Pañcagāyātrī, (Text) Part II, Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Prakṛita-Pañcagāyātrī, (Text) Part II, Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Prithivīrāj Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Ditto (English) Part II, Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Prakṛita Lakṣaṇam, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Parācāra Smṛti, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ...
 Parācāra, Institutes of (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Prābhavā Vēda Samhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7 ...
 *Sāma Vēda Samhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 1-4 @ /6/ each ...
 IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc. ...
 Śāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each ...
 Sūgrata Samhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/ ...
 Sūgrata Samhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each ...
 *Taittirīya Samhitā, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...
 Tāndya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1 ...
 Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1 ...
 Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. ...
 Fasc. 1-12 @ /6/ each ...
 Triśaṇḍa-Māṇḍana, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ ...
 Tul'si Satsai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...
 Upaniṣad-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...
 Upaniṣad-bhava-prapañca-kathā (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/ ...
 Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each ...
 Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 Varāha Kṛya Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 *Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ ...
 each ...
 Vidhāna Parigata Fasc. I ...
 Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each ...
 Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ...
 Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 Vṛhannārāyaṇa Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ ...
 Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6 ...
 Tibetan Series.
 Pag-Sam Thi S'iā, Fasc. 1-4 @ 1/ each ...
 Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5 ...
 @ 1/ each ...
 Rtoḡs brjod āpag hkhri S'iā (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; V ...
 Fasc. 1-5 @ 1/ each ...
 Arabic and Persian Series.
 *Alamgīrnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each ...
 Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/ ...
 Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each ...
 Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each ...
 Akbar-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each ...
 Ditto English Fasc. 1-8 @ 1/ each ...
 Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger ...
 Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...
 Catalogue of Arabic Books and Manuscripts ...
 Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library ...
 Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each ...
 Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1/ each ...
 Farhang-i-Rashidī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each ...
 Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 each ...
 Futūh-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each ...
 Ditto of Azādi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each ...
 Haft Āsmān, History of the Persian Masnawī, (Text) Fasc. 1 ...
 History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each ...
 Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each ...
 Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each ...
 Maāsir-ul-Umarā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, Fasc. 1-9 ...
 Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. III, Fasc. 10-11 ...
 Index to Vol. II, Fasc. 10-12 @ /6/ each ...
 Maghāzi of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each ...

Muntakhabul-Tawarikh, (English) Vol. I Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each	...	5	10
Muntakhabul-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	12	0
Muntakhabul-Fikr, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	7	0
Nukhbātul-Fikr, (Text) Fasc. 1	...	3	2
Nisān's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	...	0	8
Riyāz-us-Salātin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	8
Ditto Ditto (English) Fasc. 1-3	...	2	14
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	4
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	10	8
Ditto Index	...	2	0
Tārīkh-i-Firūz Shāhi of Ziyā-ud-dīn Barnī (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	3	0
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	1	4
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	6	6
Wis e Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	0	12
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...		
Tuzuk-i-Jahāngirī, (Eng.) Fasc. 1	...		

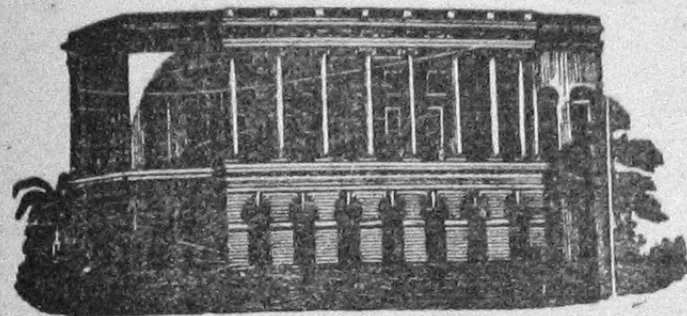
ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vol. VII, Vols. XI and XVII, and Vols. XIX and XX @ 10/ each ... 50
 2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
 3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members.
- N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3
 - A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4
 - Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ... 2
 - Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ... 4
 - Introduction to the Maithilī Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J.A.S.B., 1882) ... 4
 - Anis-ul-Musharrahin ... 3
 - Catalogue of Fossil Vertebrata ... 3
 - Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion ... 3
 - Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 32
 - Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāzi, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2
 - Khizānatu-l-'ilm ... 4
 - Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 40
 - Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 18
 - Sharaya-ool-Islām ... 4
 - Tibetan Dictionary, by Csoma de Körös ... 10
 - Ditto Grammar ... 8
 - Kaṣmīragadīyartā, Parts I & II @ 1/8/ ... 3
 - A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by C. R. Wilson ... 1
 - Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāśmir by M. A. Stein, Ph.D., Jt. Extra No. 2 of 1899 ... 4
 - Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 29
 - Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5
- N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer, Asiatic Society," only.

BIBLIOTHECA INDICA:

COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1068.



शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ÇATASĀHASRIKĀ-PAJÑĀ-PĀRAMITĀ

THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE

OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES

(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY

PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 6.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,

AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1904.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some
of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1	...	...	...
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	...	...
Aitarēya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5 @ /6/	...	...	...
Anu Bhāṣyam, (Text) Fasc. 2-5 @ /6/ each	...	...	...
Aphorisms of Sāṅdilya, (English) Fasc. 1	...	...	...
Aṣṭasāhasrikā Prajñāparamitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...	...
Aṣṭavaiḍyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	...	...
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan). Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ /1/ each	...	...	...
Bala Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1	...	...	...
Bandhaya Santa Sutam	...	...	...
*Bhāmāṭī, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	...	...
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-4	...	...	...
Brhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...	...
Brhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...	...
Bodhicaryavatara of Candidevi, Fasc. 1-2	...	...	...
Catadusani, Fasc. 1	...	...	...
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-3 @ 2/ each	...	...	...
Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-2	...	...	...
Catasahasrika Prajñāparamitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	...	...
*Caturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18, Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	...	...
Glokarvartika, (English) Fasc. 1-4	...	...	...
*Grānta Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-17 @ /6/ each	...	...	...
Ditto Cāṅkhāyana, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...	...
Grī Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...	...
Dan Kriya Kaṇmudi, Fasc. 1-2	...	...	...
Gadadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-6...	...	...	...
Kāla Mādhyama, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	...	...
Kāla Viveka, Fasc. 1-6	...	...	...
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	...	...
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	...	...
Kūrma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	...	...
Lalitā-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	...	...
Madana Pārijāta, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each...	...	...	...
Mahā-bhāṣya-pradīpdyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	...	...
Manṭika Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	...	...
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-7 @ /12/ each	...	...	...
*Mīmāṃsa Darśana, (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	...	...
Nyāyavartika, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/	...	...	...
*Nirukta, (Text) Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	...	...
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	...	...
Nityacarapaddhati Fasc. 1-7 (Text) @ /6/	...	...	...

शिक्षितव्यं। चत्वारिभ्यश्च प्रहाणानि परिपूरयितुकामेन बोधि-
मत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। चतुरवृद्धिपादान्
परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यं। पञ्चेन्द्रियाणि परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। पञ्च बलानि परिपूरयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। सप्तबोध्यङ्गानि
परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यं। आर्याष्टाङ्ग मार्गं परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। चत्वार्यार्यसत्यानि परि-
पूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं।
अष्टौविमोक्षान् परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिक्षितव्यं। दशतथागत बलानि परिपूरयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। चत्वारिवै-
शारद्यानि परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिक्षितव्यं। चतस्रः प्रतिमस्मिदः परिपूरयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। महामैत्रौ
परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यम्। महाकरुणं परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यं। अष्टादशाऽऽवेणिकान् बुद्ध-
धर्मान् परिपूरयितुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिक्षितव्यं। बोध्यङ्गवतिं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिक्षितव्यम्।

यच्च प्रथमध्याननिरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय द्वितीयं ध्यानं समापद्यते । द्वितीयात् ध्यानाद्भुत्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय तृतीयं ध्यानं समापद्यते । तृतीयात् ध्यानाद्भुत्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय चतुर्थं ध्यानं समापद्यते । चतुर्थात् ध्यानाद्भुत्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय मैत्र्यै समाधिं समापद्यते । मैत्र्याः समाधेर्युक्त्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय करुणासमाधिं समापद्यते । करुणासमाधेर्युक्त्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय मुदितासमाधिं समापद्यते । मुदितासमाधेर्युक्त्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्यायोपेक्षा-समाधिं समापद्यते । उपेक्षासमाधेर्युक्त्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्यायाऽऽकाशाऽऽनन्त्याऽऽयतनं समापद्यते । आकाश-

* निरुध्यते प्रज्ञाऽनेनेति निरोधः परं वैराग्यमिति पातञ्जलभाष्ये वाच-
स्पतिमिश्रकृतटीका ।

। समाधिप्रज्ञाप्रभवः संस्कारोद्यत्यानसंस्कारशेषं वाधते । युक्त्या न संस्काराऽभिभवात् तत् प्रभवाः प्रत्यया न भवन्तीति पातञ्जलदर्शनोक्त्या समाध्यायम् तज्जः संस्कारोऽन्यसंस्कारप्रतिवन्धौ । पातञ्जलदर्शनसमा-
धिपाद ५१ सूत्रम् ।

। मैत्र्यैकरुणामुदितोपेक्षानां सुखदुःखपुण्याऽपुण्यविषयाणां भावना-
तश्चित्तं प्रसादनं । पातञ्जलदर्शनं समाधिपाद (३३) सूत्रम् ।
तत्र सर्वप्राणिषु सुखसम्भोगापन्नेषु मैत्र्यै भावयेत् । दुःखितेषु
करुणां । पुण्यात्मकेषु—मुदितां । अपुण्याशीलेषु पेक्षाम् । एवमस्य
भावयतः शुक्रो धर्मे उपजायते । ततश्चित्तं प्रसौदति । प्रसन्नमेकाग्रं
स्थितिपदं लभते ॥ पातञ्जलदर्शनसमाधिपाद (३३) सूत्रभाष्यम् ।

ऽऽनन्त्याऽयतनाद्भुत्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय
आकिञ्चन्याऽऽयतनं समापद्यते । आकिञ्चन्यायतनाद्भुत्याय निरोधः
समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय विज्ञानानन्त्याऽयतनं समापद्यते ।
विज्ञानाऽऽनन्त्याऽयनाद्भुत्याय निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय
नैव संज्ञानाऽसंज्ञाऽऽयतनं समापद्यते । नैवसंज्ञानासंज्ञाऽयननाद्भुत्याय
निरोधः समापद्यते । निरोधाद्भुत्याय सिंहविक्रम्भितं समाधि-
समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । सिंहविक्रीडितं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधारणीमुखममाधिमुखानि
प्रतिबन्धुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
शूरङ्गमं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । रत्नमुद्रां समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । चन्द्रप्रभं समाधिं समा-
पत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
चन्द्रध्वजकेतुं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधर्ममुद्रागतं समाधिं समापत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । अवलोकित-
मुद्रां समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । धर्मधातुनियतं समाधिं समापत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । नियतध्वज-
केतुं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां शिञ्चितव्यं । वज्रोपमं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन

महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधर्मप्रवेशमुखं समाधिं
समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । समाधिराजं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । राजमुद्रां समाधिं समापत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । वल्यूहं
समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । समुद्रतं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महा-
सत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधर्मनिरुक्तिं नियतप्रवेशं
समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । सर्वधर्मज्ञानाऽधिवासनप्रवेशं समाधिं समापत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । दशदिग्-
व्यवलोकितं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधारणीमुखमुद्रां समाधिं समापत्तु-
कामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
सर्वधर्माऽसम्प्रशेषं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वधर्मसमवशरणाकारमुद्रां समाधिं
समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चि-
तव्यं । आकाशस्थानस्थितं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । त्रिमण्डलपरिशुद्धं
समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । अच्युताऽभिज्ञां समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पात्रगतं समाधिं समा-

पत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।
ध्वजायकेयूरं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां शिञ्चितव्यं । सर्वक्लेशनिर्दहनं समाधिं समापत्तुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । चतुर्मार-
बलनिराकरणं समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । आकाशाऽसङ्गविमुक्तिनिरूपलेपं
समाधिं समापत्तुकामेन बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
शिञ्चितव्यं । इति ह्येतान्यन्यानि च समाधिमुखानि प्रतिलब्धुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।

पुनरपरं भगवन् सर्वसत्त्वानामभिप्रायान् परिपूरयितुकामेन
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । पुनरपरं
भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन कुशलमूलानिपरिपूरयितुकामेन यैः
कुशलमूलैः परिपूर्णं नाऽपायेषु पतति । नहीनकूलेषूपपद्यते । न
श्रावकभूमौ न प्रत्येकबुद्धभूमौ तिष्ठति । न च बोधिसत्त्वो महा-
सत्त्वो मूर्धाम्* पततीति । प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं ।

अथायुष्माञ्छारदतीपुत्र आयुष्मन्तं सुभूतिमेतदवोचत् । कथ-
मायुष्मन् सुभूते बोधिसत्त्वो महासत्त्वो मूर्धानं पतति । एव सुक्ते
आयुष्मान् सुभूतिरायुष्मन्तं शारदतीपुत्रमेतदवोचत् । यदायुष्मन्

* मूर्धानं इति पुस्तकपञ्चके पाठः मुधाशब्दो व्यर्थार्थः आमोघर्म्म-
दृष्ट्या ततश्च व्यर्थधर्म्माभिलाष इति तदर्थः । मुधाशब्दो ह्यस्वादिः
प्रतिभाति ।

शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वोऽनुपाय कौशलेन षट्सु पार-
मितासु चरति । अनुपायकौशलेन शून्यतानिमित्ताऽप्रणिहितान्
समाधीनागम्य नैव श्रावकभूमौ पतति । न प्रत्येकबुद्धभूमौ पति ।
नैव बोधिसत्त्वस्याममवकामेति । अयमुच्यते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्व-
स्यामः । आह । केन कारणेनायुष्मन् सुभूते अयं बोधिसत्त्वस्य
महासत्त्वस्यामः । सुभूतिराह । आमदत्यायुष्मञ्चारदतीपुत्र उच्यते
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यामः । धर्मदृष्ट्याः । आह । कतमा आयु-
ष्मन् सुभूते धर्मदृष्ट्याः । सुभूतिराह । इहायुष्मञ्चारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् रूपं शून्यमित्यभिनि-
विशतेऽधितिष्ठति संजानाति । वेदनाशून्येत्यभिनिविशतेऽधिति-
ष्ठति संजानाति । संज्ञाशून्येत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति ।
संस्काराः शून्यादित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानं
शून्यमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयु-
ष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या
आमः ।

पुनरपरं शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् रूपमनित्यमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । वेद-
नामनित्येत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संज्ञामनित्येत्य-
भिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संस्काराननित्या इत्यभि-
निविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानमनित्यमित्यभिनिविशते-
ऽधितिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः ॥

पुनरपरमायुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितायां चरन् रूपं दुःखमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति ।
वेदनां दुःखेत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संज्ञां दुःखेत्य-
भिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संस्कारान् दुःखा इत्य-
भिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानं दुःखमित्यभिनिवि-
शतेऽधितिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधि-
सत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः ।

पुनरपरमायुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् रूपमनात्मेत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति ।
वेदनामनात्मेत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संज्ञामनात्मे-
त्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संस्काराननात्मान इत्यभि-
निविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानमनात्मेत्यभिनिविशतेऽधि-
तिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य
महासत्त्वस्याऽऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः ।

पुनरपरमायुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् रूपमानिमित्तमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति ।
वेदनामानिमित्तमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संज्ञामानि-
मित्तमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संस्कारानानिमित्तमि-
त्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानमानिमित्तमित्यभि-
निविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयुष्मञ्चारदतीपुत्र
बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः ।

पुनरपरमायुष्मञ्चारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमि-

तायां चरन् रूपमप्रणिहितमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । वेदनामप्रणिहितेत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संज्ञामप्रणिहितेत्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । संस्कारानप्रणिहितमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । विज्ञानमप्रणिहितमित्यभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । इयमुच्यते आयुष्मन् शारदती-पुत्र बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः ।

इदं रूपं प्रहातव्यमनेनरूपं प्रहातव्यं । इयं वेदनाप्रहातव्या अनेन वेदनाप्रहातव्या । इयं संज्ञाप्रहातव्या अनेन संज्ञाप्रहातव्या । इमे संस्काराः प्रहातव्याः । अनेन संस्काराः प्रहातव्याः । इदं विज्ञानं प्रहातव्यम् । अनेन विज्ञानं प्रहातव्यमिति । इदं दुःखं परिज्ञेयं । अनेन दुःखं परिज्ञेयमिति । अयं समुदयः प्रहातव्यः । अनेन समुदयः प्रहातव्यः इति । अयं निरोधः साक्षात् कर्त्तव्यः । अनेन निरोधः साक्षात् कर्त्तव्यः । अयं मार्गोभावयितव्यः । अनेन मार्गोभावयितव्यः इति । अयं संक्षेपः । इदं व्यवदानमिति । इमे धर्माः सेवितव्याः । इमे धर्मा न सेवितव्याः । इह बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन चरितव्यमिह न चरितव्यमिति । अयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य मार्गोऽयं न मार्ग इति । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य शिष्येयं न शिष्येति । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य दानपारमितेयं न दानपारमिता । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य शीलपारमितेयं न शीलपारमितेति । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य चान्तिपारमितेयं न चान्तिपारमिता । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य वीर्यपारमितेयं न वीर्यपारमिता । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य ध्यानपार-

मितेयं न ध्यानपारमिता । इयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमितेयं न प्रज्ञापारमिता । इदं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्योपाय कौशलमिदमनुपायकौशलमिति । अयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य न्यामः ।

सचेदायुष्मञ्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्निमान् धर्मानेवमभिनिविशतेऽधितिष्ठति संजानाति । अयं बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्याऽऽनुलोमिकीधर्मदृष्ट्या आमः । आह । कतम आयुष्मन् सुभूते बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य न्यामः । सुभूतिराह । इहायुष्मञ्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नाध्यात्मशून्यतायामध्यात्मवहिर्द्विशून्यतां समनुपश्यति । न वहिर्द्विशून्यतायां अध्यात्मशून्यतां समनुपश्यति । न वहिर्द्विशून्यतायामध्यात्मवहिर्द्विशून्यतां समनुपश्यति । नाऽध्यात्मशून्यतायां वहिर्द्विशून्यतां समनुपश्यति । नाऽध्यात्मवहिर्द्विशून्यतायां शून्यताशून्यतां समनुपश्यति । न शून्यताशून्यतायामध्यात्मवहिर्द्विशून्यतां समनुपश्यति । न महाशून्यतायां परमाऽर्थशून्यतां समनुपश्यति । न परमाऽर्थशून्यतायां महाशून्यतां समनुपश्यति । न परमाऽर्थशून्यतायां संस्कृतशून्यतां समनुपश्यति । न संस्कृतशून्यतायां परमाऽर्थशून्यतां समनुपश्यति । न संस्कृतशून्यतायामसंस्कृतशून्यतां समनुपश्यति । नाऽसंस्कृतशून्यतायां संस्कृतशून्यतां समनुपश्यति । नाऽसंस्कृतशून्यतायामनवराऽयशून्यतां समनुपश्यति । नाऽनवराऽयशून्यतायामसंस्कृतशून्यतां समनुपश्यति । नाऽनवराऽयशून्यतायामनवकारशून्यतां समनुपश्यति । नाऽनवकारशून्यतायामनवराऽयशून्यतां समनुपश्यति ।

ति । नाऽनवकारशून्यतायामत्यन्तशून्यतां समनुपश्यति । नाऽत्यन्त-
शून्यतायां प्रकृतिशून्यतां समनुपश्यति । न प्रकृतिशून्यतायामत्य-
न्तशून्यतां समनुपश्यति । न प्रकृतिशून्यतायां सर्वधर्मशून्यतां
समनुपश्यति । न सर्वधर्मशून्यतायां प्रकृतिशून्यतां समनुपश्यति ।
न सर्वधर्मशून्यतायां स्वलक्षणशून्यतां समनुपश्यति । न स्वलक्षण-
शून्यतायां सर्वधर्मशून्यतां समनुपश्यति । न स्वलक्षणशून्यतायाम-
नुपलम्भशून्यतां समनुपश्यति । नाऽनुपलम्भशून्यतायां स्वलक्षणशून्य-
तां समनुपश्यति । नाऽनुपलम्भशून्यतायामभावशून्यतां समनुपश्यति ।
नाऽभावशून्यतायामनुपलम्भशून्यतां समनुपश्यति । नाऽभावशून्यतायां
स्वभावशून्यतां समनुपश्यति । न स्वभावशून्यतायामभावशून्यतां
समनुपश्यति । न स्वभावशून्यतायामभावस्वभावशून्यतां समनुप-
श्यति । नाऽभावस्वभावशून्यतायां सर्वधर्मशून्यतां समनुपश्यति ।

एवं खल्वायुष्मच्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् बोधिसत्त्वस्याममवक्रामति । पुनरपरमायुष्मच्छारदती-
पुत्र बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरतैवं शिञ्चितथम् ।
यथा शिञ्चमाणेरूपं ज्ञातव्यं तेन च न मन्तव्यं* । वेदनाज्ञातव्या-

* अत्राऽयं भावः । लौकिकानामिव प्रज्ञापारमितायां चरतां बोधि-
सत्त्वानामपि ज्ञानजनकेन्द्रियादिसामग्र्योसत्वात् रूपादिज्ञानमवश्य-
म्भावि । सति च रूपादीनां ज्ञाने तत्र रागद्वेषादयोऽप्यवश्यम्भाविनः ।
अतस्तेषु ज्ञातेष्वपि रूपादिषु अभिमानं न कर्तव्यमित्युपदिशति
रूपं ज्ञातव्यमित्यादिना । तथाच परकौयधनपुत्रादौ दृष्टेऽपि यथा
तत्राऽभिमानाऽभावाद्भरागादयो जायन्ते एवं स्वभोग्येष्वपि रूपादि-

तथा च वेदनया न मन्तव्यं । संज्ञा ज्ञातव्या तथा च संज्ञया न
मन्तव्यं । संस्काराज्ञातव्याः तैश्च संस्कारैर्न मन्तव्यं । विज्ञानं
ज्ञातव्यं तेन च विज्ञानेन न मन्तव्यं । चतुर्ज्ञातव्यं तेन च
चतुषा न मन्तव्यं । श्रोत्रं ज्ञातव्यं तेन च श्रोत्रेण न मन्तव्यं । घ्राणं
ज्ञातव्यं तेन च घ्राणेन न मन्तव्यं । जिह्वा ज्ञातव्या तथा च
जिह्वया न ज्ञातव्यं । कायं ज्ञातव्यं तेन च कायेन न मन्तव्यं ।
मनोज्ञातव्यं तेन च मनसा न मन्तव्यं । रूपं ज्ञातव्यं तेन च रूपेण
न मन्तव्यं । शब्दोज्ञातव्यस्तेन च शब्देन न मन्तव्यं । गन्धोज्ञात-
व्यस्तेन च गन्धेन न मन्तव्यं । रसोज्ञातव्यस्तेन च रसेन न
मन्तव्यं । स्पर्शोज्ञातव्यस्तेन च स्पर्शेन न मन्तव्यं । धर्माज्ञातव्यास्तैश्च
धर्मैर्न मन्तव्यं । चतुर्विज्ञानं ज्ञातव्यं तेन च चतुर्विज्ञानेन न
मन्तव्यं । श्रोत्रविज्ञानं ज्ञातव्यं तेन च श्रोत्रविज्ञानेन न मन्तव्यं ।
घ्राणविज्ञानं ज्ञातव्यं तेन च घ्राणविज्ञानेन न मन्तव्यं । जिह्वा-
विज्ञानं ज्ञातव्यं तेन च जिह्वाविज्ञानेन न मन्तव्यं । कायविज्ञानं
ज्ञातव्यं तेन च कायविज्ञानेन न मन्तव्यं । मनोविज्ञानं ज्ञातव्यं
तेन च मनोविज्ञानेन न मन्तव्यम् ।

चतुः संस्पर्शोज्ञातव्यस्तेन च चतुः संस्पर्शेन न मन्तव्यं । श्रोत्रसं-
स्पर्शोज्ञातव्यस्तेन च श्रोत्रसंस्पर्शेन न मन्तव्यं । घ्राणसंस्पर्शोज्ञातव्य-
स्तेन च घ्राणसंस्पर्शेन न मन्तव्यं । जिह्वासंस्पर्शोज्ञातव्यस्तेन च जि-

ह्वभिमानाभावाद्भरागादयः सम्भवन्ति । अतएव रघुवंशकाव्ये “असक्तः
सुखमन्वभू”दित्युक्तं भगवद्गीतायामपि कुर्यादिदं स्तथाऽसक्तश्चि-
कौर्षु लौकसंग्रहमित्युक्तम् ।

ज्ञासंस्पर्शं न मन्तव्यं । कायसंस्पर्शो ज्ञातव्यस्तेन च कायसंस्पर्शं न मन्तव्यं । मनः संस्पर्शो ज्ञातव्यस्तेन च मनः संस्पर्शं न मन्तव्यं ।

चक्षुः संस्पर्शप्रत्यया वेदना ज्ञातव्या । तथा च चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यं । श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदना ज्ञातव्या तथा च श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यं । घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदना ज्ञातव्या तथा च घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यं । जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदना ज्ञातव्या । तथा च जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यं । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदना ज्ञातव्या तथा च कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यं । मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदना ज्ञातव्या । तथा च मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनया न मन्तव्यम् ।

पृथिवीधातुर्ज्ञातव्यस्तेन च पृथिवीधातुना न मन्तव्यं । अग्निधातुर्ज्ञातव्यस्तेन चाग्निधातुना न मन्तव्यं । तेजोधातुर्ज्ञातव्यस्तेन च तेजोधातुना न मन्तव्यं । वायुधातुर्ज्ञातव्यस्तेन च वायुधातुना न मन्तव्यं । आकाशधातुर्ज्ञातव्यस्तेन चाकाशधातुना न मन्तव्यं । विज्ञानधातुर्ज्ञातव्यस्तेन च विज्ञानधातुना न मन्तव्यं । अविद्या ज्ञातव्या तथा चाऽविद्यया न मन्तव्यं । संस्कारा ज्ञातव्यास्तैश्च संस्कारैर्न मन्तव्यं । विज्ञानं ज्ञातव्यं तेन च विज्ञानेन न मन्तव्यं । नामरूपं ज्ञातव्यं तेन च नामरूपेण न मन्तव्यं । षडायतनं ज्ञातव्यं तेन च षडायतनेन न मन्तव्यं । स्पर्शो ज्ञातव्यस्तेन च स्पर्शेन न मन्तव्यं । वेदना ज्ञातव्या तथा च वेदनया न मन्तव्यं । तृणा ज्ञातव्या तथा च तृणया न मन्तव्यं । उपादानं ज्ञातव्यं तेन चोपादानेन न मन्तव्यं । भवो ज्ञातव्यस्तेन च भवेन न मन्तव्यं । जाति-

ज्ञातव्या तथा च जात्या न मन्तव्यं । जरामरणं ज्ञातव्यं तेन च जरामरणेन न मन्तव्यं ।

दानपारमिता ज्ञातव्या तथा च दानपारमितया न मन्तव्यं । शीलपारमिता ज्ञातव्या तथा च शीलपारमितया न मन्तव्यं । चान्तिपारमिता ज्ञातव्या तथा च चान्तिपारमितया न मन्तव्यं । वीर्यपारमिता ज्ञातव्या तथा च वीर्यपारमितया न मन्तव्यं । ध्यानपारमिता ज्ञातव्या तथा च ध्यानपारमितया न मन्तव्यं । प्रज्ञापारमिता ज्ञातव्या तथा च प्रज्ञापारमितया न मन्तव्यं ।

अध्यात्मशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽध्यात्मशून्यतया न मन्तव्यं । वहिर्द्विशून्यता ज्ञातव्या तथा च वहिर्द्विशून्यतया न मन्तव्यं । अध्यात्मवह्निर्द्विशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽध्यात्मवह्निर्द्विशून्यतया न मन्तव्यं । शून्यताशून्यता ज्ञातव्या तथा च शून्यताशून्यतया न मन्तव्यं । महाशून्यता ज्ञातव्या तथा च महाशून्यतया न मन्तव्यं । परमाऽर्थशून्यता ज्ञातव्या तथा च परमाऽर्थशून्यतया न मन्तव्यं । संस्कृतशून्यता ज्ञातव्या तथा च संस्कृतशून्यतया न मन्तव्यं । असंस्कृतशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽसंस्कृतशून्यतया न मन्तव्यं । अत्यन्तशून्यता ज्ञातव्या तथा च अत्यन्तशून्यतया न मन्तव्यं । अनवराऽयशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽनवराऽयशून्यतया न मन्तव्यं । अनवकारशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽनवकारशून्यतया न मन्तव्यं । अनुपलम्भशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽनुपलम्भशून्यतया न मन्तव्यं । अभावशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽभावशून्यतया न मन्तव्यं । स्वभावशून्यता ज्ञातव्या तथा च स्वभावशून्यतया न

मन्तव्यं । खलक्षणशून्यता ज्ञातव्या तथा च खलक्षणशून्यतया न
मन्तव्यं । अभावस्वभावशून्यता ज्ञातव्या तथा चाऽभावस्वभावशून्य-
तया न मन्तव्यं ।

ध्यानानि ज्ञातव्यानि तैश्च ध्यानैर्न मन्तव्यं । अप्रमाणानि ज्ञातव्यानि
तैश्चाऽप्रमाणैर्न मन्तव्यं । आरूप्यसमापत्तयो ज्ञातव्यास्ताभिश्चाऽऽरूप्यस-
मापत्तिभिर्न मन्तव्यं । अभिज्ञाः ज्ञातव्यास्ताभिश्चाऽभिज्ञाभिर्न मन्तव्यं ।
पञ्चचक्षुषि ज्ञातव्यानि तैश्च पञ्चचक्षुर्भिर्न मन्तव्यं । स्मृत्युपस्थानानि
ज्ञातव्यानि तैश्च स्मृत्युपस्थानैर्न मन्तव्यं । सम्यक् प्रहाणानि ज्ञातव्यानि
तैश्च सम्यक्प्रहाणैर्न मन्तव्यं । षट्द्विपादा ज्ञातव्यास्तैश्च षट्द्विपादैर्न मन्तव्यं ।
इन्द्रियाणि ज्ञातव्यानि तैश्चेन्द्रियैर्न मन्तव्यं । बलानि ज्ञातव्यानि तैश्च
बलैर्न मन्तव्यं । बोध्यज्ञानि ज्ञातव्यानि तैश्च बोध्यज्ञैर्न मन्तव्यं । आ-
र्याऽष्टाऽङ्गमार्गे ज्ञातव्यस्तेन चार्याऽष्टाऽङ्गमार्गेण न मन्तव्यं । आर्यसत्या-
नि ज्ञातव्यानि तैश्चार्यसत्यैर्न मन्तव्यं । अष्टौ विमोक्षा ज्ञातव्यास्तैश्चाऽष्ट-
विमोक्षैर्न मन्तव्यं । नवाऽनुपूर्वविहारसम्यक्तयो ज्ञातव्यास्ताभिश्च नव-
भिरनुपूर्वविहारसमापत्तिभिर्न मन्तव्यं । शून्यतानि मित्ताऽप्रणिहित-
विमोक्षमुखानि ज्ञातव्यानि तैश्च शून्यतानि मित्ताऽप्रणिहितविमोक्ष-
मुखैर्न मन्तव्यं । समाधयो ज्ञातव्यास्तैश्च समाधिभिर्न मन्तव्यं । धार-
णीमुखानि ज्ञातव्यानि तैश्च धारणीमुखैर्न मन्तव्यं । दशतथागतबलानि
ज्ञातव्यानि तैश्च दशतथागतबलैर्न मन्तव्यं । चत्वारि वैशारद्यानि ज्ञात-
व्यानि तैश्च वैशारद्यैर्न मन्तव्यं । चतस्रः प्रतिसम्बिदो ज्ञातव्याः ताभिश्च
प्रतिसम्बिद्भिर्न मन्तव्यं । महामैत्री ज्ञातव्या तथा च महामैत्र्या
न मन्तव्यं । महाकरुणा ज्ञातव्या तथा च महाकरुणया न

मन्तव्यं । अष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्मा ज्ञातव्यास्तैश्चाऽष्टादशाऽऽवेणिक-
बुद्धधर्मैर्न मन्तव्यं ।

एवं खलु आयुष्मञ्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरतातेनाऽपि बोधिचित्तेन न मन्तव्यं । असमसम-
चित्तेन न मन्तव्यं । उदारचित्तेन न मन्तव्यं । तत्कस्य हेतोस्त-
थाहि तच्चित्तमचित्तं प्रकृतिश्चित्तस्य प्रभास्वरता । आह । का पुन-
रायुष्मन् सुभूते चित्तस्य प्रकृतिप्रभास्वरता । सुभूतिराह । यदा-
युष्मञ्छारदतीपुत्र चित्तं न रागेण संयुक्तं न विमंयुक्तं न संयोजनैः
संयुक्तं न विमंयुक्तं । न दृष्टिकृतैः संयुक्तं न विमंयुक्तं । न आवकचित्ते-
न संयुक्तं न विमंयुक्तं । न प्रत्येकबुद्धचित्तेन संयुक्तं न विमंयुक्तं । इदमा-
युष्मञ्छारदतीपुत्र बोधिसत्त्वस्य महामत्त्वस्य चित्तस्य प्रकृतिप्रभास्व-
रता । आह । किं पुनरायुष्मन् सुभूते अस्ति तच्चित्तं यच्चित्तमचि-
त्तं । सुभूतिराह । किं पुनरायुष्मन् शारदतीपुत्र या अचित्ता
तत्राऽस्तिताया अस्तिता वा नाऽस्तितावा न संविद्यते नोपलभ्यते ।
आह नोहीदं आयुष्मन् सुभूते । सुभूतिराह । स चेदायुष्मञ्छार-
दतीपुत्र तत्राऽस्तिताया अस्तिता वानाऽस्तिता वानसंविद्यते नोपल-
भ्यते । अपि न युक्तस्ते एषपर्यनुयोगो यदायुष्मञ्छारदतीपुत्र एवमा-
हाऽस्ति तच्चित्तमचित्तमिति । आह । का पुनरायुष्मन् सुभूते
अचित्ता । सुभूतिराह । अविकारा अविकल्पा आयुष्मञ्छारदती-
पुत्राऽचित्तायाः सर्वधर्माणाम् तथता । इदमुच्यते अचिन्त्या
अचित्ता । आह । किं पुनरायुष्मन् सुभूते यथैवचित्तमविकारम-
विकल्पं तथैवरूपमप्यविकारमविकल्पं तथैव वेदनाऽप्यविकारा अवि-

कल्पा । तथैव सज्ञाप्यविकारा अविकल्पा । तथैवसंस्कारा अण्यवि-
कारा अविकल्पाः । तथैवविज्ञानमप्यविकारमविकल्पम् ।

यथैवचित्तमविकारमविकल्पं तथैव चक्षुरण्यविकारमविकल्पं ।
तथैव श्रोत्रमण्यविकारमविकल्पं । तथैव घ्राणमण्यविकारमण्यविकल्पं ।
तथैव जिह्वाऽण्यविकारा अविकल्पाः । तथैव कायोऽण्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैव मनोऽण्यविकारमविकल्पं । तथैव चित्तमविकारम-
विकल्पं । तथैव रूपमण्यविकारमविकल्पं । तथैव शब्दोऽण्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैव गन्धोऽण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव रसोऽण्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैव स्पर्शोऽण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव धर्मा अण्यवि-
कारा अविकल्पाः । तथैव चित्तमण्यविकारमविकल्पं । तथैव चक्षु-
र्धातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव रूपधातुरण्यविकारोऽविकल्पः ।
तथैव चक्षुर्विज्ञानधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव श्रोत्रधातुरण्यवि-
कारोऽविकल्पः । तथैव शब्दधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव
श्रोत्रविज्ञानधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव घ्राणधातुरण्यवि-
कारोऽविकल्पः । तथैव गन्धधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव
घ्राणविज्ञानधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव जिह्वाधातुरण्यवि-
कारोऽविकल्पः । तथैव रसधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव जिह्वा-
विज्ञानधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव कायधातुरण्यविका-
रोऽविकल्पः । तथैव स्पृष्ट्यधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव काय-
विज्ञानधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव मनोधातुरण्यविकारोऽ-
विकल्पः । तथैव धर्मधातुरण्यविकारोऽविकल्पः । तथैव मनोविज्ञान-
धातुरण्यविकारोऽविकल्पः ।

यथैव चित्तमविकारमविकल्पं । तथैवाऽविद्याऽण्यविकाराऽविकल्पाः ।
तथैव संस्कारा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैव विज्ञानमप्यविकार-
मविकल्पं । तथैव नामरूपमप्यविकारमविकल्पं । तथैव षडायतन-
मप्यविकारमविकल्पं । तथैव स्वर्गोऽप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव
वेदनाऽप्यविकारा अविकल्पाः । तथैव तृणाप्यविकारा अविकल्पाः ।
तथैवोपादानमप्यविकारमविकल्पं । तथैव भवोऽप्यविकारोऽविकल्पः ।
तथैव जातिरण्यविकारा अविकल्पाः । तथैव जरामरणमप्यविकार-
मविकल्पं ।

यथैव चित्तमविकारमविकल्पा । तथैव दानपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव शीलपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव चान्तिपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव वीर्यपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव ध्यानपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव प्रज्ञापारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।

यथैव चित्तमविकारमविकल्पं । तथैवाऽध्यात्मशून्यताऽप्यविकारा-
विकल्पा । तथैव वहिर्द्वाशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽध्यात्म-
वह्निर्द्वाशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव शून्याशून्यताऽप्यविकारा-
विकल्पा । तथैव महाशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव परामा-
र्थशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव संकृतशून्यताऽप्यविकारा-
विकल्पा । तथैवाऽत्यन्तशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽनवरा-
गशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽनवकारशून्यताऽप्यविकारा-
विकल्पा । तथैव प्रकृतिशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव सर्वधर्मा-
शून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव स्वलक्षणशून्यताऽप्यविकाराऽवि-

कल्पा । तथैवाऽनुपलम्भशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽभाव-
शून्यताप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव स्वभावशून्यताऽप्यविकाराऽवि-
कल्पा । तथैवाऽभास्वभावशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।

तथैव चित्तमविकारमविकल्पं । तथैव कृत्युपस्थानान्यविकाराण्य-
विकल्पानि । तथैव सम्यक् प्रहाणान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव
चर्द्धिपादा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवेन्द्रियाण्यविकाराण्यवि-
कल्पानि । तथैव ध्यानान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव बोध्यज्ञान्य-
विकाराण्यविकल्पानि । तथैवार्य्याऽष्टाऽङ्गमार्गाऽप्यविकारोऽविकल्पः ।
तथैवार्य्यसत्यान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव ध्यानान्यविकारान्यवि-
कल्पानि । तथैवाऽप्रमाणान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवारूप्यसमा-
पत्तयोऽप्यविकाराः अविकल्पाः । तथैवाष्टौ विमोक्षा अप्यविकाराः
अविकल्पाः । तथैव नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तयोऽप्यविकारा अवि-
कल्पाः । तथैव शून्यतानिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यविकाराण्य-
विकल्पानि । तथैवाऽभिज्ञाऽप्यविकाराः अविकल्पा । तथैव समा-
धयोऽप्यविकाराः अविकल्पाः । तथैव धारणीमुखान्यविकाराण्य-
विकल्पानि । तथैव दशतथागतबलान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव
वैशारद्यान्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव चतस्रः प्रतिमम्बिदोऽप्य-
विकारा अविकल्पाः । तथैव महामैत्र्यप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव
महाकरुणाऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽष्टादशावेनिकबुद्धधर्मा
अप्यविकारा अविकल्पाः ।

तथैव चित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैव श्रोत आपत्तिफल-
मप्यविकारमविकल्पं । तथैव सकृदागामिफलमप्यविकारमविकल्पं ।

तथैवऽनागामिफलमप्यविकारमविकल्पं । तथैवाऽहंत्वमप्यविकारम-
विकल्पं । तथैव प्रत्येकबोधिरप्यविकाराविकल्पा । तथैव मार्गाकार-
ज्ज्ञाऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव सर्व्याकारज्ञताऽप्यविकाराऽवि-
कल्पा ।

सुभूतिराह । एवमेतदायुश्चकारद्वितीयपुत्र तथैवचित्तमचित्त-
मविकारमविकल्पं । तथैव चक्षुरप्यविकारमविकल्पं । तथैव श्रोत्र-
मप्यविकारमविकल्पं । तथैव घ्राणमप्यविकारमविकल्पं । तथैव
जिह्वाऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव कायोऽप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव
मनोऽप्यविकारमविकल्पं ।

तथैव चित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैव रूपमप्यविकार-
मविकल्पं । तथैव शब्दोऽप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव गन्धोऽप्यवि-
कारोऽविकल्पः । तथैव रसोऽप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव स्पर्शोऽप्य-
विकारोऽविकल्पः । तथैव धर्मा अप्यविकारा अविकल्पाः ।

* तथैव चित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैव चक्षुर्धातुरप्यवि-

* पूर्वं चित्तस्य प्रकृति प्रभास्वरताऽभिहिता साच प्रकृत्यास्वभावेन
प्रभास्वरता स्वप्रकाशरूपता । तथाच तस्य प्रकृति प्रभास्वरतया
तस्य ज्ञानस्वरूपप्रकाशने नान्यस्यचित्तस्यापेक्षाऽस्तीति चित्तमचित्तं
चित्तान्तर श्रूयं चित्तस्य चित्तान्तरापेक्षाया मनवस्था प्रसङ्गात् एवं
बौद्धमते चित्तस्य क्षणिकतया न विकार विकल्पयोः सम्भवः । विक्का-
रोहि स्थिरस्य दुग्धादेर्दध्यादिरूपोदृष्टः एवं स्थिरस्य स्वर्णादेः कुण्डल-
वलयदिविविधकल्पनारूपो विकल्पो दृश्यते । बौद्धमते तु सर्वपदा-
र्थानां क्षणिकतया न कुत्रापि पदार्थे विकारविकल्पयोः सम्भावनेति
मनसिक्तव्य सुभूतिः शारदतीपुत्रेण प्रश्नमुखेनाभिहितं सर्वमनूया-

कारोऽविकल्पः । तथैवरूपधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवचक्षुर्वि-
ज्ञानधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव श्रोत्रधातुरप्यविकारोऽविक-
ल्पः । तथैव शब्दधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव ओचविज्ञानधातु-
रप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवघ्राणधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव-
गन्धधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवघ्राणविज्ञानधातुरप्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैवजिह्वाधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवरसधातुर-
प्यविकारोऽविकल्पः । तथैवजिह्वाविज्ञानधातुरप्यविकारोऽविकल्पः ।
तथैवकायधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवस्पर्शधातुरप्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैवकायविज्ञानधातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवमनो-
धातुरप्यविकारोऽविकल्पः । तथैव धर्मधातुरप्यविकारोऽविकल्पः ।
तथैवमनोविज्ञानधातुरप्यविकारोऽविकल्पः ।

यथैवचित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैवाऽविद्याऽप्यविकारा-
ऽविकल्पा । तथैव संस्कारा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैव
विज्ञानमप्यविकारमविकल्पं । तथैव नामरूपमप्यविकारमविकल्पं ।
तथैव षडायतनमप्यविकारमविकल्पं । तथैव स्पर्शोऽप्यविकारो-
ऽविकल्पः । तथैव वेदनाऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव तृष्णाऽप्यविका-
राऽविकल्पा । तथैवोपादानमप्यविकारमविकल्पं । तथैव भवोऽप्यवि-
कारोऽविकल्पः । तथैव जातिरप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव जरामर-
णमप्यविकारमविकल्पं । तथैव दानपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।
तथैव शीलपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव चान्तिपारमिता-

ऽङ्गीकरोति यथैवेत्यादिना । चित्तदृष्टान्तेन चक्षुरादौ तदुपपादयति
तथैवेत्यादिना । एतन्मते चित्तमनसोर्भेदात् न दृष्टान्ताऽनुपपत्तिः ।

ऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव वीर्यपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।
तथैव ध्यानपारमिताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव प्रज्ञापारमिता-
ऽप्यविकाराऽविकल्पा ।

यथैवचित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैवाऽध्यात्मशून्यताऽप्य-
विकाराऽविकल्पा । तथैव वहिर्द्विशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथै-
वाऽध्यात्मवह्निर्द्विशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव शून्यताशून्यता-
ऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव महाशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।
तथैव परमाऽर्थशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव संस्कृतशून्यताऽप्य-
विकाराऽविकल्पा । तथैवासंस्कृतशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथै-
वाऽत्यन्तशून्यशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽनवराऽप्यशून्यताऽप्य-
विकाराऽविकल्पा । तथैवाऽनवकारशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव
प्रकृतिशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैव सर्वधर्मशून्यताऽप्यविका-
राऽविकल्पा । तथैव स्खलक्षणशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवा-
ऽनुपलम्भशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवाऽभावशून्यताऽप्यवि-
काराऽविकल्पा । तथैव स्वभावशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा । तथैवा-
ऽभावस्वभावशून्यताऽप्यविकाराऽविकल्पा ।

यथैव चित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैव स्मृत्युपस्थानान्य-
ऽप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैव सम्यक् प्रज्ञाणान्यप्यविकाराण्यविक-
ल्पानि । तथैवर्द्धिपादा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवेन्द्रियाण्य-
विकाराण्यविकल्पानि । तथैव बोध्यज्ञान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि ।
तथैवार्याऽष्टाऽङ्गमार्गोऽप्यविकारोऽविकल्पः । तथैवार्यसत्यान्यविका-
राण्यविकल्पानि । तथैव ध्यानान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवा-

प्रमाणान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवाकृष्यसमापन्नयोऽप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवाऽष्टौ विमोक्षा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवाऽनुपूर्वविहारसमापन्नयोऽप्यविकाराः अविकल्पाः । तथैवशून्यतानिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवाऽभिज्ञा अप्यविकारा अविकल्पाः । तथैव समाधयोऽप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवधारणीमुखान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवमहामैत्र्यप्यविकारा अविकल्पाः । तथैव महाकरुणाऽप्यविकाराऽविकल्पाः । तथैव दशतथागतबलान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवचत्वारिवैशारद्यान्यप्यविकाराण्यविकल्पानि । तथैवचतस्रः प्रतिमिदोऽप्यविकारा अविकल्पाः । तथैवाऽष्टादशावेणिकबुद्धधर्मा अप्यविकारा अविकल्पाः ।

यथैव चित्तमचित्तमविकारमविकल्पं । तथैव श्रोत आपत्तिफलमप्यविकारमविकल्पं । तथैव सकृदागामिफलमप्यविकारमविकल्पं । तथैवाऽनागामिफलमप्यविकारमविकल्पं । तथैवाऽर्हत्वमप्यविकारमविकल्पं । तथैव प्रत्येकबोधिरप्यविकाराऽविकल्पाः । तथैव मार्गाकारज्ज्ञताऽप्यविकाराऽविकल्पाः । तथैव सर्वकारज्ज्ञताऽप्यविकाराऽविकल्पाः । तथैव सर्वज्ञताऽप्यविकाराऽविकल्पाः ।

अथायुष्माञ्छारदतीपुत्रः आयुश्नते सुभूतये साधुकारमदात् । साधुसाधु आयुश्नन् सुभूते । यथाऽपि नाम त्वं भगवतः पुत्र औरसो मुखतोजातो धर्मजो धर्मनिर्मितो धर्मदायादो नामिषदायाद । प्रत्यक्षचक्षुर्धर्मेषु कायसाक्षी । यथाऽपि तदरण्यविहारिणां आवकाणां अय्यतायां भगवतानिर्दिष्टस्याऽयमुपदेशः । एवमायुश्नन् सुभूते

बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां शिञ्चितव्यं । अतो बोधिसत्त्वो महामत्त्वोऽवैवर्तिक उपपरीक्षितव्यः । अविरहितश्च बोधिसत्त्वो महामत्त्वः प्रज्ञापारमितायां वेदितव्यः । आवकभूमावपि शिञ्चितुकामेनायुश्नन् सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन इयमेव प्रज्ञापारमिता प्रयचतः श्रोतव्या ग्रहीतव्या धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवाप्तव्या योनिशश्च मनसिकर्तव्या । प्रत्येकबुद्धभूमावपि शिञ्चितुकामेनायुश्नन् सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन इयमेव प्रज्ञापारमिता श्रोतव्या ग्रहीतव्या धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवाप्तव्या योनिशश्च मनसि कर्तव्या । बोधिसत्त्वभूमावपि शिञ्चितुकामेनायुश्नन् सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन इयमेव प्रज्ञापारमिता श्रोतव्या ग्रहीतव्या धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवाप्तव्या योनिशश्च मनसि कर्तव्या । बुद्धभूमावपि शिञ्चितुकामेनायुश्नन् सुभूते बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन इयमेव प्रज्ञापारमिता श्रोतव्या ग्रहीतव्या धारयितव्या वाचयितव्या पर्यवाप्तव्या योनिशश्च मनसि कर्तव्या । तत्कस्य हेतोः । अत्र हि प्रज्ञापारमितायां विस्तरेण त्रीणि यानान्युपदिशन्ते यत्र बोधिसत्त्वैः आवकैः प्रत्येकबुद्धैश्च सततममितं शिञ्चितव्यं ॥०॥

शतसाहस्रगां प्रज्ञापारमितायां तृतीयः परिवर्तः ॥०॥

अथ चतुर्थपरिवर्तः ।

अथायुष्मान् सुभूतिर्भगवन्तमेतदवोचत् । योऽहं भगवन् बोधिसत्त्वं प्रज्ञापारमितां न विन्दामि नोपलभते । सोऽहं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं प्रज्ञापारमिताञ्चाऽविन्दन्ननुपलभमानः कतमं बोधिसत्त्वं महासत्त्वं कतमस्यां प्रज्ञापारमितायामववदिष्याम्यनुशासिष्यामि । एतदेव मे भगवन् कौटुह्यं स्याद्योऽहं सर्वधर्माणामायं व्ययञ्चानुपलभमानोनामधेयमात्रेणाययं कुर्यात् । यदुत बोधिसत्त्वं इति प्रज्ञापारमितेति वा । अपि तु खलु पुनर्भगवन्स्तदपि नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिस्थितं । तत्कस्य हेतो रविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिस्थितम् ।

* रूपस्याहं भगवन्नायं व्ययञ्च नोपलभे न समनुपश्यामि । सोऽहं

* पूर्वं सर्वधर्माणामायं व्ययञ्चाऽनुपलभमान इत्यादिना सर्वधर्माणामुत्पादविनाशयो रूपलम्भाभावमभिधाय तदेव प्रपञ्चयति रूपस्याहमित्यादिनारूपस्यरूपस्तन्वस्यायमुत्पाद व्ययं विनाशं नोपलभे न प्रत्यक्षेण प्रमाणे न जानामि । नच प्रत्यक्षेण समनुपश्यामि । दृष्टिरत्र प्रत्यक्षज्ञानमात्रं परः नचाक्षुषज्ञानवचनः । कस्यनामधेयमिति । अस्यायमभिप्रायः । विद्यमानत्वेनोपलभ्यमानस्य हि वस्तुनोनामधेयकरणं सम्भवति नत्वसतः खण्डादि तुल्यत्वादिति । यस्य च नाम-

भगवन् रूपस्यायं व्ययञ्चाऽनुपलभमानोऽसमनुपश्यां कस्य नाम धेयं करिष्यामि बोधिसत्त्वं इति । अपि तु खलु पुनर्भगवन्स्तदपि नामधेयं न स्थितं नाऽधिस्थितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात् तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिस्थितं । वेदनाया अहं भगवन्नायं व्ययञ्च नोपलभेन समनुपश्यामि । सोऽहं भगवन् वेदनाया आयं व्ययञ्चाऽनुपलभमानोऽसमनुपश्यां कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्वं इति । अपि तु खलु पुनर्भगवन्स्तदपि नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । (वेदनाया) संज्ञाया अहं भगवन्नायं व्ययञ्च नोपलभे न समनुपश्यामि । सोऽहं भगवन् संज्ञाया आयं व्ययञ्चाऽनुपलभमानोऽसमनुपश्यां कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्वं इति । अपि तु खलु पुनर्भगवन्स्तदपि संज्ञानामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । संस्कारानामहं भगवन्नायं व्ययञ्च नोपलभे न समनुपश्यामि । । सोऽहं भगवन् संस्कारानामायं व्ययञ्चाऽनुपलभमानोऽसमनुपश्यां कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्वं इति । अपि तु खलु पुनर्भगवन्

धेयस्यकर्तव्यता, तदापि नामधेयं न स्थितं न स्थितिमत् असदिति-यावत् । नविष्ठितं न विशेषेणस्थितं । न परमाद्यादिवत्प्रत्यक्षतोऽनभूवमानमपिमानान्तराणसिद्धत् । नाऽधिष्ठितं नाकेनापितत्तृजेन स दूषेणाधिष्ठितं व्यवहृतमित्यर्थः । एवं परत्राणित्याख्येयम् ।

प्रज्ञाणानामाद्यं व्ययज्ञानुपलभमानो ऽसमनुपश्यन् कस्य नामधेयं
करिष्यामि बोधिसत्त्वदत्ति । अपि तु खलु पुनर्भगवंस्तदपि सम्यक्
प्रज्ञाणनामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतो-
रविद्यमानत्वान्नस्यनामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं
नाऽधिष्ठितं ।

द्विपादानामहं भगवन्नायं व्यञ्ज नोपलभे न समनु-
 पश्यामि । सोऽहं भगवन्नृद्विपादानामायं व्यञ्जानुपलभमानो-
 ऽसमनुपश्यन् कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्व इति । अपि तु
 खलु पुनर्भवंस्तदप्युद्विपादानामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं ।
 तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न
 स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । इन्द्रियाणामहं भगवन्नायं व्यञ्ज
 नोपलभे न समनुपश्यामि । सोऽहं भगवन्निन्द्रियाणामायं व्यञ्जानु-
 पलभमानोऽसमनुपश्यन् कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्व-
 इति । अपि तु खलु पुनर्भगवंस्तदपीन्द्रिय नामधेयं न स्थितं न
 विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य ।
 एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । वलानामहं
 भगवन्नायं व्यञ्ज नोपलभे न समनुपश्यामि । सोऽहं भगवन्
 वलानामायं व्यञ्जानुपलभमानोऽसमनुपश्यन् कस्य नामधेयं
 करिष्यामि बोधिसत्त्वइति । अपि तु खलु पुनर्भगवंस्तदपि वल-
 नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्य-
 मानत्वात्तस्य नामधेयस्य । बोध्यज्ञानामहं भगवन्नायं व्यञ्ज नोप-
 लभे न समनुपश्यामि । सोऽहं भगवन् बोध्यज्ञानामायं व्यञ्जानु-

(१) क ख ग घ पुस्तकेषु-श्रूय इति स्थाने स्थाने पाठः ।

(२) आनिमित्तविमोक्षमुखस्य निर्देशोऽवयुक्तः सर्वत्र श्रूयतानिमित्ता-
प्राणिहितविमोक्षमुखस्य स्थलान्तरे निर्देशो दृश्यते । अत्र तु न
लिखितः । लेखकस्य अभेद्यपत्तित इत्यनुमायते ॥

ऽनागतं न प्रत्युत्पन्नं । असंस्कृतस्याऽहं भगवन्नायं व्ययश्च नोपलभे
न समनुपश्यामि । कतमच्चाऽसंस्कृतं यस्य नोत्पादो न स्थितिर्न-
भङ्गः भगवतोऽप्यहं भगवन्नायं व्ययश्च नोपलभे न समनुपश्यामि ।
पूर्वस्थां दिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथा-
गतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानां स बोधिसत्त्वानामाय-
यश्च व्ययश्च नोपलभे न समनुपश्यामि । दक्षिणस्थां दिश्यहं भगवन्
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बु-
द्धानां सञ्चावकसंघानां स बोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे
न समनुपश्यामि । पश्चिमायां दिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोपमेषु
लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानां
सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे न समनुपश्यामि । उत्तरस्थां
दिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागताना-
मर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानां सबोधिसत्त्वानामाययश्च
व्ययश्च नोपलभे न समनुपश्यामि । उत्तरपूर्वस्थां दिश्यहं भगवन्
गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बु-
द्धानां सञ्चावकसंघानां सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे न
समनुपश्यामि । पूर्वदक्षिणस्थां दिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोप-
मेषु लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानां
सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे न समनुपश्यामि । दक्षिण-
पश्चिमायां दिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानामाययश्च व्ययश्च
नोपलभे न समनुपश्यामि । पश्चिमोत्तरस्थां दिश्यहं भगवन् गङ्गा-

नदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां
सञ्चावकसंघानां सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे न समनु-
पश्यामि । अधस्तादिश्यहं भगवन् गङ्गानदीवालुकोपमेषु लोकधातुषु
तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावकसंघानामाययश्च व्ययश्च
नोपलभे न समनुपश्यामि । उपरिष्ठादिश्यहं भगवन् गङ्गानदी-
वालुकोपमेषु लोकधातुषु तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां
सञ्चावकसंघानां सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्च नोपलभे न समनु-
पश्यामि । सोऽहं भगवंस्तथागतानामर्हतां सम्यक्सम्बुद्धानां सञ्चावक-
संघानां सबोधिसत्त्वानामाययश्च व्ययश्चाऽनुपलभमानोऽसमनुपश्यन्
कतमं बोधिसत्त्वं कतमस्यां प्रज्ञापारमितायामवदिष्याम्यनुश्रामि-
ष्यामि । कतमाञ्च प्रज्ञापारमितामुपदेक्ष्यामि । अपि तु खलु
पुनर्भगवंस्तदपि तथागत नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं ।
तदपि संघनामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य
हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न
विष्ठितं नाऽधिष्ठितं ।

सर्वधर्मतयताया अहं भगवन्नायश्च व्ययश्च नोपलभे न समनु-
पश्यामि । सोऽहं भगवन् सर्वधर्मतयताया आयश्च व्ययश्चाऽनुप-
लभमानोऽसमनुपश्यन् कस्य नामधेयं करिष्यामि बोधिसत्त्व इति ।
अपि तु खलु पुनर्भगवंस्तदपि सर्वधर्मतयता नामधेयं न स्थितं न
विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वात्तस्य नामधेयस्य ।
एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं ।

यापि भगवन्नामधर्मसंकेतकौ धर्मप्रज्ञप्रतिर्यदुत बोधिसत्त्व इति ।

मानकेनचिदचनीया रूपेण वा वेदनया वा संज्ञाया वा संस्कारैर्वा
 विज्ञानेन वा चक्षुषा वा श्रोत्रेण वा घ्राणेन वा जिह्वाया वा
 कायेन वा मनसा वा रूपेण वा शब्देन वा गन्धेन वा रसेन वा
 स्पर्शेण वा धर्मेण वा । चक्षुर्विज्ञानेन वा श्रोत्रविज्ञानेन वा घ्राण-
 विज्ञानेन वा जिह्वाविज्ञानेन वा कायविज्ञानेन वा मनोविज्ञानेन
 वा । चक्षुः संस्पर्शेण वा श्रोत्रसंस्पर्शेण वा घ्राणसंस्पर्शेण वा जिह्वा-
 संस्पर्शेण वा कायसंस्पर्शेण वा मनः संस्पर्शेण वा । चक्षुः संस्पर्शप्रत्यय
 वेदनया वा श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्यय वेदनया वा घ्राणसंस्पर्शप्रत्यय वेदनया
 वा जिह्वासंस्पर्शप्रत्यय वेदनया वा कायसंस्पर्शप्रत्यय वेदनया वा
 मनः संस्पर्शप्रत्यय वेदनया वा । पृथिवीधातुना वा अग्निधातुना वा
 तेजोधातुना वा वायुधातुना वा आकाशधातुना वा विज्ञानधातुना
 वा । अविद्यया वा संस्कारैर्वा विज्ञानेन वा नामरूपेण वा षड-
 यतनेन वा स्पर्शेण वा वेदनया वा तृष्णया वा उपादानेन वा
 भवेन वा जात्या वा जरामरणेन वा । दानपारमितया वा शील-
 पारमितया वा चान्तिपारमितया वा वीर्यपारमितया वा ध्यान-
 पारमितया वा प्रज्ञापारमितया वा । अध्यात्मशून्यतया वा बहि-
 र्द्वाशून्यतया वा अध्यात्मबहिर्द्वाशून्यतया वा । शून्यताशून्यतया वा
 परमार्थशून्यतया वा । असंस्कृतशून्यतया वा अत्यन्तशून्यतया वा
 अनवकारशून्यतया वा प्रकृतिशून्यतया वा सर्वधर्मशून्यतया वा
 स्वसंज्ञशून्यतया वा अनुपलम्भशून्यतया वा अभावशून्यतया वा
 स्वभावशून्यतया वा अभावस्वभावशून्यतया वा । स्मृत्युपस्थानैर्वा
 सम्यक् प्रज्ञाणैर्वा अद्विपादैर्वा इन्द्रियैर्वा वलैर्वा बोध्यैर्वा आर्या-

ऽष्टाऽङ्गमार्गेण वा आर्यसत्यैर्वा ध्यानैर्वा अप्रमाणैर्वा आरुह्यसमा-
 पत्तिभिर्वा शून्यतानिमित्ताऽप्रणिहितविशेषैर्वा तथागतवक्तैर्वा वैशा-
 र्द्यैर्वा प्रतिसम्बिद्भिर्वा महामैत्र्या वा महाकरुणया वा आवेणिक-
 बुद्धधर्मैर्वा यावदेवधर्मप्रज्ञप्तिः । तथापि नाम भगवन् स्वप्न इति
 नाम केनचिदचनीयं । मायेति वा नाम केनचिदचनीयं प्रति-
 श्रुतेति नाम प्रतिभास इति नाम केनचिदचनीयं । मरीचिकेति
 नाम केनचिदचनीयं । दकचन्द्र इति केनचिदचनीयं । तथागत
 इति केनचिदचनीयं । तद्यथापि नाम भगवन् आकाशमिति नाम
 केनचिदचनीयं । पृथिवीति नाम केनचिदचनीयं । आप इति नाम
 केनचिदचनीयं । तेज इति नाम केनचिदचनीयं । वायुरिति नाम
 केनचिदचनीयं । तथेति नाम केनचिदचनीयं । अवितथेति नाम
 केनचिदचनीयं ।

अनन्यतथेति नाम न केनचिदचनीयं । धर्मतथेति नाम न
 केनचिदचनीयं । धर्मधातुरिति न केनचिदचनीयं । धर्मस्थितितेति
 न केनचिदचनीयं । भूतकोटिरिति नाम न केनचिदचनीयं । दान-
 पारमितेति नाम न केनचिदचनीयं । शीलपारमितेति नाम न
 केनचिदचनीयं । चान्तिपारमितेति नाम न केनचिदचनीयं ।
 वीर्यपारमितेति नाम न केनचिदचनीयं । ध्यानपारमितेति नाम
 न केनचिदचनीयं । प्रज्ञापारमितेति नाम न केनचिदचनीयं ।

शीलमिति नाम न केनचिदचनीयं । समाधिरिति नाम न
 केनचिदचनीयं । प्रज्ञेति नाम न केनचिदचनीयं । विमुक्तिरिति
 नाम न केनचिदचनीयं । विमुक्तिज्ञानदर्शनमिति नाम न केन-

चिदचनीयं । श्रोत आपन्न इति नाम न केनचिदचनीयं । श्रोत आपन्नः न केनचिदचनीयः । श्रोत आपन्नधर्मा इति नाम न केनचिदचनीयः । सहदागामीति नाम न केनचिदचनीयं । सहदागामिधर्मा इति नाम न केनचिदचनीयं । अनागामीति नाम न केनचिदचनीयं । अनागामिधर्मा इति नाम न केनचिदचनीयं । अर्हन्ति नाम न केनचिदचनीयं । अर्हद्गर्मा इति नाम न केनचिदचनीयं । प्रत्येकबुद्ध इति नाम न केनचिदचनीयं । प्रत्येकबुद्धधर्मा इति न केनचिदचनीयं । बोधिसत्त्व इति नाम न केनचिदचनीयं । बोधिसत्त्व धर्मा इति नाम न केनचिदचनीयं । सम्यक्सम्बुद्ध इति नाम न केनचिदचनीयं ।

कुशलेन वा ऽकुशलेन वा सारथेन वा अनवथेन वा नित्येन वा अनित्येन वा सुखेन वा दुःखेन वा आत्मना वा अनात्मना वा शान्तेन वा अशान्तेन वा विविक्तेन वा अविविक्तेन वा भावेन वा अभावेन वा । इममप्यहं भगवन्नर्थवशं प्रतीत्यैवं वदाम्येतदेव मे कौतुक्यं स्यात् योऽहं सर्वधर्माणामायञ्च व्ययञ्चाऽनुपलभमानोऽमनुपश्यन् कस्य नामधेयं कुर्यां यदुत बोधिसत्त्व इति प्रज्ञापारमितीति वा । अपि तु खलु पुनर्भगवन्तदपि नामधेयं नैवस्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । तत्कस्य हेतोरविद्यमानत्वान्तस्य नामधेयस्य । एवं तन्नामधेयं न स्थितं न विष्ठितं नाऽधिष्ठितं । सचेद्बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्यैवं प्रज्ञापारमितायां भाव्यमाणायामेभिराकारैरेभिर्लिङ्गैरेभिर्निमित्तैरूपदिश्यामानायां चित्तं नाऽवल्लीयते न संलीयते । न विप्रतिमारी भवति मानसं नोत्पद्यति न संवस्यति न सन्नाममा-

पद्यते नियतं स बोधिसत्त्वो महामत्वाऽवैवर्त्तिको बोधिसत्त्व भूमौ वेदितव्यः स्थित इत्यस्थानयोगेन ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपे तेन न स्यातव्यं । वेदनायां तेन न स्यातव्यं । संज्ञायां तेन न स्यातव्यं । संस्कारेषु तेन न स्यातव्यं । विज्ञाने तेन न स्यातव्यं । चक्षुषि तेन न स्यातव्यं । श्रोत्रे तेन न स्यातव्यं । घ्राणे तेन न स्यातव्यं । जिह्वायां तेन न स्यातव्यं । काये तेन न स्यातव्यं । मनसि तेन न स्यातव्यं । रूपे तेन न स्यातव्यं । शब्दे तेन न स्यातव्यं । गन्धे तेन न स्यातव्यं । रसे तेन न स्यातव्यं । स्पर्शे तेन न स्यातव्यं । धर्मेषु तेन न स्यातव्यं । चक्षुर्विज्ञाने तेन न स्यातव्यं । श्रोत्रविज्ञाने तेन न स्यातव्यं । घ्राणविज्ञाने तेन न स्यातव्यं । जिह्वाविज्ञाने तेन न स्यातव्यं । कायविज्ञाने तेन न स्यातव्यं । मनोविज्ञाने तेन न स्यातव्यं । चक्षुः संस्पर्शे तेन न स्यातव्यं । श्रोत्र संस्पर्शे तेन न स्यातव्यं । घ्राणसंस्पर्शे तेन न स्यातव्यं । जिह्वासंस्पर्शे तेन न स्यातव्यं । कायसंस्पर्शे तेन न स्यातव्यं । मनःसंस्पर्शे तेन न स्यातव्यं ।

चक्षुः संस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । श्रोत्रसंस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । घ्राणसंस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । जिह्वासंस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । कायसंस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । मनः संस्पर्शजायां वेदनायां तेन न स्यातव्यं । पृथिवीधातौ तेन न स्यातव्यं । अग्निधातौ तेन न स्यातव्यं । तेजोधातौ तेन न स्यातव्यं । वायुधातौ तेन न स्यातव्यं । आकाशधातौ तेन न स्यातव्यं । विज्ञानधातौ तेन न स्यातव्यं ।

अविद्यायां तेन न स्यातव्यं । संस्कारेषु तेन न स्यातव्यं । विज्ञाने
तेन न स्यातव्यं । नामरूपे तेन न स्यातव्यं । षडायतने तेन न
स्यातव्यं । स्पर्शं तेन न स्यातव्यं । वेदनायां तेन न स्यातव्यं ।
दृष्ट्यायां तेन न स्यातव्यं । उपादाने तेन न स्यातव्यं । जातौ तेन
न स्यातव्यं । जरामरणे तेन न स्यातव्यं ।

तत्कस्य हेतो स्तथाहि भगवन् रूपं रूपेण शून्यं । या च
रूपशून्यता न तद्रूपं न चाऽन्यत्ररूपाच्छून्यता । रूपमेव शून्यता
शून्यतैवरूपं । वेदना वेदनया शून्या । या च वेदना शून्यता न सा
वेदना । न चाऽन्यत्र वेदनायाः शून्यता । वेदनैव शून्यता । शून्यतैव
वेदना । संज्ञा संज्ञया शून्यता । या च संज्ञायाः शून्यता न सा
संज्ञा । न चाऽन्यत्रसंज्ञायाः शून्यता संज्ञैव शून्यता शून्यतैव संज्ञा ।
संस्काराः संस्कारैः शून्याः । या च संस्कारशून्यता न ते संस्काराः न
चाऽन्यत्र संस्कारेभ्यः शून्यतासंस्कारा एव शून्यता शून्यतैव संस्काराः ।
विज्ञानं विज्ञानेन शून्यं । या च विज्ञानशून्यता तद्विज्ञानं । न
चाऽन्यत्र विज्ञानाच्छून्यता विज्ञानमेव शून्यता शून्यतैव विज्ञानं ।
अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिमत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता रूपे तेन न स्यातव्यं । वेदनायां तेन न स्यातव्यं । संज्ञायां तेन
न स्यातव्यं । संस्कारेषु तेन न स्यातव्यं । विज्ञाने तेन न स्यातव्यं ।

तथाहि भगवन् चक्षुश्चक्षुषा शून्यं । या च चक्षुः शून्यता न तच्चक्षुः
न चाऽन्यत्र चक्षुषः शून्यता । चक्षुरेव शून्यता शून्यतैव चक्षुः । श्रोत्रं
श्रोत्रेण शून्यं । या च श्रोत्रशून्यता न तत् श्रोत्रं । न चाऽन्यत्र श्रोत्रा-
च्छून्यता श्रोत्रमेव शून्यता शून्यतैव श्रोत्रं । घ्राणं घ्राणेन शून्यं । या च

घ्राणशून्यता न तद्घ्राणं । न चाऽन्यत्र घ्राणाच्छून्यता । घ्राणमेव
शून्यता शून्यतैव घ्राणं । जिह्वा जिह्वया शून्या । या च जिह्वाशून्य-
ता न सा जिह्वा न चाऽन्यत्र जिह्वायाः शून्यता जिह्वैव शून्यता
शून्यतैव जिह्वा । कायः कायेन शून्यः । या च कायशून्यता न स
कायः न चाऽन्यत्रकायाच्छून्यता । काय एव शून्यता शून्यतैव कायः ।
मनो मनसा शून्यं । या च मनः शून्यता न तन्मनः । न चाऽन्यत्र मनसः
शून्यता मन एव शून्यता शून्यतैव मनः । रूपं रूपेण शून्यं । या च
रूपशून्यता न तद्रूपं । न चाऽन्यत्र रूपाच्छून्यता रूपमेव शून्यता
शून्यतैवरूपं । शब्दः शब्देन शून्यः । या च शब्दशून्यता न स शब्दः ।
न चाऽन्यत्र शब्दाच्छून्यता । शब्द एव शून्यता शून्यतैव शब्दः ।
गन्धोगन्धेन शून्यः । या च गन्धशून्यता न स गन्धः । न चाऽन्यत्र
गन्धाच्छून्यता गन्ध एव शून्यता शून्यतैव गन्धः । रसो रसेन शून्यः ।
या च रस शून्यता न रसः । न चाऽन्यत्र रसाच्छून्यता । रस एव
शून्यता शून्यतैव रसः । स्पर्शः स्पर्शेन शून्यः । या च स्पर्शशून्यता न
स स्पर्शः । न चाऽन्यत्र स्पर्शाच्छून्यता स्पर्श एव शून्यता शून्यतैव स्पर्शः ।
धर्माधर्मैः शून्याः । या च धर्मशून्यता न ते धर्माः । न चाऽन्यत्र
धर्माभ्यः शून्यता धर्मा एव शून्यता शून्यतैव धर्माः ।

चक्षुर्विज्ञानं चक्षुर्विज्ञानेन शून्यं । या च चक्षुर्विज्ञानशून्यता
न तच्चक्षुर्विज्ञानं । न चाऽन्यत्र चक्षुर्विज्ञानाच्छून्यता । चक्षुर्विज्ञान
मेव शून्यता शून्यतैव चक्षुर्विज्ञानं । श्रोत्रविज्ञानं श्रोत्रविज्ञानेन
शून्यं । या च श्रोत्रविज्ञान शून्यता न तत् श्रोत्रविज्ञानं । न चाऽन्यत्र
श्रोत्रविज्ञानाच्छून्यता । श्रोत्रविज्ञानमेव शून्यता शून्यतैव श्रोत्र-

मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनया शून्या । या च मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना
शून्यता न सा मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना । न चाऽन्यत्र मनः संस्पर्शप्रत्यय-
वेदनयाः शून्यता । मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनेव शून्यता । शून्यतैव
मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदना ।

पृथिवी धातुः पृथिवी धातुना शून्यः । या च पृथिवी धातु
शून्यता न स पृथिवी धातुः । न चान्यत्र पृथिवी धातोः शून्यता ।
पृथिवी धातुरेव शून्यता शून्यतैव पृथिवी धातुः । अग्नातुरग्नातुना
शून्यः या चाऽग्नातु शून्यता न सोऽग्नातुः । न चाऽन्यत्र अग्नातोः
शून्यता । अग्नातुरेव शून्यता शून्यतैवाऽग्नातुः । तेजोधातुस्तेजधा-
तुना शून्यः । या च तेजोधातु शून्यता न स तेजोधातुः । न
चाऽन्यत्र तेजोधातोः शून्यता । तेजोधातुरेव शून्यता शून्यतैव
तेजोधातुः । वायुधातुर्वायुधातुना शून्यः । या च वायुधातु शून्यता
न स वायुधातुः । न चाऽन्यत्र वायुधातोः शून्यता । वायुधातुरेव
शून्यता शून्यतैव वायुधातुः । आकाशधातुराकाशधातुना शून्यः ।
या चाऽकाशधातु शून्यता न स आकाशधातुः । न चाऽन्यत्र आकाश-
धातोः शून्यता । आकाशधातुरेव शून्यता । शून्यतैवाकाशधातुः ।
विज्ञानधातुर्विज्ञानधातुना शून्यः । या च विज्ञानधातु शून्यता
न स विज्ञानधातुः । न चाऽन्यत्र विज्ञानधातोः शून्यता । विज्ञान-
धातुरेव शून्यता शून्यतैव विज्ञानधातुः । अविद्याभगवन्नविद्यया
शून्या । या चाऽविद्याशून्यता न साऽविद्या । न चाऽन्यत्राऽविद्यायाः
शून्यता । अविद्यैव शून्यता शून्यतैवाऽविद्या । संस्काराः संस्कारैः
शून्याः । या च संस्कार शून्यता न ते संस्काराः । न चाऽन्यत्र

संस्कारैः शून्यता । संस्कारा एव शून्यता । शून्यतैव संस्कारा ।
विज्ञानं विज्ञानेन शून्यं । या च विज्ञान शून्यता न तद्विज्ञानं । न
चाऽन्यत्र विज्ञानाच्छून्यता । विज्ञानमेव शून्यता शून्यतैव विज्ञानं ।

नामरूपं नामरूपेण शून्यं । या च नामरूप शून्यता न
तन्नामरूपं । न चाऽन्यत्र नामरूपाच्छून्यता । नामरूपमेव शून्यता
शून्यतैव नामरूपं । षडायतनं षडायतनेन शून्यं । या च षडाय-
तन शून्यता न तत् षडायतनं । न चाऽन्यत्र षडायतनाच्छून्यता ।
षडायतनमेव शून्यता शून्यतैव षडायतनं । स्पर्शः स्पर्शेन शून्यः । या
च स्पर्शशून्यता न स स्पर्शः । न चाऽन्यत्र स्पर्शाच्छून्यता । स्पर्श
एव शून्यता शून्यतैव स्पर्शः । वेदना वेदनया शून्या । या च वेदना
शून्यता न सा वेदना । न चाऽन्यत्र वेदना शून्यता । वेदनैव
शून्यता शून्यतैव वेदना । दृष्ट्या दृष्ट्याया शून्या । या च दृष्ट्या
शून्या न सा दृष्ट्या । न चाऽन्यत्र दृष्ट्यायाः शून्यता । दृष्ट्यैव
शून्यता शून्यतैव दृष्ट्या । उपादानमुपादानेन शून्यं या चोपादान
शून्यता न तदुपादानं । न चाऽन्यत्रोपादानाच्छून्यता । उपादान-
मेव शून्यता शून्यतैवोपादानं । भवोभवे न शून्यः । या च भव
शून्यता न स भवः । न चाऽन्यत्र भवाच्छून्यता । भव एव शून्यता
शून्यतैव भवः । जातिर्जात्या शून्या । या च जाति शून्यता न सा
जातिः । न चाऽन्यत्र जातेः शून्यता । जातिरेव शून्यता शून्यतैव
जातिः । जरामरणं जरामरणेन शून्यं । या च जरामरण शून्यता
न तत् जरामरणं । न चाऽन्यत्र जरामरणाच्छून्यता । जरामरण
मेव शून्यता शून्यतैव जरामरणं ।

अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता अविद्यायां न स्यातव्यं । संस्कारेषु न स्यातव्यं । विज्ञाने न स्यातव्यं । नामरूपे न स्यातव्यं । षडायतने न स्यातव्यं । स्पर्शे न स्यातव्यं । वेदनायां न स्यातव्यं । दृष्ट्यायां न स्यातव्यं । उपादाने न स्यातव्यं । जरामरणे न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता दानपारमितायां न स्थातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि दान-
पारमिता दानपारमितया शून्या । या च दानपारमिताशून्यता
न सा दानपारमिता । न चाऽन्यत्र दानपारमितायाः शून्यता ।
दानपारमितैव शून्यता शून्यतैव दानपारमिता । पुनरपरं भगवन्
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता शीलपारमितायां
न स्थातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि । शीलपारमिता शीलपारमितया
शून्या । या च शीलपारमिताशून्यता न सा शीलपारमिता । न
चाऽन्यत्र शीलपारमितायाः शून्यता । शीलपारमितैव शून्यता
शून्यतैव शीलपारमिता । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां चरता चान्तिपारमितायां न स्थातव्यं । तत्कस्य
हेतोस्तथा हि । चान्तिपारमिता चान्तिपारमितया शून्या । या
च चान्तिपारमिता शून्यता न सा चान्तिपारमिता । न चाऽन्यत्र
चान्तिपारमितायाः शून्यता । चान्तिपारमितैव शून्यता शून्यतैव
चान्तिपारमिता । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरता वीर्यपारमितायां न स्थातव्यं । तत्कस्य हेतो-
स्तथा हि । वीर्यपारमिता वीर्यपारमितया शून्या । या च

वीर्यपारमिता शून्यता न सा वीर्यपारमिता । न चाऽन्यत्र
वीर्यपारमितायाः शून्यता । वीर्यपारमितैव शून्यता शून्यतैव
वीर्यपारमिता । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरता ध्यानपारमितायां न स्यातव्यं । तत्कस्य
हेतोस्तथा हि । ध्यानपारमिता ध्यानपारमितया शून्या । या च
ध्यानपारमिता शून्यता न सा ध्यानपारमिता । न चाऽन्यत्र
ध्यानपारमितायाः शून्यता । ध्यानपारमितैव शून्यता शून्यतैव
ध्यानपारमिता । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरता प्रज्ञापारमितायां न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतो-
स्तथा हि । प्रज्ञापारमिता प्रज्ञापारमितया शून्या । या च
प्रज्ञापारमिताशून्यता न सा प्रज्ञापारमिता । न चाऽन्यत्र प्रज्ञा-
पारमितायाः शून्यता । प्रज्ञापारमितैव शून्यता शून्यतैव प्रज्ञा-
पारमिता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरता षट्पुपारमितासु न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता चतुर्षु स्मृत्युपस्थानेषु न स्थातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि ।
भगवन् स्मृत्युपस्थानानि स्मृत्युपस्थानैः शून्यानि । या च भगवन्
स्मृत्युपस्थानं शून्यता न तानि स्मृत्युपस्थानानि । न चाऽन्यत्र स्मृत्यु-
पस्थानेभ्यः शून्यता । स्मृत्युपस्थानान्येव शून्यता शून्यतैव स्मृत्युपस्था-
नानि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां चरता स्मृत्युपस्थानेषु न स्थातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधि-
सत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सम्यक्प्रहाणेषु न

स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि भगवन् सम्यक्प्रहाणानि सम्यक्
प्रहाणैः शून्यानि । या च सम्यक्प्रहाण शून्यता न तानि सम्यक्
प्रहाणानि । न चाऽन्यत्र सम्यक्प्रहाणेभ्यः शून्यता सम्यक्प्रहाणान्येव
शून्यता शून्यतैव सम्यक्प्रहाणानि । अनेन भगवन् पर्यायेण
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सम्यक्प्रहाणेषु न
स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
तायां चरता ऋद्धिपादेषु न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि
भगवन्ऋद्धिपादाः ऋद्धिपादैः शून्याः । या च ऋद्धिपाद शून्यता न ते
ऋद्धिपादाः । न चाऽन्यत्र ऋद्धिपादेभ्यः शून्यता । ऋद्धिपादा एव
शून्यता शून्यतैव ऋद्धिपादाः । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता ऋद्धिपादेषु न स्यातव्यं ।
पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता
इन्द्रियेषु न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि । भगवन्निन्द्रिया-
णीन्द्रियैः शून्यानि या च भगवन्निन्द्रियशून्यता न तानीन्द्रियाणि ।
न चाऽन्यत्रेन्द्रियेभ्यः शून्यता इन्द्रियाण्येव शून्यता शून्यतैवेन्द्रियाणि ।
अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता इन्द्रियेषु न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां चरता पञ्चसु बलेषु न स्यातव्यं । तत्कस्य
हेतोस्तथा हि भगवन् बलानिबलैः शून्यानि या च भगवन् बल
शून्यता न तानि बलानि । न चाऽन्यत्र बलेभ्यः शून्यता । बलान्येव
शून्यता शून्यतैव बलानि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता बलेषु न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता सप्तसु बोध्यङ्गेषु न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा हि ।
भगवन् बोध्यङ्गानि बोध्यङ्गैः शून्यानि । या च भगवन् बोध्यङ्गा
शून्यता न तानि बोध्यङ्गानि । न चाऽन्यत्र बोध्यङ्गेभ्यः शून्यता ।
बोध्यङ्गान्येव शून्यता शून्यतैव बोध्यङ्गानि । अनेन भगवन् पर्यायेण
बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सप्तसु बोध्यङ्गेषु
न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां चरता आर्याऽष्टाङ्गमार्गे न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथा
हि । भगवन् मार्गोमार्गेण शून्यः । या च भगवन् मार्ग शून्यता
न स मार्गः न चाऽन्यत्र मार्गाच्छून्यता मार्गा एव शून्यता शून्यतैव
मार्गः । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापार-
मितायां चरता मार्गे न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता चतुर्वार्यसत्येषु न स्यातव्यं ।
तत्कस्य हेतोस्तथा हि । भगवन्चार्त्यसत्यानि आर्यसत्यैः शून्यानि
या च भगवन्चार्त्यसत्यशून्यता न तान्यार्यसत्यानि न चाऽन्यत्रा-
र्यसत्येभ्यः शून्यता । आर्यसत्यान्येव शून्यता शून्यतैवार्यसत्यानि ।
अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता आर्यसत्येषु न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन
महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता ध्यानेषु न स्यातव्यं । तत्कस्य
हेतोस्तथा हि । भगवन् ध्यानानि ध्यानैः शून्यानि । या च ध्यान
शून्यता न तानि ध्यानानि । न चाऽन्यत्र ध्यानेभ्यः शून्यता । ध्याना-
न्येव शून्यता । शून्यतैव ध्यानानि । अनेन भगवन् पर्यायेण

प्रज्ञापारमितायां चरता चतुर्षु वैशारद्येषु न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् वैशारद्यानि वैशारद्यैः शून्यानि । या च भगवन् वैशारद्यशून्यता न तानि वैशारद्यानि । नचान्यत्र वैशारद्येभ्यः शून्यता । वैशारद्यान्येव शून्यता शून्यतैव वैशारद्यानि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता वैशारद्येषु न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता चतसृषु प्रतिसम्बित्सु न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् प्रतिसम्बिदः प्रतिसम्बिद्धिः शून्याः । या च प्रतिसम्बि-
कृत्यता नताः प्रतिसम्बिदः । न चान्यत्र प्रतिसम्बिद्धयः शून्यता प्रतिसम्बिदएव शून्यता । शून्यतैव प्रतिसम्बिदः । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता प्रति-
सम्बित्सु न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता महाकरुणायां न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् महाकरुणा महाकरुणयाशून्या । या च महाकरुणाशून्यता न सा महाकरुणा । न चाऽन्यत्र महाकरुणायाः शून्यता । महाकरुणैव शून्यता, शून्यतैव महाकरुणा । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता महा-
करुणायां न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता अष्टादशावेणिकबुद्धधर्मा न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् आवेणिकबुद्धधर्माः आवेणिकबुद्ध-
धर्माः शून्याः । या च भगवन् आवेणिकबुद्धधर्मशून्यता न ते आवेणिक-

बुद्धधर्माः । न चाऽन्यत्रावेणिकबुद्धधर्मैः शून्यता । आवेणिकबुद्ध-
धर्मा एव शून्यता शून्यतैवावेणिकबुद्धधर्माः । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता आवेणिकबुद्धधर्मेषु न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरताऽचरेषु न स्यातव्यं । एकोदाहारेषु न स्यातव्यं । पृथगु-
द्युदाहारे न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् चरान्यचरेः शून्या याचाचरशून्यता न तान्यचाराणि । न चाऽन्यत्राचरेभ्यः शून्यता अचराण्येव शून्यता । शून्यतैवाचराणि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता अचरेषु न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमि-
तायां चरता अभिज्ञासु न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् अभिज्ञा अभिज्ञाभिः शून्या । या चाभिज्ञाशून्यता न ताअभिज्ञाः । न चाऽन्यत्राभिज्ञाभ्यः शून्यता अभिज्ञा एव शून्यता शून्यतैवाभिज्ञाः । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता अभिज्ञासु न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सर्वसमाधिमुखेषु न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् सर्वसमाधिमुखानि सर्वसमाधिमुखैः शून्यानि । याच समाधिमुखशून्यता न तानि समाधिमुखानि । नचाऽन्यत्र समाधिमुखेभ्यः शून्यता । समाधि-
मुखान्येव शून्यता शून्यतैव समाधिमुखानि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सर्वसमाधिमुखेषु

न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता सर्वधारणीमुखेषु न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् धारणीमुखानि धारणीमुखैः शून्यान् । या च धारणीमुखशून्यता न तानि धारणीमुखानि । न चाऽन्यत्र धारणीमुखैः शून्यता । धारणीमुखान्येव शून्यता शून्यतैव धारणीमुखानि । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता धारणीमुखेषु न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपमनित्यमिति न स्यातव्यं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् रूपाऽनित्यता रूपाऽनित्यतया शून्या । या च रूपाऽनित्यताशून्यता न सा रूपाऽनित्यता । न चाऽन्यत्र रूपाऽनित्यतायाः शून्यता । रूपाऽनित्यतैव शून्यता । शून्यतैव रूपाऽनित्यता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपाऽनित्यतायां न स्यातव्यं । पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता वेदनाऽनित्येति न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् वेदनाऽनित्यता वेदनाऽनित्यतया शून्या । या च वेदनाऽनित्यता न सा वेदनाऽनित्यता । न चाऽन्यत्र वेदनाऽनित्यतायाः शून्यता । वेदनाऽनित्यतैव शून्यता शून्यतैव वेदनाऽनित्यता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता वेदनाऽनित्यतायां न स्यातव्यं । *तेन प्रज्ञापारमितायां

* आदर्शशुक्ले पुनरपर मित्यादि पाठो न दृश्यते । अत्रापि स पाठो स्थायमुचितः । एवं परत्रापि ।

चरता संज्ञाऽनित्येति न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् संज्ञाऽनित्यता संज्ञाऽनित्यतया शून्या । या च संज्ञाऽनित्यता शून्यता न सा संज्ञाऽनित्यता । न चाऽन्यत्र संज्ञानित्यतायाः शून्यता । संज्ञाऽनित्यतैव शून्यता शून्यतैव संज्ञाऽनित्यता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता संज्ञाऽनित्येति न स्यातव्यं । तेन प्रज्ञापारमितायां चरता संस्काराऽनित्यादिति न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् संस्काराऽनित्यता संस्काराऽनित्यतया शून्या । या च संस्काराऽनित्यताशून्यता न सा संस्काराऽनित्यता । संस्काराऽनित्यतैव शून्यता शून्यतैव संस्काराऽनित्यता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता संस्काराऽनित्यादिति न स्यातव्यं । तेन प्रज्ञापारमितायां चरता विज्ञानमनित्यमिति न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि । भगवन् विज्ञानाऽनित्यता विज्ञानाऽनित्यतया शून्या । या च भगवन् विज्ञानाऽनित्यताशून्यता न सा विज्ञानाऽनित्यता । न चाऽन्यत्र विज्ञानाऽनित्यतायाः शून्यता । विज्ञानाऽनित्यतैव शून्यता शून्यतैव विज्ञानाऽनित्यता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता विज्ञानमनित्यमिति न स्यातव्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपं दुःखमिति न स्यातव्यं । तत् कस्य हेतोस्तथाहि रूपदुःखता रूपदुःखतया शून्या । या च रूपदुःखताशून्यता न सा रूपदुःखता । न चाऽन्यत्र रूपदुःखतायाः शून्यता । रूपदुःखतैव

अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता रूपमिति न स्यात्तथ्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता वेदनानिमित्तमिति न स्यात्तथ्यं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि
भगवन् वेदनानिमित्तता वेदनानिमित्ततया शून्या । या च
वेदनानिमित्तता शून्यता न सा वेदनानिमित्तता । न चाऽन्यत्र
वेदनानिमित्ततायाः शून्यता । वेदनानिमित्ततैव शून्यता । शून्यतैव
वेदनानिमित्तता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन
प्रज्ञापारमितायां चरता वेदनानिमित्तमिति न स्यात्तथ्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता संज्ञानिमित्तमिति न स्यात्तथ्यं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि
भगवन् संज्ञानिमित्तता संज्ञानिमित्ततया शून्या । या च संज्ञा-
निमित्तता शून्यता न सा संज्ञानिमित्तता । न चाऽन्यत्र संज्ञा-
निमित्ततायाः शून्यता । संज्ञानिमित्ततैव शून्यता शून्यतैव संज्ञा-
निमित्तता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञा-
पारमितायां चरता संज्ञानिमित्तमिति न स्यात्तथ्यं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
चरता संस्कारा निमित्तमिति न स्यात्तथ्यं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि
संस्कारानिमित्तता संस्कारानिमित्ततया शून्या । या च संस्कारा-
निमित्तता शून्यता न सा संस्कारानिमित्तता । न चाऽन्यत्र
संस्कारानिमित्ततायाः शून्यता । संस्कारानिमित्ततैव शून्यता ।
शून्यतैव संस्कारानिमित्तता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन

Padmaśāstra, Fasc. 1-3 @ /6/ each	...
Parīṣṭa Parvan, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...
Prākṛta-Pāṇḍalā, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Prithivīnāḥ Rāsa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Prithivīnāḥ Rāsa, (English) Part II, Fasc. 1	...
Ditto	...
Prākṛta Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	...
Prākṛta Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...
Prākṛta, Institutes of (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
*Sāma Vēda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7	...
IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	...
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...
Ditto	...
Sraddha Kriyā Kaṇmudī, Fasc. 1-4	...
Suśrūta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	...
*Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each	...
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...
Tāṇḍya Brāhmaṇa, (English) Fasc. 1	...
Trantra Vartika (English) Fasc. 1	...
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10	...
Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. I	...
Fasc. 1-12 @ /6/ each	...
Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 1	...
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	...
Tul'si Saṁśai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...
Upamitā-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...
Uṣasagadaśo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	...
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	...
Varga Kriyā Kaṇmudī, Fasc. 1-6 @ /6/	...
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	...
Vidhano Parigata, Fasc. 1-4	...
Viṣṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...
Vṛhannārāḍya Purāṇa, (Text) Fasc. 2-6 @ /6/	...
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	...

Tibetan Series.

Pag-Sam Thi S'iā, Fasc. 1-4 @ 1/ each	...
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-4 @ 1/ each	...
Rtogs brjod dpag hkhri S'iā (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...

Arabic and Persian Series.

*Ālamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	...
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	...
Ain-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	...
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	...
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	...
Ditto English Fasc. 1-8 @ 1/ each	...
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	...
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts	...
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	...
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	...
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	...
Fibriṣṭ-i-Ṭūsī, or, Ṭūsī's list of Shy'ah Books (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Futūḥ-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Ditto of Azādi, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Haft Āsmān, History of the Persian M	...
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Isbāh, with Supplement, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...
Masir-ul-Imam, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...

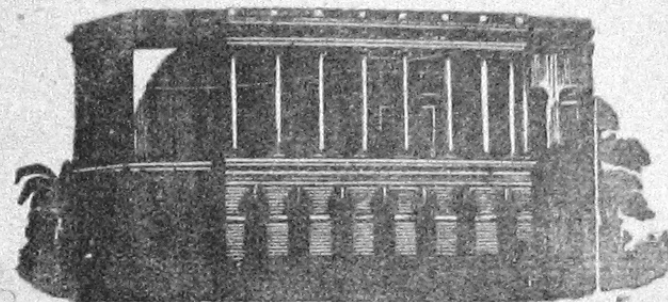
Muntakhabat-Tawārikh, (Text) Fasc. 1-15 @ /6 each	...	Rs. 5	10
Muntakhabat-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each	...	12	0
Muntakhabat-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	7	2
Muntakhabat-Lubāb, (Text), Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	3	4
Ma'asir-i-'Alamgiri, (Text) Fasc. 1	...	0	6
Nukhbatul-Fikr, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each	...	1	8
Nizāmī's Khiradnāmah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Riyāz-us-Salātin, (Text) Fasc. 1-3	...	2	4
Ditto Ditto (English) Fasc. 1-3	...	1	14
Tabaqāt-i-Nāsiri, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	10	8
Ditto (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	1	0
Ditto Index	...	2	10
Tārīkh-i-Firūz Shāhi of Ziyān-d-din Barni (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	2	4
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	3	0
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each	...	1	14
Wis o Rāmin, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	6	6
Zafarnāmah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	0	12
Tuzuk-i-Jahāngiri, (Eng.) Fasc. 1	...		

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each ... 50 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members.
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3 0
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
 A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4 0
 Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ... 2 0
 Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ... 4 0
 Introduction to the Maithili Language of North Bihār, by G. A. Grierson, Part II, Chrestomathy and Vocabulary (Extra No., J.A.S.B., 1882) ... 3 0
 5. Anis-ul-Musharrahin ... 3 0
 6. Catalogue of Fossil Vertebrata ... 3 8
 7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Blou ... 32 0
 8. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 2 0
 9. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāq, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 4 0
 10. Khizānatul-'ilm ... 40 0
 11. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 18 0
 12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 4 0
 13. Sharaya-ool-Islām ... 10 0
 14. Tibetan Dictionary, by Csoma de Kőrös ... 8 0
 15. Ditto Grammar ... 3 0
 16. Kāsmirāgaddāmrta, Parts I and II @ 1/8/ ... 1 0
 17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal by O. R. Wilson ... 4 0
 18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāsmir by M. A. Stein, Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ... 22 0
 Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 5 0
 Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra
N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the Asiatic Society, only.

BIBLIOTHECA INDICA: A COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1080.



शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ŚATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ

A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF
BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 7.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,
1904.

*Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.*

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

Advaita Brahma Siddhi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	Rs. 1	8
Advaitachinta Kaustubhe, Fasc. 1	...	0	6
*Agni Purāṇa, (Text) Fasc. 4-14 @ /6/ each	...	4	2
Aitarāya Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-5 and Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-5 @ /6/	...	7	8
Ana Bhāṣyam, (Text) Fasc. 2-5 @ /6/ each	...	1	8
Aphorisms of Sāṅkhya, (English) Fasc. 1	...	0	12
Astasāhasrikā Prajñāpāramitā, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Aṣṭavaiḍyaka, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Avadāna Kalpalatā, (Sansk. and Tibetan) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	10	0
Bāla Bhāṭṭi, Vol. I, Fasc. 1	...	0	6
Baudhayana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	0	12
*Bhāmātī, (Text) Fasc. 4-8 @ /6/ each	...	1	14
Bhāṭṭa Dipikā Vol. I, Fasc. 1-4	...	1	8
Brhaddēvatā (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Brhaddharma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Bodhicaryavatara of Candidevi, Fasc. 1-2	...	0	12
Catadusani, Fasc. 1	...	0	6
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/ each	...	8	0
Ātapatha Brāhmaṇa, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-2	...	3	6
Ātashāhasrikā-prajñāpāramitā (Text) Part I, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
*Āturvarga Chintāmaṇi (Text) Vols. II, 1-25; III, Part I, Fasc. 1-18.	...	19	14
Part II, Fasc. 1-10 @ /6/ each	...	3	0
Ālokavartika, (English) Fasc. 1-4	...	5	4
*Āraṇya Sūtra of Āpastamba, (Text) Fasc. 4-17 @ /6/ each	...	5	10
Ditto Āṅkhyāna, (Text) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	2
Āri Bhāṣyam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	0	12
Dan Kriya Kaumudī, Fasc. 1-2	...	2	4
Ādadhara Paddhati Kālasāra, Vol. I, Fasc. 1-6	...	1	8
Kāla Mādhava, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	2	4
Kāla Vireka, Fasc. 1-6	...	4	8
Kātantra, (Text) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	10	8
Kāthā Sarit Sāgara, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each	...	3	6
Karma Purāṇa, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	2	4
Lālita-Vistara, (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	4	2
Madana Parījata, (Text) Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	7	8
Mahā-bhāṣya-pradīpodyōta, (Text) Fasc. 1-9 & Vol. II, Fasc. 1-11 @ /6/ each	...	1	2
Manutikā Saṅgraha, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	6	0
Mārkaṇḍeya Purāṇa, (English) Fasc. 1-8 @ /12/ each	...	4	14
*Mīmāṃsā Darśana (Text) Fasc. 7-19 @ /6/ each	...	2	4
Nyāyavartika, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/	...	5	4
*Nirukta, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8 @ /6/ each	...	5	10

महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता संस्कारा आनिमित्तमिति न स्यात्तथं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता विज्ञान आनिमित्तमिति न स्यात्तथं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि भगवन् विज्ञानानिमित्तता विज्ञानानिमित्ततया शून्या । या च विज्ञानानिमित्तता शून्यता न सा विज्ञानानिमित्तता । न चाऽन्यत्र विज्ञानानिमित्ततायाः शून्यता । विज्ञानानिमित्ततैव शून्यता शून्यतैव विज्ञानानिमित्तता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता विज्ञानमा-
निमित्तमिति न स्यात्तथं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपमप्रणिहितमिति न स्यात्तथं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि भगवन् रूपाऽप्रणिहितता रूपाऽप्रणिहिततया शून्या । या च रूपाऽप्रणिहितता शून्यता न सा रूपाऽप्रणिहितता । न चाऽन्यत्र रूपाऽप्रणिहिततायाः शून्यता । रूपाऽप्रणिहिततैव शून्यता । शून्यतैव रूपाऽप्रणिहितता । अनेन भगवन् पर्यायेण बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरता रूपमप्रणिहितमिति न स्यात्तथं ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां चरताऽप्रणिहितेति न स्यात्तथं । तत्कस्य हेतोस्तथाहि भगवन् वेदनाऽप्रणिहितता वेदनाऽप्रणिहिततया शून्या । या च वेदना-
ऽप्रणिहितता शून्यता न सा वेदनाऽप्रणिहितता । न चाऽन्यत्र वेदना-
ऽप्रणिहिततायाः शून्यता । वेदनाऽप्रणिहिततैव शून्यता । शून्यतैव

बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन जरामरणेतिष्ठति । स जरामरणस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्न ह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति न प्रज्ञापारमिता योगमापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारजतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन दानपारमितायां तिष्ठति । स दानपारमिताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन शीलपारमितायां तिष्ठति । स शीलपारमिताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन चान्तिपारमितायां चरति । स चान्तिपारमितायां अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन वीर्यपारमितायां तिष्ठति । स वीर्यपारमिताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन ध्यानपारमितायां तिष्ठति । स ध्यानपारमितायां अभि-

संस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन प्रज्ञापारमितायां तिष्ठति । स प्रज्ञापारमितायां अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्न ह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमिता योगमापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारजतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाध्यात्मशून्यतायां तिष्ठति । सोऽध्यात्मशून्यताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन बहिर्द्वाशून्यतायां तिष्ठति । स बहिर्द्वाशून्यताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाध्यात्मबहिर्द्वाशून्यतायां तिष्ठति । सोऽध्यात्मबहिर्द्वाशून्यताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन शून्यताशून्यतायां तिष्ठति । स शून्यताशून्यतायां अभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन महा-

तत्कण्य हेतोर्णक्षमिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमिता
परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन्
प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्व्वकारजतायां ।

स चेद्भवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन सम्यक्प्रहाणेषु
तिष्ठति । स सम्यक्प्रहाणानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञा-
पारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महा-
सत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समा-
पद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकार-
ज्ञातायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन च्छद्धिपादेषु ति-
ष्ठति । स च्छद्धिपादानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापार-
मितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते ।
अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनेन्द्रियुषु तिष्ठति । स
इन्द्रियाणामभिसंस्कारे चरति न चरति प्रज्ञापारमितायां ।
तत्कथं हेतोर्णष्टाभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपू-
रयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसंज्ञाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
तुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन बलेषु तिष्ठति ।
स बलानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां ।
तत्कथं हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरि-
पूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसंस्कारज्ञतायां ।

म चेद्भगवन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न-
नुपायकौशलेनादङ्कारममकारगतेन मानसेनार्याष्टाङ्गमार्गं तिष्ठति ।
म आर्याष्टाङ्गमार्गस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमि-
तायां । तत्कस्य हेतोर्णङ्गमभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः
प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते ।
अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्न-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनार्य्यसत्त्वेषु तिष्ठति ।
स आर्य्यसत्यानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां ।
तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितां
परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन्
प्रज्ञापारमितां न निर्यातिमूर्ध्वकारज्जतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन ध्यानेषु तिष्ठति ।
स ध्यानानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां ।
तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां

Advaita
Advaita
*Agni I
Altarey
Fasc.
Agu Bh
Aphoriz
Astasol
Agyav
Avader
1-5
Bala B
Bandhu
*Bham
Bhatta
Bhadd
Bhadd
Bodhis
Catadi
Catalo
Catapa
Qatasa
*Cator
Part
Clickay
*Grazi
Di
1-4
Cr. Bh
Dau K
Gadad
Kila 3
Kila 1
Kistan
Katha
Kurm
Lalita
Madan
Mohi
each
Manul
Marka
*Mima
Nyaya
*Nira
Nitya
Nitya

परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाऽप्रमाणेषु तिष्ठति । सोऽप्रमाणानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनारूप्यसमापत्तिषु तिष्ठति । स आरूप्यसमापत्तीनामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाष्टासु विमोक्षेषु तिष्ठति । स विमोक्षानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्

नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन नवानुपूर्वविचार समापत्तिषु तिष्ठति । स नवानुपूर्वविचार समापत्तीनामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखेषु तिष्ठति । स शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाभिज्ञासु तिष्ठति । सोऽभिज्ञानामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन समाधिषु तिष्ठति । स समाधीनामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमि-

तायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितायां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समा-
पद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्व्वकार-
ज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन धारणीमुखेषु
तिष्ठति । स धारणीमुखानामभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिस-
त्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापार-
मितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्या-
ति सर्व्वकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन दशसु तथागतबलेषु
तिष्ठति । स तथागतबलानामभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमि-
तायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति
सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन चतुर्धुवैशारद्येष्णु-
तिष्ठति । सर्वैशारद्यानामभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधि-

सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापार-
मितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति-
सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्ननु-
पायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन चतसृषु प्रतिसम्बित्सु
तिष्ठति । स प्रतिसम्बिदामभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञा-
पारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं
समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वा-
कारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन महाकरुणायां
तिष्ठति । स महाकरुणाया अभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमिता-
योगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति स-
र्व्वकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
तुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाष्टादशावेणिक-
बुद्धधर्मेषु तिष्ठति । सोऽष्टादशावेणिकबुद्धधर्मानामभिसंस्कारे
चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसं-
स्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति ।

Advaita
Advaita
*Agni F
Aitareya
Fasc.
Ann Bh
Apheris
Agnas
Agnava
Avadān
1-5
Bāla B
Baudhi
*Bhānu
Bhāta
Brhadd
Brhadd
Bodhic
Catado
Catalog
Catapa
*Catasa
*Catur
Part
Clock
*Grant
D
1-4
Cūi B
Dan K
Gadad
Kala M
Kala
Kann
Katha
Karm
Lalit
Mada
Mali
each
Man
Mark
*Min
Nyāy
*Nir
Nity
Nity
Nity

न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां
निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन श्रोतव्यापत्तिफले
तिष्ठति । स श्रोतव्यापत्तिफलस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधि-
सत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमि-
तायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति
सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन सकृदागामिफले
तिष्ठति । स सकृदागामिफलस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमिता-
योगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिस-
र्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नुपाय-
कौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाऽनागामिफले तिष्ठति ।
सोऽनागामिफलस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापार-
मितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते ।
अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्यातिसर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेनाहृत्वे तिष्ठति ।
सोर्हृत्त्वस्याभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमितायां ।
तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञा-
पारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते ।
अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नु-
पायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन प्रत्येकबोधौ तिष्ठति ।
स प्रत्येकबोधोरभिसंस्कारे चरति । न चरति प्रज्ञापारमि-
तायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः
प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते ।
अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन मार्गाकारज्ञतायां
तिष्ठति । स मार्गाकारज्ञताया अभिसंस्कारे चरति । न चरति
प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो म-
हासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगमा-
पद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्वाका-
रज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्-
नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन सर्वाकारज्ञतायां
तिष्ठति । स सर्वाकारज्ञतया अभिसंस्कारे चरति । न चरति

प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्वाकारज्ञतायां ।

स चेद्भगवन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नुपायकौशलेनाहङ्कारममकारगतेन मानसेन भूतकोटौ तिष्ठति । स भूतकोटेरभिसंस्कारे चरति न चरति प्रज्ञापारमितायां । तत्कस्य हेतोर्णह्यभिसंस्कारे चरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितां परिगृह्णाति । न प्रज्ञापारमितायोगं समापद्यते । अपरिपूरयन् प्रज्ञापारमितां न निर्याति सर्वाकारज्ञतायां ।

तत्कस्य हेतोस्तथाहि भगवन् रूपमपरिगृहीतं यश्चरूपस्यापरिग्रहो न तद्रूपं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । वेदनाऽपरिगृहीता यश्च वेदनाया अपरिग्रहो न सा वेदना प्रकृतिशून्यतानुपादाय । संज्ञाऽपरिगृहीता यश्च संज्ञाया अपरिग्रहो न सा संज्ञा प्रकृतिशून्यतानुपादाय । संस्कारा अपरिगृहीताः यश्च संस्काराणामपरिग्रहो न ते संस्काराः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । विज्ञानमपरिगृहीतं यश्च विज्ञानस्यापरिग्रहो न तद्विज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । चक्षुरपरिगृहीतं यश्च चक्षुषोऽपरिग्रहः न तच्चक्षुः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । श्रोत्रमपरिगृहीतं यश्च श्रोत्रस्यापरिग्रहो न तत् श्रोत्रं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । घ्राणमपरिगृहीतं यश्च घ्राणस्यापरिग्रहो न तद्घ्राणं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । जिह्वाऽपरिगृहीता यश्च जिह्वाया अपरिग्रहो न सा जिह्वा प्रकृतिशून्यतानुपादाय ।

कायोऽपरिगृहीतः यश्च कायस्यापरिग्रहो न स कायः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । मनोऽपरिगृहीतं । यश्च मनसोऽपरिग्रहो न तन्मनः प्रकृतिशून्यतानुपादाय ।

रूपमपरिगृहीतं यश्च रूपस्यापरिग्रहो न तद्रूपं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । शब्दोऽपरिगृहीतो यश्च शब्दस्यापरिग्रहो न स शब्दः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । गन्धोऽपरिग्रहीतो यश्च गन्धस्यापरिग्रहो न स गन्धः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । रसोऽपरिगृहीतो यश्च रसस्यापरिग्रहो न स रसः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । स्पर्शोऽपरिगृहीतो यश्च स्पर्शस्यापरिग्रहो न स स्पर्शः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । धर्मा अपरिगृहीताः यश्च धर्माणामपरिग्रहो न ते धर्माः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । चक्षुर्विज्ञानमपरिगृहीतं यश्च चक्षुर्विज्ञानमपरिग्रहो न तत् चक्षुः प्रकृतिशून्यतानुपादाय । ज्ञानमपरिगृहीतं यश्च ज्ञानस्यापरिग्रहो न स ज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । श्रोत्रविज्ञानमपरिगृहीतं यश्च श्रोत्रविज्ञानस्यापरिग्रहो न तत् श्रोत्रविज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । घ्राणविज्ञानमपरिगृहीतं यश्च घ्राणविज्ञानस्यापरिग्रहो न तत् घ्राणविज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । जिह्वाविज्ञानमपरिगृहीतं यश्च जिह्वाविज्ञानस्यापरिग्रहो न तत् जिह्वाविज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । कायविज्ञानमपरिगृहीतं यश्च कायविज्ञानस्यापरिग्रहो न तत् कायविज्ञानं प्रकृतिशून्यतानुपादाय । मनोविज्ञानमपरिगृहीतं यश्च मनोविज्ञानस्यापरिग्रहो न तन्मनोविज्ञानं । प्रकृतिशून्यतानुपादाय ।

चक्षुः संस्पर्शोऽपरिगृहीतो यश्च चक्षुः संस्पर्शस्यापरिग्रहो न स

चक्षुः संस्पर्शः प्रकृति शून्यतानुपादाय । श्रोत्र संस्पर्शोऽपरिगृहीतो
यश्च श्रोत्रसंस्पर्शस्यापरिग्रहो न स श्रोत्रसंस्पर्शः प्रकृति शून्यता-
नुपादाय । घ्राणसंस्पर्शोऽपरिगृहीतो यश्च घ्राणसंस्पर्शस्यापरिग्रहो
न स घ्राण संस्पर्शः प्रकृति शून्यतानुपादाय । जिह्वा संस्पर्शोऽपरिगृहीतो
यश्च जिह्वासंस्पर्शस्यापरिग्रहो न स जिह्वासंस्पर्शः प्रकृति शून्यता-
नुपादाय । कायसंस्पर्शोऽपरिगृहीतो यश्च कायसंस्पर्शस्यापरिग्रहो
न स कायसंस्पर्शः प्रकृति शून्यतानुपादाय । मनः संस्पर्शोऽपरिगृ-
हीतो यश्च मनःसंस्पर्शस्यापरिग्रहो न स मनःसंस्पर्शः प्रकृति शून्य-
तानुपादाय ।

चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहो न सा चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय । श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहो न सा श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय । घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहः न सा घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय । जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहो न सा जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहो न सा कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय । मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाऽपरिगृहीता । यश्च मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाया अपरिग्रहो न सा मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदना प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।

पृथिवीधातुरपरिगृहीतः । यश्च पृथिवीधातोरपरिग्रहो न
स पृथिवीधातुः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अग्निधातुरपरिगृहीतो
यश्चाग्निधातोरपरिग्रहो न सोऽग्निधातुः प्रकृति शून्यतामुपादाय ।
तेजोधातुरपरिगृहीतो यश्च तेजोधातोरपरिग्रहो न स तेजोधातुः
प्रकृति शून्यतामुपादाय । वायुधातुरपरिगृहीतो यश्च वायु-
धातोरपरिग्रहो न स वायुधातुः प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
आकाशधातुरपरिगृहीतो यश्चाकाशधातोरपरिग्रहः न स आकाश-
धातुः प्रकृति शून्यतामुपादाय ।

विज्ञानधातुरपरिगृहीतो यस्य विज्ञानधातोरपरिग्रहो न स
विज्ञानधातुः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अविद्याऽपरिगृहीता । यस्या
विद्याया अपरिग्रहो न सा अविद्या प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
संस्कारा अपरिगृहीता । यस्य संस्काराणामपरिग्रहो न ते संस्काराः
प्रकृति शून्यतामुपादाय । विज्ञानमपरिगृहीतं । यस्य विज्ञानस्याप-
रिग्रहो न तद्विज्ञानं प्रकृतिशून्यतामुपादाय । नामरूपमपरि-
गृहीतं । यस्य नामरूपस्यापरिग्रहो न तन्नामरूपं प्रकृतिशून्यतामु-
पादाय । षडायतनमपरिगृहीतं । यस्य षडायतनस्यापरिग्रहो न तत्
षडायतनं प्रकृतिशून्यतामुपादाय । स्वर्गोऽपरिगृहीतो यस्य स्वर्ग-
स्यापरिग्रहो न स स्वर्गः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । वेदनाऽपरिगृ-
हीता । यस्य वेदनाया अपरिग्रहो न सा वेदना प्रकृति शून्यतामु-
पादाय । तृष्णाऽपरिगृहीता । यस्य तृष्णाया अपरिग्रहो न सा तृष्णा
प्रकृति शून्यतामुपादाय । उपादानमपरिगृहीतं । यस्य उपादानस्या-
परिग्रहो न तदुपादानं प्रकृतिशून्यतामुपादाय । भवोऽपरिगृहीतो

यस्य स्वभावशून्यताया अपरिग्रहेन सा स्वभावशून्यता प्रकृति-
शून्यतामुपादाय । अभावस्वभावशून्यताऽपरिगृहीता यथाऽभाव-
स्वभावशून्यताया अपरिग्रहेन साऽभावस्वभावशून्यता प्रकृतिशून्य-
तामुपादाय ।

स्रुत्युपस्थानान्यपरिगृहीतानि । यस्य स्रुत्युपस्थानानामपरिग्रहे
न तानि स्रुत्युपस्थानानि प्रकृति शून्यतामुपादाय । सम्यक्प्रहाणा-
न्यपरिगृहीतानि । यस्य सम्यक्प्रहाणानामपरिग्रहे न तानि सम्यक्-
प्रहाणानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय । ऋद्धिपादा अपरिगृहीता । यस्य
ऋद्धिपादानामपरिग्रहेन ते ऋद्धिपादाः प्रकृतिशून्यतामु-
पादाय । इन्द्रियाण्यपरिगृहीतानि । यस्येन्द्रियाणामपरिग्रहे न
तानेन्द्रियाणि प्रकृति शून्यतामुपादाय । वलान्यपरिगृहीतानि ।
यस्य वलानामपरिग्रहे न तानि वलानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
बोध्यज्ञान्यपरिगृहीतानि । यस्य बोध्यज्ञानामपरिग्रहे न तानि बोध-
ज्ञानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय । आर्याष्टाङ्गमार्गेऽपरिगृहीतो-
यथाऽर्याष्टाङ्गमार्गस्यापरिग्रहे न स आर्याष्टाङ्गमार्गः प्रकृतिशून्य-
तामुपादाय । आर्यसत्यान्यपरिगृहीतानि । यथाऽर्यसत्यानामपरि-
ग्रहेन तान्यार्यसत्यानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय । ध्यानान्यपरि-
गृहीतानि । यस्य ध्यानानामपरिग्रहे न तानि ध्यानानि प्रकृति-
शून्यतामुपादाय । अप्रमाणान्यपरिगृहीतानि । यथाऽप्रमाणानाम-
परिग्रहे न तान्यप्रमाणानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय । आरूप्यसमाप-
त्तयोऽपरिगृहीता । यथाऽरूप्यसमापत्तीनामपरिग्रहे न ता आरूप्य-
समापत्तयः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अष्टविमोचा अपरिगृहीता

यस्य विमोक्षाणामपरिग्रहेन ते विमोचाः प्रकृतिशून्यतामु-
पादाय । नवाऽनुपूर्वविहारसमापत्तयोऽपरिगृहीताः । यस्य नवा-
ऽनुपूर्वविहारसमापत्तीनामपरिग्रहेन तानवाऽनुपूर्वविहारसमा-
पत्तयः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । शून्यताऽऽनिमित्ताऽप्रणिहित-
विमोचमुखान्यपरिगृहीतानि । यस्य शून्यतानिमित्ताप्रणिहित-
विमोचमुखानामपरिग्रहे न तानि शून्यतानिमित्ताप्रणिहित-
विमोचमुखानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अभिज्ञाः अपरिगृहीताः
यथाऽभिज्ञानामपरिग्रहेन ता अभिज्ञाः प्रकृति शून्यतामु-
पादाय । समाधयोऽपरिगृहीताः यस्य समाधीनामपरिग्रहे न ते
समाधयः प्रकृति शून्यतामुपादाय । धारणीमुखान्यपरिगृहीतानि ।
यस्य धारणीमुखानामपरिग्रहे न तानि धारणीमुखानि प्रकृति-
शून्यतामुपादाय । दशतथागतवलान्यपरिगृहीतानि । यस्य
तथागतवलानामपरिग्रहे न तानि तथागतवलानि प्रकृति
शून्यतामुपादाय । वैशारद्यान्यपरिगृहीतानि यस्य वैशारद्याना-
मपरिग्रहेन तानि वैशारद्यानि प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
चतस्रःप्रतिसम्बिदोऽपरिगृहीताः । यस्य चतसृणा प्रतिसम्बिदार-
परिग्रहेन ताः प्रतिसम्बिदः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । महाकरुणा
अपरिगृहीता । यस्य महाकरुणाया अपरिग्रहेन सा महाकरुणा
प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अष्टादशाऽऽवेणिकबुद्धधर्मा अपरि-
गृहीताः । यथाऽवेणिक बुद्धधर्माणामपरिग्रहे न ते आवेणिक-
बुद्धधर्माः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । ओत आपत्तिफलमपरि-
गृहीतं । यस्य ओत आपत्तिफलस्यापरिग्रहे न तत् ओत आप-

निफलं प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सकृदागामिफलमपरिगृहीतं ।
 यश्च सकृदागामिफलस्यापरिग्रहो न तत् सकृदागामिफलं प्रकृति-
 शून्यतामुपादाय । अनागामिफलमपरिगृहीतं । यश्चानागामिफल-
 स्थापरिग्रहो न तदनागामिफलं प्रकृति शून्यतामुपादाय । अर्ह-
 त्वमपरिगृहीतं । यश्चार्हत्वस्थापरिग्रहो न तदर्हत्वं प्रकृतिशून्यतामु-
 पादाय । प्रत्येकबोधिरपरिगृहीता यश्च प्रत्येकबोधेरपरिग्रहो न
 सा प्रत्येकबोधिः प्रकृतिशून्यतामुपादाय । मार्गाकारज्ञताऽपरि-
 गृहीता । यश्च मार्गाकारज्ञतायाः अपरिग्रहो न सा मार्गाकारज्ञता
 प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वाकारज्ञताऽपरिगृहीता । यश्च सर्वा-
 कारज्ञताया अपरिग्रहो न सा सर्वाकारज्ञता प्रकृतिशून्यतामु-
 पादाय । तथताऽपरिगृहीता । यश्च तथताया अपरिग्रहो न सा
 तथता प्रकृतिशून्यतामुपादाय । अवितथताऽपरिगृहीता । यश्चावि-
 तथताया अपरिग्रहो न सा अवितथता प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
 अनन्यतथताऽपरिगृहीता । यश्चानन्यतथताया अपरिग्रहो न सा
 अनन्यतथता प्रकृतिशून्यतामुपादाय । धर्मताऽपरिगृहीता । यश्च
 धर्मताया अपरिग्रहो न सा धर्मता प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
 धर्मधातुरपरिगृहीतो यश्च धर्मधातोरपरिग्रहो न स धर्मधातुः
 प्रकृतिशून्यतामुपादाय । धर्मस्थितिता अपरिगृहीता । यश्च धर्म-
 स्थितिताया अपरिग्रहो न सा धर्मस्थितिता प्रकृतिशून्यतामु-
 पादाय । धर्मनियामताऽपरिगृहीता । यश्च धर्मनियामताया अप-
 रिग्रहो न सा धर्मनियामता प्रकृतिशून्यतामुपादाय । भूतको-
 टिरपरिगृहीता । यश्च भूतकोटेरपरिग्रहो न सा भूतकोटिः प्रकृति-

शून्यतामुपादाय । सापि प्रज्ञापारमिताऽपरिगृहीता यश्च प्रज्ञापा-
 रमितायाः अपरिग्रहो न सा प्रज्ञापारमिता प्रकृतिशून्यता-
 मुपादाय ।

एवं खलु भगवन् बोधिसत्त्वेन महासत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां
 चरता प्रकृतिशून्याः सर्वधर्मा व्युपपरीक्षितव्याः । तथापरीक्षितव्या
 यथा न कचिद्धर्मेषु मनसोव्यवचारो भवेत् । इदं बोधिसत्त्वस्य
 महासत्त्वस्य सर्वधर्मापरिगृहीतं नाम समाधिमण्डलं विपुलं
 पुरस्कृत मप्रमाणनियतमसंहार्यमसाधारणं सर्वश्रावकप्रत्येकबुद्धैः ।
 यत्र समाधिमण्डले विहरन् बोधिसत्त्वो महासत्त्वो निर्यास्यति
 सर्वाकारज्ञतायाः । सापि सर्वाकारज्ञताऽपरिगृहीता अध्यात्म-
 शून्यतामुपादाय । वहिर्द्विशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवहिर्द्वि-
 शून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय ।
 परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृत-
 शून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवरागशून्यता-
 मुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
 सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । खलुलणशून्यतामुपादाय । अनुपलम्भ-
 शून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामु-
 पादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

तत्कस्य हेतोर्न हि सा निमित्ततोवक्तव्या । तथाहि निमित्तः
 केशतः । कतरन्निमित्तमिति । रूपं निमित्तं संज्ञानिमित्तं संस्कार-
 निमित्तं विज्ञानं निमित्तं चतुर्निमित्तं श्रोत्रं निमित्तं घ्राणं निमित्तं
 जिह्वानिमित्तं कायोनिमित्तं मनोनिमित्तं । रूपं निमित्तं

शब्दोनिमित्तं गन्धोनिमित्तं रसोनिमित्तं । स्पर्शोनिमित्तं । धर्मो-
निमित्तं । चक्षुर्विज्ञानं निमित्तं श्रोत्रविज्ञानं निमित्तं । घ्राणवि-
ज्ञानं निमित्तं जिह्वाविज्ञानं निमित्तं कायविज्ञानं निमित्तं
मनोविज्ञानं निमित्तं । चक्षुःसंस्पर्शजावेदनानिमित्तं । श्रोत्रसंस्पर्श-
जावेदनानिमित्तं । घ्राणसंस्पर्शजावेदनानिमित्तं । जिह्वासंस्पर्शजावेद-
नानिमित्तं । कायसंस्पर्शजावेदनानिमित्तं । मनःसंस्पर्शजावेदना-
निमित्तं । पृथिवीधातुर्निमित्तं । अग्निधातुर्निमित्तं । तेजोधातु-
र्निमित्तं । वायुधातुर्निमित्तं । आकाशधातुर्निमित्तं । विज्ञान-
धातुर्निमित्तं । अविद्यानिमित्तं । संस्कारानिमित्तं । नामरूपं
निमित्तं । षडायतनं निमित्तं । वेदनानिमित्तं । तृष्णानिमित्तं ।
उपादानं निमित्तं । भवोनिमित्तं । जरामरणं निमित्तं ।
दानपारमितानिमित्तं । शीलपारमितानिमित्तं । चान्तिपारमि-
तानिमित्तं । वीर्यपारमितानिमित्तं । ध्यानपारमितानिमित्तं ।
प्रज्ञापारमितानिमित्तं । अर्थात्मशून्यतानिमित्तं । वहिर्द्विशून्य-
तानिमित्तं । अर्थात्मवह्निर्द्विशून्यतानिमित्तं । शून्यताशून्यतानि-
मित्तं । महाशून्यतानिमित्तं । परमार्थशून्यतानिमित्तं । संज्ञात-
शून्यतानिमित्तं । असंज्ञातशून्यतानिमित्तं । अत्यन्तशून्यतानिमित्तं ।
अनवरागशून्यतानिमित्तं । अनवकारशून्यतानिमित्तं । प्रकृतिशू-
न्यतानिमित्तं । सर्वधर्मशून्यतानिमित्तं । स्वस्वचरणशून्यतानिमित्तं ।
अनुपलब्धशून्यतानिमित्तं । अभावशून्यतानिमित्तं । स्वभावशून्य-
तानिमित्तं । अभावस्वभावशून्यतानिमित्तं । आर्याष्टाङ्गमार्गानि-
मित्तं । आर्यसत्यानिमित्तं । ध्यानानिमित्तं । अप्रमाणाणि

निमित्तं । आह्वयसमापत्तयोर्निमित्तं । अष्टौविमोक्षानिमित्तं ।
नवानुपूर्वविहारसमापत्तयोर्निमित्तं । शून्यतानिमित्तं । प्रणिहित-
निमित्तं । अभिज्ञानिमित्तं । समाधयोर्निमित्तं । धारणीमुखानि-
निमित्तं । दृशतथागतबलानिनिमित्तं । चत्वारिवैशारद्यानिनिमित्तं ।
चतस्रःप्रतिभम्बिदोनिमित्तं । महाकरुणानिमित्तं । अष्टादशवेणि-
काबुद्धधर्मानिमित्तं । अक्षराणिनिमित्तानि । एकोदाहरोनिमित्तं ।
युदाहरोनिमित्तं । पृथगुदाहरोनिमित्तं ।

अयमुच्यते क्षेत्रः सचेत् स निमित्ततत्तदगृहीतव्यो भविष्यत्वे-
ऽश्रेणिकः परिव्राजकः श्रद्धां प्रतिपश्यते । नाऽत्र सर्वज्ञज्ञाने ।
कतमाश्रद्धा यदुत प्रज्ञापारमितायाः अभिश्रद्धाधनताऽवकल्पनता
अधिमुच्यनता प्रत्ययनताचित्तता तुलनाव्युपपरीक्षणता । तच्च न
निमित्तयोगेन । एव मानिमित्तानिमित्तानुगृहीतव्या । श्रेणिकः
पुनः परिव्राजकोऽत्रसर्वज्ञानेऽधिमुच्यश्रद्धानुसारीप्रादेशिकेन ज्ञाने-
नावतीर्णः । सोऽवतीर्थ्य न रूपं परिगृहीतवान् । न वेदनां परि-
गृहीतवान् । न संज्ञां परिगृहीतवान् । न संस्कारान् परिगृहीत-
वान् । न विज्ञानं परिगृहीतवान् । तथाहि स्वस्वचरणशून्येषु सर्वधर्मेषु
परिग्राहकं नोपलब्धम् । तत्कस्य हेतोस्तथाहि नाऽर्थात्मं प्राप्यभि-
समयतस्तत् ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । न वह्निर्द्वी प्राप्यभिसमय-
तस्तत् ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । नाऽर्थात्मवह्निर्द्वीप्राप्यभिसमयतस्तत्-
ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । नाप्यन्यत्रप्राप्यभिसमयतस्तत्ज्ञानं समनु-
पश्यतिस्म । तत्कस्य हेतोस्तथाहि स तद्वर्षं न समनुपश्यतिस्म । येन
प्रजानीयात् यो वा प्रजानीयात् । यदाप्रजानीयात् । नाऽर्थात्मरूपस्य

स नाध्यात्मरसस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा रसस्य
तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धारसस्य तत्ज्ञानं
समनुपश्यति स्म । नाप्यन्यत्र रसस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
स नाध्यात्मं स्पर्शस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा स्पर्शस्य
तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म वह्निर्द्धा स्पर्शस्य तत्ज्ञानं
समनुपश्यति स्म । नाप्यन्यत्र स्पर्शस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स
नाध्यात्मं धर्माणां तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा धर्माणां
तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धाधर्माणां तत्ज्ञानं
समनुपश्यति स्म । नाप्यन्यत्र धर्मेभ्यस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामुपादाय ।

स नाध्यात्मं चतुर्विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न
वह्निर्द्धाचतुर्विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा
चतुर्विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाप्यन्यत्र चतुर्विज्ञानस्य
तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाऽध्यात्मं श्रोत्रविज्ञानस्य तत्ज्ञानं
समनुपश्यति स्म । न वह्निर्द्धा श्रोत्रविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति
स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा श्रोत्रविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
नाऽप्यन्यत्र श्रोत्रविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं
घ्राणविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वह्निर्द्धाघ्राणविज्ञानस्य
तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाऽध्यात्मं वह्निर्द्धाघ्राणविज्ञानस्य तत्
ज्ञानं न समनुपश्यति स्म । नाप्यन्यत्र घ्राणविज्ञानस्य तत्ज्ञानं सम-
नुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं जिह्वाविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति
स्म । न वह्निर्द्धा जिह्वाविज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।

[illegible]

स्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्ममाकाशधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा आकाशधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म वहिर्द्धा आकाशधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्राकाशधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं विज्ञानधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा विज्ञानधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धाविज्ञानधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र विज्ञानधातोस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामुपादाय ।

स नाध्यात्ममविद्यायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा विद्यायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म वहिर्द्धाविद्यायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्राविद्यायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं संस्काराणां तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा संस्काराणां तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धासंस्काराणां तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र संस्काराणां तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र विज्ञानस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं नामरूपस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा नामरूपस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा नामरूपस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र नामरूपस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मं षडायतनस्य तत्ज्ञानं समनुप-

श्यति स्म । न वहिर्द्धा षडायतनस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा षडायतनस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र षडायतनस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं स्पर्शस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा स्पर्शस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धास्पर्शस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र स्पर्शात्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं वेदनायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धावेदनायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धावेदनायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र वेदनायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं तृणायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धातृणायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा तृणायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र तृणायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं भवस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा भवस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा भवस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र भवस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं जातेस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धाजातेस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा जातेस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र जातेस्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं जरामरणस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा जरामरणस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा जरामरणस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाण्यत्र जरामरणस्य तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामुपादाय ।

स नाध्यात्मं दानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
 न वहिर्द्धादानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म-
 वहिर्द्धादानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र
 दानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं शील-
 पारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धाशीलपारमिता-
 यास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धाशीलपारमितायास्त-
 त्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र शीलपारमितायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं चान्तिपारमितायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा चान्तिपारमितायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धाचान्तिपारमितायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र चान्तिपारमितायास्तत्ज्ञानं समनु-
 पश्यति स्म । स नाध्यात्मं वीर्यपारमितायास्तत्ज्ञानं समनु-
 पश्यति स्म । न वहिर्द्धा वीर्यपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति
 स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धावीर्यपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति
 स्म । नाथन्यत्र वीर्यपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
 स नाध्यात्मं ध्यानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न
 वहिर्द्धाध्यानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा-
 ध्यानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा
 ध्यानपारमितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र ध्यानपार-
 मितायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं प्रज्ञापारमिता-
 यास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धाप्रज्ञापारमितायास्त-
 त्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धाप्रज्ञापारमिताया-

स्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र प्रज्ञापारमितायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामुपादाय ।

स नाध्यात्ममध्यात्मशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न
 वहिर्द्धा अध्यात्मशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म
 वहिर्द्धा अध्यात्म शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्य-
 त्र अध्यात्मशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं वहिर्द्धा-
 शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा वहिर्द्धाशून्यताया-
 स्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धा वहिर्द्धाशून्यताया-
 स्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र वहिर्द्धाशून्यतायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं मध्यात्म वहिर्द्धाशून्यतायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धा अध्यात्म वहिर्द्धाशून्यतायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र अध्यात्म वहिर्द्धाशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनु-
 पश्यति स्म । स नाध्यात्मं शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
 न वहिर्द्धाशून्यताशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म-
 वहिर्द्धाशून्यताशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र
 शून्यताशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । स नाध्यात्मं महाशून्य-
 तायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न वहिर्द्धामहाशून्यतायास्तत्ज्ञानं
 समनुपश्यति स्म । नाध्यात्मवह्निर्द्धामहाशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनु-
 पश्यति स्म । नाथन्यत्र महाशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म ।
 स नाध्यात्मं परमार्थशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । न
 वहिर्द्धापरमार्थशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाध्यात्म-
 वहिर्द्धापरमार्थशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यति स्म । नाथन्यत्र

[illegible]

स नाध्यात्मं स्वलक्षणशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । न
वहिर्द्धास्वलक्षणशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नाध्यात्म-
वहिर्द्धास्वलक्षणशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नायन्यत्र
स्वलक्षणशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । स नाध्यात्ममनुप-
लम्भशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । न वहिर्द्धाऽनुपलम्भ-
शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नाध्यात्म वहिर्द्धाऽनुपलम्भ-
शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नायन्यत्रानुपलम्भशून्यताया-
स्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । स नाध्यात्म मभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं
समनुपश्यतिस्मि । न वहिर्द्धाऽभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि ।
नाध्यात्मवहिर्द्धाऽभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नाय-
न्यत्राभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । स नाध्यात्मं स्वभाव-
शून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । न वहिर्द्धास्वभावशून्यताया-
स्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नाध्यात्मवहिर्द्धास्वभावशून्यतायास्तत्-
ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि । नायन्यत्र स्वभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनु-
पश्यतिस्मि । स नाध्यात्ममभावस्वभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनु-
पश्यतिस्मि । न वहिर्द्धास्वऽभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि ।
नायन्यत्राभावस्वभावशून्यतायास्तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्मि ।

स नाध्यात्मं स्मृत्युपस्थानानां तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । न
वहिर्द्वास्मृत्युपस्थानानां तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । नाध्यात्म
वहिर्द्वास्मृत्युपस्थानानां तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । नाप्यन्यत्रस्मृत्युप
स्थानानां तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । स नाध्यात्मं सम्यक्प्रहाणां
तत्ज्ञानं समनुपश्यतिस्म । न वहिर्द्वा सम्यक्प्रहाणानां तत्ज्ञानं

परिगृह्णाति । विज्ञानं न परिगृह्णाति । सर्वधर्माः परिगृहीत-
तामुपादाय । चक्षुः न परिगृह्णाति* । श्रोत्रं न परिगृह्णाति ।
घ्राणं न परिगृह्णाति । जिह्वां न परिगृह्णाति । कायं न
परिगृह्णाति । मनो न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा न परिगृ-
हीततामुपादाय । रूपं न परिगृह्णाति । शब्दं न परि-
गृह्णाति । गन्धं न परिगृह्णाति । रसं न परिगृह्णाति ।
स्पर्शं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मान् न परिगृह्णाति ।
धर्मान्न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा न परिगृहीतामुपादाय ।
चक्षुर्विज्ञानं न परिगृह्णाति । श्रोत्रविज्ञानं न परिगृह्णाति ।
घ्राण विज्ञानं न परिगृह्णाति । जिह्वा विज्ञानं न परिगृह्णाति ।
काय विज्ञानं न परिगृह्णाति । मनो विज्ञानं न परिगृह्णाति ।
सर्वधर्मा न परिगृहीततामुपादाय । चक्षुः संस्पर्शं न परिगृह्णाति ।
श्रोत्रसंस्पर्शं न परिगृह्णाति । घ्राण संस्पर्शं न परिगृह्णाति ।
जिह्वासंस्पर्शं न परिगृह्णाति । काय संस्पर्शं न परिगृह्णाति ।
मनः संस्पर्शं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा न परिगृहीततामु-
पादाय । चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । श्रोत्रसंस्पर्श-
प्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनां न परि-
गृह्णाति । जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । काय
संस्पर्शप्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनां न
परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय ।

प्रथिवीधातुं न परिगृह्णाति । अग्निधातुं न परिगृह्णाति ।

* सर्वधर्मा न परिगृहीतता-इति पुस्तकपक्षके पाठः ।

तेजो धातुं न परिगृह्णाति । वायु धातुं न परिगृह्णाति ।
आकाशधातुं न परिगृह्णाति* । विज्ञानधातुं न परिगृह्णाति ।
सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अविद्यां न परिगृह्णाति ।
संस्कारा न परिगृह्णाति । विज्ञानं न परिगृह्णाति । नामरूपं
न परिगृह्णाति । षडायतनं न परिगृह्णाति । स्पर्शं न परि-
गृह्णाति । वेदनां न परिगृह्णाति । दृष्ट्यां न परिगृह्णाति ।
उपादानं न परिगृह्णाति । भवं न परिगृह्णाति । जातिं न
परिगृह्णाति । जराभरणं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परि-
गृहीततामुपादाय । दानपारमितां न परिगृह्णाति । शीलपार-
मितां न परिगृह्णाति । चान्तिपारमितां न परिगृह्णाति ।
वैर्यपारमितां न परिगृह्णाति । ध्यानपारमितां न परि-
गृह्णाति । प्रज्ञापारमितां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृही-
ततामुपादाय । अध्यात्मशून्यतां न परिगृह्णाति । वहिर्द्वार-
शून्यतां न परिगृह्णाति । अध्यात्मवह्निर्द्वारशून्यतां न परिगृ-
ह्णाति । शून्यताशून्यतां न परिगृह्णाति । महाशून्यतां न
परिगृह्णाति । परमार्थशून्यतां न परिगृह्णाति । संस्कृतशून्यतां
न परिगृह्णाति । असंस्कृतशून्यतां न परिगृह्णाति । अत्यन्त-
शून्यतां न परिगृह्णाति । अनवरागशून्यतां न परिगृह्णाति ।
अनवकारशून्यतां न परिगृह्णाति । प्रकृतिशून्यतां न परि-
गृह्णाति । सर्वधर्मशून्यतां न परिगृह्णाति । स्वस्वचणशून्यतां न

* स्थलान्तरे आकाशधातोः परं विज्ञानधातोर्निर्देशोदृश्यते । इह तु
नास्ति । लेखकभ्रमात् पतितमिति प्रतिभाति ।

परिगृह्णाति । अनुपलम्बशून्यतां न परिगृह्णाति । अभावशून्यतां न परिगृह्णाति । स्वभावशून्यतां न परिगृह्णाति । अभावस्वभावशून्यतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय ।

मृत्युपस्थानानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । सम्यक्प्रहाणानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । ऋद्धिपादा न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । इन्द्रियाणि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । बलानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । बोध्यज्ञानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । आर्याष्टाङ्गमार्गं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । आर्यसत्यानि न परिगृहीतानि । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । ध्यानानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अप्रमाणानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । आरुह्यसमापत्तीर्न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अष्टाविमोचान् न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । नवातुपूर्वविहारसमापत्तीर्न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । शून्यतानिभित्ताप्रणिहितविमोचमुखानि न परिगृहीतानि । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अभिज्ञा न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । समाधीन् न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । धारणीमुखानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । दशतथागतबलानि

न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । चत्वारिवेशारणानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । तिस्रः प्रतिसम्बिदो न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । महाकण्ठां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । आवेणिकबुद्धधर्मा न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । श्रोतश्रापत्तिफलं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । सकृदागामिफलं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अनागामिफलं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अर्हत्वं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । प्रत्येकबोधिं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । मार्गाकारजतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । सर्वकारजतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । तथतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अवितथतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । अनन्यतथतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । धर्मतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । धर्मधातुं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । धर्मस्थितितां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । धर्मनियामतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । भूतकोटिं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय ।

परान्तरा परिनिर्वाणपरिपूर्णेः प्रणिधानैरपरिपूर्णैस्तुभिः

सत्युपस्थानैरपरिपूर्णैश्चतुर्भिः सम्यक् प्रहाणैरपरिपूर्णैश्चतुर्भिः चद्वि-
पादैरपरिपूर्णैः पञ्चभिरिन्द्रियैरपरिपूर्णैः पञ्चभिर्वलैरपरिपूर्णैः सप्त-
भिर्वीध्यैरपरिपूर्णैर्नार्याष्टाङ्गमार्गेण । अपरिपूर्णैश्चतुर्भिरार्यसत्त्वै-
रपरिपूर्णैश्चतुर्भिधानैरपरिपूर्णैश्चतुर्भिः प्रमाणैरपरिपूर्णैर्भिस्यतसृभि-
राह्यसमापत्तिरपरिपूर्णैरष्टाभिर्विमोचैरपरिपूर्णैर्भिरनुपूर्वं
विहारसमापत्तिभिरपरिपूर्णैः शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोच-
मुखैरपरिपूर्णैर्भिरभिज्ञाभिरपरिपूर्णैः समाधिभिरपरिपूर्णैर्धारणै-
मुखैरपरिपूर्णैर्दशभिस्तथागतवलैरपरिपूर्णैश्चतुर्भिर्वैशारद्यैरपरिपूर्णै-
भिस्यतसृभिः प्रतिसंविद्धिरपरिपूर्णया महाकरुणया । अपरिपूर्णै-
रष्टादशभिरावेणिक बुद्धधर्मैः ।

तत्कस्य हेतोस्तथा हि तानि प्रणिधानान्यप्रणिधानानि । सत्यु-
पस्थानान्य सत्युपस्थानानि । सम्यक् प्रहाणान्य सम्यक् प्रहाणानि ।
चद्विपादा अनृद्धिपादाः । इन्द्रियाण्यनिन्द्रियाणि । वलान्यवलानि ।
बोधज्ञान्यबोधज्ञानि । आर्याष्टाङ्गमार्गेऽनार्याष्टाङ्गमार्गः । आर्य-
सत्त्वान्यनार्यसत्त्वानि । ध्यानान्यध्यानानि । अप्रमाणान्यनप्रमाणानि ।
आह्यसमापत्तयोऽनाह्यसमापत्तयः । अष्टोविमोचा अविमोचाः ।
नवानुपूर्वविहार समापत्तयोऽनवानुपूर्वविहार समापत्तयः । शून्य-
तानिमित्ता प्रणिहितविमोचमुखान्य शून्यतानिमित्ता प्रणिहित-
विमोचमुखानि । अभिज्ञाः अनभिज्ञाः । समाधयोऽसमाधयः ।
धारणैर्मुखान्य धारणैर्मुखानि । तथागतवलान्य तथागतवलानि ।
वैशारद्यान्य वैशारद्यानि । प्रतिसंविदोऽप्रतिसंविदः । महाक-
रुणा अमहाकरुणा । आवेणिकबुद्धधर्माः अनावेणिकबुद्धधर्माः ।

इयं भगवन् बोधिसत्त्वस्य महासत्त्वस्य प्रज्ञापारमिता । यद्रूपं न
परिगृह्णाति । वेदनां न परिगृह्णाति । संज्ञां न परिगृह्णाति ।
संस्कारा न परिगृह्णाति । विज्ञानं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा
परिगृहीततामुपादाय । चक्षुः न परिगृह्णाति । श्रोत्रं न परिगृ-
ह्णाति । घ्राणं न परिगृह्णाति । जिह्वां न परिगृह्णाति । कायं न
परिगृह्णाति । मनो न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामु-
पादाय । रूपं न परिगृह्णाति । शब्दं न परिगृह्णाति । गन्धं न
परिगृह्णाति । रसं न परिगृह्णाति । स्पर्शं न परिगृह्णाति । धर्मा न
परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । चक्षुर्विज्ञानं न
परिगृह्णाति । श्रोत्रविज्ञानं न परिगृह्णाति । घ्राणविज्ञानं न
परिगृह्णाति । जिह्वाविज्ञानं न परिगृह्णाति । कायविज्ञानं न परि-
गृह्णाति । मनोविज्ञानं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीतता-
मुपादाय । चक्षुः संस्पर्शं न परिगृह्णाति । श्रोत्रसंस्पर्शं न परिगृ-
ह्णाति । घ्राणसंस्पर्शं न परिगृह्णाति । जिह्वासंस्पर्शं न परिगृह्णाति ।
कायसंस्पर्शं न परिगृह्णाति । मनःसंस्पर्शं न परिगृह्णाति । सर्व-
धर्मापरिगृहीततामुपादाय । चक्षुःसंस्पर्शं प्रत्ययवेदनां न परिगृ-
ह्णाति । श्रोत्रसंस्पर्शं प्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । घ्राणसंस्पर्शं
प्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । जिह्वासंस्पर्शं प्रत्ययवेदनां न परि-
गृह्णाति । कायसंस्पर्शं प्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । मनःसंस्पर्शं
प्रत्ययवेदनां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय ।
इथिवीधातुं न परिगृह्णाति । अभ्यातुं न परिगृह्णाति । तेजोधातुं
न परिगृह्णाति । वायुधातुं न परिगृह्णाति । आकाशधातुं न परि-

गृह्णाति । विज्ञानधातुं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीतता-
मुपादाय । अविद्यां न परिगृह्णाति । संस्कारा न परिगृह्णाति ।
विज्ञानं न परिगृह्णाति । नामरूपं न परिगृह्णाति । षडायतनं न
परिगृह्णाति । स्पर्शं न परिगृह्णाति । तृष्णां न परिगृह्णाति ।
उपादानं न परिगृह्णाति । भवं न परिगृह्णाति । जातिं न परि-
गृह्णाति । जरामरणं न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा न परिगृहीतता-
मुपादाय ।

दानपारमितां न परिगृह्णाति । शीलपारमितां न परि-
गृह्णाति । वीर्यपारमितां न परिगृह्णाति । ध्यानपारमितां न
परिगृह्णाति । प्रज्ञापारमितां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृ-
हीततामुपादाय ।

अध्यात्मशून्यतां न परिगृह्णाति । वहिर्दुःशून्यतां न परि-
गृह्णाति । अध्यात्म वहिर्दुःशून्यतां न परिगृह्णाति । शून्यताशून्यतां
न परिगृह्णाति । महाशून्यतां न परिगृह्णाति । परमार्थ शून्यतां न
परिगृह्णाति । संस्कृतशून्यतां न परिगृह्णाति । असंस्कृतशून्यतां न
परिगृह्णाति । अत्यन्तशून्यतां न परिगृह्णाति । अनवरागशून्यतां न
परिगृह्णाति । अनवकारशून्यतां न परिगृह्णाति । प्रकृति शून्यतां
न परिगृह्णाति । सर्वधर्मशून्यतां न परिगृह्णाति । स्वलक्षणशून्यतां
न परिगृह्णाति । अनुपलम्भशून्यतां न परिगृह्णाति । अभावशून्यतां
न परिगृह्णाति । स्वभावशून्यतां न परिगृह्णाति । अभावस्वभाव
शून्यतां न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । सत्त्व-
पञ्चानानि न परिगृह्णाति । सम्यक् प्रहाणानि न परिगृह्णाति ।

सृष्टिपादान् न परिगृह्णाति । इन्द्रियाणि न परिगृह्णाति ।
बलानि न परिगृह्णाति । बोध्यज्ञानि न परिगृह्णाति । आर्याष्टा-
ङ्गमार्गे न परिगृह्णाति । ध्यानानि न परिगृह्णाति । अप्रमाणानि
न परिगृह्णाति । आरूप्यसमापत्तिर्न परिगृह्णाति । अष्टौ विमो-
क्षान् न परिगृह्णाति । नवानुपूर्वविहार समापत्तिर्न परिगृ-
ह्णाति । शून्यतानिमित्ता प्रणिहित विमोक्षमुखानि न परिगृ-
ह्णाति । अभिज्ञा न परिगृह्णाति । समाधीन् न परिगृ-
ह्णाति । धारणीमुखानि न परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीत-
तामुपादाय ।

दशतथागतवल्लानि न परिगृह्णाति । चत्वारि वैशारद्यानि न
परिगृह्णाति । चतस्रः प्रतिसम्बिदो न परिगृह्णाति । महाकरुणं
न परिगृह्णाति । अष्टादशावेणिकान् बुद्धधर्मा न परिगृह्णाति ।
सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । श्रोतश्चापत्तिफलं न परिगृ-
ह्णाति । स्रक्दागामिफलं न परिगृह्णाति । अनागामिफलं न
परिगृह्णाति । अर्हत्त्वं न परिगृह्णाति । प्रत्येकबोधिं न परिगृ-
ह्णाति । मार्गाकारज्ञतां न परिगृह्णाति । सर्वकारज्ञतां न
परिगृह्णाति । सर्वधर्मा परिगृहीततामुपादाय । तथतां न
परिगृह्णाति । अवितथतां न परिगृह्णाति । अनन्यतथतां न परि-
गृह्णाति । धर्मतां न परिगृह्णाति । धर्मस्थितितां न परिगृह्णाति ।
धर्मनियामतां न परिगृह्णाति । भूतकोटिं न परिगृह्णाति । सर्व-
धर्मा परिगृहीततामुपादाय ।

पुनरपरं भगवन् बोधिसत्त्वेन महामत्त्वेन प्रज्ञापारमितायां

चरतैव व्युपपरीक्षितं । कतमैषा प्रज्ञापारमिता । कस्यैषा प्रज्ञापारमिता । किमेता प्रज्ञापारमिता । केनैषा प्रज्ञापारमिता इति । स चेत् पुनर्व्याधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्नेवमुपनिष्ठाति । तत् किं यो धर्मा न संविद्यते नोपलभ्यते सा प्रज्ञापारमितेति स चरति प्रज्ञापारमितायां ।

अथ खल्वायुष्मन् शारदतीपुत्र आयुष्मन्तं सुभृतिमेतदवोचत् । कतमै आयुष्मन् सुभृते धर्मानं संविद्यते नोपलभ्यते । सुभृतिराह । प्रज्ञापारमितायुष्मन्शारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । ध्यानपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । वीर्यपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । चान्तिपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । शीलपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । दानपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । वहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । अध्यात्म वहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय । परमार्थ शून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्त शून्यतामुपादाय । अनवरागशून्यतामुपादाय । अनवकार शून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्म शून्यतामुपादाय । खलचण शून्यतामुपादाय । अनुपलभशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय । रूपमायुष्मन्शारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । संज्ञा न संविद्यते नोपलभ्यते । संस्कारा न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । विज्ञानं न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामु-

पादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृत शून्यतामुपादाय । अत्यन्त शून्यतामुपादाय । अनवराग शून्यतामुपादाय । अनवकार शून्यतामुपादाय । प्रकृति शून्यतामुपादाय । अनुपलभशून्यतामुपादाय । अभाव शून्यतामुपादाय । स्वभाव शून्यतामुपादाय । अभावस्वभाव शून्यतामुपादाय ।

चतुरायुष्मन्शारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । श्रोत्रं न संविद्यते नोपलभ्यते । घ्राणं न संविद्यते नोपलभ्यते । जिह्वा न संविद्यते नोपलभ्यते । कायो न संविद्यते नोपलभ्यते । मनो न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्म शून्यतामुपादाय । वहिर्द्धा शून्यतामुपादाय । अध्यात्मवहिर्द्धा शून्यतामुपादाय । शून्यता शून्यतामुपादाय । महा शून्यतामुपादाय । परमार्थ शून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवरागशून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । खलचणशून्यतामुपादाय । अनुपलभशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

रूपमायुष्मन्शारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । शब्दो न संविद्यते नोपलभ्यते । गन्धो न संविद्यते नोपलभ्यते । रसो न संविद्यते नोपलभ्यते । स्पर्शो न संविद्यते नोपलभ्यते । धर्मा न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । वहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृत-

वायुधातुर्न संविद्यते नोपलभ्यते । आकाशधातुर्न संविद्यते नोप-
लभ्यते । विज्ञानधातुर्न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामु-
पादाय । वह्निर्द्वाशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवह्निर्द्वाशून्यतामुपा-
दाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय । पर-
मार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यता-
मुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवरागशून्यतामुपादाय ।
अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशू-
न्यतामुपादाय । स्वलक्षणशून्यतामुपादाय । अनुपलम्भशून्यतामुपा-
दाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय । अ-
भावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

अविद्यायुष्मच्छारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । संस्कारा
न संविद्यते नोपलभ्यते । विज्ञानं न संविद्यते नोपलभ्यते । षडा-
तनं न संविद्यते नोपलभ्यते । स्पर्शा न संविद्यते नोपलभ्यते ।
वेदना न संविद्यते नोपलभ्यते । दृष्ट्या न संविद्यते नोपलभ्यते ।
उपादानं न संविद्यते नोपलभ्यते । भवो न संविद्यते नोपलभ्यते ।
जातिर्न संविद्यते नोपलभ्यते । जरामरणं न संविद्यते नोप-
लभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । वहिर्द्धाशून्यतामुपादाय ।
अध्यात्मवहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महा-
शून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामु-
पादाय । असंस्कृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय ।
अनवरागशून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्य-
तामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । स्वस्वचणशून्यतामुपादाय ।

अनुपलभशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्य-
तामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

दानपारमितायुष्मच्छारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । शील-
पारमितायुष्मच्छारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । क्षान्तिपारमि-
ता न संविद्यते नोपलभ्यते । वीर्यपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते ।
ध्यानपारमिता न संविद्यते नोपलभ्यते । प्रज्ञापारमिता न संविद्यते
नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । "वह्निर्द्वांशून्यतामुपादाय ।
अध्यात्मवह्निर्द्वांशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशू-
न्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय ।
असंस्कृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवरागशून्य-
तामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय ।
सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । खल्लक्षणशून्यतामुपादाय । अनुपलम्भशू-
न्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय ।
अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

सृत्युपस्थानान्यायुग्मञ्कारदत्तौपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यन्ते । सम्यक्
प्रहाणानि न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । चर्द्धिपादा न संविद्यन्ते
नोपलभ्यन्ते । इन्द्रियाणि न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । बलानि न
संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । बोध्यङ्गानि न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते ।
आर्याष्टाङ्गमार्गं न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपा-
दाय । वहिर्द्धाशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवह्निर्द्धाशून्यतामुपादाय ।
शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यता
मुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यतामुपादाय ।

अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवराशशून्यतामुपादाय । अनवका-
रशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपा-
दाय । खलक्षणशून्यतामुपादाय । अनुपलम्भशून्यतामुपादाय ।
अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय । अभावस्वभाव-
शून्यतामुपादाय ।

आर्यसत्यान्यायुञ्जकारदत्तौपच न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते ।
ध्यानानि न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । अप्रमाणानि न संविद्यन्ते
नोपलभ्यन्ते । आर्यसमापत्तयो न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । अष्टौ
विमोक्षा न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । नवानुपूर्वविचारसमापत्तयो
न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानि
न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । अभिज्ञा न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते ।
समाधयो न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । धारणीमुखानि न संविद्यन्ते
नोपलभ्यन्ते । अथात्मशून्यतामुपादाय । वहिर्द्वाशून्यतामुपादाय ।
अथात्मवह्निर्द्वाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महा-
शून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संकृतशून्यतामुपा-
दाय । असंकृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय ।
अनवरागशून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृति-
शून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । स्वलक्षणशून्यतामु-
पादाय । अनुपलम्भशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय ।
स्वभावशून्यतामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

दशतथागतवज्रान्यायुष्मच्छारदतीपुत्र न संविद्यन्ते नोपल-
भ्यन्ते । चत्वारिंशद्विंशानि न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । ततः

प्रतिबन्धितो न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । महाकृष्ण न
संविद्यते नोपलभ्यते । अष्टादशावेणिकबुद्धधर्मा न संविद्यन्ते नोप-
लभ्यन्ते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । बहिर्द्वाशून्यतामुपादाय ।
अध्यात्मबहिर्द्वाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महा-
शून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय ।
असंस्कृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवराग-
शून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामु-
पादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । स्वलक्षणशून्यतामुपादाय ।
अनुपलम्भशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्य-
तामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

श्रोत आपत्तिफलं न संविद्यते नोपलभ्यते । सङ्गहागामिफलं
न संविद्यते नोपलभ्यते । अनागामिफलं न संविद्यते नोपलभ्यते ।
अर्हत्वं न संविद्यते नोपलभ्यते । प्रत्येकबोधिर्न संविद्यते नोपलभ्यते ।
मार्गाकारज्ञता न संविद्यते नोपलभ्यते । सर्वकारज्ञता न संविद्यते
नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्यतामुपादाय । वहिर्द्वाशून्यतामुपादाय ।
अध्यात्मवह्निर्द्वाशून्यतामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महा-
शून्यतामुपादाय । परमार्थशून्यतामुपादाय । संकृतशून्यतामुपा-
दाय । असंकृतशून्यतामुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अन-
वराधशून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यता-
मुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । स्वलक्षणशून्यतामुपादाय ।
अनुपलम्बशून्यतामुपादाय । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्य-
तामुपादाय । अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

तथता आयुष्मञ्कारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । अवि-
तथता न संविद्यते नोपलभ्यते । अनन्यतथता न संविद्यते नोपल-
भ्यते । धर्मता न संविद्यते नोपलभ्यते । धर्मधातुर्न संविद्यते नोप-
लभ्यते । धर्मस्थितिता न संविद्यते नोपलभ्यते । धर्मनियामता न
संविद्यते नोपलभ्यते । भूतकोटिर्न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्म-
शून्यतामुपादाय । वहिर्द्वाशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवहिर्द्वाशून्य-
तामुपादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय ।
परमार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यता-
मुपादाय । अत्यन्तशून्यतामुपादाय । अनवरागशून्यतामुपादाय ।
अनवकारशून्यतामुपादाय । प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशून्य-
तामुपादाय । खलचणशून्यतामुपादाय । अनुपलम्भशून्यतामुपादा-
य । अभावशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय । अभाव-
स्वभावशून्यतामुपादाय ।

ओत आपत्त्योप्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते ।
सकृदागामिनो न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । अनागामिनो न संवि-
द्यन्ते नोपलभ्यन्ते । अर्हन्तो न संविद्यन्ते नोपलभ्यन्ते । प्रत्येकबुद्धो
न संविद्यते नोपलभ्यते । बोधिसत्त्वोपि न संविद्यते नोपलभ्यते ।
बुद्धोप्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मशून्य-
तामुपादाय । वहिर्द्वाशून्यतामुपादाय । अध्यात्मवहिर्द्वाशून्यतामु-
पादाय । शून्यताशून्यतामुपादाय । महाशून्यतामुपादाय । पर-
मार्थशून्यतामुपादाय । संस्कृतशून्यतामुपादाय । असंस्कृतशून्यतामु-
पादाय । अनवरागशून्यतामुपादाय । अनवकारशून्यतामुपादाय ।

प्रकृतिशून्यतामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतामुपादाय । खलचणशून्य-
तामुपादाय । अनुपलम्भशून्यतामुपादाय । स्वभावशून्यतामुपादाय ।
अभावस्वभावशून्यतामुपादाय ।

अध्यात्मशून्यताप्यायुष्मञ्कारदतीपुत्र न संविद्यते नोपलभ्यते ।
अध्यात्मशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । वहिर्द्वाशून्यतापि न संवि-
द्यते नोपलभ्यते । वहिर्द्वाशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । अध्यात्म-
वहिर्द्वाशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । अध्यात्मवहिर्द्वाशून्यता-
नुपलब्धितामुपादाय । शून्यताशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते ।
शून्यताशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । महाशून्यतापि न संविद्यते
नोपलभ्यते । महाशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । परमार्थशून्यतापि
न संविद्यते नोपलभ्यते । परमार्थशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । संस्कृ-
तशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । संस्कृतशून्यतानुपलब्धितामु-
पादाय । असंस्कृतशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । असंस्कृतशून्य-
तानुपलब्धितामुपादाय । अत्यन्तशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते ।
अत्यन्तशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । अनवरागशून्यतापि न संवि-
द्यते नोपलभ्यते । अनवरागशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । अनव-
कारशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । अनवकारशून्यतानुपल-
ब्धितामुपादाय । प्रकृतिशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । प्रकृ-
तिशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । सर्वधर्मशून्यतापि न संविद्यते
नोपलभ्यते । सर्वधर्मशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । खलचणशून्य-
तापि न संविद्यते नोपलभ्यते । खलचणशून्यतानुपलब्धितामुपा-
दाय । अनुपलम्भशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । अनुपलम्भशू-

न्यतानुपलब्धितामुपादाय । अभावशून्यतापि न संविद्यते नोपल-
भ्यते । अभावशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । स्वभावशून्यतापि न
संविद्यते नोपलभ्यते । स्वभावशून्यतानुपलब्धितामुपादाय । अभा-
वस्वभावशून्यतापि न संविद्यते नोपलभ्यते । अभावस्वभावशून्यता
ऽनुपलब्धितामुपादाय ।

मचेत्युनः शारदतीपुत्र बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन्नेवमुपपरीक्षति । एवमुपनिश्चयति । एवञ्चोपपरीक्षमाणसेवमुप-
निश्चयतश्चित्तं पावलीयते न संलीयते नोत्तस्यति न संज्ञासना-
पद्यते ।

अविरहितो बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां वेदि-
तयः । आह । केन कारणेन सुभूते बोधिसत्त्वोमहासत्त्वोऽविरहितः
प्रज्ञापारमितया वेदितयः । सुभूतिराह । रूपमायुष्मञ्कारदतीपुत्र
विरहितं रूपस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति । वेदनाविरहिता वेदनास्वभावेन तां
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
संज्ञाविरहिता संज्ञास्वभावेन तां बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । संस्काराविरहिताः संस्कारस्व-
भावेन तान् बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं
प्रजानाति । विज्ञानं विरहितं विज्ञानस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहा-
सत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

* अत्र तच्छब्दस्य विशेष्यलिङ्गमाश्रित्वं दृश्यते पश्चात् सर्वत्रनपुंसकलि-
ङ्गभाषिता ।

चतुरायुष्मञ्कारदतीपुत्र विरहितं चक्षुः स्वभावेन तद्बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । श्रोत्रं
विरहितं श्रोत्रस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति । घ्राणं विरहितं घ्राणस्वभावेन तद्बो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
जिह्वाविरहिता जिह्वास्वभावेन तां बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । कायोविरहितः कायस्वभा-
वेन तं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां यथाभूतं प्रजानाति ।
मनोविरहितं मनः स्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

रूपमायुष्मञ्कारदतीपुत्र विरहितं रूपस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वो-
महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । शब्दो-
विरहितः शब्दस्वभावेन तं बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति । गन्धोविरहितः गन्धस्वभावेन तं
बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
रसोविरहिता रसस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति । स्पर्शोविरहितः स्पर्शस्वभावेन तद्बो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
धर्माविरहिताः धर्मस्वभावेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमिता-
यां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

चतुर्विज्ञानमायुष्मञ्कारदतीपुत्र विरहितं चतुर्विज्ञान स्वभा-
वेन तद्बोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजा-

विमोक्षमुखानि विरहितानि शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्ष-
मुखस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथा-
भूतं प्रजानाति । अभिज्ञाविरहिता अभिज्ञास्वभावेन तद्वोधि-
सत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
समाधयोविरहिताः समाधिस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञा-
पारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । धारणीमुखानि विर-
हितानि धारणीमुखस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापार-
मितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

दशतथागतबलान्यायुष्मञ्छारदतीपुत्र विरहितानि दशतथाग-
तबलस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
यथाभूतं प्रजानाति । चत्वारि वैशारद्यानि विरहितानि वैशारद्य-
स्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं
प्रजानाति । चतस्रः प्रतिमम्बदोविरहिताः प्रतिमम्बित्त्वभावेन तद्वो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
महामैत्रीविरहिता महामैत्रीस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञा-
पारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । महाकरुणविरहिता
महाकरुणस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
यथाभूतं प्रजानाति । अष्टादशावेणिकबुद्धधर्माविरहिता आवेणिक
बुद्धधर्मस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
यथाभूतं प्रजानाति ।

श्रोत आपत्तिफलमायुष्मञ्छारदतीपुत्र विरहितं श्रोत आप-
त्तिफलस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्

यथाभूतं प्रजानाति । सकृदागामिफलं विरहितं सकृदागामिफल-
स्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं
प्रजानाति । अनागामिफलं विरहितमनागामिफलस्वभावेन तद्वो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
अर्हत्त्वं विरहितमर्हत्त्वस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । प्रत्येकबोधिर्विरहिता प्रत्येक-
बोधिस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन्
यथाभूतं प्रजानाति । मार्गाकारज्ञताविरहिता मार्गाकारज्ञता-
स्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं
प्रजानाति । सर्व्वाकारज्ञताविरहिता सर्व्वाकारज्ञतास्वभावेन तद्वो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

तथता आयुष्मञ्छारदतीपुत्र विरहिता तथतास्वभावेन तद्वो-
धिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।
अवितथताविरहिता अवितथतास्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः
प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । अनन्यतथताविर-
हिता अनन्यतथतास्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां
चरन् यथाभूतं प्रजानाति । धर्मताविरहिता धर्मतास्वभावेन
तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजा-
नाति । धर्मधातुर्विरहितो धर्मधातुस्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः
प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । धर्मनियामता विर-
हिता धर्मनियामतास्वभावेन तद्वोधिसत्त्वोमहासत्त्वः प्रज्ञापारमि-
तायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति । भूतकोटिर्विरहिता भूतकोटि

स्वभावेन तद्बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायां चरन् यथाभूतं प्रजानाति ।

अनेनायुष्मच्छारदतीपुत्र कारणेनाविरहितो बोधिसत्त्वो महासत्त्वः प्रज्ञापारमितायावेदितव्यः । आह । कथं पुनरायुष्मन् सुभूते रूपस्य स्वभावः । कथं वेदनायाः स्वभावः । कथं संज्ञायाः स्वभावः । कथं संस्कारायां स्वभावः । कथं विज्ञानस्य स्वभावः । कथं चक्षुषः स्वभावः । कथं श्रोत्रस्य स्वभावः । कथं घ्राणस्य स्वभावः । कथं जिह्वायाः स्वभावः । कथं कायस्य स्वभावः । कथं मनसः स्वभावः । कथं रूपस्य स्वभावः । कथं शब्दस्य स्वभावः । कथं गन्धस्य स्वभावः । कथं रसस्य स्वभावः । कथं स्पर्शस्य स्वभावः । कथं धर्माणां स्वभावः । कथं चक्षुर्विज्ञानस्य स्वभावः । कथं श्रोत्रविज्ञानस्य स्वभावः । कथं घ्राणविज्ञानस्य स्वभावः । कथं जिह्वाविज्ञानस्य स्वभावः । कथं कायविज्ञानस्य स्वभावः । कथं मनोविज्ञानस्य स्वभावः । कथं चक्षुः संस्पर्शस्य स्वभावः । कथं श्रोत्रसंस्पर्शस्य स्वभावः । कथं घ्राणसंस्पर्शस्य स्वभावः । कथं जिह्वासंस्पर्शस्य स्वभावः । कथं कायसंस्पर्शस्य स्वभावः । कथं मनः संस्पर्शस्य स्वभावः । कथं चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । कथं श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । कथं घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । कथं जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । कथं कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । कथं मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः ।

कथं पृथिवीधातोः स्वभावः । कथमग्निधातोः स्वभावः । कथं तेजोधातोः स्वभावः । कथं वायुधातोः स्वभावः । कथमाकाशधातोः

स्वभावः । कथं विज्ञानधातोः स्वभावः । कथमविद्यायाः स्वभावः । कथं संस्काराणां स्वभावः । कथं विज्ञानस्य स्वभावः । कथं नामरूपस्य स्वभावः । कथं षडायतनस्य स्वभावः । कथं स्पर्शस्य स्वभावः । कथं वेदनायाः स्वभावः । कथं तृष्णायाः स्वभावः । कथमुपादानस्य स्वभावः । कथं भवस्य स्वभावः । कथं जातेः स्वभावः । कथं जरामरणस्य स्वभावः ।

कथं दानपारमितायाः स्वभावः । कथं शीलपारमितायाः स्वभावः । कथं चान्तिपारमितायाः स्वभावः । कथं वीर्यपारमितायाः स्वभावः । कथं ध्यानपारमितायाः स्वभावः । कथं प्रज्ञापारमितायाः स्वभावः ।

कथमध्यात्मशून्यतायाः स्वभावः । कथं वहिर्द्विशून्यतायाः स्वभावः । कथमध्यात्मवह्निर्द्विशून्यतायाः स्वभावः । कथं शून्यताशून्यतायाः स्वभावः । कथं महाशून्यतायाः स्वभावः । कथं परमार्थशून्यतायाः स्वभावः । कथं संस्कृतशून्यतायाः स्वभावः । कथमसंस्कृतशून्यतायाः स्वभावः । कथमत्यन्तशून्यतायाः स्वभावः । कथमनवकारशून्यतायाः स्वभावः । कथं प्रकृतिशून्यतायाः स्वभावः । कथं सर्वधर्मशून्यतायाः स्वभावः । कथं खलचणशून्यतायाः स्वभावः । कथमनुपलम्भशून्यतायाः स्वभावः । कथमभावशून्यतायाः स्वभावः । कथं स्वभावशून्यतायाः स्वभावः । कथमभावस्वभावशून्यतायाः स्वभावः । कथं सृष्ट्युपस्थानानां स्वभावः । कथं सम्यक्प्रहाणानां स्वभावः । कथमृद्धिपादानां स्वभावः । कथमिन्द्रियाणां स्वभावः । कथं बलानां स्वभावः ।

कथं बोधज्ञानां स्वभावः । कथमार्थाष्टाङ्गमार्गस्य स्वभावः । कथ-
मार्थसत्यानां स्वभावः । कथं ध्यानानां स्वभावः । कथमप्रमाणां
स्वभावः । कथमारूपसमापत्तीनां स्वभावः । कथं विमोक्षाणां
स्वभावः । कथं नवानुपूर्वविहारसमापत्तीनां स्वभावः । कथं
शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानां स्वभावः । कथमभिज्ञानां
स्वभावः । कथं सनाधीनां स्वभावः । कथं धारणैमुखानां स्वभावः ।
कथं दशतथागतबलानां स्वभावः । कथं वैशारद्यानां स्वभावः । कथं
प्रतिषेधिदां स्वभावः । कथं महामैत्र्याः स्वभावः । कथं महाकरु-
णायाः स्वभावः । कथमावेणिकबुद्धधर्माणां स्वभावः । कथं श्रौत
आपत्तिफलस्य स्वभावः । कथं सकृदागामिफलस्य स्वभावः ।
कथमनागामिफलस्य स्वभावः । कथमर्हत्त्वस्य स्वभावः । कथं
प्रत्येकबोधेः स्वभावः । कथं मार्गाकारज्ञतायाः स्वभावः । कथं
सर्वाकारज्ञतायाः स्वभावः । कथं तथतायाः स्वभावः । कथमवि-
तथतायाः स्वभावः । कथमनन्ततथतायाः स्वभावः । कथं धर्मतायाः
स्वभावः । कथं धर्मधातोः स्वभावः । कथं धर्मस्थितितायाः स्वभावः ।
कथं धर्मनियामतायाः स्वभावः । कथं भूतकोटेः स्वभावः ।

सुभूतिराह । अभाव आयुश्चकारद्वतीपुत्र रूपस्य स्वभावः ।
अभावोवेदनायाः स्वभावः । अभावः संज्ञायाः स्वभावः । अभावः
संस्काराणां स्वभावः । अभावोविज्ञानस्य स्वभावः । अभावश्चक्षुः
स्वभावः । अभावः श्रोत्रस्य स्वभावः । अभावो घ्राणस्य स्वभावः ।
अभावोजिह्वायाः स्वभावः । अभावः कायस्य स्वभावः । अभावो-
दनसः स्वभावः । अभावोरूपस्य स्वभावः । अभावः शब्दस्य स्वभावः ।

अभावोगन्धस्य स्वभावः । अभावोरसस्य स्वभावः । अभावः स्पर्शस्य
स्वभावः । अभावोधर्माणां स्वभावः । अभावश्चक्षुर्विज्ञानस्य स्वभावः ।
अभावः श्रोत्रविज्ञानस्य स्वभावः । अभावोघ्राणविज्ञानस्य स्वभावः ।
अभावोजिह्वाविज्ञानस्य स्वभावः । अभावः कायविज्ञानस्य स्वभावः ।
अभावोमनोविज्ञानस्य स्वभावः । अभावश्चक्षुः संस्पर्शस्य स्वभावः ।
अभावः श्रोत्रसंस्पर्शस्य स्वभावः । अभावोघ्राणसंस्पर्शस्य स्वभावः ।
अभावोजिह्वासंस्पर्शस्य स्वभावः । अभावः कायसंस्पर्शस्य स्वभावः ।
अभावोमनःसंस्पर्शस्य स्वभावः । अभावश्चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः
स्वभावः । अभावः श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । अभावो-
घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । अभावोजिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेद-
नायाः स्वभावः । अभावः कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः ।
अभावोमनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनायाः स्वभावः । अभावः पृथिवीधातोः
स्वभावः । अभावोऽद्वातोः स्वभावः । अभावस्तेजोधातोः स्वभावः ।
अभावोवायुधातोः स्वभावः । अभाव आकाशधातोः स्वभावः ।
अभावोविज्ञानधातोः स्वभावः । अभावोऽविद्यायाः स्वभावः । अभावः
संस्काराणां स्वभावः । अभावोविज्ञानस्य स्वभावः । अभावोनामरू-
पस्य स्वभावः । अभावः षडायतनस्य स्वभावः । अभावः स्पर्शस्य
स्वभावः । अभावोवेदनायाः स्वभावः । अभावस्तृष्णायाः स्वभावः ।
अभाव उपादानस्य स्वभावः । अभावोभवस्य स्वभावः । अभावोजातेः
स्वभावः । अभावोजरामरणस्य स्वभावः ।

अभावोदानपारमितायाः स्वभावः । अभावः शीलपारमितायाः
स्वभावः । अभावः क्षान्तिपारमितायाः स्वभावः । अभावोवैर्यपार-

मितायाः स्वभावः । अभावोऽध्यानपारमितायाः स्वभावः । अभावः प्रज्ञापारमितायाः स्वभावः ।

अभावोऽध्यात्मशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽवहिर्द्वाशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽध्यात्मवहिर्द्वाशून्यतायाः स्वभावः । अभावः शून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽमहाशून्यतायाः स्वभावः । अभावः परमार्थशून्यतायाः स्वभावः । अभावः संस्कृतशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽसंस्कृतशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽत्यन्तशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽनवरागशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽनवकारशून्यतायाः स्वभावः । अभावः प्रकृतिशून्यतायाः स्वभावः । अभावः सर्वधर्मशून्यतायाः स्वभावः । अभावः स्वलक्षणशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽनुपलम्भशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽभावशून्यतायाः स्वभावः । अभावः स्वभावशून्यतायाः स्वभावः । अभावोऽभावस्वभावशून्यतायाः स्वभावः ।

अभावः सत्युपस्थानानां स्वभावः । अभावः सम्यक्प्रहाणानां स्वभावः । अभावः ऋद्धिपादानां स्वभावः । अभावः इन्द्रियाणां स्वभावः । अभावोऽवलानां स्वभावः । अभावोऽवोध्यज्ञानां स्वभावः । अभावः आर्याष्टाङ्गमार्गस्य स्वभावः । अभावः आर्यसत्यानां स्वभावः । अभावोऽध्यानानां स्वभावः । अभावोऽप्रमाणानां स्वभावः । अभावः आह्वयसमापत्तीनां स्वभावः । अभावोऽविमोक्षाणां स्वभावः । अभावोऽनुपूर्वविहारसमापत्तीनां स्वभावः । अभावः शून्यताविमिक्ताप्रणिहितविमोक्षमुखानां स्वभावः । अभावोऽभिज्ञानां स्वभावः । अभावः समाधीनां स्वभावः । अभावोऽधारणीमुखानां स्वभावः ।

अभावस्तथागतवलानां स्वभावः । अभावोऽवैशारद्यानां स्वभावः । अभावः प्रतिस्मिदां स्वभावः । अभावोऽमहामैत्र्याः स्वभावः । अभावोऽमहाकरुणायाः स्वभावः । अभावोऽष्टादशावेणिकबुद्धधर्माणां स्वभावः । अभावः श्रोत आपत्तिफलस्य स्वभावः । अभावः मल्लदागामिफलस्य स्वभावः । अभावोऽनागामिफलस्य स्वभावः । अभावोऽर्हत्वस्य स्वभावः । अभावः प्रत्येकबोधेः स्वभावः ।

अभावोऽमार्गाकारज्ञतायाः स्वभावः । अभावः सर्वाकारज्ञतायाः स्वभावः । अभावस्तथतायाः स्वभावः । अभावोऽवितथतायाः स्वभावः । अभावोऽनन्यतथतायाः स्वभावः । अभावोऽधर्मतायाः स्वभावः । अभावोऽधर्मधातोः स्वभावः । अभावोऽधर्मस्थितितायाः स्वभावः । अभावोऽधर्मनियामतायाः स्वभावः । अभावोऽभूतकोटेः स्वभावः ।

अनेनायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पर्यायेणैव वेदितव्यः । यथारूपं विरहितं रूपस्वभावेन । वेदनाविरहिता वेदनास्वभावेन । संज्ञाविरहिता संज्ञास्वभावेन । संस्काराविरहिताः संस्कारस्वभावेन । विज्ञानं विरहितं विज्ञानस्वभावेन । चक्षुर्विरहितं चक्षुःस्वभावेन । श्रोत्रं विरहितं श्रोत्रस्वभावेन । घ्राणं विरहितं घ्राणस्वभावेन । जिह्वाविरहितं जिह्वास्वभावेन । कायोविरहितः कायस्वभावेन । मनोविरहितः मनःस्वभावेन । रूपं विरहितं रूपस्वभावेन । शब्दोविरहितः शब्दस्वभावेन । गन्धोविरहितो गन्धस्वभावेन । रसोविरहितो रसस्वभावेन । स्पर्शोविरहितः स्पर्शस्वभावेन । धर्माविरहिताः धर्मस्वभावेन । चक्षुर्विज्ञानं विरहितं चक्षुर्विज्ञानस्वभावेन । श्रोत्रविज्ञानं विरहितं श्रोत्रविज्ञानस्वभावेन । घ्राणविज्ञानं विर-

हितं प्राणविज्ञानस्वभावेन । जिज्ञाविज्ञानं विरहितं जिज्ञाविज्ञानस्वभावेन । कायविज्ञानं विरहितं कायविज्ञानस्वभावेन । मनो-
विज्ञानं विरहितं मनोविज्ञानस्वभावेन । चक्षुःसंस्पर्शो विरहितश्चक्षुः
संस्पर्शस्वभावेन । ओचसंस्पर्शो विरहितः ओचसंस्पर्शस्वभावेन । घ्राण-
संस्पर्शो विरहितो घ्राणसंस्पर्शस्वभावेन । जिज्ञासंस्पर्शो विरहितो
जिज्ञासंस्पर्शस्वभावेन । कायसंस्पर्शो विरहितः कायसंस्पर्शस्वभावेन ।
मनः संस्पर्शो विरहितो मनः संस्पर्शस्वभावेन । चक्षुः संस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता चक्षुः संस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । ओचसंस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता ओचसंस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । घ्राणसंस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । जिज्ञासंस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता जिज्ञासंस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । कायसंस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । मनः संस्पर्शप्रत्यय-
वेदनाविरहिता मनः संस्पर्शप्रत्ययवेदनास्वभावेन । पृथिवीधातुर्वि-
रहितः पृथिवीधातुस्वभावेन । अस्मात्तुर्विरहितोऽस्मात्तुस्वभावेन ।
तेजोधातुर्विरहितस्तेजोधातुस्वभावेन । वायुधातुर्विरहितो वायु-
धातुस्वभावेन । आकाशधातुर्विरहित आकाशधातुस्वभावेन । वि-
ज्ञानधातुर्विरहितो विज्ञानधातुस्वभावेन । अविद्याविरहिताऽवि-
द्यास्वभावेन । संस्काराविरहिताः संस्कारस्वभावेन । विज्ञानं विर-
हितं विज्ञानस्वभावेन । नामरूपं विरहितं नामरूपस्वभावेन ।
षडायतनं विरहितं षडायतनस्वभावेन । स्पर्शो विरहितः स्पर्शस्वभा-
वेन । वेदनाविरहिता वेदनास्वभावेन । तृष्णाविरहिता तृष्णास्व-
भावेन । उपादानं विरहितमुपादानस्वभावेन । भवो विरहितो भवस्व-

भावेन । जातिर्विरहिता जातिस्वभावेन । जरामरणं विरहितं
जरामरणस्वभावेन ।

दानपारमिताविरहिता दानपारमितास्वभावेन । शीलपारमि-
ताविरहिता शीलपारमितास्वभावेन । क्षान्तिपारमिताविरहिता
क्षान्तिपारमितास्वभावेन । वीर्यपारमिताविरहिता वीर्यपारमिता
स्वभावेन । ध्यानपारमिताविरहिता ध्यानपारमितास्वभावेन । प्रज्ञा-
पारमिताविरहिता प्रज्ञापारमितास्वभावेन ।

अध्यात्मशून्यताविरहिता अध्यात्मशून्यतास्वभावेन । वहिर्द्वी-
शून्यताविरहिता वहिर्द्वीशून्यतास्वभावेन । अध्यात्मवह्निर्द्वीशून्यता-
विरहिता अध्यात्मवह्निर्द्वीशून्यतास्वभावेन । शून्यताशून्यताविरहिता
शून्यताशून्यतास्वभावेन । महाशून्यताविरहिता महाशून्यतास्वभा-
वेन । परमार्थशून्यताविरहिता परमार्थशून्यतास्वभावेन । संस्कृत-
शून्यताविरहिता संस्कृतशून्यतास्वभावेन । असंस्कृतशून्यताविरहिता
असंस्कृतशून्यतास्वभावेन । अत्यन्तशून्यताविरहिता अत्यन्तशून्यता-
स्वभावेन । अनवरागशून्यताविरहिता अनवरागशून्यतास्वभावेन ।
अनवकारशून्यताविरहिता अनवकारशून्यतास्वभावेन । प्रकृतिशू-
न्यताविरहिता प्रकृतिशून्यतास्वभावेन । सर्वधर्मशून्यताविरहिता
सर्वधर्मशून्यतास्वभावेन । खलक्षणशून्यताविरहिता खलक्षणशून्यता-
स्वभावेन । अनुपलम्भशून्यताविरहिता अनुपलम्भशून्यतास्वभावेन ।
अभावशून्यताविरहिता अभावशून्यतास्वभावेन । स्वभावशून्यताविर-
हिता स्वभावशून्यतास्वभावेन । अभावस्वभावशून्यताविरहिता
अभावस्वभावशून्यतास्वभावेन ।

स्रुत्युपस्थानानि विरहितानि स्रुत्युपस्थानस्वभावेन । सम्यक्
प्रहाणानि विरहितानि सम्यक्प्रहाणस्वभावेन । चट्टिपादाविरहि-
ताः चट्टिपादस्वभावेन । इन्द्रियाणि विरहितानि इन्द्रियस्वभा-
वेन । बलानि विरहितानि बलस्वभावेन । बोध्यज्ञानि विरहि-
तानि बोध्यज्ञस्वभावेन । आर्याष्टाङ्गमार्गोविरहित आर्याष्टाङ्ग-
मार्गस्वभावेन । आर्यसत्यानि विरहितान्यार्यसत्यस्वभावेन ।
ध्यानानि विरहितानि ध्यानस्वभावेन । अप्रमाणानि विरहितान्य-
प्रमाणस्वभावेन । आरूप्यसमापत्तयोविरहिता आरूप्यसमापत्ति-
स्वभावेन । अष्टविमोक्षाविरहिता अष्टविमोक्षस्वभावेन । अनुपूर्व-
विहारसमापत्तयो विरहिता अनुपूर्वविहारसमापत्तिस्वभावेन ।
शून्यतानिमित्ताऽप्रणिहितविमोक्षमुखानि विरहितानि शून्यता-
मित्ताप्रणिहितविमोक्षमुखस्वभावेन । समाधयोविरहिताः समाधि-
स्वभावेन । धारणीमुखानि विरहितानि धारणीमुखस्वभावेन ।
तथागतबलानि विरहितानि तथागतबलस्वभावेन । वैशारद्यानि
विरहितानि वैशारद्यस्वभावेन । प्रतिमस्वदोविरहिताः प्रतिमस्व-
स्वभावेन । महामैत्रीविरहिता महामैत्रीस्वभावेन । महाकरुणा-
विरहिता महाकरुणास्वभावेन । आवेणिकबुद्धधर्माविरहिता
आवेणिकबुद्धधर्मस्वभावेन । श्रोत आपत्तिफलं विरहितं श्रोत आप-
त्तिफलस्वभावेन । सकृदागामिफलं विरहितं सकृदागामिफलस्वभा-
वेन । अनागामिफलं विरहितमनागामि फलस्वभावेन । अर्हत्वं
विरहितमर्हत्त्वस्वभावेन । प्रत्येकबोधिर्विरहिता प्रत्येकबोधिस्वभावेन ।
मार्गाकारज्ञताविरहिता मार्गाकारज्ञतास्वभावेन । सर्वाकारज्ञता-

विरहिता सर्वाकारज्ञतास्वभावेन । तथताविरहिता तथतास्वभावेन ।
अवितथताविरहिता अवितथतास्वभावेन । अनन्यतथताविरहिता
अनन्यतथतास्वभावेन । धर्मताविरहिता धर्मतास्वभावेन । धर्मधातु-
विरहितो धर्मधातुस्वभावेन । धर्मस्थितिताविरहिता धर्मस्थिति-
तास्वभावेन । धर्मनियामताविरहिता धर्मनियामतास्वभावेन ।
भूतकोटिर्विरहिता भूतकोटिस्वभावेन ।

पुनरपरमायुश्चरदतीपुत्र रूपं विरहितं रूपलक्षणेन । वेद-
नाविरहिता वेदनालक्षणेन । संज्ञाविरहिता संज्ञालक्षणेन । संस्का-
राविरहिताः संस्कारालक्षणेन । विज्ञानं विरहितं विज्ञानलक्षणेन ।
चक्षुर्विरहितं चक्षुर्लक्षणेन । श्रोत्रं विरहितं श्रोत्रलक्षणेन । घ्राणं
विरहितं घ्राणलक्षणेन । जिह्वाविरहिता जिह्वालक्षणेन । कायोवि-
रहितः कायलक्षणेन । मनोविरहितं मनोलक्षणेन । रूपं विरहितं
रूपलक्षणेन । शब्दोविरहितः शब्दलक्षणेन । गन्धोविरहितो गन्ध-
लक्षणेन । रसोविरहितो रसलक्षणेन । स्पर्शोविरहितः स्पर्शलक्षणेन ।
धर्मोविरहिता धर्मलक्षणेन । चक्षुर्विज्ञानं विरहितं चक्षुर्विज्ञान-
लक्षणेन । श्रोत्रविज्ञानं विरहितं श्रोत्रविज्ञानलक्षणेन । घ्राणवि-
ज्ञानं विरहितं घ्राणविज्ञानलक्षणेन । जिह्वाविज्ञानं विरहितं
जिह्वाविज्ञानलक्षणेन । कायविज्ञानं विरहितं कायविज्ञानलक्षणेन ।
मनोविज्ञानं विरहितं मनोविज्ञानलक्षणेन । चक्षुःसंस्पर्शोविरहितस्तुः
संस्पर्शलक्षणेन । श्रोत्रसंस्पर्शोविरहितं श्रोत्रसंस्पर्शलक्षणेन । घ्राणसं-
स्पर्शोविरहितो घ्राणसंस्पर्शलक्षणेन । जिह्वासंस्पर्शोविरहितो जिह्वा-
संस्पर्शलक्षणेन । कायसंस्पर्शोविरहितः कायसंस्पर्शलक्षणेन । मनः-

संस्पर्शविरहितो मनःसंस्पर्शलक्षणेन । चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहि-
ता चक्षुःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन । श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहिता
श्रोत्रसंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन । घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहिता
घ्राणसंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन । जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहिता
जिह्वासंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन । कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहिता
कायसंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन । मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनाविरहिता
मनःसंस्पर्शप्रत्ययवेदनालक्षणेन ।

पृथिवीधातुर्विरहितः पृथिवीधातुलक्षणेन । अग्निधातुर्विरहितो-
ऽग्निधातुलक्षणेन । तेजोधातुर्विरहितस्तेजोधातुलक्षणेन । वायुधातुर्वि-
रहितो वायुधातुलक्षणेन । आकाशधातुर्विरहित आकाशधातुलक्ष-
णेन । विज्ञानधातुर्विरहितो विज्ञानधातुलक्षणेन । अविद्याविरहिता
अविद्यालक्षणेन । संस्काराविरहिताः संस्कारलक्षणेन । विज्ञानं
विरहितं विज्ञानलक्षणेन । नामरूपं विरहितं नामरूपलक्षणेन ।
षडायतनं विरहितं षडायतनलक्षणेन । स्पर्शोविरहितः स्पर्शलक्षणेन ।
वेदनाविरहिता वेदनालक्षणेन । तृष्णाविरहिता तृष्णालक्षणेन ।
उपादानं विरहितमुपादानलक्षणेन । भवोविरहितो भवलक्षणेन ।
जातिर्विरहिता जातिलक्षणेन । जरामरणं विरहितं जरामरणलक्षणेन ।

दानपारमिताविरहिता दानपारमितालक्षणेन । शीलपारमि-
ताविरहिता शीलपारमितालक्षणेन । चान्तिपारमिताविरहिता
चान्तिपारमितालक्षणेन । वीर्यपारमिताविरहिता वीर्यपारमिता-
लक्षणेन । ध्यानपारमिताविरहिता ध्यानपारमितालक्षणेन । प्रज्ञा-
पारमिताविरहिता प्रज्ञापारमितालक्षणेन ।

Padma-parvan, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Parikṣita-Paṅgalam, Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	2	10
Prakṛita-Rasa, (Text) Part II, Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Prithivīraja-Rasa, (English) Part II, Fasc. 1	...	6	12
Ditto	...	1	8
Prakṛita Lakṣaṇam, (Text) Fasc. 1	...	...	...
Parācāra Smṛti, (Text) Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	7	8
Parācāra, Institutes of (English)	...	0	12
Prabandhacintāmaṇi (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	2	4
*Sāma Vāda Saṁhitā, (Text) Vols. I, Fasc. 5-10; II, 1-6; III, 1-7; IV, 1-6; V, 1-8, @ /6/ each Fasc.	...	12	6
Sāṅkhyā Sūtra Vṛtti, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Ditto (English) Fasc. 1-3 @ /12/ each	...	2	4
Śraddha Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-5	...	1	14
Suśrūta Saṁhitā, (Eng.) Fasc. 1 @ /12/	...	0	12
*Taittirīya Saṁhitā, (Text) Fasc. 14-45 @ /6/ each	...	12	0
Tāndya Brāhmaṇa, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	7	2
Trantra Vartika (English) Fasc. 1-2 @ /12/	...	1	8
Tattva Cintāmaṇi, (Text) Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 2-10, Vol. III, Fasc. 1-2, Vol. IV, Fasc. 1, Vol. V, Fasc. 1-5, Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ /6/ each	...	14	4
Tattvarthadhigama Sūtram, Fasc. 1	...	0	6
Trikāṇḍa-Maṇḍanam, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/	...	1	2
Tul'si Sat'sai, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each	...	1	14
Upamita-bhava-prapañca-kathā (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each	...	2	4
Uvāsagadasāo, (Text and English) Fasc. 1-6 @ /12/	...	4	8
Vallala Carita, Fasc. 1	...	0	6
Varāha Purāṇa, (Text) Fasc. 1-14 @ /6/ each	...	5	4
Vara Kṛyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ /6/	...	2	4
*Vāyu Purāṇa, (Text) Vol. I, Fasc. 2-6; Vol. II, Fasc. 1-7, @ /6/ each	...	4	8
Vidhano Parigata, Fasc. 1-4	...	1	8
Vīṇu Smṛti, (Text) Fasc. 1-2 @ /6/ each	...	0	12
Vivādaratnākara, (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each	...	2	10
Vṛhannārāḍya Purāṇa, (Text) Fasc. 2-6 @ /6/	...	1	14
Vṛhat Svayambhū Purāṇa, Fasc. 1-6	...	2	4

Tibetan Series.

Pag-Sam Thi S'ān, Fasc. 1-4 @ 1/ each	...	4	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	13	0
Rtogs brjod dpag hkhri S'ān (Tib. & Sans.) Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5 @ 1/ each	...	10	0

Arabic and Persian Series.

'Alamgir-nāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-13 @ /6/ each	...	4	14
Al-Muqaddasi (English) Vol. I, Fasc. 1-3 @ /12/	...	2	4
Āin-i-Akbarī, (Text) Fasc. 1-22 @ 1/ each	...	22	0
Ditto (English) Vol. I, Fasc. 1-7, Vol. II, Fasc. 1-5, Vol. III, Fasc. 1-5, @ 1/12/ each	...	29	12
Akbarnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-37 @ 1/ each	...	37	0
Ditto English Fasc. 1-8 @ 1/ each	...	8	0
Arabic Bibliography, by Dr. A. Sprenger	...	0	6
Bādshāhnāmah, with Index, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each	...	7	2
Catalogue of Arabic Books and Manuscripts	...	1	0
Catalogue of the Persian Books and Manuscripts in the Library of the Asiatic Society of Bengal. Fasc. 1-3 @ 1/ each	...	3	0
Dictionary of Arabic Technical Terms, and Appendix, Fasc. 1-21 @ 1/ each	...	21	8
Farhang-i-Rashīdī, (Text) Fasc. 1-14 @ 1/ each	...	14	0
Fihrist-i-Tūsī, or, Tūsī's list of Shy'ah Books, (Text) Fasc. 1-4 @ /12/ each	...	3	0
Futūh-ush-Shām of Wāqidi, (Text) Fasc. 1-9 @ /6/ each	...	3	6
Ditto of Azādi, (Text) Fasc. 1-4 @ /6/ each	...	1	8
Haft Āsmān, History of the Persian Maṣnawī, (Text) Fasc. 1	...	0	12
History of the Caliphs, (English) Fasc. 1-6 @ /12/ each	...	4	8
Iqbāl-nāmah-i-Jahāngiri, (Text) Fasc. 1-3 @ /6/ each	...	1	2
Isābah, with Supplement, (Text) 51 Fasc. @ /12/ each	...	38	4
Maāsir-ul-Umārā, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-9; Vol. III, 1-10; Index to Vol. I, Fasc. 10-11; Index to Vol. II, Fasc. 10-12; Index to Vol. III, Fasc. 11-12 @ /6/ each	...	13	2

* The other Fasciculi of these works are not yet published.

Maghāṣṭi of Wāṣṭi, (Text) Fasc. 1-15 @ /6 each ...	1	14
Muntakhab-i-Tawārikh, (English) Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-8 and 3 Indexes; Vol. III, Fasc. 1 @ /12/ each ...	12	10
Muntakhab-i-Lubāb, (Text) Fasc. 1-19 @ /6/ each ...	7	0
Muntakhab-i-Alamgirī, (Text) Fasc. 1 ...	2	2
Nukhbat-i-Fikr, (Text) Fasc. 1-2 @ /12/ each ...	0	6
Nizāmī's Khiradnamah-i-Iskandari, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	1	8
Riyāzu-s-Salātīn, (English) Fasc. 1-4 ...	1	14
Ditto Ditto, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	3	0
Tabaqāt-i-Nāṣirī, (English) Fasc. 1-14 @ /12/ each ...	1	14
Ditto Index ...	10	8
Tārīkh-i-Firūz Shāhi of Ziyā-ud-dīn Barnī (Text) Fasc. 1-7 @ /6/ each ...	1	0
Tārīkh-i-Firūzshāhi, of Shams-i-Sirāj Aif, (Text) Fasc. 1-6 @ /6/ each ...	2	10
Ten Ancient Arabic Poems, Fasc. 1-2 @ 1/8/ each ...	2	4
Wāṣṭi Rāmīn, (Text) Fasc. 1-5 @ /6/ each ...	3	0
Zafarnamah, Vol. I, Fasc. 1-9, Vol. II, Fasc. 1-8 @ /6/ each ...	1	14
Zauk-i-Jahāngirī, (Eng.) Fasc. 1 ...	6	6
	0	12

ASIATIC SOCIETY'S PUBLICATIONS.

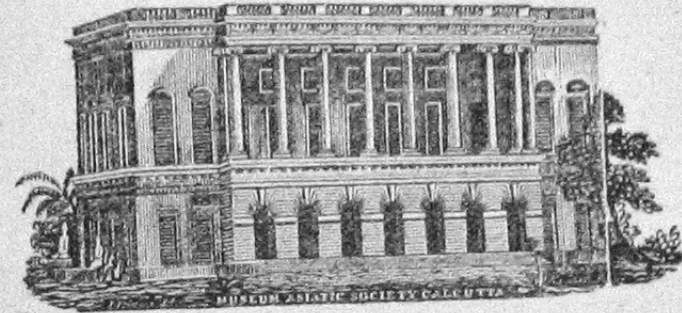
1. ASIATIC RESEARCHES. Vols. XIX and XX @ 10/ each ... 20 0
2. PROCEEDINGS of the Asiatic Society from 1865 to 1869 (incl.) @ /6/ per No.; and from 1870 to date @ /8/ per No.
3. JOURNAL of the Asiatic Society for 1843 (12), 1844 (12), 1845 (12), 1846 (5), 1847 (12), 1848 (12), 1866 (7), 1867 (6), 1868 (6), 1869 (8), 1870 (8), 1871 (7), 1872 (8), 1873 (8), 1874 (8), 1875 (7), 1876 (7), 1877 (8), 1878 (8), 1879 (7), 1880 (8), 1881 (7), 1882 (6), 1883 (5), 1884 (6), 1885 (6), 1886 (8), 1887 (7), 1888 (7), 1889 (10), 1890 (11), 1891 (7), 1892 (8), 1893 (11), 1894 (8), 1895 (7), 1896 (8), 1897 (8), 1898 (8), 1899 (8), 1900 (7) & 1901 (7), 1902 (9), 1903 (8), @ 1/8 per No. to Members and @ 2/ per No. to Non-Members.
N.B.—The figures enclosed in brackets give the number of Nos. in each Volume.
4. Centenary Review of the Researches of the Society from 1784-1883 ... 3 0
A sketch of the Turki language as spoken in Eastern Turkistan, by R. B. Shaw (Extra No., J.A.S.B., 1878) ... 4 0
Theobald's Catalogue of Reptiles in the Museum of the Asiatic Society (Extra No., J.A.S.B., 1868) ... 2 0
Catalogue of Mammals and Birds of Burmah, by E. Blyth (Extra No., J.A.S.B., 1875) ... 4 0
5. Anis-ul-Musharrahīn ... 3 0
6. Catalogue of Fossil Vertebrata ... 3 0
7. Catalogue of the Library of the Asiatic Society, Bengal, by W. A. Bion ... 3 8
8. Ināyah, a Commentary on the Hidāyah, Vols. II and IV, @ 16/ each ... 32 0
9. Jawāmlu-l-'ilm ir-riyāṣī, 168 pages with 17 plates, 4to. Part I ... 2 0
10. Khizanatu-l-'ilm ... 40 0
11. Mahābhārata, Vols. III and IV, @ 20/ each ... 40 0
12. Moore and Hewitson's Descriptions of New Indian Lepidoptera, Parts I-III, with 8 coloured Plates, 4to. @ 6/ each ... 18 0
13. Sharaya-ool-Islām ... 10 0
14. Tibetan Dictionary, by Osoma de Kōrōs ... 8 0
15. Ditto Grammar ... 3 0
16. Kaṣṣirāqabdmrta, Parts I and II @ 1/8/ ... 1 0
17. A descriptive catalogue of the paintings, statues, &c., in the rooms of the Asiatic Society of Bengal, by C. R. Wilson ... 1 0
18. Memoir on maps illustrating the Ancient Geography of Kāśmir, by M. A. Stein, Ph.D., JI. Extra No. 2 of 1899 ... 4 0

Notices of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-29 @ 1/ each ... 29 0
Nepalese Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra ... 5 0
N.B.—All Cheques, Money Orders, &c., must be made payable to the "Treasurer Asiatic Society," only.

28-6-04.

BIBLIOTHECA INDICA: A COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES, No. 1092.



शतसाहसिका प्रज्ञापारमिता । ŚATASĀHASRIKĀ-PRAJÑĀ-PARAMITĀ

A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF
BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA.

PART I. FAS. 8.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 57, PARK STREET,

1904.